

Vatra veche 5

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă * Anul XII, nr. 5 (137) mai 2020 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

Horățiu MĂLĂELE

Horățiu MĂLĂELE

Fănuș NEAGU

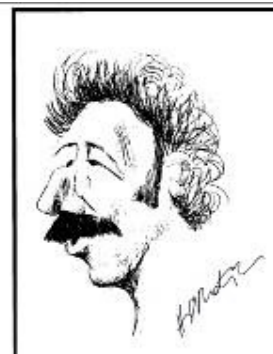
Fănuș NEAGU

Mitică POPESCU

Mitică POPESCU

Marin SORESCU

Marin SORESCU

Jean CONSTANTIN

Jean CONSTANTIN

Dinu SĂRARU

Dinu SĂRARU

Horățiu Mălăele, caricaturi • Adalbert Gyuris, și xilogravuri

ANTON COSMA - 80

SUMAR

EDITORIAL

Vina bătrânilor de a fi bătrâni, de acad. Ioan Aurel Pop/3

Restanțe de primăvară, de Nicolae Băciut/5

Aniversări/Comemorări

Aniversări. Anton Cosma – 80, de Nicolae Băciut/6

Inedit. Utopia comică, de Anton Cosma/6

Anton Cosma, postumul, de Ioan Marcoș/9

Realismul psihologic (Anton Cosma), de Nicolae Suciu/11

Remember. George Bălăiță, de Cornel Galben/22

Doamna ambasador Carmen Podgorean, la ora unui bilanț sărbătoresc, de Anca Sîrghie/70

FESTIVALURI, CRONICA SI ISTORIE LITERARA

Mai altfel, despre Veronica Micle, de Dumitru Hurubă/15

Să ne reamintim de Liviu Rebreanu, de Dumitru Hurubă/16

Correspondența lui Dimitrie Stelaru, de Gheorghe Sarău/19

Ocean întors. Nichita Stănescu și Magdalena Petrescu, de Emilia Luchian/20

Ocean întors. Radu Flora, de Florian Copcea/24

Armonii cosmice și premoniții (Mihail Diaconescu), de Livia Fumurescu/27

Imprevizibilul artistic și elemente de hermeneutică în lirica lui Dumitru Ichim, de Lőrinczi Francisc-Mihai/29

Asterisc. Da la arta imunitară la manifestul negativist (Darie Ducan), de Theodor Codreanu/31

Cronica literară. Jocul cu moartea (Iuliu Ionaș), de A.I. Brumar/333

Cenușa verii (Victoria Milescu), de Tatiana Rădulescu/35

O apocalipsă cu veverițe nebune (Daniel Marian), de Constantin Stancu/36

Poemul albei iubiri conjugale (Jacob Coman), de Cătălin Varga/37

Omul lupului alb (Calistrat Roșu), de Corina Matei Gherman/38

Acolo unde femeile sunt regi (Christie Watson), de Roxana Ladunca/39

Enigmă și inventivitate (Andrei Panțu), de Ioan Marcoș/40

Cercul de frig (Gheorghe Filip), de Iulian Chivu/42

Romanul care te predispune la confesiuni (Veronica Bălaj), de Galina Martea/44

Un dosar cât o eliberare (Ion Toma Ionescu), de Daniel Luca/45

Ethos și discursivitate auctorială (Florin Bengean), de Cristina Sava/46

O talentată jurnalistă și scriitoare (Antonina Sârbu), de Luminița Cornea/48

Universul liricii carcerale (Ioana Cistelean), de Mircea Daroși/58

Starea prozei. La peșitul iepelor, de Nicolae Suciu/64

Biblioteca Babel. Jean-Baptiste Pélissier, de Gabriela Mocănașu/66

Un experiment literar internațional, de Anca Sîrghie/76

Biblioteca Babel. Gheorghe Konstantinov, de Olimpia Iacob /77

Medalion pedagogic. Dumitru Salade, de Persida Rugu/79

JURNALE /MEMORII/NOTE DE CALATORIE

Asterisc. Memorialistică. Adrian Marino, de Dorin Nădrău/32

Români de roman din Japonia, de Radu Șerban/72

INTERVIURI/DIALOGURI

Inedit. Despre simbolic și nocturn, cu Mihail Diaconescu, de Ionel Silviu Bucurescu/30

EVENIMENTE EDITORIALE OPINII

Puncte de vedere. Poezia lui Lucian Blaga, de Liviu Chifane/18

Ocean întors. Democrația în declin, de Silvia Urdea/67

Dreptul la replică. Radu Negrescu-Suți/Mircea I. Bătrânu/84

POEZIE/PROZA

Poeme de Liliانا Spătaru/4

Nervi de primăvară, poem de George Bacovia/5

Poeme de Anton Cosma/14

Poeme de Elisabeta Isanos/21

Poeme de Veronica Pavel Lerner/60

Prozaice, de Bianca Marcovici/61

Poeme de Emilia Amarici/62

Poeme de Radu Șerban/69

Șarpele (Lucifer), de Eugen Mera/74

Epigrame, de Nicolae Matcaș/83

Lumea lui Larco, de Vasile Larco/84

De la un clasic citire. Ștefan Octavian Iosif/84

Tablou, poem de Darie Ducan/88

PAGINI DE ISTORIE

Documentele continuității. Transilvania, starea noastră de veghe, de Ioan-Aurel Pop/49

Inedit. Blestemul chinezesc, de Francisc Păcurariu/50

Asterisc. Apărători și detractori ai lui Clío, de Magda Ursache/52

Istoria românilor. Cea mai frumoasă poveste (Andrei Cioroianu), de Roxana Ladunca/59

RELIGIE

Convorbiri duhovnicești cu Î.P. S. Ioan, de Luminița Cornea/54

Amvon. Când Dumnezeu vorbește, de Gheorghe Nicolae Șincan/55

Muntele Athos din Muntele Athos, de Nicolae Băciut/56

Asterisc. Nevoia de divinitate, de Ioan Romeo Roșianu/63

ARTA

Profil Adalbert Gyuris/86

ECOURI/ CURIER/85

Regele MIHAIL I

Regele MIHAIL I

Ion RAȚU

Ion RAȚU

Număr ilustrat cu caricaturi
de Horațiu Mălăele și
xilografuri, de Adalbert
Gyuris

Vina bătrânilor de a fi bătrâni

Sunt multe comunități care, de-a lungul timpului, și-au blamat ori îndepărtat bătrânii și nu întotdeauna cu intenții rele. De fapt, nici nu contează intențiile, ci rezultatul. Din păcate, societățile post-industriale se îndreaptă spre nașteri tot mai puține. În paralel, se produce creșterea duratei medii și a speranței de viață a oamenilor. Astfel, tot mai mulți oameni vor fi în putere la vârste mai înaintate și, prin urmare, vor fi activi la asemenea vârste. Omenirea îmbătrânește, dar acest fapt nu este neapărat o tragedie, din moment ce ne extindem viața activă spre vârste care odinioară erau destinate odihnei.

Aflu că avem un Comitet Național pentru Situații Speciale de Urgență care, în aceste timpuri de asalt al bolii, ia măsurile cele mai potrivite în cunoștință de cauză. Este, evident, mult mai bine ca măsurile să fie severe și nu laxe, pentru a preveni înaintea de a fi prea târziu. Măsurile acestea se iau pe baza unor date și, de cele mai multe ori, este vorba de date statistice. Altele mai bune nu avem și suntem obligați să ne ghidăm după statistici, deși oamenii sunt ființe palpabile și nu se îmbolnăvesc și nu mor în funcție de statistici.

Revin, în acest cadru, la măsurile de izolare a bătrânilor într-un mod special, diferit de cele de izolare a celorlalte categorii de cetățeni. Trec peste faptul că nu toți oamenii sunt bătrâni la 65 de ani, așa cum se întâmplă în urmă cu secole sau chiar cu decenii. Izolarea specială a bătrânilor, după cum suntem asigurați, se face din rațiuni de protejare a lor. Totuși, în conștiința publică, ideea că bătrânii ar fi purtătorii cei mai mari ai virusului Corona este adânc înrădăcinată. Dacă ar fi așa, atunci ce rost are să-i înghesui pe toți în spațiul public (mai ales în magazine, adică în locuri închise) preț de două ore, în condițiile în care celelalte categorii sunt libere să iasă și ele în același interval? Dacă între orele 11 și 13, pot fi pe stradă și bătrânii (grupați cu toții atunci) și pot fi și ceilalți, oare nu sporește riscul de îmbolnăvire, mai ales că, în acest moment, în cele mai multe locuri din țară, masca și mănușile sunt doar recomandate, nu obligatorii. Oare dacă bătrânii s-ar

putea distribui pe toata durata zilei, nu ar fi mai avantajos pentru limitarea contagiunii, nu s-ar rări posibilități răspânditori ai bolii?

Dar, dincolo de aceasta, aminteam de statistici pentru că ele trebuie să fie un îndrumar pentru decidenți în aceste situații-limită. Am mai arătat că ne-ar fi fost util să știm câți oameni mureau în medie pe zi în România înainte de a veni această pacoste peste noi, ca să putem aprecia cât de distrugătoare este pandemia. Nu cred că Institutului Național de Statistică i-ar fi fost greu să ne spună acest lucru, fiindcă nu era vorba de calcule prea complicate. În plan mondial, am văzut recent că s-au relevat asemenea date și că molima a făcut să crească numărul decedaților, în medie, de aproape trei ori față de perioada de dinaintea flagelului. Este foarte grav, dureros și trist. Pentru milioanele de familii care au morți, este tragic, iremediabil, catastrofal. Acestor familii statistica nu le ajută la nimic. Revin, totuși, la statistică și constat, din date accesibile publicului larg, următoarele: în 2018, au murit în România 263 463 de oameni, ceea ce înseamnă 721,8 oameni, în medie, pe zi. Proporțional, sunt ceva mai mulți decât în Germania (de patru ori mai populată decât România), unde mor, în vremuri obișnuite, cam 2200 de oameni pe zi. E firesc să fie așa, deoarece în Germania speranța de viață e mai mare decât în România. Am urmărit – după datele Anuarului

Statistic al României și după alte câteva surse coroborate – care este repartiția decedaților pe grupe de vârstă. Astfel, din cei 263 463 morți din 2018, erau 147 094 de persoane de peste 75 de ani, adică 55,8% din total. Morții de peste 60 de ani erau 223 740 și însemnau 84,9% din total. Acestea sunt, să zicem, două extreme. La mijlocul acestor extreme se situează morții de peste 65 de ani, care au fost în 2018 în număr de 201 399, adică 76,4% din total.

Ce constatăm în cazul îmbolnăvirilor și deceselor cauzate de acest virus? Las deoparte faptul că, între cei infectați din România, 70-80% aparțin grupei de vârstă cuprinse între 30-69 de ani și că grupa de vârstă cea mai afectată se referă la persoanele între 40-49 de ani. Prin urmare, cele mai multe cazuri de îmbolnăvire se înregistrează în rândul maturilor și nu în rândul bătrânilor. Dacă s-ar fi dovedit undeva că bătrânii răspândesc mai intens virusul, deși se îmbolnăvesc mai puțin, atunci grija izolării acestor persoane de peste 60-70 de ani ar fi avut o rațiune, din moment ce populația activă, producătoare de bunuri și servicii, este formată, în primul rând, din maturi și tineri. Dar nici statisticile morților nu-i culpabilizează pe bătrâni. Conform unor calcule mai vechi, de când aveam doar 150 de morți, 68% dintre ei erau persoane de peste 60 de ani. Să spunem că astăzi, când avem, din păcate, de aproape patru ori mai mulți, procentajul bătrânilor morți ar fi crescut, ajungând la 75% dintre toți cei care ne-au părăsit. Să admitem – deși nu avem date – că media mondială i se potrivește și României și că acum, în vreme de pandemie, mor și la noi de trei ori mai mulți oameni decât în timpuri normale.

Ce dovedesc toate aceste date? În primul rând, ele arată un lucru elementar, care poate să-i surprindă pe unii, dar care nu este surprinzător: bătrânii mor cam în aceeași proporție deopotrivă în vreme de pandemie și în vreme de liniște. Nu reiese de nicăieri că mor acum – proporțional vorbind – mai mulți bătrâni decât odinioară. Dimpotrivă, dacă ar fi să ne luăm după datele parțiale invocate mai sus, procentajul bătrânilor care mor în vremuri normale este mai mare decât al celor răpuși de →

Acad. IOAN-AUREL POP

Am fugit demult

Și nopțile devin albe
pentru tine.
O lumină stranie par
către „sfârșitul deschis”
al căutărilor tale acerbe.
Obsesii sau nu
într-un întreg nu mai au loc
Sunt albe!
De atâtea incertitudini
nu poți fugi...

Când vei auzi ploaia
să te gândești la mine.
E tot ce-ți cer
fără cuvinte
Și nu vei ști unde sunt
Și nimeni nu va ști unde sunt
Și nimeni nu va ști
Că din lumea asta
Eu am fugit de mult
Cu heruvimii...

E mărturia nopții

Privește noaptea asta!
Sunt stele,

Luceafăr
și-un cer
acoperit cu nouri, drept
aripi de înger aprig păzitori.

Privește noaptea asta!
Sunt stele,
Luceafăr,
dezvăluire caldă
a nopții de Florii, drept
Bucuria „celor cu inima curată”,

E mărturia nopții
într-un tăcut ecou,
Dintru tristețea noastră
în ramuri,
în ramuri de măslin
E mărturia nopții albe de Florii
Spre bucuria celor ce sunt încă vii.

11.04.2020 ora 11 din noapte

Totul lasă urme

...Totul lasă urme.
Și vântul cenușiu
smulgând catapeteasma

suspinelor adânci
al Toamnei care pleacă...

Și ploaia,
Ce-n surde tropote își sapă
Vad, din care să se-adape
Iazul, cerbii, piatra,
Timpul
fără de coloană
El, care tot pleacă-n
Iluzie de ceață
Urmele-i, tot lasă urme.

Totul lasă urme...

LILIANA SPĂTARU

Vina bătrânilor de a fi bătrâni

→Coronavirus. În consecință, trebuie să constatăm un fapt natural, vechi de când e lumea: bătrânii oricum mor pe capete și este absolut normal să fie așa, până când nu se va găsi secretul vieții veșnice. Bătrânii sunt bolnavi de diferite boli și vulnerabili în orice perioadă istorică. Virusul acesta – după cum se vede – nu i-a făcut mai vulnerabili decât erau. Dacă am fi avut, înainte de Covid-19, doar 50 de bătrâni din 100 de decedați, iar acum am fi ajuns, din pricina molimei, la 80 de bătrâni din 100, atunci ne-am putea mobiliza – din dragoste pentru ființa umană de orice vârstă, de oriunde și de oricând – să-i protejăm pe bătrâni prin măsuri speciale restrictive. Dar lucrurile nu stau așa, după cum e lesne de observat.

Ce soluție se impune? Una singură, anume să-i lăsăm pe bătrâni în plata Domnului și să nu-i „protejăm” acum mai mult decât i-am „protejat” înainte. Bătrânii nu au nevoie de discriminare pozitivă. Ei sunt gata să stea în izolare, în carantină, să poarte măști și mănuși, să respecte și orele de libertate impuse conform ordonanțelor militare din timpul stării de urgență etc. Dar nu împingeți „bunăvoința” aceasta față de bătrâni și după 15 mai, pentru

că ar fi dureros și grav. Chiar dacă ar veni o criză economică distrugătoare – cum spun unele voci de Casandră – nu bătrânii vor sărăci țara și nu bătrânii îi vor priva pe tineri de bunuri. Ei au muncit în timpuri mai grele ca să-și asigure bătrânețea și nu au nevoie de milă și de pomană. Nu-i umiliți cu grija excesivă, lăsați-i în rând cu lumea, nu-i mai individualizați mereu, ca și cum ei ar fi purtătorii răului. Izolarea discriminatorie a bătrânilor – în condițiile în care nu se dovedește necesară – îi va îndreptăți pe cei care-i învinuiesc pe bătrâni că mor acum mai mult decât altădată. De ce? Simplu! Ținuți în izolare și arătați mereu cu degetul, vor muri într-adevăr mai mulți, dar nu de boala aceasta teribilă, ci de inimă rea, de supărare, de lehamite de viață.

Adalbert Gyuris • Întâmplări
(detaliu)

Distinși cititori, se poate să nu am dreptate în cele ce am spus mai sus. Aștept să fiu contrazis cu date sigure, mai bune decât cele găsite de mine. Voi recunoaște cel dintâi că am greșit și îmi voi cere scuze. Firește nu îmi voi cere scuze față de cei care mă contrazic cu invective, cu jigniri, răstălmăciri sau cu apostrofări. Cel mai ușor lucru pe lumea asta este, dincolo de sfaturile date altora, să facem ironii gratuite. Ne-am cucerit dreptul de a nu fi de acord întotdeauna unii cu alții, dar dezacordurile se produc în condiții civilizate, de respect. Altminteri nu au rost. Pe de altă parte, chiar dacă nu așa avea dreptate și chiar dacă bătrânii ar răspândi mai mult boala decât tinerii și ar muri mult mai mulți acum decât înainte de molimă, nu ar trebui discriminați prin izolare excesivă. Izolarea îndelungată ucide ființa umană la orice vârstă.

Dacă va trebui să trăim mai mult timp cu acest virus printre noi, atunci o vom face în distanțare, cu mască, cu mănuși, fără adunări, fără petreceri, fără călătorii îndepărtate etc., dar nu în singurătate.

Singurătatea distruge ființa umană, indiferent de vârstă, și o face fără implicarea teribilului virus.

23 aprilie 2020

Asterisc

RESTANȚE DE PRIMĂVARĂ

După ofensivă stridentă și nefirească cu „Ieșiți din casă, dacă vă pasă”, de parcă strada ajunsese la rang de instanță omnipotentă, atoașteștiutoare și atoațefăcătoare, iar cei care stăteau în casă se făceau vinovați de toate relele lumii, iată că, de neimaginat vreodată, sloganul de curând lansat „Stați în casă, dacă vă pasă”, la fel de nefiresc și de miraculos ca și fratele geamăn pe invers, îi face pe cei care ies în stradă vinovați de toate relele lumii.

În schimb, cei care stau în casă sunt acum virtuoși, responsabili, iubitori de cei apropiați etc.

Pe cât de incorect politic fusese pentru unii ieșitul din casă, la fel de incorect politic este și statul în casă.

Mai ales când începi să nu-ți mai găsești locul, să te ghiftuiești și de știri catastrofice și de filme, iar dezvățarea de deprinderea lecturii să fi rămas într-un trecut îndepărtat.

S-a terminat și cu curățenia în cele mai mici detalii, iar în bucătărie nu e loc pentru toată lumea. Și tu vrei să-ți consumi bugetul de timp în exces, până nu te consumă el pe tine.

Nici nu mai contează că „ce nu te omoară te-ntărește”. Vrei să fii liber, vrei să te miști din nou în voie, să simți că trăiești cu adevărat.

Am văzut că, în disperare de cauză, au fost inventate tot felul de năstrușnicii ocupaționale, într-o terapie care pune imaginația la lucru.

Paradoxal, pentru unii, acest timp căzut din cer e adevărată mană, e ocazia de mult așteptată pentru a recupera restanțe, amânări...

Deși, atâtea lucruri au fost abandonate, de voie de nevoie, și nu se vor mai întoarce niciodată, pentru că ele erau unice, irepetabile.

Dacă privesc calendarul săptămânilor din urmă, constat cu amărăciune că au rămas atâtea evenimente culturale planificate și neîntâmplante. Întâlniri literare, lansări de cărți, vernisaje, festivaluri, călătorii culturale etc.

Festivalul Internațional de Poezie „Nichita Stănescu”, care ne aduna în fiecare primăvară sub semnul „poetului necuvintelor” la Ploiești, proiectul cultural „Pe urmele Veronicăi Micle – 170”, cu întâlniri literare, moment artistice, evocări, cu popasuri culturale la Năsăud, Târgu-Neamț, Iași, Mănăstirea Agapia, vor rămâne pagini albe în istoria culturală a vremii.

Iar în orizontul zilelor ce vin, alte evenimente se pare că vor apune înainte de a răsări.

Ce tristă, ce săracă va fi cronică culturală a acestei primăveri! Cât de straniu sună acum versurile bacoviene: „O nouă primăvară, pe vechile dureri”.

Pe de altă parte, mă întreb oare ce au făcut cei care s-au pus în slujba cuvântului care zidește? Ce au scris? Cum au reverberat la realitatea zilei, cum s-au raportat la restanțele lor, la proiectele lor literare?

La ce bun poeziei/scriitorii în vreme de pandemie? Cine le ascultă acum mesajul lor literar? Ce ar trebui să scrie ca să poată întreține un dialog cu cititorii?

Ori vor lăsa lucrurile să se sedimenteze și apoi, detașat, să scrie cărțile vremii de pandemie?

Adalbert Gyuris • Anthurium sau
Floarea Flamingo - din seria
„Florile dalbe”

Nervi de primăvară

Primăvară...

O pictură parfumată cu vibrații de violet.

În vitrine, versuri de un nou poet,
În oraș, suspină un vals de fanfară.

O lungă primăvară de visuri și păreri
...

O lungă deșertare zvonește împrejur,
E clar și numai soare.

La geamul unei fabrici o pală
lucrătoare

Aruncă o privire în zarea de azur.

O nouă primăvară pe vechile dureri ...

Apar din nou țărani pe hăul de
câmpie,

În infinit pământul se simte
tresăltând:

Vor fi acum de toate cum este
orișicând,

Dar iar rămâne totul o lungă teorie.

O, când va fi un cântec de alte
primăveri ?! ..

GEORGE BACOVIA

Cred că la vreme de pandemie, n-ar strica (re)lectura unui roman celebru, a unui autor nu mai puțin faimos: *Ciuma*, de Albert Camus.

O să vă surprindă actualitatea romanului, concidențele straniei de stări, de situații, atitudini.

Dincolo de timp, loc, anvergură, pentru că evenimentele nu aveau cuprindere mondială, erau circumscrie unui topos algerian (Oran).

Camus a privit în urmă cu aproape o sută de ani, căci acțiunea, deși plasată în 1940, are ca sursă de inspirație o epidemie de holeră care a decimat în bună măsură populația Oranului la 1849.

Marile evenimente ale lumii au avut cărțile emblematiche, cele care au mărturisit condiția umană, vulnerabilitățile ei, fragilitatea ei.

Fatalmente optimiști, după ce ne vom reîntoarce la un alt mod de a fi, ne gândim cum se va scrie, cine va scrie cărțile din vremea coronavirusului. Și dacă ele vor fi mai mult decât documente de viață sau vor deveni și manuale ale artei de a trăi.

NICOLAE BĂCIUȚ

Aniversări 2020

Anton Cosma - 80

Anton Cosma ar fi împlinit în 4 mai 80 de ani (n. în 1940, Tiur, Alba). S-a prăpădit de tânăr, în plină putere creatoare și cu numeroase proiecte în derulare, la 17 noiembrie 1991, discret, așa cum a fost în toți cei opt ani în care am fost colegi de redacție la revista *Vatra* din Târgu-Mureș.

El face parte dintre scriitorii care au o posteritate... tăcută, nedrept condamnat de o lume grăbită, neatentă la detalii existențiale, la moștenirea unor înaintași. Dintre redactorii *Vetrei* mele (1983-2003), s-au stins, pe rând, Romulus Guga, Anton Cosma, Radu Ceonța, Ioan Radin Peianov, Mihai Sin. Din anii optzeci am mai rămas trei care putem mărturisii acel timp al devenirii unei publicații care avea un nume în presa românească, conta.

Anton Cosma venise în redacție înaintea mea, în 1981, dar ca și mine colaborase înainte la revistă, iar Romulus Guga a văzut în el criticul și istoricul literar de care avea nevoie revista *Vatra*.

Nu era foarte sociabil, nu participa la frecvențele noastre „taclale” la „Grand” sau „Predeal”, localurile pe care le preferam din multe puncte de vedere, și nici la acțiunile cu revista – cenacluri, întâlniri cu cititorii, lansări de carte, vernisaje. Își drămuia foarte bine timpul (avea presentimentul morții?!), era foarte prins în proiecte ample, materializate antum și postum - *Romanul românesc și problematica omului contemporan* (1977), *Geneza romanului românesc* (1985; distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din

Târgu Mureș) și *Romanul românesc contemporan: 1945-1985* (vol. I, *Realismul*, 1988; vol. II, *Metarealismul*, 1998).

În cele puțin peste două decenii de la debutul în presă, în 1969, în *România literară*, Anton Cosma a reușit să închege o operă, care s-a bucurat de aprecieri autorizate (Adrian Marino, Nicolae Manolescu).

Ambițiile lui Anton Cosma erau mult mai mari decât ni se descopereau nouă, dorindu-se și poet, prozator și dramaturg, lăsând în manuscris dovezi ale preocupărilor sale multiple.

În 2010, a fost publicat un volum „*Teatru I*”, apărut prin grija fiicei lui, Ela Cosma, cuprinzând cinci comedii. Surpriza e cu atât mai mare cu cât Anton Cosma, introvertit, taciturn, părea lipsit de umor în relațiile redacționale.

Ela Cosma mai editează și volumul „*Proză II*”, în 2013, și „*Miniaturi epice și lirice. Genuri minore și parodii III*”, în 2016.

E greu de imaginat cum ar fi arătat biografia literară a lui Anton Cosma, dacă timpul ar mai fi avut răbdare cu el, să-și ducă la capăt gândurile.

La aproape trei decenii de la moartea lui, Anton Cosma e un critic literar actual, pentru că judecățile lui de valoare s-au ținut departe de jocurile politicii literare, de aranjamente de culise.

NICOLAE BĂCIUȚ

Inedit

Utopia comică

Contemporanul nostru Cyrano¹

„Gândiți-vă să trăiți liberi!”

Îndemnul acesta, adresat de Cyrano de Bergerac vremii lui Ludovic al XIV-lea, sună la fel de vibrant în zilele noastre, peste cele trei veacuri și jumătate care s-au scurs de la nașterea sa (6 martie 1619). Deși umbrit de strălucirea unor contemporani iluștri ca Molière sau Corneille, mesajul lui rămâne mereu actual, pentru că este mesajul unui luptător pentru libertate spirituală, iar uitarea aproape totală în care a fost învăluit este o nedreptate a urmașilor sau o ironie a istoriei. Neastîmpăratul Cyrano n-a fost doar un copil teribil al secolului său, ci a fost un adevărat umanist. „Ideile lui din 1650 erau exact cele mai libere idei ce ar putea fi profesate în zilele noastre”, remarca pe bună dreptate, în pragul secolului nostru, Remy de Gourmont, și afirmația e valabilă și în 1969.² Cu toate acestea, posteritatea a păstrat mai lesne mitul lui Cyrano, evanescent și strîmt ca toate miturile, năclăit în pasta groasă gasconă de pana unui E. Rostand. Neastîmpărul său interior a fost proiectat exterior de către Legendă, încât umanistul Cyrano de Bergerac apare opiniei comune în chip de d'Artagnan cu spada neiertătoare și cu nas fenomenal. Astfel, ironia destinului l-a transformat dintr-un profet al viitorului omenirii într-o umbră a trecutului eroic-galant al Franței Regelui Soare.

Cuvintele citate la începutul rândurilor de față pot fi socotite un motto la întreaga sa operă. Nevoia de libertate socială și individuală, în viața interioară și în gândire mai ales, este adânc înrădăcinată în fiecare pagină a operei sale și în fiecare act al vieții. Aparținând în mod organic epocii sale, el a simțit totuși din plin tirania contingentului. „În vârsta aceasta de fier, oamenii sunt judecați după starea lor...” Înselat de viață, de cunoaștere, Cyrano s-a lovit de pragul clipei și numai puținii au simțit atât de dureros încătușarea acesteia, →

ANTON COSMA

¹ Textul dactilografiat de autor (5 pagini) a fost cules de Oana Habor (la 20 mai 2017).

² Acesta pare a fi chiar anul redactării textului de către autor: 1969.

imposibilitatea omului de a trăi în afara efemerului său moment istoric-biologic, conform unui ideal dedus din absolut.

La perpetuarea imaginii false despre Cyrano, a contribuit fără îndoială viața sa aventuroasă, comparabilă cu aceea a unor mari oameni ai Renașterii, ca Cervantes ori Benvenuto Cellini. Și, deși la o privire mai atentă, abundența întâmplărilor eroice sau „de capă și spadă” nu dezvăluie câtuși de puțin un banal aventurier, poate că n-ar fi greșit să afirmăm totuși că cea mai de seamă operă a lui a fost însăși viața sa.

La șapte ani, Savinian de Bergerac începe războiul cu pedagogia pedantă, care l-a tiranizat întâi prin persoana unui mărunț popă de țară, în pensiunea căruia îl dă tatăl lui. Mai târziu, în colegiul Presles-Beauvais din Paris, luptă cu rigiditatea unui oarecare Grangier, viitorul model al *Pedantului păcălit*, cu rugăciunile zilnice și cu *latine loguntur*, învățând atât cât învăța un tânăr francez din mica nobilime pe atunci. În plus, tatăl îi cadorește *Perfectul curtean*, carte de căpătâi pentru orice vlăstar al claselor înalte care intra în viață. Dacă la această învățătură Cyrano ar fi adăugat doza necesară de conformism, el ar fi rămas desigur un simplu d'Artagnan de cabaret, căci, după terminarea acestor studii, el a dus un timp traiul ușor al majorității tinerilor cu oarecare stare, așteptând prin cabarete marea dragoste sau marea aventură. Dar tocmai conformismul i-a lipsit tânărului de 18 ani, care, după ce-l citise pe ascuns în colegiu pe Lucian din Samosata, devenea tot mai mult un veleitar și un *frondeur*.

O cotitură se produce curând în cursul vieții lui, dar nu cea așteptată. Tatăl său îl vestește că va înceta să-i mai plătească suma de bani din care trăise până acum: trebuie să-i facă fratelui mai mare rentă necesară pătrunderii în cinul preoțesc. Urmând exemplul bunului său prieten Henri Le Bret, intră în armată. Participă ca simplu soldat la câteva lupte neînsemnate din cadrul așa etichetatului de istorie „Război de 30 de ani”. Deși arzând de dorința de a se remarca, participarea aceasta la acte prin care Richelieu schimba soarta Franței, rămâne fără cel mai neînsemnat răsunset, Cyrano nedobândind altceva decât două răni,

între care o tăietură în plină față. Astfel, visul unei mari realizări eroice se spulberă și Cyrano, scârbit, părăsește definitiv cariera armelor.

Revenit la Paris, reia viața petrecăreață, se bate în duel, cu oricine, dar nu pentru orice, dintr-o nevoie de dăruire generoasă către prieteni, către oameni. Își afirmă ostentativ ideile progresiste și ateiste, căci iconoclastismul, însușit poate din scrierile bătrânului Lucian, i-a fost toată viața mai mult decât un principiu, un mod de a trăi. Rațiunea singură mi-e regină!”, proclama el. Este un „tânăr furios” al veacului al XVII-lea, care descoperă deviza *épater le(s) bourgeois*, cu două sute de ani înaintea romanticilor, și a decis să scandalizeze pe toată lumea.

Pătrunde, cu de-a sila, zice-se, la lecțiile pe care abatele Gassendi le ținea unui grup de tineri nobili. Acest cugetător liberal, care răsturna edificiul gândirii oficiale quasi-aristotelice a timpului, punând în loc materialismul epicurean în morală, și principiile unor Pitagora, Copernic, Kepler în știință, îl cucerește. Își afișează cu stridență noile convingeri, izbutind să se autostigmatizeze ca un libertin și un ateu. Alte acte de afirmare naivă și violentă a independenței sale îl duc la rupturi cu unii prieteni, cum e poetul Dassouncy, care l-a caracterizat într-un portret, contribuind la greșita înțelegere a lui Cyrano de către contemporani.

Totodată cunoaște însă, față de alții, izbucniri de generozitate și devotament care ating eroismul. Într-o noapte, ne informează biograful său L.-R. Lefevre, pentru a-și salva un prieten, pune pe fugă o ceată de spadasini, lăsând pe câmpul de luptă doi morți și șapte răniți! Refuză cu demnitate protecția mareșalului de Gassion, răsfățatul Parisului nobiliar,

Anton Cosma, Ioan Matei, Nicolae Băciuț, Mircea Oliv, în redacția revistei *Vatra*, 1988

silește pe un actor ce-l ironizase să-și întrerupă spectacolul și să fugă, lăsând o sală plină revoltată și amuzată, sau cotonogește, pentru un motiv asemănător pe niște păpușari ambulanti.

În fine, după ce ajunge să fie privit aproape ca un smintit, iar scârba lui față de lumea din jur atinge culmea, întâlnește ceea ce i se pare a fi marea dragoste, în dulcețea căreia să-și uite nefericirea. Dar soarta își bate joc încă o dată de el: roșcovana văduvioară îl sărăcește cu totul materialicește, îmbogățindu-l în schimb cu o stupidă boală venerică.

Frondeur dintotdeauna, e firesc amestecul lui în mișcarea Frondei. Dar și acum are o atitudine contradictorie. La început, scrie pamflete acidulate contra lui Mazarin, ca pe urmă furia polemică să i se îndrepte împotriva lui Scarron, poetul burlesc, autor al *Romanului comic*, care, ca pensionar al reginei, luase apărarea Curții. Dar inconsecvența e numai aparentă, Cyrano rămânând fidel de fapt convingerilor sale, când refuză să se încorporeze mișcării care, în a doua ei etapă, devenise „fronda prinților”.

În unul din pamfletele din această ultimă perioadă, Cyrano de Bergerac face o scânteietoare și relevantă profesiune de credință, vorbind despre „plăcerea pe care mi-o dă un adevăr când îl pronunț. Îmi place să-l fac să izbucnească, dacă nu pentru că l-aș putea (impune), cel puțin pentru că-l îndrăznesc.” Plăcerea de a spune un adevăr este plăcerea superioară pe care ți-o dă conștiința propriei libertăți interioare.

Așa cum, nici în cazul Frondei și nici în alte împrejurări, Cyrano n-a izbutit să devină personajul central pe scena vremii, nici în literatură nu culege lauri cu ocazia apariției pricipalei sale opere, *Lumea cealaltă sau Istoria comică a statelor și împărățiilor de pe lună* (1650). Privită în cadrul epocii sale, cartea e o utopie comică cu ascuțit polemic îndreptat, de pe poziția unui umanist de formație luministă, care a asimilat cele mai avansate idei ale anticilor, precum și cele mai noi cuceriri științifice, împotriva concepțiilor social-politice, filozofice, morale și religioase admise oficial. Cu toată lipsa de receptivitate a contemporanilor față de ea, lipsă de receptivitate justificată doar în mică →

măsură de defecte reale, această carte marchează un moment în literatura franceză și universală.

Așa cum, prin *Pedantul păcălit*, Cyrano este unul din inițiatorii comediei în proză din Franța, prin *Statele și împărățiile de pe lună*, el deschide drumul lui Voltaire cu povestirile sale filozofice și fantastice, fiind în același timp unul dintre precursorii literaturii fantastic-științifice din zilele noastre. Chiar și literatura absurdului îi datorează câte ceva, căci iată teoria unui iezuit prezentat în cartea aceasta: „Cred că pământul se învârtește nu din motivele pe care le susține Copernic, ci deoarece focul iadului, după învățătura Sfintei Scripturi, aflându-se în mijlocul pământului, cei condamnați la chinurile veșnice, vrând să scape de dogoarea flăcărilor, se grămădesc pe partea boltită, ca să fie cât mai departe de foc și fac astfel pământul să se învârtască, așa cum câinele face să se învârtă roata în care e prins, când aleargă înăuntru ei.”

Dacă însă această carte, plină de libertăți de gândire, trece puțin luată în seamă, autorul ei stârnete în schimb scandal cu tragedia *Moartea Agripinei*, în care, se spune, o replică banală e înțeleasă ca o replică irreverențioasă la sfânta cuminecătură.

În fine, să amintim și cele mai sinistre farse pe care destinul și oamenii i le joacă: o bârnă desprinsă de pe o schelă (întâmplare sau mână criminală?) îl lovește în cap, țintuindu-l la pat timp de patrusprezece luni până la moarte, iar în clipa când ochii i se închideau (după refuzul ferm de împăcare cu religia), de pe masa de lucru dispărea pentru totdeauna manuscrisul ultimei lui cărți, intitulată simbolic *Scânteia*.

Privindu-le fără prejudecăți, faptele vieții sale ne apar ca zbateri de o măreție tragi-comică, donquijotescă, ale omului în luptă cu propriul destin, în căutarea libertății sociale și spirituale. La periferia marilor evenimente istorice ale vremii, ca și când gravitatea acestora ar fi refuzat participarea „neseriozității” lui, Cyrano de Bergerac a fost totuși profund impresionat de spiritul epocii sale. Actele lui, adesea grotești, totdeauna de o anumită naivitate juvenilă iremediabilă, sunt ale unui om care, după cum s-a spus, descoperise prea curând toleranța și libertatea.

Din perspectiva celor trei sute cincizeci de ani ce se împlinesc, se cuvine adus acest corectiv, descoperind sub imaginea convențională de d'Artagnan, un Don Quijote, umanist incorrigibil, bătându-se eroic și ridicol pentru himera libertății absolute.

Nota editoarei

Anton Cosma (1940-1991) – critic literar, scriitor și dramaturg – a lăsat în urmă o sumedenie de manuscrise inedite, care depășesc cu mult în amploare și cantitate manuscrisele dactilografiate ale cărților sale publicate antum. Postum lui Anton Cosma i-au apărut, până acum, 3 tomuri de opere nepublicate anterior (în cea mai mare parte), toate tipărite la Editura Argonaut din Cluj-Napoca: un volum *I - Teatru* (2010), altul *II - Proză* (2012) și încă unul *III - Miniaturi epice și lirice. Genuri minore și parodii* (2016).

Este timpul ca, din „cufărul fermecat” cu manuscrise, să iasă la iveală un prim volum de *Critice*, continuând, în bună tradiție, colaborarea cu editura Argonaut Publishing din orașul studenției lui Anton Cosma.

Adunând laolaltă și cronologic *Eseurile critice*, care prin anii '60-'70 ai secolului trecut mai erau redactate olograf, iar ulterior au fost bătute la mașină de tânărlul critic, între ele am descoperit un material necunoscut, totuși extrem de simpatic. Anul redactării textului de către autor poate

În redacția revistei *Vatra*, 1984

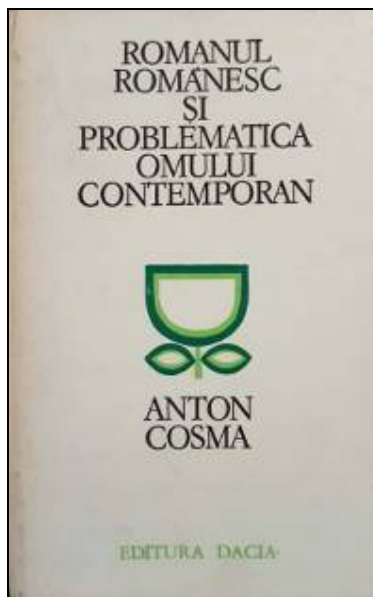
fi doar presupus: 1969. Ne folosim, pe de o parte, de exprimarea lui Anton Cosma însuși, care pare a ne oferi un element de datare: „afirmația [lui Remy de Gourmont de după 1900] e valabilă și în 1969”. Pe de altă parte, bibliografia citată de critic nu depășește, nici ea, nivelul anului 1969. Cele 5 pagini dactilografiate ale manuscrisului au fost culese pe computer de Oana Habor, la 20 mai 2017.

Suprintitulat *Utopia comică și dedicat Contemporanului nostru Cyrano* (de Bergerac), textul are, realmente, frumusețe și măreție. Convinge prin îmbinarea contrariilor, e „stimulativ prin adeviziune sau respingere” (Pompiliu Teodor). În cititorul zilelor noastre poate stârni varii reacții, mai puțin una: indiferența.

Sub pana critică și vivace a lui Anton Cosma, din negura veacurilor reînvie figura tragi-comică a lui Cyrano de Bergerac, un adevărat spadasin al cuvintelor, pe care îl descoperim „bătându-se eroic și ridicol pentru himera libertății absolute”. Acest „d'Artagnan” al epocii Regelui Soare, „un Don Quijote, umanist incorrigibil”, este reabilitat (mai bine mai târziu decât niciodată), cu duioșie, în calitățile lui de om, literat și cugetător.

Umbrele ironiei tânărului critic (în 1969 avea doar 29 de ani) par să ne dezvăluie propria lui nostalgie după idealul unei societăți care, de fapt, nu poate exista, în nicio epocă, pe acest pământ. Iar sub masca „utopiei comice” se ascunde nimeni alta decât hâda realitate socială. Mereu injustă, ea este însă gata oricând să-i sancționeze, cu generozitate, pe opozanții înregimentării. Între aceștia - și viața lui Cyrano e, categoric, pilduitoare - pericolul cel mare îl constituie nimeni altii decât... idealistii.

ELA COSMA

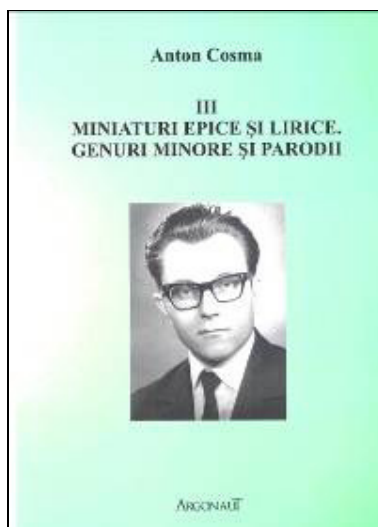

ANTON COSMA, POSTUMUL

La peste un sfert de veac de la dispariția sa fizică, opera lui Anton Cosma crește în dimensiune și consistență. Grație unei ambițioase și competente ediții postume pornite de înzestrata sa fiică Ela Cosma (din care au apărut până acum trei masive, elegante volume de teatru și proză), criticul Cosma ne apare ca un înzestrat scriitor, cu o tehnică de creație aparte. Concepute ca literatură de sertar, „privată” (sugestia Elei Cosma), scrierile literare lăsate de Anton Cosma dezvăluie un spirit iscoditor, inventiv, capabil de surprize de proporții. O trăsătură a artei sale creatoare (replicată și în scrisul lui Nicolae Suciu, alt exponent al „Școlii de la Dumbrăveni”) este răsfrângerea în oglindă, redactarea paralelă, în teatru și proză, a aceluiași proiect literar. Registrul inspirației sale cuprinde un larg evantai, de la piesele-comedii la romanul polițist, la compozițiile science-fiction și prozele de coloratură fantastică.

O lucrare reprezentativă pentru creația sa în proză este *Detectivul particular*, compoziție de largă respirație, ce întrunește sub mai multe aspecte caracterul unui metaroman, roman experimental. Perspectiva autorului este una parodic-ironică. Trama epică angajează un număr mare de personaje, mai toate creionate în registru caricatural. Acțiunea/ancheta trenează intenționat – autorul are ca prioritară intenția de a zugrăvi o realitate și un timp specifice, - micul oraș provincial în „anii lumini” comuniste. Condiția scrierii, redactată în parte înainte de 1989, parte imediat după, a făcut dificilă realizarea unei relatări unitare. Autorul unifică perspectiva abordând narațiunea ca relatare post-totalitară. Critica promovată în paginile romanului îl apropie pe Anton Cosma de radicalismul textelor postmoderne, în al căror climat de creație el se înscrie firesc, în consonanță de atitudine și expresie. Ela Cosma intuiește exact natura duală a creației prozatorului: „o narațiune tradiționalistă, realistă și un stil intenționat cenușiu, fad, aproape șters”; „aparențe înșelătoare” sub care „germinează... o metarealitate, ușor alarmantă, ce transgresează... prejudecățile noastre comode despre lumea trăită și cunoscută”

(Anton Cosma II. Proză, p. 14). Neomodernismul scrisului său e atestat, în opinia editoarei, și de faptul că acesta cultivă „genurile mai slab frecventate și minoritare, dar nu mai puțin eroice... ale literaturii de anticipație și polițiste”. Sub aspectul tehnicii narative, exegeta remarcă energia inovativă a autorului. Un exemplu: „Naratorii sunt multipli... fiind parcă anume aruncați în joc pentru a înmulți misterul”. Și: „Comitetul de naratori reprezintă o inovație ingenioasă”. În acest caz „personajele se revoltă împotriva autorului” (situație cunoscută de altfel în literatura teatrală). Definiții pentru formula expresivă a epicii lui Anton Cosma sunt „perspective multiple asupra faptelor împletite în firul epic principal”. Multi-perspectiva, în cazul *Detectivului particular* încetinește oarecum progresul anchetei/acțiunii, fiind, pe de altă parte, ea însăși o formă a dinamicii epice. Un fapt întâmplat se multiplică în mai multe puncte de vedere, își înmulțește semnificația, câștigă o dinamică interioară. O comparație între fapte și vorbe probează natura reflexivă a discursului epic. Crima e declarată drept o convenție, un joc, o „ipoteză de lucru” din care se degajă un evantai extins spre un maxim de sensuri posibile. „Spațio-timpul (desemnat undeva de criticul Cosma drept „cronotop” al romanului) e numit aici „o sferă plină cu personaje” ce se cer eliberate: „Mai bine să spargem sfera cu personaje, să le lăsăm libere, să spună și să facă ce vor”. Condiția dar și povara de creator condamnat să-și spună „mereu și mereu propria poveste” e asumată indirect, ca prioritate a faptelor. Peri-

colul oricărei povești este de a cădea în convențional, devenind neadevărată. Poveștile-fraze, mai spune plastic naratorul, cad ca pisicile, „frumos, cu toate patru etichete pe pământ”. Ingeniozitatea autorului este de a nu-și asuma în nume propriu adevăruri ultime. Chiar și constatări aparent concludive sunt deferite unui personaj (e drept, important), profesorul și presupusa victimă, Baldovin. Ancheta „faptelor” ridică numeroase semne de întrebare, cu puține răspunsuri definitive. Evenimentul central al romanului, uciderea (presupusă) a profesorului de română Baldovin (în piesa corelată – Moldovan) ne e transmisă ca mărturie a d-nei Mîțiu (o matroană de vază a orașelului N) la secția de miliție, în fața „detectivului particular” Apolodor și a plutonierului Suroiu. Cei doi, urmați de d-na Mîțiu și d-na Firicel, ajung la presupusa cameră a crimei (din locuința d-nei Mîțiu), unde constată că victima dispăruse. Majoritatea „întâmplărilor” ulterioare sunt depoziții ale unei serii de martori implicați, direct sau indirect în viața orașului. Autorul menține atenția lectorului prin abordare dialogal/teatrală, dezbateri, monolog, „excurs” eseistic. Ecourile crimei se propagă pe diferite canale ale investigației. Un număr mare de protagoniști intră în cercul evenimentelor, punându-și, individual sau în grup, amprenta asupra acestora. Începutul (cu un capitol „în care nu se întâmplă nimic”) îl fac cei „trei străini misterioși”: profesorul Baldovin, Vagabondul și „Detectivul”. Profesorul îi apare d-nei Mîțiu radical schimbat și, în lumina crimei – misterios. Itinerariul Vagabondului e transcris într-un „Raport informativ” despre „traseul” acestuia prin oraș - comic prin amplificarea detaliilor insignifiante. Comentariile la raport operate de „cronicarul” urbei, Aristide Munteanu, cu ostilitate meschină, culminează cu statistica hilară a veniturilor „cerșetorului”, calculate după o regulă elementară: „efectuând o socoteală cu regula de trei simplă, ajungem la concluzia că în cele opt ore de activitate într-o zi, acest parazit câștigă un total de 245 lei, ceea ce revine 245 x 26 = 6730 lei lunar!... Păi dreptate și echitate socialistă e asta?!” (p. 153). Al treilea „străin misterios”, un detectiv particular apare în carne și oase și se→

IOAN MARCOȘ

prezintă la miliția orașului N, unde are o conversație ciudată cu plutonierul Suroiu, despre Don Quijote și „deteriorarea comunicării dintre oameni”. În capitolul următor, același detectiv dezvoltă ideea posibilei crime indusă de prezența sa în oraș, prezență având ca efect „un câmp de forțe... un ciclon nevăzut... ciclonul Apolodor”. O deviere de la filonul principal de evenimente aduce știrea că „tovarășul Motancea”, reprezentant al puterii în urbe, primește un colet suspect, voluminos, adus pe motocicletă de un necunoscut. Un capitol al „vorbelor”, cu puține fapte, este cel al așa-zisului început al anchetei (plasat în fundal) în timp ce prim-planul îl deține monologul d-nei Mîțiu în fața prietenei Firicel, despre istoria bogatei sale biblioteci de literatură polițistă. Un alt pasaj descrie tabieturile partenerei lui Motancea, „tovarășa Marusia”: supraveghează gătitul Frosei, o rudă „de la țară”, își bea cafeaua, consultă rebusuri („temă de casă” trasată de Motancea), se îngrijește de meniul „frugal” al aceluiași. Evenimente corelate crimei se consumă în casa conspirativă aleasă de spionul sub acoperire Aristide Munteanu, în apropierea casei d-nei Mîțiu. Acesta urmărește intrări, ieșiri, raportând (pe linia conflictului continuu dintre rebusiști și detectivi) despre: dialogul Mitrofan/Mîțiu, pe subiectul victimei Baldovin (planuri, bagaje); vizita asistentei veterinare Lilica (fostă amantă a lui Baldovin); dialogul pregătitor al d-nelor Mîțiu și Firicel urmat de sesiunea clubului detectivilor, unde cea dintâi susține o „importantă” cuvântare. Strategia prozatorului e una de înaintări/retrageri alternative. Stilul digresiv servește eficient dezlegării enigmei fără a insista excesiv pe „rezolvarea” în sine. Personajele, deosebite în detaliile individuale și totuși asemănătoare prin condiționarea lor în regimul totalitar, sunt zugrăvite cu o mână sigură. Supoziția crimei ca ipoteză, ca „joc” e un sub-text, canava fermă în stare să susțină textura dezvoltării epice. Detectivul nu ezită, el anchetează, detectează datele unui complex de împrejurări pe care, strategic, le stăpânește. După un model binar, elipsoidal, investigația sa are o dublă focalizare, îndepărtarea de centrul

crimei se face realizând, dintr-un al doilea centru, o viziune îmbogățită a adevărului. Așa operează analiza „despre arta tovarășului Motancea Samson de a-și domina semenii”, capitol în care protagonistul e incriminat indirect, pe baza personalității sau „personagității” (termen preluat din R. Barthes!) sale represive. Crima lui directă e o viață trăită în minciună, relația falsă cu Marusia, aflată într-un statut lunecos de fostă soție, actuală secretară și (poate) viitoare soție. O privire mai distantă ne întâmpină în capitolul 14, „Dosarul profesorului Baldovin”, în care Detectivul vine cu o profesiune de credință în Don Quijote, poziție împărtășită de Suroiu, mărturisită și de „victima” Baldovin. Prilej de a pune față în față, în oglindă, două lumi diferite dar și consonante – lumea cuvintelor și cea a „morilor de vânt”, a „monștrilor” lumii acesteia. În realitatea imediată, plonjăm cu capitolul următor, „Lista suspectilor”, în care mai multe grupuri de hobby-uri (detectivi, rebusiști, microbiști de fotbal, „geanabeți”, cartofori, „petiționari”) dezbat întocmirea listei proprii de suspecti de crimă. Atmosfera, irespirabilă, de acuzații intra- și extra-grup, de invidie și delațiune trimite spre supra-crima de represiune concentraționară, de sistem, cauza degradării indivizilor. În acest sens poate fi înțeleasă afirmația Detectivului cum că „trecutul e cheia acestui caz”: trecutul indivizilor e sistemul.

Odată realizat profilul mediilor sociale ale orașului, dinamica anchetei intră în schimbare de ritm. Se înmulțesc interogatoriile, „discuțiile”, descinderile, informările

Familia Cosma, la Dumbrăveni

(bine sau rău intenționate), „impresiile” despre criminali, despre victimă. Toate concură la conturarea din mers a unui tablou vivanat al situației difuze a orașelului. Interogatoriul luat de detectiv Lilicăi Păcurar e revelator mai mult pentru caracterul (dubios) al delatoarei decât pentru cel al „pârâtului” Baldovin. Din conversația Detectivului cu „cetățeanul Mitrofan (rebusist, prieten cu Motancea) reiese incultura, agramatismul acestuia. Anchetând pe Vagabond, Detectivul dezvoltă „secretul” acestuia: mușenia sa e inventată, un truc ieftin ce-i sporește venitul din cerșit. El recunoaște că a „sustras” satărul „tov. Marusia” și l-a aruncat în grădina acesteia, dar neagă vehement că ar fi comis crima (încă doar presupusă). Depoziția voluntară a informatorului Bîscă (ar fi văzut un motociclist cărând o cutie voluminoasă, „un sac” și depunându-l la locuința lui Motancea) îl lasă sceptic pe Detectiv, reacție de respingere provocată și de caracterul „infect”, deformat al personajului. O întorsătură bruscă a situației e provocată de vizita „oficială” a d-nei Mîțiu la casa Motancea, unde, într-un moment prielnic, „descoperă” ceea ce ea crede a fi coletul „cadavru” din debara al profesorului. Suspansul continuă. Dialogul Detectiv/Suroiu proiectează noi clarificări, dar și îndoieli asupra evenimentelor. Investigațiile de unul singur ne arată un Detectiv neobosit, însă misterios, „o-pac”, imposibil de „detectat” satisfăcător. Enigma rămâne aproape intactă, în ciuda eforturilor locuitorilor de a o „deconspira”. Spre sfârșitul romanului (cap. 21) Detectivul deconspiră „taina”, arătând că, în spatele anchetei, se află un gând mai înalt, anume implicarea oamenilor în aflarea adevărului, multiplicarea detectivului, ieșirea din inerție (Iabișiana „luptă cu inerția”!). Profesiunea lui de credință ultimă (deci cea mai aproape de adevăr) aceasta e: „să fii explozia care frânge barajele”, zăgazurile resemnării, să fii agentul profund al schimbării.

Formal, romanul rămâne neîncheiat, însă circuitul „anchetei” e închis, sieși suficient.

Dovada o aflăm în finalul tramei paralele din piesa cu același nume: aici Detectivul „moare” aparent și „învie”, impunând „gangsterilor” de cuvinte forța justiției.→

Tehnica originală, a dezvoltării paralele a unei idei literare în versiune teatrală și în proză îi conferă autorului șansa epuizării temei, într-o dezvoltare în trepte, exhaustivă. Se obține un echilibru între apariția exterioară, în dialog, și peisajul interior (al prozei) realizat în descripție, narație, monolog interior, explicitare detaliată. Paralela între cele două versiuni dezvăluie în cazul de față și progresia succesivă a procesului de creație, proza părănd a succeda piesei, ca versiune secundă, îmbogățită. Câteva exemple. Soluția numelor: Bidigă din piesă devine în proză Motancea; Moldovan (în piesă) este în proză Baldovin. Unele excese caricaturale din piesă sunt eliminate în proză, cu un câștig de expresivitate. Episoade cu minim de detalii (cum este cel al alienării lui Bîscă, prin violență, în adolescență) sunt extinse, aprofundate în varianta în proză. Unele pasaje declarative din piesă (de pildă aprecierile caustice directe ale Detectivului la adresa lui Bîscă) sunt eliminate din roman. Episoade bine conturate în proză apar în piesă condensate la extrem, până la a părea obscure. Și invers, pierzând ceva din dinamica teatralității, versiunea roman câștigă în profunzime.

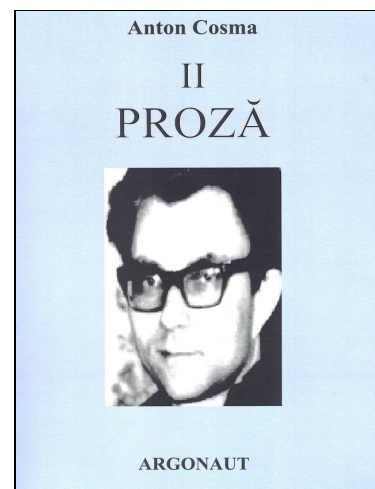
Creator de factură intelectuală, împlinit în structura unor compoziții ingenioase, sofisticate, prozatorul Anton Cosma se dovedește stăpân al unei maniere narative rafinate, experimentale. Luând romanul polițist ca pretext, tot astfel cum Cervantes a făcut-o cu romanul cavaleresc, el răstoarnă schematismul genului, îi deconstruiește formula, deconspirându-i limitele, într-o parodie cu semnificații profunde.

O întregă lume rău construită e dinamită necruțător, iluziile vane ale real-comunismului sunt dezumflate în zgomotul asurzitor al „limbii de lemn” a poncifulor, sloganelor găunoase, a formulelor derizorii. Cu excepția Detectivului și a lui Suroiu (anchetatorii), toate personajele sunt șarjate, caricaturale. Post-comunismul lui Anton Cosma e un negativism subteran, contestație șarjată, absolută. Statutul său postum e unul ales, asumat: regimul „anilor luminii” i-ar fi exclus oricum (a și făcut-o cu prozele fantastice) lumina tiparului. Renunțând la un prestigiu antum incert, el a ales adevărata supraviețuire.

„REALISMUL PSIHOLIC” ȘI PROZA LUI ANTON COSMA

Deschizând al doilea volum *Anton Cosma II PROZĂ* (1), apărut la editura Argonaut în 2012, ediție „alcătuită și prefațată” de fiica acestuia, Ela Cosma, cercetător la *Institutul de Istorie „George Barițiu”* din Cluj-Napoca, suntem aparent surprinși de faptul că profesorul nostru de literatură română, pe care noi îl știam un reputat critic literar, autor printre altele, al volumului *Romanului românesc și problematica omului contemporan* apărut în 1977, era și prozator și nu orice fel de prozator! Fericirea a făcut ca impactul cu acest frumos volum să nu fie, pentru mine, unul dur, deoarece în urmă cu ceva ani, citind *Masa cu nouă popi*, mi-am permis să scriu despre ea un eseu care, mai apoi, avea să fie publicat în *Astra dumbrăvaneană*, numărul din 2011. Comentariul meu de atunci pornea de la concepția lui Țvetan Todorov despre condiția literaturii, din a sa *Introducere în literatura fantastică*: „Literatura există tocmai prin calitatea sa de a fi un efort de exprimare a ceea ce limbajul comun nu spune și nu poate spune. Iată de ce critica (de bună calitate) tinde întotdeauna să devină ea însăși literatură. Nu se poate vorbi despre ceea ce constituie literatura decât făcând literatură” (2).

Acum, după ce am citit „nabocovean”, volumul *Anton Cosma II Proza*, structurat în proză scurtă și roman, iar proza scurtă am categorisit-o după metoda, și de această dată, a lui Țvetan Todorov, în povestiri verosimile și povestiri în care „totul este permis”, am găsit de bună cuviință să cred că, primordială în activitatea scriitoricească a lui Anton Cosma, nu fusese critica și istoria literară, ci nevoia de a povesti. Ca și cum prozatorul Cosma, cel de la începuturi, și-ar fi găsit în critică, cel puțin un vas comunicant, un remediu și nu invers. De la primele fraze din incipitul oricărei proze, cititorul experimentat poate observa că prozatorul Cosma este cel care l-a „generat” pe criticul și dramaturgul Cosma, că în „laboratorul scriitorului Anton Cosma”, la început a fost „povestea” și mai apoi observația critică. Cursivitatea discursului epic,

pregătirea suspansului, grija pentru stil, provocarea cititorului de a ezita demonstrează faptul că îndeletnicirea lui Anton Cosma de a nara este mai veche decât aceea de a observa critic literatura. Pe de altă parte, se vorbește deja de o eventuală intenție de a-l considera pe autorul *Papagalului negru* un creator preocupat numai de litatură fantastică. Eu nu contest aceasta. Ceea ce intenționez însă să reliefez în acest studiu este nu tocmai latura fantasticului din punct de vedere al temei sau al motivelor, cu eroi supranaturali și cu miracole, chiar și științifico-fantastice, care, oricum, depășesc mundanul. În acest studiu dedicat prozei lui Anton Cosma, aș insista însă pe ceea ce Adrian Marino numea, în *Dicționarul de idei literare I*, „fantezie creatoare”, proprie oricărei opere literare: „Admiterea consecventă a principiului *fanteziei creatoare* duce la concluzia (aparent paradoxală) că orice operă literară este extensiv de *fantastică*” (3).

Lăsând la o parte, deocamdată, povestirile pur științifico-fantastice: *Papagalul negru*, *Bomboane și sirop*, *Poveste în lumi simultane*, *Pygmalion*, am aruncat o repede ochire asupra condiției sine-qua-non a oricărei opere literare epice, și anume *arta narativă*, fără de care nici măcar fantasticul n-ar putea via. Pornind de la cele trei „funcții ale supranaturalului”, cea „pragmatică”, cea „semantico” și cea „sintactică”, pe care se axează finalul studiului lui todorovian (4), și luând ca text suport *Ciudata aventură a profesorului*, am dat curs primei funcții, cea „pragmatică”, și celei de-a treia, cea „sintactică”. →

NICOLAE SUCIU

Debutând cu un fapt cât se poate de banal - o oră de evaluare, în care un profesor este surprins supraveghindu-și elevii unei clase de liceu, care scriu teza trimestrială - *Ciudata întâmplare a profesorului* provoacă cititorul printr-o intrigă, aparent, la fel de banală (un elev este depistat că a copiat), dar care anunță glisarea acesteia într-o realitate ciudată, fantastică chiar, pretext de a lăsa, pe de o parte, cititorul să *ezite todorovean*: „...fantasticul se întemeiază în mod esențial pe o ezitare a cititorului” (5), iar pe de altă parte, prilej al naratorului de a „descrie lucruri pe care n-ar fi îndrăznit niciodată să le înfățișeze în termeni realiști” (6), conflictul exterior (la început, profesor-elev), generându-l pe cel interior, la rândul lui, unul deosebit de complex – de altfel o veritabilă intrigă și punct forte al oricărei nuvele. Punctarea prin senzația organică a nevoii de răbufnire a profesorului: „Profesorul își simți gura uscată și înghiți un nod” (p. 67), marchează numai începutul conflictului interior și ce se întâmplă în momentul în care „mirarea elevului se înalță spre un ușor zâmbet neîncrezător” (p. 67). Din acest moment, echivocul prezentat cu lux de amănunte, printr-un discurs epic bine susținut, dă semne de proliferare: „Acesta a fost momentul în care profesorul a avut pentru întâia oară acea senzație stranie, că spațiul din jurul lui se dilată, că dimensiunile clasei, ale ambianței în general, lungimea, adâncimea, înălțimea, se umflă, cresc într-un fel de pulsație imposibil de controlat obiectiv. Era o senzație deosebit de bizară, ca și cum între el și spațiul din jur se produsese o falie, o dislocare, așa ca dezghiocarea între miezul fragil al unui sămbure și coaja lui tare, lemnoasă, implacabilă. Ca și când lumea i-ar fi devenit dintr-o dată o haină prea largă” (p. 67). Și în cazul protagonistului din *Ciudata aventură a profesorului*, se poate vorbi, ca și în cazul eroilor din nuvelele aparținând *Întâlnirii din pământuri* a lui Marin Preda, despre un fantastic derivat, așa cum opinează reputatul critic și istoric literar, Eugen Simion, din studiul „stărilor obsesive” (7), prozatorului nelipsindu-i acel aer „liric și fantast” (8). Starea interioară a Profesorului se amplifică tot mai mult, atât după mutarea elevului în prima bancă,

departe de „sursă”, cât și după găsirea de către dascăl, a caietului cu pricina, în penultima bancă, de unde fusese mutat elevul, iar senzația „bizară” a celui de la catedră crește direct proporțional cu comportamentul sfidător al elevului a cărui față „se deschidea mult spre candoare și spre batjocură”. Mai apoi, are loc un schimb de replici profesor-elev, care se finalizează în momentul în care acesta este rugat să predea caietul și să părăsească clasa. Odată cu mirarea elevului și, aflat în fața unei clase care asistase, volens-nolens, la întreaga scenă, mai mult decât penibilă (cu aceeași privire inexpressivă) și cu zâmbetul vag al acestuia, la care se adaugă „mersul agale spre ușă al elevului”, senzația aceea indefinibilă a „modificării raporturilor sale cu spațiul înconjurător” (p. 69) crește asemenea bulgărelui de zăpadă cauzator de o iminentă avalanșă.

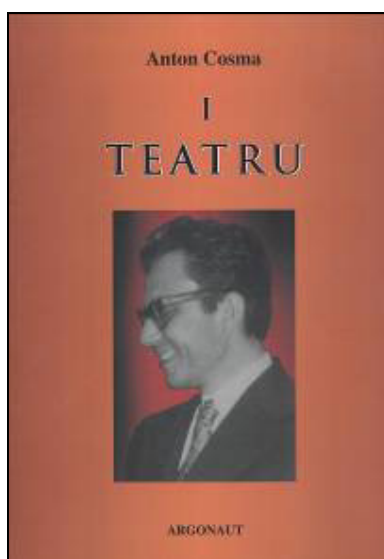
După ieșirea Profesorului din clasă, cu catalogul și teancul de teze sub braț, are loc discuția acestuia cu profesorul de educație fizică, cea care-l tulbură și mai tare.

Atât neobișnuita apariție a colegului: „Profesorul de educație fizică era mai lung ca oricând și parcă și mai solid” (p. 69), vocea inflexibilă și „căutătura mohorâtă a acestuia”, care „exprima foarte limpede faptul că „dirigintele luase și el cunoștință de cele petrecute” și „interogatoriul” nefiresc al acestuia, cu rolul tacit de a-și inculpa de la sine colegul abătut: „Ce s-a întâmplat?”; „Ce ai făcut?”; „Ești bun să-mi spui ce-a făcut elevul

ăsta?” ce trădează „răbdarea plictisită” a acestuia, cât și mărturisirea falsă a elevului, care-l privește „oarecum de la egal la egal, cu un surâs șters”, au rolul de a amplifica treptat starea sufletească de „criză”, a Profesorului.

Dezvinovățirea mascată sub o sinceritate exacerbată a unuia care, fiu al unui suspus al orașelului („copii ai unor părinți bine situați care moșteneau impertinența părinților” - p. 69), văzându-se călare pe situație, este convins, pe de o parte, că n-are cum să piardă „reduta”, ca să riște ca, într-un final, să fie pedepsit pentru reprobabilă faptă, iar, pe de altă parte, că o astfel de „faptă” ar exista numai în măsura în care ea ar putea fi recunoscută de către făptaș (atmosfera care, peste aproape patru decenii, avea să se generalizeze peste orice limite posibile, în învățământul postrevoluționar românesc). Replica „N-am copiat, domnule profesor” îl determină pe protagonistul nuvelei să nu piardă șansa de a-și exterioriza sentimentul de scârbă, atât față de diriginte, cât și față de elev, și răbufnește izbucnind în enunțuri foarte scurte: „Asta-i culmea! Asta-i culmea!”. În cele ce urmează, conflictul exterior nu va fi continuat pe aceeași temă, deoarece discuțiile din cancelarie nu vor mai insista pe ideea incidentului (copiatul la teză), ci pe banala temă a „micșorării” corporale a profesorului deusolat. Mai apoi, multiplicarea conflictului interior va prolifera în funcție de reacțiile colegilor, uimiți de ceea ce se întâmplă cu starea lui fizică, iar protagonistul începe să se observe tot mai mult, din perspectiva de victimă, mai cu seamă în timpul „interogatoriului” cu profesorul de educație fizică. Senzația că, între el și mediul înconjurător, se petrec alarmante decalaje contribuie la amplificarea stării sale ciudate: „Intrând în cancelarie, profesorul trebuia să depună un efort considerabil ca să ridice catalogul și caietele de →

teză pe masă, care părea cu mult mai înaltă decât înainte” (p. 70). În același timp, toate privirile colegilor, secondate de întrebările lor incomode – adevărate săgeți fin otrăvite - amplifică starea de nebuloasă sufletească. Chemat de director, la o discuție în particular, în cabinetul acestuia, protagonistul nu se sperie, dar „vocea onctuoasă a directorului îl pune, întotdeauna când i se adresa, într-o stare de alarmă, căci ea îi dădea impresia că e permanent spionat, pândit că un judecător veșnic treaz îi urmărește greșelile mărunte pentru a identifica în ele mobiluri grave” (p. 70). Profesorul constată că nu atât vocea șefului îl „inhiba”, ci „altceva”, adică modulațiile acesteia, dobândite odată cu urcarea în funcție: „E adevărat că funcția adusese modulații noi în voce și o notă glacială, rău prevestitoare în seriozitatea și gravitatea înainte inexpressive” (p. 70). Discuția dintre el și director nu începe ca una „de la om la om”, cum promisese anterior șeful școlii, cu atât mai mult cu cât acesta, începând cu „scumpe, colega”, vizează registre exterioare trăirilor sufletești în genere: „În ceea ce mă privește, am avut totdeauna o părere bună despre dumneata, atât profesional, cât și politic” (p. 70), preocupări legate de existența pe „orizontală” a omului, făcând aluzie mai ales, la chestiuni generale, cum ar fi „datoria” de a forma „generația de mâine a patriei”. Când să răspundă la întrebări, profesorul e întrerupt imediat, cu precizarea: „Da, scumpe colega, spune, te rog, te-ascult, am spus, vreau să discutăm absolut amical, cât mai amical posibil!! Spune!...” (p.) Cititorul poate urmări în acest discurs dialogat, natura glacială a termenilor proprii limbii de lemn a directorului, care definesc alienarea propriei epocii erei comuniste. Neologisme ca: „profesional, politic, amical, demagogic, enorm, imensă, absolut, discutăm” etc., plonjați hodorontronc, în context din cu totul alte registre lingvistice – nu definesc un registru tocmai familiar, cum era de așteptat. Naratorul omniscient „citește” gândurile profesorului scârbit, plictisit de astfel de introduceri și mai ales convins că Profesorului „i se pregătește un atac dintr-o direcție pe care n-o putea prevedea, măcar că bănuia obiectivul final - elevul prins copiind” (p. 71).

Cititorul observă, odată cu intrarea în cancelarie și cu întâlnirea cu ceilalți colegi – moment-cheie în ruperea definitivă a conflictului exterior de cel din incipit - trecerea naratorului obiectiv de la perspectiva de detașare („viziunea dindărăt”), la perspectiva „împreună cu”. Acest conflict, cel cu elevul care a copiat, intră acum în penumbră, făcându-se o singură aluzie la el, și aceea, doar în psihicul profesorului care parcă ar vrea să sublinieze gândirea paremiologică românească; „de ceea ce ți-e frică nu scapi”. Obsesia: „obiectivul final - elevul prins copiind” face loc, ca unui taifun, altei obsesii mai vechi, de care „se temuse în adâncul ființei sale totdeauna” (p. 71), una mult mai gravă: „...în intervalul de timp al ultimei ore, corpul lui intrase într-un proces de micșorare care părea ireversibil!! Pierdea din înălțime, parcă și din volum, descreștea văzând cu ochii (...) Or, acum călcăiele nu mai ajungeau jos! Ca unui copil din clasele primare! (...) masa îi ajungea aproape până la piept” (p. 71). Propozițiile exclamative au și aici rolul de a scoate în evidență atât o serie de imperative lăuntrice, cât și melanjul de deznădejde, de panică și deziluzie, asemenea unor nisipuri mișcătoare, care puseseră deja stăpânire pe profesor.

În cancelarie, colegii întrebători, intrați în alertă, au rolul de a ridica la cote și mai mari starea de panică a protagonistului care, în cele din urmă, îngaimă cu o voce îngroșată: „Mă micșorez!... Ajuțați-mă!...” (p. 71). Fiecare dintre colegi vine cu câte o părere/ explicație gratuită, ocoșă și strâns legată de obiectul pe care-l predă în școală. În timp ce profesorul de educație fizică dă vina pe

Omagiu lui Anton Cosma, la Dumbrăveni, 19 octombrie 2013

exageratul sedentarism care-l definește pe cel în cauză, profesorul de literatură face unele analogii, deloc întâmplătoare și cu trimitere indirectă la ceea ce se petrece în această proză, cu povestirea *Metamorfoza* a lui Franz Kafka, care „prezintă cazul unui funcționar care se transformă, nu se știe precis din ce motive, într-un gândac” (p. 72). Dacă profesorul de fizică face aluzie la o posibilă pierdere a materiei, a masei și la „transformarea într-o formă de energie pe care noi n-o putem observa”, iar directorul se gândește la o soluție ideală, ca să nu „ne trezim că dispăre de tot” (p. 73), starea de „apatie desăvârșită” a Profesorului îi alertează și mai tare pe colegii care, din intenția de „a-și ajuta” colegul, așa cum trebuie s-o facă o a „doua familie”, își apără fiecare, propria cămașă: „Toți cei care ne aflăm aici am fi acuzați de crimă!” – e de părere profesoara de matematici, iar directorul se vede dator, cum era și firesc, să raporteze „acest caz mai sus”. Ideea de a cere părerea și a profesorului de biologie aduce cazul pe un nou făgaș. Se ajunge la un consens în ceea ce privește cauza micșorării corporale în sine, ca și cum aceasta ar fi „o dereglare patologică”, moment în care directorul ia decizia să-l trimită pe profesorul aflat în derută, la policlinică pentru un consult medical.

Dacă anterior, într-o atmosferă de „liniște grea”, starea de apatie a protagonistului se amplificase fără precedent, în ciuda caldei *generozității* a colegilor, așteptând lângă ușă „încă rătăcit, pierit” (p. 75), în „liniștea albă a cabinetului” medical, lucrurile iau o cu totul o altă turnură, pe parcursul simplei discuții cu doctorul, profesorul redobândindu-și „echilibrul interior” (p. 78). Medicul consideră senin, că ceea ce se întâmplase cu pacientul e ceva omenesc și că vine →

Cărți de Ela Cosma și Anton Cosma, lansate la Dumbrăveni

„pe bază nervoasă”, asigurându-l totodată că i-ar face bine atât „o cură de vitaminizare”, cât și un concediu de o săptămână.

Spre stupoarea colegilor și a directorului, ziua următoare profesorul se prezintă la datorie.

Pe cât de comunicativi fuseseră colegii cu zi înainte, pe atât de tăcuți și „cu fețe imobile” se dovedeau a fi acum, la intrarea lui în cancelarie, reacție care-i amplifică Profesorului, „confuzia în care se afla”.

Înainte de primele două reproșuri (ale profesorilor de educație fizică și de matematici) tăcerea se prelungește „insuportabil de mult”, ca mai apoi să urmeze „o nouă tăcere de gheață”. Dacă în ziua precedentă, pe colegi îi deranjase impasul în care se aflase colegul lor, acum îi deranjează fie faptul că bolnavul de ieri este sănătos. prea curând, deși debusolat, neînțelegător răspunzând cu un „vă rog să mă iertați...” fie că, în ciuda osteneții lor, el se poartă „prea elegant”.

Profesoara de muzică rupe „noua tăcere care se lăsase”, amplificând, apăsătoare atmosferă a reproșurilor. Suficient de caustice: „Cel puțin să rămâs așa!...” iar profesorul de educație fizică se lăfăie în a completa: „Dacă ar fi rămas așa, tot ar mai fi fost ceva” (p. 80).

Drept replică la ironiile colegilor, culmi ale reproșurilor, noua și ultima întrevedere „între patru ochi” cu directorul pare a pune, în sfârșit, capac întregii „aventuri” a profesorului nostru și de a-l transforma irevocabil, în victimă.

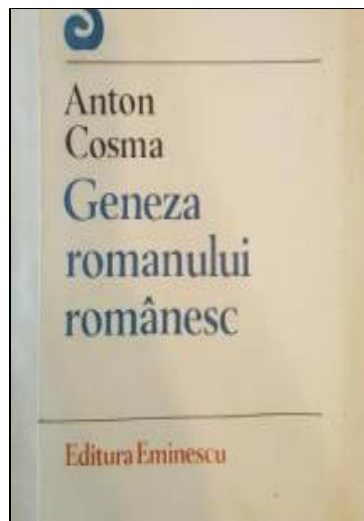
Directorul îi atrage Profesorului atenția pentru ciudata „purtare”, pentru „circul ăla de ieri”, pentru „inconștientă” și pentru faptul că s-a dat „în spectacol în fața școlii întregi”, punând, pe de o parte, colectivul de cadre didactice al școlii („Colectivul pe care numai ieri l-ai trădat mârșav și rușinos!”) într-o „postură penibilă”, prin sfidare și batjocură, în loc să dea dovadă de bărbăție și să reziste „cu eroism acestei încercări la care te-a supus natura” (pp. 80-81), iar, pe de altă parte, reproșându-i în final, atitudinea de a nu fi fost în stare de a-și transforma „nenorocirea într-un nou destin, să rămâi pitic, măcar să nu apari azi la școală așa, în halul ăsta, normal!”, nu însă fără a-i face recomandarea de a se fi transferat

unde, la o altă școală, „în celălalt capăt al țării, unde să nu te știe nimeni ce-ai făcut pe-aici” (p. 80).

Convins fiind că „simbolul latent, codul secret al operei trebuie să-l descoperim noi, la lectură” (9), prozatorul Anton Cosma își provoacă și acum cititorii și mai cu seamă pe cei care l-au studiat pe Marin Preda „sub bagheta” sa, la descoperirea „codului secret” și al *Ciudatei aventuri a profesorului*, intuind lupta unui Don Quijote al școlii românești antedecembriste „cu morile de vânt” ale sistemului specializat în sufocarea dascălului devenit peste noapte, cel puțin dureros, un simplu „cadru didactic”.

BIBLIOGRAFIE ȘI NOTE:

- ANTON COSMA II PROZĂ, Ediție alcătuită și prefațată de Ela Cosma, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2012.
- TODOROV, ȚVETAN, *Introducere în literatura fantastică*, Editura Univers, 1973, p. 39.
- MARINO, ADRIAN, *Dicționarul de idei literare I*, Editura Eminescu, 1973, p. 658.
- TODOROV, Id., p. 187.
- TODOROV, Id., p. 182.
- TODOROV, Id., p. 183.
- SIMION, EUGEN, *Scriitori români de azi I*, Editura Cartea Românească, 1978, p. 398: „Există o mitologie a realismului, un fantastic care derivă nu din transcrierea supranaturalului, neverosimilului în ordinea existenței, ci, ca la Dostoievski, din studiul stărilor obsesive”.
- SIMION, Ibidem: „Subiectul trece înaintea obiectului examinat și, fără să știe, prozatorul, desprins să observe și să judece lumea *more geometrico*, devine liric și fantast”.
- SIMION, Id., p. 465.

Și eram fericit

Eram libertate cuminte și mă gândeam la tine ades și mă potopea atunci un sentiment ales și-nălțător și grandios de frică. O, frica dumnezeiască, dulcea frică, în care îmi găseam cuminte libertatea de care aveam atâta nevoie, ATĂTA! O libertate mititică dar destul de comodă, în care mă puteam simți la largul meu, pe care-o puteam mobila de bine de rău, ba în care puteam chiar invita din când în când pe cineva și eram fericit dacă se poate spune așa...

Limba moartă

Copilăria mea mă urmărește
Ca o limbă moartă biata
omenire...
Demult, demult, pe vremea
Când treceau pe drumeagul
înserat de țară
Doi moșnegi de treabă și buni
buni, buni, buni...
Dumnezeu și Sfântul Petru.
Limbă moartă, uitată de ultimul
vorbitor - care sunt eu...
Lumină moartă în sine
și neapusă mereu încă...

Oglindă

Cu eforturi supraomenești
mi-am răzuit tot stratul de
materie de pe mine
ca să rămân idee
și m-am uitat în oglindă să văd
Ce Fel de Idee Oi Mai Fi și Eu?

O idee de om,
îmi repetam,
ideea de om trebuia să fiu
negreșit.

... Dar în oglindă n-am văzut
nici măcar
o umbră.
Am văzut doar miros de
absolut și sudoare.

O fi duh-oare
omul?

ANTON COSMA

Mai altfel, despre **Veronica Micle** (XI)

Desființarea postului de revizor în anul 1876 nu a fost singurul necaz pentru Eminescu, el fiind, din nefericire, marcat și de o reclamație a lui Dimitrie Petrino către ministrul Chițu, în care sesiza lipsa a 93 de cărți din Bibliotecă, precum și a unei părți de mobilier compus din două scaune, o masă și două dulapuri „*pentru a-și mobila locuința personală.*” În această ordine de idei, și urmare a reclamației lui Petrino, se ordonă o anchetă împotriva lui Eminescu, la 16 iulie 1876, și am convingerea că la mijloc a fost și invidia pentru ascensiunea și tot mai deplina recunoaștere a valorii poetului Mihai Eminescu în totală contradicție reușitelor și valorii creației *poetului* D. Petrino. Să fi fost o simplă coincidență publicarea în *Convorbiri literare* din 1 iulie 1876, a poeziei **Când noaptea e adâncă**, a Veronicăi, dedicată lui Eminescu? Ultima strofă nu sună asemenea unei liniștitoare declarație de dragoste?:

....„*Și-n cerurilor taină adâncă și
divină
Ce-n mintea-mi mărginită îmi pare c-o
cuprind
Ca s-o-nțeleg mai bine eu ochii mi-i
închid,
Și-atunci văd că de tine e inima mea
plină.*”

Personal, cred că da, având în vedere situația de-atunci a poetului. Este o atitudine care completează indiscutabil cele comentate ceva mai înainte, adică un fel de mână întinsă prietenește celui aflat într-o situație cel puțin delicată, în timp ce nouă zile mai târziu, Eminescu dădea publicității proza *La aniversară*.

Și, apropo de poet, el își vedea de treabă conștiincios, adică scria diferite materiale pentru gazetă, rescria unele știri primite la redacție,

corecta, scria tot felul de cronici, chiar mondene, de fapt, ducea greul în redacție scriind articole, note-notițe, anunțuri, informații diverse, făcea paginare și pregătea șpalturile, iar în timpul rămas liber ieșea la plimbări, cel mai des nocturne...

Din unele fragmente din scrisorile adresate Veronicăi în acea perioadă a anului 1876, se înțelege ușor că dorul de ea se adâncea și se amplifica tot mai mult. Noua situație materială a familiei Micle, afectată destul de serios de schimbarea profesorului de pe funcția de rector, aceasta însemnând un minus de 185 de lei în veniturile familiei, a dus în final la o nouă schimbare de domiciliu, respectiv la vechea adresă din strada Buțu, în scopul reducerilor de cheltuieli pentru familie și întreținerea gospodăriei.

Acest lucru are un impact și asupra psihicului Veronicăi, dacă e să avem în vedere că era de întreținut o familie formată din 5 persoane, ceea ce, în condițiile date, constituia o povară financiar-materială nu tocmai ușoară, precum și griji sufletești în plus față de cele două fetițe, în primul rând.

În aceeași ordine de idei, ca o consecință a faptului, putem admite și că partea sentimentală din sufletul Veronicăi era tot mai afectată, mai ales că dragostea pentru Eminescu trecuse la o etapă nouă, poate de conturare, poate de amplificare, poate de dorința unei alte căsnicii, sau, de ce nu?, de un sejur la... Viena.

După cum se poate vedea din unele scrisori ale ei, nu e greu de înțeles acest lucru. Ne aflăm, totuși, în 1876, Veronica și Eminescu aveau câte 26 de ani, și da: era a doua jumătate a lunii octombrie 1876...

Pe de altă parte, se pare că anul 1876 a fost unul important nu doar pentru Eminescu, ci și pentru familia Micle, căruia destinul îi rezervă o surpriză de proporții: Ștefan Micle este numit la 18 noiembrie 1876 director la *Școala Tehnică (de Arte și Meserii)*, instituție școlară cu statut de a fi cea mai prestigioasă instituție de acest fel chiar la nivel de țară. Dintre meseriile învățate, cursanții o puteau absolvi având la bază meserii cu posibilitate de a ocupa locuri de muncă în diverse ateliere, inclusiv cele cu profil feroviar.

Însă, cel mai important avantaj era faptul că, pe lângă un salariu

substanțial îmbunătățit, familia Micle beneficia de locuință gratuită, cu dependențe și toate utilitățile necesare unui trai de nivel cel puțin mediu: lumină, apă caldă, hrană și, neașteptat, având chiar și servitori...

Noua locuință era situată în ulicioara Sfântul Ilie, interesant aranjament al destinului datorită faptului că noua locuință se afla foarte aproape de locul unde era situat biroul gazetei unde lucra, cine altul, decât Eminescu? Nu e ciudat? Ba da. Mă întreb: nu cumva, între alte avantaje, Veronica să fi avut ideea mutării?

Adică, nu cred ca ea să fi fost... indiferentă apropo de această nouă schimbare de domiciliu, forțată de împrejurări, dar oricâtăuși... În plus: la mică distanță se afla și funcționa tipografia „Junimii”... Părea că nimic mai favorabil nu fusese în stare să pună la cale sfârșitul hazardului sub comanda destinului sau, mai degrabă, și realist-convenabil să-i atribuim destinului exclusiv respectivul aranjament.

Mai mult: totul se focaliza spre o etapă nouă, benefică, pentru cei doi, Veronica și Eminescu, înlesnindu-le întâlniri fără cine știe ce labirinturi ducând, în final, la întrevedere... accidentală, dar mult dorită. Afirmația mea nu e lipsită de temeie, fiindcă putem avea în vedere „accidentală” întâlnire în capitala Imperiului austro-ungar, Viena, în anul 1872...

Este oarecum potrivită afirmația unora cum că, urmând chemarea fierbinte din idila celor doi îndrăgostiți, adică „*Eminescu îi străjuia geamurile și-i făcea poezii*”; cu „făcutul poeziilor” era adevărat, însă, mi-e greu să cred spusele că Veronica „*nu avea grijă de casă și de bărbat, iar acesta era un mototol.*”, după cum se vehicula ideea prin Cenaclul „Junimea”.

Bărfă ieftină, desigur, fiindcă nicio sursă de informație credibilă nu pomenește de-un asemenea comportament frivol din partea unei soții – Veronica, femeia care a dovedit, totuși, în cei 14 ani de căsnicie că nu și-a neglijat familia, dimpotrivă, ea dovedind în mai multe situații și momente maturitate în gândire și comportament, cu o logică și o implicare cu mult mai viguroasă și mai realistă în viața de familie...

DUMITRU HURUBĂ

Să ne mai (re)amintim de... **LIVIU REBREANU**

27 noiembrie 1885 –
1 septembrie 1944

(I)

Nu-mi plac statisticile, care, prin firea lucrurilor, înseamnă cifre. Însă, printr-o simplă asociere de idei, gândindu-mă să scriu despre Liviu Rebreanu, mi-am amintit și de Marin Preda, doi dintre marii noștri romancieri. Și, apropo de statistică: probabil puțină lume cunoaște amănuntul-coincidență că ambii romancieri au decedat având vârsta de: 59 de ani, Rebreanu, și 58 de ani, Marin Preda. Mie, personal, mi se pare ceva care alunecă ușor spre semnificație... superstițioasă chiar. Evident, nu voi intra și în alte amănunte care îi apropie și mai mult pe cei doi mari prozatori români...

Așadar, voi încerca în acest material să readuc în mintea și conștiința multora detalii care, poate prin timp, au fost mai mult sau mai puțin omise sau considerate nesemnificative... În această ordine de idei, să localizăm în timp și spațiu viața și activitatea unuia dintre marii prozatori români...

Înainte de toate, să ținem seama că în 2020 vom aniversa 135 de ani de la nașterea lui Liviu Rebreanu, an care, normal, ar trebui declarat „Anul Rebreanu” – sper că așa se va și întâmpla.... Așadar, pentru argumentare: scriitorul Liviu Rebreanu s-a născut la 27 noiembrie 1885, în satul Târlișua (din fostul comitat Solnoc Dăbâca – azi județul Bistrița-Năsăud), fiind primul din cei 14 copii ai învățătorului Vasile Rebreanu și ai Ludovicăi (născută Diuganu). Trebuie neapărat menționat că ambii părinți sunt modelele familiei Herdelea, care apare atât în celebrul roman *Ion*, cât și în *Răscala, Gorila* ș.a. Când avea 4 ani, familia scriitorului și-a schimbat domiciliul în comuna Maieru, pe Valea Someșului Mare unde, își amintește Rebreanu mai târziu: „În Maieru, am trăit cele mai frumoase și mai fericite zile ale vieții mele. Până ce, când să împlinesc zece ani, a trebuit să merg la Năsăud, la liceu.” Și, apropo de studii, în însemnările sale, el notează: „Cele dintâi plăceri ale slovei tipărite și ale științei de carte tot în Maieru le-am avut, în forma

primelor lecturi care m-au pasionat, **Poveștile ardelenesti ale lui Ion Pop-Reteganul, vreo cinci volume.**” Deci: studiile, începând cu școala primară, le face între anii 1891–1894, iar ciclul gimnazial (așa-zisul *Gimnaziu grăniceresc*, îl începe la Năsăud în anul școlar 1895–1896, continuat apoi la *Școala civilă de băieți – „Polgari fiu iskola”*, cunoscut și sub numele de Gimnaziul Evanghelic din Bistrița (astăzi Colegiul Național „Liviu Rebreanu”), unde a urmat încă trei clase, cu predare în limba maghiară – între anii 1896–1899. Aici, mă opresc puțin pentru a menționa un fapt – la urmei normal, nu? – că, în anul 1898, îndrăgostit fiind, elevul Liviu Rebreanu din clasa a IV-a gimnazială, a scris „întâia și, se pare, singura poezie”, fascinat fiind de o tânără actriță dintr-o trupă ambulantă ungurească (*ingenua trupei, de care m-am îndrăgostit nebunește*, mărturisește chiar el), urmare puternicului sentiment scrie, în limba maghiară, un vodevil luând drept mostră spectacolul văzut. De menționat că, mai târziu, aflându-se la Budapesta, încercările literare de acest gen au continuat fiind, însă, lipsite de succes. Începând cu anul 1900, a urmat *Școala Reală Superioară de Honvezi* din Sopron (*Ödenburg*, în nord-vestul Ungariei, lângă granița cu Austria), la sfârșitul anului I obținând chiar calificativul „eminent”. Între anii 1900–1903, și-a continuat studiile la *Academia Militară „Ludoviceaum”* din Budapesta (1903–1906), absolvind cursurile cu gradul de sublocotenent, a fost repartizat la Regimentul 2 – honvezi regali din Gyula. Și, un amănunt din perioada respectivă: în 1902, după câteva abateri de la regulamentul militar al școlii, a fost retrogradat din funcția de chestor. La sfârșitul celui de-al doilea an de școală, a primit doar *distincția simplă*, pe care, în cel de-al treilea an de

studii o și pierde din cauza mediei scăzute la... *purtare*. Acolo, pe lângă îndeletniciri cazone, Rebreanu a avut numeroase preocupări literare: lecturi, conspecte, proiecte dramaturgice. În 1907, a conspectat numeroase opere din literatura universală, specificând, cu rigurozitate, uneori chiar data lecturilor, de exemplu: 25 aprilie, zilele 2, 3, 7... De remarcat predilecția sa pentru lecturi din literaturile italiană, rusă, franceză, germană, engleză, maghiară... Acestea, li s-au adăugat și câteva proiecte de literatură dramatică: *Vetélytársak - Örvény (Rivalii - Văltoarea)*; *Valkó főhadnagy (Locotenentul Valkó)*; *Gigi (Ghigi)*, ultimul cu personaje inspirate din viața protipendadei năsăudene. Însă, din această perioadă să mai reținem că, la Budapesta și Gyula, Liviu Rebreanu a scris și transcris cinci povestiri, în limba maghiară, din ciclul *Szamárlétra (Scara măgarilor)*, satire cu caracter mai puțin cazon – este vorba despre un volum rămas nepublicat. Sub presiunea unor încercături bănești, a fost forțat să demisioneze din armată, dar, în prealabil, scriind, aflat fiind în „arest la domiciliu”, reușite care l-au hotărât, după cum rezultă din *Jurnal*, să se dedice exclusiv literaturii.

Deci, la 12 februarie 1908, este obligat să demisioneze din cauza unor probleme administrative, respectiv fiind acuzat de... delapidare, drept urmare a evenimentului, Rebreanu se întoarce în țară și, în anii 1908-1909, funcționează ca ajutor de notar în localitatea Măgura Ilvei. Aceasta spre nemulțumirea părinților, care îl știuseră un „domn realizat”... Din acea perioadă, Rebreanu ne dezvăluie: „Aici am luat contact cu țaranul român, aici l-am cunoscut mai bine, aici m-am impregnat de toate suferințele și visurile lui - lucruri care aveau să treacă mai târziu în literatura mea...”

...A început un nou jurnal de lector (*Spicuri*), aplecându-se, în mod deosebit, asupra paginilor de critică și istorie literară din *Viața românească*, aparținând, mai ales, lui Garabet Ibrăileanu. A revenit asupra amintirilor din copilărie, scrie la Gyula, de data aceasta sub influența lui Creangă. A încercat să →

DUMITRU HURUBĂ

traducă după o versiune germană, romanul *Război și pace* de Tolstoi. Și, apropo de traduceri: în revista *Țara Noastră*, i-a apărut poemul *Moartea șoimanului* – traducere după Maxim Gorki. Dar nu numai atât: așa cum spuneam puțin mai înainte, Rebreanu a fost influențat pe la începuturile sale literare de Ion Creangă și A.P.Cehov, după ultimul scriind nuvela *Mâna* care, după cum se știe, a fost prima variantă a nuvelei *Ocotitorul*... În același an, pentru prima dată apare datarea *16 octombrie* pe o creație originală: *Volbura dragostei. Cântecul iubirii*.

De reținut că Liviu Rebreanu a debutat la 1 noiembrie 1908 în presa românească, respectiv la Sibiu, în revista *Luceafărul*, condusă de O. Goga și O. C. Tăslăuanu, cu povestirea *Codrea (Glasul inimii)*. În aceeași publicație el a mai publicat nuvelele: *Ofilire* (15 decembrie 1908), *Răfuiala* (28 ianuarie 1909) și *Nevasta* (16 iunie 1911).

Ceea ce mai trebuie menționat, ca fapt interesant și chiar important, este că, întors în țară, îl descoperim ca autor al primelor încercări literare cu teme din lumea cazonă, scrise în limba maghiară, dar, în aceeași perioadă, începe să creeze și în limba română... Rămânând la detalii biografice, începutul de secol douăzeci îi aduce lui Liviu Rebreanu o schimbare cu repercusiuni fundamentale și anume: în 15 august 1909, trece Carpații, stabilindu-se la București (15 octombrie 1909), după ce, cu câteva luni înainte, debutează literar, cum spuneam, în revista *Luceafărul* din Sibiu. Un amănunt: la 1 octombrie, la Blaj, în *Revista politică și literară*, a apărut povestirea *Talerii*, ultima tipărită în Ardeal, înainte ca Rebreanu să se stabilească în Capitala țării.

Odată ajuns la București, tânărul ardelean (avea 24 de ani), se lasă „absorbit” de interesanta și oarecum spectaculoasa viață de boem – noutate poate chiar absolută pentru un tânăr aterizat în Bucureștiul evident diferit față de Năsăud, dar contactul cu această lume eterogenă nu l-a înghițit pur și simplu, ci nu numai că l-a pus în gardă, dar a trezit în el spiritul de... ardelean cu reminiscențe de ordin practic și, la un asemenea semnal de alarmă, a conștientizat și mai acut că altul era rostul său pe lume, care se

numea *creația literară*. Acest adevăr l-a dus la contactul cu *Cercul literar* al „*Convorbirilor critice*”, unde a și debutat la 25 octombrie 1910, iar viața dădea semne de intrare într-un normal, liniștitor chiar. Numai că, ghinion: la 15 februarie 1910, la cererea guvernului ungar, Liviu Rebreanu este arestat și, la 15 mai 1910, este încarcerat la Văcărești apoi, tot la cererea guvernului ungar, este extrădat și întemnițat la Gyula...

Trebuie menționat și subliniat că, în timpul încarcerării, începe să traducă volumul de povestiri *Lelki kalandok (Aventuri spirituale)*, apărut la Budapesta în 1908, volum semnat de scriitorul maghiar *Gyula Szini*, cu care Liviu Rebreanu era în relații de prietenie, ba chiar între ei ar fi existat o colaborare însemnând scrierea mai multor texte care au fost publicate la București în *Universul literar* (1913) și în *Almanahul Adevărul*, (1914), ei întocmind inclusiv un proiect de sumar al romanului *Zestrea*, care purta o dată din intervalul încarcerării de la Gyula – după cum se înțelege dintr-o scrisoare adresată de Rebreanu lui Dragomirescu (7 august 1910), cuprinzând și precizarea „*pe când eram la Pesta*”... Am închis paranteza și revin: motivul acestei întâmplări nefericite pare a fi destul de misterios, respectiv un delict petrecut în timpul carierei sale militare despre care aminteam mai înainte, dovada acestei înscenări este faptul că întemnițarea sa în

Ungaria a durat doar 6 luni, *Curtea Tribunalului de Apel* considerând că delictul a fost ispășit după cele șase luni de temniță, când s-a întors la București, fiind angajat la publicația „*Ordinea*”, unde redactor-șef era Ștefan Antim (cel care, în romanul *Răscoala*, apare ca personajul *Antimiu*). În această ordine de idei, este important de știut că, revenit la București, scriitorul se afla în situație financiară precară, despre care aflăm dintr-o însemnare a lui: „*Am sosit cu 300 de lei în buzunar... Și aici... aici... aici începe un capitol întunecat al vieții mele, o epocă grea, de luptă dârză cu mizeria și pasiunea de scriitor. [...] Am venit în contact cu toți corifeii literaturii de atunci. Gârleanu mai ales era marele prozator al epocii. În vremea aceea, am încercat acest gen nou de nuvele, care nu prea era înțeleasă de gingașii povestitori din jurul meu. Până atunci, nuvela era un fel de anecdotă, scrisă viu, curgător, cu înfloriri de stil, dar fără nici o preocupare a fondului sau a conflictului psihologic.*”

Tot cam în acea vreme, Rebreanu a conștientizat, apoi s-a convins, că avea destule lacune în ceea ce privea asimilarea limbii literare române, sens în care el ne-a lăsat o însemnare lămuritoare: „*A trebuit să-mi dau seama că, dacă vreau să realizez ceva trebuie să nimicesc în prealabil, în sufletul meu și în mintea mea, tot ce mi-au împrumutat atâția ani de mediu străin, tocmai la vârsta cea mai accesibilă tuturor influențelor, și că aceasta nu se poate împlini cu adevărat decât acolo unde voi respira o atmosferă românească, absolut pură și ferită de miasmele de până ieri, adică în Țară și mai ales în București.*”

Întâiul meu contact cu literații români s-a efectuat cu prilejul unui congres al *Astreii* la Sibiu, unde am fost trimis ca gazetar român. Profitând de această unică ocazie, am și trecut dincoace, la București.”

Puncte de vedere

Poezia lui Lucian Blaga

între programe și manuale școlare

Devine redundand și obositor un discurs măreț și laudativ la adresa a ceea ce reprezintă personalitatea lui Lucian Blaga în evoluția literaturii române. Totuși, trebuie punctat locul pe care îl ocupă în tabloul marilor scriitori români. Esența imaginii lui Blaga este surprinsă de Emil Vasilescu în prefața la volumul critic *Lucian Blaga interpretat de...*: „Opera, ca de altfel și personalitatea lui Blaga, reprezintă, pentru cine a pătruns în intimitatea ei, o dimensiune de excepție a spiritualității românești. Vasta lui activitate creatoare – desfășurată strălucit în domeniile poeziei, teatrului, filozofiei, esteticii, prozei, eseisticii, traducerii, folcloristicii – a forjat pretutindeni valori durabile, unicate în sensul cel mai înalt, recunoscute azi cu o unanimitate rar întâlnită, care l-au impus conștiinței publicului românesc sau din alte părți ale lumii, atenției criticii, întreținând, în timp, un adevărat *apetit axegetic*” (1981: 5).

Opera poetică a lui Lucian Blaga se așază pe o poziție singulară în peisajul liricii interbelice și se constituie, cu fiecare volum, într-un edificiu solid, oferind o imagine esențializată a lumii. Cu siguranță, o parte semnificativă a acestei singularități este creată de dublarea gândirii poetice printr-un ansamblu filozofic care, pe de o parte, îi creează coordonatele semnificației, iar, pe de altă parte, îi oferă un suflu aparte, conturând o atmosferă specifică, devenită o notă distinctivă în contextul literar al poeziei românești interbelice.

Cu toate acestea, un studiu aprofundat asupra locului pe care Lucian Blaga îl ocupă în paradigma didactică de receptare și interpretare a literaturii române dezvăluie o realitate nemulțumitoare. Dacă programele școlare oferă o structură echilibrată, integrând opera poetică a scriitorului în paradigma disciplinei pentru fiecare nivel de studiu al ciclului liceal (atât cel inferior, cât și cel superior), oferind chiar soluții de apropiere de textele acestuia, manualele școlare arată o cu totul altă

față a lucrurilor. Autorii de manuale evită să aleagă texte din poezia poetului acolo unde selectarea acestora nu este bligatorie.

Am observat faptul că poeziile lui Lucian Blaga sunt aproape inexistente în manualele alternative de clasele a IX-a și a X-a sau au apariții sporadice, cu o tratare oarecum superficială, fără a oferi o bază metodologică și științifică suficientă pentru înțelegerea, dacă nu în ansamblu, cel puțin a unor aspecte tematice sau teoretico-literare. Poemele scriitorului par a fi evitate, deși acestea ar oferi un teren propice pentru studierea noțiunilor specifice acestor clase, după cum, de altfel, sugerează și programa școlară. Pe lângă aceasta, deși în manualele de clasa a XII-a există o consistență mai ridicată a modului de abordare a

CONCURSUL NAȚIONAL DE CREAȚIE LITERARĂ ȘI ARTĂ PLASTICĂ „LAUDĂ SEMINTELOR, CELOR DE FAȚĂ ȘI-N VECI TUTUROR” SEBEȘ-LANCRĂM 2020

Concursul e deschis tuturor creatorilor, afiliați sau neafiliați ai uniunilor de creație și se compune din următoarele domenii: 1) Creație literară-poezie și eseu (pe tema operei și vieții lui Lucian Blaga). 2) Traduceri în limbile engleză, franceză sau germană a unor poezii sau fragmente din opera scriitorului. 3) Artă plastică.

Lucrările se vor trimite pe adresa: Centrul Cultural „Lucian Blaga” Sebeș, b-dul Lucian Blaga, număr 45, cod poștal 515800, Sebeș, județ Alba.

Programul detaliat al Concursului, informații suplimentare, se pot solicita la e-mail: contact@cclbsebes.ro.

NADIA-DIANA MITREA
Director, Centrul Cultural „Lucian Blaga” Sebeș

poeziei lui Lucian Blaga, puține dintre acestea reușesc să ofere o viziune cuprinzătoare asupra universului liric blagian și o strategie didactică eficientă în atingerea tuturor obiectivelor activității didactice. Este un lucru îngrijorător, în condițiile în care poezia în general este o a doua opțiune, în detrimentul textelor epice sau de altă natură.

Nu putem fi de acord cu ideea că poezia este un domeniu inaccesibil elevilor și, în general, tinerilor de azi, sau că elevii nu mai manifestă interes pentru lirism. În condițiile în care oferta profesorului și a școlii rivalizează cu numeroase alte puncte de interes care atrag mai repede atenția elevului, profesorul e dator să folosească toate mijloacele pentru a-i apropia pe elevi de ceea ce înseamnă poezia în general și opera lui Lucian Blaga în particular.

Este nevoie ca profesorul să depună un efort deosebit pentru a găsi cele mai bune modalități de a favoriza pătrunderea elevilor pe un teritoriu ce se potrivește de multe ori cu structura lor sufletească. În aceste condiții, poezia lui Lucian Blaga oferă terenul artistic potrivit, deoarece prezența inserțiilor filozofice întâmpină într-o foarte mare măsură nevoia adolescenților de a formula zicale, maxime, idei generale despre lume, despre destinul omului, despre viață în general. Viziunea asupra lumii, poziționarea eului în permanent raport cu elementele universului, neconținută chestionare a sensurilor existenței, energetic și intrigantul efort nestăvilit de a pătrunde cele mai ascunse taine, deosebita prospețime a limbajului, toate acestea și numeroase alte aspecte devin în lumina didacticii tot atâtea terenuri fertile pentru dezvoltarea personalității elevilor, pentru exercițiile de devenire personală și descoperire a lumii. Argumentul principal al acestui îndemn este acela că poezia lui Lucian Blaga vorbește despre aceleași valori, despre aceleași realități pe care tinerii le întâlnesc în viața lor. Efortul școlii trebuie îndreptat spre găsirea acelor conexiuni care să înlăture o dată pentru totdeauna senzația că cele două universuri sunt total diferite.

LIVIU CHIFANE

Correspondența lui Dimitrie Stelaru

(XXVI)

Vatra Dornei, 6 august 1962

„Tov. Dimitrie Stelaru
Strada 1 Mai, nr. 35,
Localitatea Turnu Măgurele,
Regiunea București
Dragi salutări și urări de bine din
Vatra Dornei.

Polixenia*

*

Scrisoarea Editurii pentru Literatură din București (Bd. Ana Ipătescu nr. 39, redactată în 30 octombrie 1962, înregistrată cu nr. 6620/ 01.XI. 1962) trimisă lui Dimitrie Stelaru la Turnu Măgurele (str. 1 Mai, nr. 35, data poștei: 2.XI. 1962).

București, 30 octombrie 1962

“Tovarășului Dimitrie Stelaru
Strada 1 Mai, nr. 35,
Turnu Măgurele, Raionul București

Stimate tov. Stelaru,

Am primit scrisoarea dvs. prin care ne-ați anunțat că veți sosi în București în vederea discutării volumului dvs., dar nu v-am întâlnit în redacție.

Sperăm că și pe dvs. vă interesează în aceeași măsură ca și pe noi apariția cât mai urgentă a cărții,

Vă rugăm, în consecință, să treceți în cursul zilelor următoare pe la Editură, pentru a definitiva împreună sumarul poeziilor în vederea trimiterii la tipar.

Vă așteptăm cât mai repede,

Elis Bușneag**”.

Note

1.*Redactorea, poeta și traducătoarea Elis Bușneag de la Editura pentru Literatură din București (n. în 31 martie 1926, la Aninoasa, în județul Gorj).

*

Scrisoarea trimisă de Carmen Mihailescu, din București (str. Dionisie Lupu, nr. 66), probabil, între jumătatea lunii octombrie - jumătatea lunii noiembrie 1962, lui Dimitrie Stelaru, la Tr. Măgurele (str. 1 Mai, nr. 35), cu referiri despre piesa de teatru a lui Stelaru, „Îngerul negru”.

București, [probabil, între jumătatea lunii octombrie - jumătatea lunii noiembrie 1962]

„Dragă Mitia,

Ai făcut bine că mi-ai scris. Iar sînt într-o stare sufletească - nu știu cum - cam complicată.

N-aș putea spune deznădăjduită, fiindcă, de fapt, nădăjduiesc mereu.

Portret de Ion Vlad (1953)

Dar știu eu ce am: nu scriu - la modul intens, bineînțeles - și nu scriu pentru că nu sunt încă liberă sufletește. Mă țin încurcate pe aici tot soiul de fleacuri materiale și sufletești și mă apasă alte lucruri, care sunt mai puțin fleacuri, dar pe care - cu o mai mare credință și forță sufletească - le voi putea, totuși, da la o parte.

Aș vrea să plec, neapărat impetuos. Și totuși, trebuie să mai rabd - o lună sau o lună și jumătate. De fapt, aș avea dreptul la concediu la 15 decembrie. Dacă la 1 ianuarie rămîn în întreprindere, îmi iau concediu la 1 ianuarie - dacă nu, la 15 decembrie, ca să-mi fie totuși plătit.

Dar ce folos, ce să fac cu 15 zile, mi-ar trebui 2-3 luni. Nu știu ce să fac, ce hotărîre să iau, pentru că totul depinde atît de puțin de mine. Totuși, am impresia că într-o zi o tot iau iar razna. Nu mai pot trăi așa, tracasată de toate fleacurile! Altfel moare în mine eul acela prigonic pe care îl țin veșnic în carapace. Și fără el devin o materie moartă, bicisnică, scîncind veșnic după niște orizonturi întrevăzute și nemăsurate. În sfîrșit, o să mai rabd încă o lună de zile - mai mult nu se poate. Dar pînă atunci trebuie să fac două programe noi pentru echipele mele, dintre care unul - cel puțin - va fi de dimensiuni apreciabile, deci îmi va lua mult timp și bătaie de cap. Și, cel mai greu, trebuie să prelucrez piesa ta aproape în întregime. Adică, la ultima lectură pe care am făcut-o cu Bebe*, am căzut de acord cu el și trebuie să recunosc că nu e o șicană din partea lui. Vezi, cînd privești din afară, ca un al doilea, cum e cazul meu, e mai ușor să pricepi un punct de vedere obiectiv. Iată despre ce e vorba: el a rămas la părerea că piesa este interesată ca formă, în primul rînd, și ca factură, mod de tratare - în al doilea rînd - pentru că, spune el, este prima oară cînd la noi o temă foarte actuală este expusă la

modul acesta foarte puțin banal. Mai mult, el susține că personagiile sunt bine alese, reprezentative, și în stare să demonstreze teza pe care ți-ai propus-o. Dar nu sînt duse pînă la capăt. Adică, după ce ai adus în scenă niște personaje simbolice - și le-ai trasat destinul dintr-o trăsătură de penel - nu le mai pui să facă nimic, nu le crești și isprăvești prin a le pune, la modul exterior, scenic, să se lupte ca partizanii, fără să demonstrezi în niciun fel dezvoltarea lor sufletească.

De fapt, și are dreptate, ideea care s-ar putea spune este că niște umbre umane - așa cum trebuie văzute personagiile la începutul piesei - adică oameni, care sufletește nu au nădejdea „de a fi oameni”, pentru că îi învâluie pretutindeni; umbra îngerului negru - simbolul distrugerii - se regăsesc totuși în umanitate, tocmai datorită împotrivirii spontane, naturale, a vieții împotriva distrugerii.

Sau, mi-ai putea răspunde - și sunt convinsă că tocmai așa ai lucrat tu - aceștia sunt niște oameni la modul cel mai obișnuit și natural cu putință, care sunt surprinși de îngerul războiului și devin luptători, pentru că acesta îi lovește în instinctul lor de conservare, în modalitatea firească de viață.

Da, de fapt, cred că așa trebuie privită piesa. Dar, în cazul acesta, primele trei tablouri trebuie construite exploziv, unitar, pline de vitalitate și optimism, peste care să cadă - ca ceva complet neînțeles - acest înger al războiului, pentru ca apoi, cufundați în împărăția întunericului, eroii să devină de-abia oameni, dar nu numai la modul vital, inconștient, ci și al unei conștiințe colective, cuprinzătoare. Da, pe măsură ce scriu, îmi dau seama că despre asta e vorba.

Dar, în cazul acesta, Martin nu trebuie să fie un bețiv nefericit, nici în amor și nici din cauza problemelor care i se pun, ci un tip plin de sevă, complet spontan, optimist, căruia problema morții și nici chiar a vieții nu i se pune, fiindcă o trăiește cu toți mușchii și fibrele lui”.

Notă

Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit aceste scrisori, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

*

Scrisoare trimisă de Carmen Mihailescu, de la București (str. Dionisie Lupu, nr. 66), în ajun de Crăciun al anului 1962, lui Dimitrie Stelaru, la Turnu Măgurele (str. 1 Mai, nr. 35).

GHEORGHE SARĂU

Ocean întors

Nichita Stănescu și Magdalena Petrescu

Moto: *Iubirea nu se cântărește
cu mai mult sau mai puțin*

Nichita a avut trei iubiri oficializate și una mistuitoare, pasiuni îndelungate în cei 30 de ani de creație, presărate, însă, și cu *accidente*. *Leoaică tânără – iubirea* i-a sărit în față de mai multe ori și l-a mușcat cu patima frumuseții și a talentului literar.

La 17 ani, Nichita s-a îndrăgostit romantic și cast de sora unui bun prieten și coleg, Mircea Petrescu, Magdalena. A fost o iubire adolescentină, puternică, dar *cu fitil scurt*, cum s-a afirmat. Se prea poate ca tocmai ei să-i fi recitat Nichita versurile nepublicate încă, să-i fi cântat la pian ori la acordeon, să-i fi citit din clasici. După mamă și surori, Magdalena a fost prima femeie fermecată de tot ce însemna personalitatea în formare a poetului. A fost atinsă de aripa geniului, i-a fost soție la 19 ani și a avut prima nefericire a despărțirii după doar un an de mariaj (1952-1953).

Timpul a făcut loc amintirilor. Pe un caiet al Magdalenei, lăsat în țară, s-au descoperit naive versuri scrise în frigul iernii din 1952, cuvinte însoțite de candoarea unor desene reprezentând copaci desfrunziți și case zgribulite. Semnătura, jucăușă, ne introduce în atmosfera celor 19 ani ai protagoniștilor: *batracaccio damatrapappi*. Prima poezie, *Fabulă*, având ca motto „*auto - moto*” ford, i-a fost dăruită Magdalenei în ziua de marți, 19 februarie 1952: *Un tăciune obosit / sclivisit și plictisit / în înaltul cerului / se avântă aiurit, / pentru-a spune gerului: / ger fără fler, / sper că din cer, / n-ai să mai vii, / prin bălării, / să le mai strici... / spune, ce zici? / morala / plecat în sus în pripă, / nu s-a mai înapoiat... / oare o fi contractat, / gripă?*

A doua poezie, *Zi de zi*, semnătă de același *batracaccio & matrapappi*, a fost scrisă joi, 28 februarie 1952. De data aceasta, zburdalnicul gând al poetului s-a îndreptat spre soare, spre un copac luminat de raze și spre focul ce clădea oaze. Frigul din afară s-a transformat treptat în căldura interioară a ființei: *De*

*oboseală stau posac, / în jurul meu miros de fân. / stau în cerdac. / mi-e lene să și mai gândesc, / abia s-a luminat de zi. / stau și privesc. / cum ancestrale raze reci / tot tachineaz'un biet copac, / opac / pe veci. / a cărui ramuri mai feresc / un petic negru în zadar, / de dor / ceresc. / Ce-i totuși luminat de raze, / ce par a fi din foc furate. / grupate / în oaze. / se toarce soarele-n clepsidră, / în raze lungi cu albe ațe, / sau brațe / de hidră. / și azi cerscul candelabru, / ne luminează tot bălai; / dar mai macabru (1). Se întrevedea măestria lui Nichita în a asocia cuvinte. Râsul sănătos, copilăresc de adolescent îndrăgostit, demonstra valoarea profundă, ulterioară a poeziei, a gândului, a cuvintelor și a necuvintelor. Astăzi vrem să credem că amintirea Magdalenei s-a regăsit în versuri scrise mai târziu, pentru că, repetăm, prima iubire e căutată în toate celelalte: *Lași mirosul tău în aer / de metal și de femeie / și de car încins pe lutul / al întinderii caldee / de coloană viitoare / dintr-un secol nenăscut / de zid ars de o văpaie / care-o arse și pe Ruth. / și îmi pari de ești aevae / ploaie aspră, fraged nor, / dulcea mea antichitate / dintr-un secol viitor (Lași mirosul tău în aer).**

O descriere a Magdalenei am găsit-o în memoriile Stelei Covaci, soția prietenului Aurel Covaci, confidenta și amica devotată a poetului: *o zvârlugă cu ochi negri, jucăuși, mignonă, talie de viespe, forme sculpturale (2)*. Erau *prea tineri și prea temperamental*, a relatat Stela Covaci, așa că după numeroase certuri și împăcări, cei doi s-au despărțit. Miracolul s-a produs, însă. Adolescența a rămas pentru Nichita

vârsta de aur la care s-a întors mereu și mereu... Această etapă a vieții avea nevoie de Ghilgames și Enghidu vânând împreună lei, de Orlando Furioso, de luptători a căror existență a devenit idee, dar în special de Romeo și Julieta, *puși în întâmplări necandide (3)*. Despărțiți și totuși alături, așa se putea defini relația dintre cei doi. În arhiva poetului Gheorghe Tomozei, a existat o scrisoare trimisă de Nichita Magdalenei înainte de 1955, care a fost scoasă la licitație în 2013, având prețul de plecare de 100 de lei, cumpărată cu 250 de lei. Atât s-a evaluat scrisul, conținutul și semnătura poetului: *Măgduțo, În mod excepțional Tom nu te-a putut întâmpina acasă la sosirea ta de la Constanța.[...] Îl rugasem să mă scoată dintr-o gaură de viață în care mă aflu frisonat. Supără-te [...] și iartă-l pe tristul tău prieten, Nichita (4)*.

Maturitatea impunea muncă, învățătură, acumularea de lucruri pe care le prețuia și... iubire. *Este o disperare a omului*, comenta Nichita, în a căuta motive pentru a trăi fără limite de timp, a visa la nemurire, a fi tânăr, tulburat și neliniștit, fericit și revoltat (5). Mai presus de toate, *iubim cu o siguranță uluitoare, ca și cum existența noastră ar fi veșnică*, ca și cum am fi eterni adolescenți. Realitatea, însă, dădea buzna: *Părându-mi rău de adolescență!* – a exclamat Nichita. *Adolescența e-o frânghie de aur / pe care n-o poți tăia, dacă vrei, cu cuțitul / Adolescența e-o frânghie de aur / legând nadirul cu zenitul*. După părerea lui, pragmatismul secolului al XX-lea pune accent doar pe existență atât pentru tineri, cât și pentru bătrâni, de parcă nimeni nu ar mai dori nemurirea. Și totuși... Prima iubire nu se uită, are ecoul ei în viața fiecăruia.

Nichita a închinat sute de versuri femeii iubite, oricine ar fi fost ea. La rândul ei, Magdalena, recăsătorită, a ajuns departe de casă, în Occident și de acolo tocmai în Noua Zeelandă și apoi în Australia, unde a fost premiată de stat pentru studiile făcute asupra triburilor aborigene. Datorită activității ei, statul australian a realizat „*banul comemorativ*”, obiect de colecție, pe care însă ea nu-l putea trimite acasă. Cu toate acestea, satisfacția ei era majoră. →

EMILIA LUCHIAN

Se pusese în circulație un număr limitat de bancnote, cu valoare de monedă națională, 10 dolari, pentru a putea și prostimea s-o vadă și s-o pipăie. În cursul anului 1988, se bătuseră trei monede noi, una reprezentând corabia care a adăstat aici întâi și anii comemorării (200 de ani de existență a statului australian) și două închinată artei și popoarelor aborigene. Se întâmpla pentru prima oară ca aceste ființe prețioase și nevinovate să fie astfel considerate. Magdalena a păstrat câte un exemplar din fiecare pentru vitrina numismatică a lui Nichita, aflată în expoziția închinată poetului. Era știută pasiunea lui Nini pentru monede vechi și noi. Amănuntele provin din scrisorile trimise de Magdalena către Ioan (Nelu) Stan custodele de atunci al muzeului *Hagi Prodan*, devenit *Casă de târgoveț din secolul al XVIII-lea*, scrisori din 5 februarie 1988 și 10 ianuarie 1989.

Ea a purtat o vie corespondență cu ploieștenii, prieteni direcți și laterali, cu precădere cei luminați, care au dorit să reînvie memoria poetului. O mare parte a acestor scrisori se află azi în posesia lui Nelu Stan, oferindu-ni-le cu generozitate spre studiu. Scopul declarat al corespondenței (*mobilități practice*) era de a hrăni și a crește memoria lui Nichita Stănescu. Lucrurile nu se opreau doar la aceasta, întrucât se consolidau prietenii intelectuale. În același timp, era o adevărată onoare și un noroc, pe care nu oricine le avea. Cu modestia ei caracteristică, Magdalena declara despre sine că era o sur-să dispusă să ofere ce putea pentru a păstra o făclie aprinsă acasă. Deja Proiectul Recuperării lui Nichita se conturase (scrisoare expediată către Nelu Stan, din Darwin, Australia, la data de 17 septembrie 1987).

Magdalena a revenit în urbea natală și și-a pus inima și banii pentru completarea *Expoziției temporare „Nichita Stănescu”*, inițiată de membrii Fundației și ai Memorialului ce purtau numele poetului. Ulterior, a depus mari eforturi, împreună cu Fundația, pentru a se recupera obiectele, mobilierul și în special, pianul, lucruri care-și găsesc odihna în casa în care s-a născut și a trăit Nichita, devenită, din 2002, muzeu memorial. Relațiile amicale pe care le avea cu familia Stănescu

au ajutat și mai mult în desfășurarea acțiunilor. Magdalena se bucura de efectul benefic al acestora asupra mamei poetului, *Doamna Tatiana*.

Recuperarea pianului, ajuns în posesia altei persoane după vânzarea lui de către familia Stănescu, a fost o întregă odisee. În înțelegere cu Nelu Stan, custodele muzeului, Magdalena a trimis din Australia un aparat video (*mașinăria*), din vânzarea căruia urmau să se obțină banii necesari răscumpărării pianului. Veștile între cele două capete de lume circulau greu, erau cenzurate, așa că Magdalena a aflat cu întârziere că aparatul a ajuns în Ploiești, dar fără cablul de legătură, două casete și bateriile necesare. În fața situației, a exclamat necăjită: *Ban-diții!... Se ilustra capitolul cinste. Nu ne lăsăm! Ambiția de a-l recupera pe Nichita a dat roade. Nu a fost singură în acest demers, fapt pentru care trimite gândurile ei de satisfacție lui Nelu Stan: Cum să vă mulțumesc pentru tot ce faceți? Dedicția este o însușire pe care am clasificat-o deja în categoria anacronisme de când nu mai văd români la tot pasul. Inima ei era plină de regrete pentru trecutul neîmplinit, pentru viața prea scurtă a poetului, pentru soarta potrivnică: Regret că nu am avut un menaj mai lung și mai îmbelșugat, unul care să fi durat o veșnicie. Nini ar fi scris și astăzi pentru noi, nu noi despre el. Cât ne folosește? [...] Cui să mulțumesc încă pentru atâta recunoaștere a spiritului lui Nichita și pentru atâta „obol” (îi plăcea mult acest cuvânt) la amintirea lui? Promitea să nu abandoneze cauza, deși simțea poziția indiferentă a autorităților românești. Nu mi-aș pune nici zilele în cumpănă dacă aș avea o cale să-l recuperez pe Nichita (scrisoarea Magdalenei către*

Nelu Stan, din 25 septembrie 1987).

Urmează alte scrisori din ce în ce mai lungi și iscoditoare cu privire la diferitele obiecte care trebuiau căutate și aduse în *Expoziția temporară Nichita Stănescu*, pentru a întregi atmosfera în care a crescut și s-a dezvoltat poetul. Dorul de acasă nu se putea ostoi ușor. În schimb, își putea imagina cum ar fi decurs Festivalul Internațional de Poezie Nichita Stănescu. A cerut explicații despre familia Stănescu – mamă, surori – despre prietenii ploieșteni ai lui Nichita, chiar și despre locul din muzeu în care se puteau plasa obiectele folosite de Nichita.

Nelu Stan îi comunica telefonic sau în scris tot ce se întreprindea, de exemplu schimbarea datei de comemorare, din decembrie în martie (nu ne desecul, ci *nașterea lui Nichita l-a dat României* – cum afirma și Magdalena), redenumirea străzii pe care se afla casa în care s-a născut Nichita (*Nichita Stănescu este întâmplarea cea mai însemnată a acelei străduțe și numele lui n-ar frânge nici tradiția și nici voința sau decența locuitorilor.*) În această privință, Magdalena se afla pe o poziție fermă: *Au fost ele rebotezate orașe, dându-li-se nume străine. Nu știu dacă se poate ca Nichita să fie socotit decât român.*

În amintirea celor care își desfășurau activitatea la muzeu, este încă vie imaginea Magdalenei care, fiind întâmplător de față, dădea explicații, cu multă răbdare și iubire, grupurilor de copii ce vizitau lăcașul de cultură și vedeau, poate pentru prima oară, imagini cu și despre Nichita. În curtea muzeului, a existat o salcie imaginară (a poetului), iar Magdalena a plantat *una adevărată care a purtat numele ei*, la sfârșitul lui noiembrie 1987.

Note

³Vetuța Pop, *Nichita Stănescu – două poezii din tinerețe*, în rev. *Apostrof*, nr. 2, anul XXX, 2019.

²Stela Covaci, *Destinul unei prietenii. Nichita Stănescu – Aurel Covaci*, 2014, p. 19.

³Nichita Stănescu, *Adolescență, Pagini regăsite*, în *Amintiri din prezent*, pp. 372,373.

⁴Alina Creangă, *O scrisoare de dragoste a lui Nichita Stănescu, scoasă la licitație pe internet*, în *Naționalul*, 31 iulie 2013.

⁵Idem, *A fi! A fi! A fi!*, *Pagini regăsite*, în *Amintiri din prezent*, pp. 370, 372.

Eugen Simion, la Festivalul Internațional de Poezie „Nichita Stănescu”, 2018

³ Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române, 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, 2008, București, p. 652.

Remember

George Bălăiță

S-a născut, după cum însuși mărturisește, pe 17 aprilie 1935, în Bacău, în casa de pe strada Costache Negri și a locuit, după aceea, cu părinții, Constandina (n. Popa), casnică, și Gheorghe Bălăiță, funcționar comercial, în imobilele de pe străzile Decebal, Nordului și Bucovinei. A început să gândească și să imagineze într-o locuință din bariera Mărgineni, unde trăia bunica sa, pe malul pârâului Negel. Băiat de orașeni veniți din țărani, a trăit în copilărie cam tot ce se putea trăi: război, pace, foamete, inundații, cutremur, adică, tot după spusa lui, „frica, sub cele mai neașteptate forme”. Și-a început studiile, în 1942, la Școala de Băieți Nr. 2 din orașul natal (în prezent, „Al. I. Cuza”), dar între nouă și doisprezece ani a trăit și a învățat carte la neamurile mamei sale din satul Gura Teghii, în Munții Buzăului, acolo „unde a-nțarcat dracul copiii pe Bâasca în sus”. Fuga din calea rușilor, în august 1944, părăsirea casei cu tot ce era în ea și refugiul în munți, doar cu un cuțar de lemn și o valiză de carton, ca și moartea mamei, i s-au întipărit adânc în memorie, mai ales că după aceea, cu toată iubirea senină a tatălui, a cunoscut „singurătatea cea mai aspră”. A avut, în compensație, norocul să cunoască lumea povestită de bunica din partea tatălui, care era plină de har și dăruită cu toate cele, un fel de Grădina Raiului, ce știa și toaca-n cer și ale cărei coduri le-a înțeles, încă de atunci, mult mai bine decât cei din jur. Revenit în urbea natală, termină ciclul gimnazial și e admis la Școala Medie Nr. 1 (actualul Colegiu Național „Ferdinand I”), ale cărei cursuri le va absolvi în 1953. În liceu, a fost intens preocupat de sport. La început, în glumă, dar apoi, atras de gimnastică și de performanță, a ajuns campion școlar la două aparate, bară fixă și cal cu mânăre. În sala de gimnastică din Floreasca, a simțit plăcerea întrecerii, bucuria de a fi primul, răbdarea de a ajunge sus. Trăind prezentul performant, în ultimul an s-a trezit pentru prima oară corigent, nu la unul, ci la două obiecte, matematică și chimie, și deloc pregătit pentru mai departe.

În trei săptămâni, dormind doar câteva ore pe noapte, a recuperat materia neînșușită, a trecut corigențele *con brio* și, de frica armatei, a luat și examenul de admitere la Institutul de Cultură Fizică și Sport din București. În octombrie 1955, deși promovase cu bine primul an, renunță la facultate și, fericit că a reușit să înșele vigilența armatei populare, a trăit câțiva ani într-o boemă continuă. Până în 1964 a încercat diverse ocupații, fiind, pe rând, desenator tehnic, profesor suplinitor, muncitor necalificat, antrenor de gimnastică, dar mai ales „candidat de profesie la examenele de admitere la facultate”. Și-a încercat, astfel, forțele la medicină, agronomie, istorie. La drept a scos o medie imediat sub ultimul admis, fiind repartizat la Institutul de Limbă și Literatură Rusă „Maxim Gorki”, însă a refuzat să se ducă, protestând tacit față de cei ce ani de zile au încercat să ne impună această limbă. A dat apoi admitere la Facultatea de Chimie Alimentară, a reușit, dar cum aceasta s-a mutat la Galați, nu a rezistat decât până în iarnă, revenind la Bacău, unde se îndrăgostise de viitoarea soție. Pe 21 iunie 1958, debutează în **Steagul roșu**, cu schița **Pământ**, iar într-o revistă literară, peste doi ani, când **Luceafărul** îi publică povestirea **Doi oameni și amintirile**, acordându-i și Premiul anual pentru debut în proză, în valoare de 2000 lei. În 1960, se încadrează ca instructor metodist la Casa Regională a Creației Populare din Bacău și, tot atunci, pentru a nu-l mai dezamăgi pe tatăl său, se decide să obțină o diplomă universitară, înscriindu-se la cursurile fără frecvență ale Facultății de Filologie

a Universității „Al. I. Cuza” din Iași. E inclus cu texte în culegerile **Imn în mers** (Bacău, 1963) și **Pagini literare** (Bacău, 1964), ambele editate de Casa Regională a Creației Populare, în 1964, debutând editorial în colecția „Luceafărul” a Editurii pentru Literatură, care i-a publicat volumul de povestiri și nuvele **Călătoria**. În august 1964, devine redactor al seriei noi a revistei de cultură **Ateneu**, al cărei prim redactor-șef a fost poetul Radu Cârnelci, inițiatorul grupării ce avea să se impună în literatura contemporană sub același nume.

Peste doi ani, publică, la aceeași editură bucureșteană, volumul de nuvele **Conversând despre Ionescu**, iar în 1967 încredințează tiparului romanul feeric **Întâmplări din Noaptea Soarelui de Lapte** (Editura Tineretului, București), pentru care va primi, în 1968, Premiul U.T.C. pentru literatură. În același an, Editura „Molodaia gvardia” din Moscova îi include prozele **O fugă neîntreruptă până la poartă**, **Furnica pe talpă** și **Vestea noastră cea de toate zilele**, selectate din volumul **Conversând despre Ionescu** și traduse în limba rusă de D. Șpolianskaia, în antologia **Odnim duhom dobejati do vorot**, o altă proză, **Într-o vară, gândurile...**, dar din volumul **Călătoria**, fiind tradusă în germană de Ria Wurche și inclusă în antologia **Erkundungen. 24 rumänische Erzählungen** (Verlag Volk und Welt, Berlin, 1969). După ce, în 1974, devine redactor-șef adjunct al revistei **Ateneu**, în 1975 se va impune definitiv în conștiința cititorilor și a criticii de specialitate prin excepționalul roman **Lumea în două zile** (Editura Eminescu, București), distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor, tradus și reeditat apoi în mai multe ediții. Supusă oprobiului public de primul secretar al județenei de partid Bacău într-o ședință cu activul din cultură și desființată, peste doi ani, în cinci numere, de revista **Săptămâna**, ca o carte profund nocivă, dușmănoasă politiciii de partid și statului socialist, aceasta s-a vândut rapid, în tiraje impresionante azi, propulsându-l în ierarhia literară a timpului. Tradus în maghiară de Kolozsvári Papp László, romanul va apare la Editura Európa Könyvkiadó din Budapesta→

CORNEL GALBEN

(*A világ két napban*, 1977), cunoscând în 1984 și o ediție în macedoneană, în traducerea făcută de Dino Naum Dimcev (*Svetot vo dva dena*, Mísla, Skopje). 1977 va marca, de asemenea, un punct de reper în cariera sa, fiind ales în Consiliul Uniunii Scriitorilor și, apoi, în birou, cu un număr impresionant de voturi, în același an apărându-i cea de a doua carte de referință, romanul *Ucenicul neascultător* (Editura Albatros, București), distins în 1978 cu Premiul Academiei R.S.R. și tradus în germană de Ilse Lauer (*Der ungehorsame*, Kriterion Verlag, Bukarest, 1982). Ispitit de George Macovescu, în 1979 se stabilește în București, unde ocupă funcția de secretar al Uniunii Scriitorilor și, la propunerea conducerii acesteia, este ales membru supleant în Comitetul Central al P.C.R..

Visa, de fapt, să ajungă la revista **Viața Românească**, dar soarta avea să-l aducă, peste numai un an, după moartea tragică a lui Marin Preda, în fruntea Editurii Cartea Românească. Tot în 1980, obținuse, prin International Writing Program, o bursă de studii de patru luni la Iowa University (SUA), prezența sa făcându-se simțită aici și peste o jumătate de deceniu, când a fost inclus cu un fragment din *Lumea în două zile*, în traducerea Ioanei Deligiorgis, în antologia **The International Writing Program and The University of Iowa**.

Străduindu-se să păstreze pe cât cu putință firescul, în împrejurări nefirești, a adus zeci de premii editurii prin cărțile selectate, dar și-a atras și destule antipatii, fiind judecat nu de puține ori ca un „despot aspru vândut regimului“. În 1982, Editura Junimea din Iași îi publică volumul *Noaptea unui provincial*, ce reunește în principal tabletele publicate inițial, sub genericul **Rondul de noapte**, în revistele **Ateneu** și **Convorbiri literare**, dar și altele inserate în **România liberă** ori în alte publicații. Până în 1990, e, astfel, o prezență constantă în paginile revistelor și ziarelor, publicând fragmente de proză, poezie, interviuri, tablete, articole, răspunsuri la anchete, alături de publicațiile amintite, în **Amfiteatru**, **Buletinul cultural-educativ**, **Caiete**

critice, **Caietele Teatrului Bacovia**, **Cinema**, **Contemporanul**, **Cravata roșie**, **Cronica**, **Echinox**, **Flacăra**, **Gazeta literară**, **Holidays in Romania**, **Iașul literar**, **Libération**, **Luceafărul**, **Orizont**, **Romanian Review**, **Romanian Today**, **România liberă**, **România literară**, **Rumânia**, **Săteanca**, **Scînteia**, **Secolul 20**, **Secvențe**, **SLAST**, **Steagul roșu**, **Teatrul**, **Tribuna**, **Vatra**, **Viața militară** și **Viața Românească**.

În 1987, revista **Ateneu** îi acordă Premiul „George Bacovia“ pentru beletristică, iar în seara de 21 decembrie 1989 și-a dat demisia din funcția de director, considerând că misiunea sa la Editura Cartea Românească s-a încheiat. Sub ediga acesteia a scos, totuși, în 1990, două numere din revista **Litere**, aventura publicistică postdecembristă continuând, în 1991, cu revista trimestrială **ARC**, editată la început cu B. Elvin și, de la numărul 4/1992, girată doar de el încă 5 ani, în calitate de redactor-șef. În pofida noului val contestatar, continuă să fie o prezență activă în paginile publicațiilor **22**, **Adevărul**, **Adevărul literar și artistic**, **Apostrof**, **Azi**, **Cotidianul**, **Cronica română**, **Cuget românesc**, **Curentul**, **European Bookseller Magazine** (Marea Britanie), **Il Cavallo di Troia** (Italia), **Familia**, **Lettre Internationale** (din 1993 figurând și în Consiliul de redacție), **Meridian 27**, **Observator cultural**, **Pola** (Novisad), **Republica de las**

Adalbert Gyuris • Jean Constantin

Letras (Madrid), **Rovnožežné zrakadla**, **Sinteze**, **The Golden Bough**, **Tomis**, **Vitraliu**, **Ziua literară**. Revine și în câmpul editorial, publicând traducerea *Cevengur* de Andrei Platonov (împreună cu Ion Ianoși, Editura Cartea Românească, 1990), cartea de proză *Gulliver în Țara Nimănu* (idem, 1993), distinsă cu Premiul Asociației Scriitorilor din București, volumul *Căinele în lesă. Opt interviuri și un appendix* (Editura Viitorul Românesc, București, 2004), precum și noi ediții din *Lumea în două zile* și *Întâmplări din Noaptea Soarelui de Lapte*. După ce, în 2004, Editura Polirom îi publică a VII-a ediție a romanului ce l-a fixat definitiv în literatura română, aceeași prestigioasă casă editorială ieșeană îl include în seria consacrată operelor definitive, publicându-i *Opere I. Lumea în două zile* (2009, Prefață de Eugen Negrici), *Opere II. Marocco I* (2011, Prefață de Nicoleta Sănduleanu) și *Opere III. Marocco II* (2011), toate cele trei volume beneficiind de o cronologie semnată de bibliografa Marilena Donea, apoi, în 2016, romanul *Învoiala*. Din 1997 a fost director al Copyro – Societatea de Gestiune Colectivă a Drepturilor de Autor, venind în sprijinul scriitorilor care își văd opera piratată. Inclus în mai multe antologii literare atât în țară, cât și în străinătate, a întocmit și editat, la rândul-i, antologia *Scriitori Israelieni de Limba Română: Proză, Teatru, Eseu* (Editura Hasefer, București, 1998), bine primită atât în țară, cât și în Israel. Inclus în manualele școlare și în programele universitare, invitat să scrie prefețe și postfețe, să conferențeze și să onoreze emisiunile culturale ale televiziunilor, a mai fost distins cu Marele Premiu al „Zilelor Culturii Călinesciene“, acordat de Fundației „G. Călinescu“ din Onești (2002), Premiul „Opera omnia“ al Asociației Scriitorilor din București (2005) și Premiul Național de Literatură al Uniunii Scriitorilor (2007), pe 30 octombrie 2002 primind și titlul de Cetățean de Onoare al Municipiului Bacău. S-a stins la București, pe 16 aprilie 2017, în noaptea de Înviere, lăsând un gol imens în inimile noastre.

Ocean întors

Radu Flora

și resuscitarea estetică a poeziei românești din Serbia

(I)

Fenomenul cel mai relevant în literatura de expresie românească din Serbia e detașarea tematică de restricțiile culturalo-ideologice și de falsele valori estetice, opace, impuse de regimul instaurat după Al Doilea Război Mondial. Un moment de referință, memorabil îl reprezintă manifestul-eseu *Drumul literaturii noastre*, semnat de Vasile (Vasko) Popa, care șarja pe marginea disensiunilor/disputelor tradiționalism – modernism, propunând noi direcții de relevare a sensurilor și mesajelor, mai ales, ale creației poetice.

Refuzul politicii literare a vremii de a promova ideea regăsirii, dincolo de complexe și inhibiții, a identității creatoare, libere și lucide, exagerat cantonate în jurul unor „paralaxe” poetice matriciale consacrate, a produs, totuși, în rândul unor trubaduri ai realismului socialist, o adevărată schismă, generatoare a unei resurecții autentice în cultura românească minoritară din acest spațiu multicultural balcanic.

Saturația de formule fade, dogmatice, demodate, festive, nu numai că a solicitat, la nivelul formelor și fondurilor cultural-spirituale, deconstrucția/demitizarea acestora, dar a și orientat creatorii (o parte dintre ei) spre o scriitură post-modernă, care respingea constrângerile, imanența unor ipostaze subtile, cu perspective ontologice, mereu animați de deviza lui George Călinescu: „Un scriitor mare este întotdeauna modernist” (*Principii de estetică*, Editura pentru Literatură, București, 1968).

Printre arhitecții „stilului realist” al literaturii române din ex-Iugoslavia, îl așezăm, pe primul loc, pe Radu Flora, cel care avea să susțină introducerea unor „abordări moderne în procedeul artistic-expresiv” de elaborare a operelor literare, desigur, fără să fie abandonate modelele clasicele românești și sârbi.

În ce măsură aceștia au determinat formarea poetică a lui Radu Flora nu e greu de presupus: prin multe dintre poemele sale, se simt trecând duhurile lui Mihai Eminescu, George Coșbuc, George Bacovia, Tudor Arghezi și, mai târziu, Ion Barbu, Lucian Blaga, Zaharia Stancu și Nichita Stănescu, fapt care explică multe dintre „conexiunile extratextuale” (I. M. Lotman, *Lección de poezică structurală*, Ed.

Univers, București, 1970), ale acestui „scriitor inventiv”, dezvăluindu-i astfel întreaga concepție despre poetică, despre lume, despre realitățile ei imprezvizibile.

Radu Flora, privit din acest unghi, creează, în sensul termenilor utilizați de I. M. Lotman, o „estetică a identității și a diversității”, ceea ce confirmă prezența/existența în logosul său po(i)etic a altor concepte ale creației, reificate metafizic, relativizând arhetipurile narcisistice cunoscute în literatura minoritară, profund afectată, în genere, de virusul convențiilor narative „de import”. Conștient că nu poate avea șanse de supraviețuire literară într-o paradigmă nesincronizată la curentele culturale occidentale, Radu Flora își îndreaptă, intuitiv și energic, spiritul spre desubstanțializarea retoricii, a contrarității și a hazardului apocaliptic, în măsură să-l abrutizeze pe individ, să-l metamorfozeze într-o ființă „căzută din nelume”. Așadar, poetul începe să concilieze realitatea cu textul și, exploatănd la maximum reminiscentele unui anacronism deșăntat, aplică propriei creații insolitități exacerbate ludic. Această detașare demonstrează vastitatea nemărginirii intelectuale a lui Radu Flora, întâiul stătător al liricii românești moderne din Iugoslavia, continuu situat sub semnul înțelegerii mitice a creației literare, el înțelegând că „Funcția poetului clasic nu este, așadar, cea de a găsi cuvinte noi, mai dense și mai eclatante, ci de a ordona un vechi protocol, de a desăvârși simetria sau concizia unui raport, de a aduce sau reduce o gândire la limita exactă a unui metru. Prețiozitățile clasice sunt niște cugetări de raporturi, nu de cuvinte: este o artă a expresiei, nu a invenției; cuvintele, aici, nu reproduc, ca mai târziu, printr-un fel de altitudine violentă și neașteptată, profunzimea și singularitatea unei ex-

periențe; ele sunt amenajate la suprafață, conform exigențelor unei economii elegante sau decorative. Ne bucurăm de formularea care le asamblează, nu de puterea sau de frumusețea lor intrinsecă” (Roland Barthes, *Gradul zero al scriiturii*, Editura Cartier, Chișinău, 2006, pp.38-39).

Apariția volumului de poezie al lui Radu Flora, *Drum prin noapte și prin zi* (1947), primul din istoria arealului literar românesc modern din ex-Iugoslavia, coincide cu declanșarea mișcării de revitalizare a culturii care tindea să se sustragă de sub tutela înghețului titoist și să-și îndrepte pașii pe calea de exprimare/afirmare a unor libertăți spirituale, până aci postulate de o estetică nostalgică, crepusculară, care întreținea nejustificat sentimentul pierderii de sine a creatorului.

Radu Flora, „poet cu aștri-n frunte și cu spini bătuți în palmă”, cum singur se definește, în pofida etichetei ce i-o pusese confratele Ioan Flora, de „practicant al unei poezii neoveriste”, dar și al simbolurilor ancestrale „conservate” clar în substraturile fondului său genetic, s-a dovedit a fi un căutător asiduu, vizionar, al luminișurilor misterioase ale expresiei poetice. Ansamblul de tropi încorporați în sincretismul scriiturii relevă „fiziologia poeziei” și reclamă, deseori, abateri de la formulele empirice după care funcționa metafora. În nenumărate poziții, poetul atinge firescul unei vibrante stări de fantezie creatoare, lucru care ne obligă să recunoaștem că linia sa poetică concordă cu sensul poetic metaforic revelatoriu al curentului liric modern. Cel mai vizibil mod, vădit existențial, de antrenare în câmpul izotopic al textului poetic, al semnificației cuvintelor, este meditația atributivă a creatorului asupra condiției sale de filozof, decis să devieze de la convenții și reguli impuse. Refugiul lui Radu Flora, beneficiar al unei robuste imaginații livești, tot timpul aflate la hotarul de dincoace și dincolo de realitate și ficțiune, e efectul unei poziționări în afara lumii existente. În deplină consonanță cu necesitățile asigurătoare, exprimabile noțional, de construcții literare sintactice și conceptual noi, Radu Flora creditează, aleatoriu, paradoxurile, le dă substanță, identificându-se, în respectivele ipostaze, cu un zeu care, „ca un punct dispărut la orizontul infinit”, crede că din toate cele văzute și nevăzute, auzite și neauzite, „mai rămâne, poate, un cuvânt, o amintire, un vers” (*Memento*): „Trăim sub semnul misterului Emulația →

FLORIAN COPCEA

este/ Poezia cântă din cutie Noaptea plâpândă/ Fără membre fără cap O stranie poveste/ Bate din copite armăsarul Flămândă/ Se lasă o ceată/ Și toate pier Și totul reappare/ Se-ntrec două O potârniche biată/ Iarăși vine Dintele care/Î hî a ha ha ha ha Iarăși ies/ Instrument cu secret Mă-ndes// (Domnul meu, poezia este o ciudată-mperechere –/ dar cu țeastă-ntreagă – de rime și mistere.)” (*Poetomahie*).

Ipostazierea în cauză, provocată în parte de viziuni escatologice, va mijloci, pe cât posibil, suprapunerea sinelui, deseori amputat de prejudecăți și angoase, cu actul, deloc decorativ, fără trecut îndepărtat, cum ar spune Roland Barthes, de reducere a limbajului liricoid, aflat sub unghiul de incidență al unei detruccii ireductibile, la alteritățile și ambiguitățile unor „limbaje închise din punct de vedere metalingvistic” (Solomon Marcus). În ființa poetică a lui Radu Flora, se regăsesc, indiscutabil, atât proiecția noologică a unui clasicism ieșit din tiparele atipice ale ruralismului (acestea detectabile în *Drum prin noapte și zi*, *Liniștea zorilor*, *Piruet*, *Unghi de cer*), cât și influențele arhetipurilor poeziei europene (a se vedea *Maree* și, parțial, *La capătul nopții*).

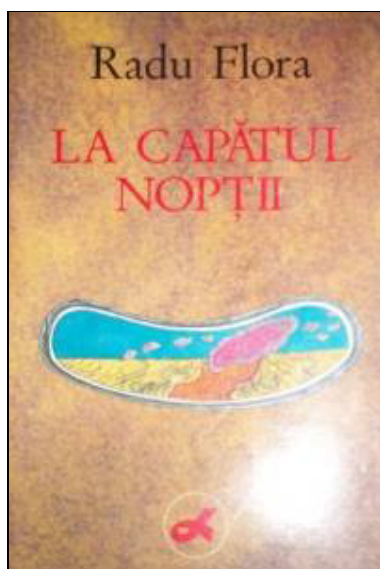
*

Volumul *La capătul nopții* este o selecție riguroasă din culegerile de versuri anterioare. Arhitectonica textelor, profunzimea viziunilor comune „noilor tendințe ale poeziei contemporane” (Ioan Flora, *Poezii alese de Radu Flora*, revista *Libertatea* nr. 4/9 aprilie 1988), propune un discurs dominat de „teroare a verbului”, racordat la marile (mi)teme ale poeziei universale. Interpretarea noastră, pentru a fi cât mai unitară, s-a axat cu precădere, fără să ia în calcul evoluția în timp a creației auctoriale, tocmai pe acele poeme care accentuează vocea modernistă a unui poet însemnat al literaturii românești din actuala Serbie. Reflecțiile lui Radu Flora asupra poeziei înseși, marcate de necuvinte (în accepțiunea impusă de Nichita Stănescu), validează mutațiile survenite alchimic în structura lexicului poetic afectat semantic de actul de depoezitare: „Când vocea mi-e atât de tocită/ că n-o primește nici hârtia,/ când glasul a căzut la ultimul decibel./ se aude și când tace poezia// Toate-s amestecate, dar într-o perfectă ordine:/ cioburi de vis suflecate-n zarea retinei./ picături irizate de nervuri diafane./ nebuloase și galaxii în învelișuri profane// Și când toate se-mbulzesc în gând/ îmi lipsește elementarul cuvânt” (*Soliloc mut cu glas tare*), și: „Răul nu-

i albastru, e milos și galben./ salciile plângătoare-s cu crăci strâmbate./ Ce vreau și ce râvnesc e-un nour cu pipă-n gură/ aleanu-i ce m-apasă – un instinct bastard ce s-abate ...// Toate-s carne-n mintea mea: oblice raze./ piezișe pupilele și unghiul drept al frunții./ Privesc pe geam: cerul îmi pare turtit/ și stelele-n cădere amețite, fără punți// Lumean-cep să n-o mai pricep:/ ce-a fost tihnă și stare, e-acum perpetuă mișcare:/ ce-a fost feerie, solitudine, acum este platinitudine// Unde este magia stihului împuiat cu-aureolă de soare./ unde-i vorba crestată cu inele de foc./ unde majestatea rimei ce credeam că nu mai moare?” (*Depoezitare*), sau: „Versuri (și never-suri) țâșnesc la fiecare pas./ ca dintr-o arteziană (nu argheziană) deschisă arteră// Nu mai este stihul (nici nu poate fi) alifie/ pentru rănilor înduioșatelor i-nimi, cu fibre/ subtile și întinse până la infinit. Nu/ cântă poetul rarefiate simțuri întinse pe o/ ață subțirică ca o coardă de aur. Nici/ pasteluri înveșmântate în somptuoase crinolone// Nu mai este.../ Nu cântă poetul.../ Nici pasteluri...// Se rescântă cotidiene, anecdotice nimicuri./ Se despletesc petice din rochițele păpușilor/ amuțite și turtite și se cârlesc versuri spălăcite./ Dom’le cât costă, pe sub mână, un crâmpei de vers?/ Vreți vers ludic, anemic, albastru, galben, impudic?// Se rescântă.../ Se despletesc petice.../ Versuri spălăcite...// Nu vreau nimic. Nici să cânt, nici/ Să plâng. M-am înțercat și de la citire// Nu vreau nimic” (*Omnipoezie*). Motivele poeziei, valorificate cu dexteritate, dinamitează, într-un anumit fel, apartenența de detașare față de sacralitatea cuvântului, altădată limitat la o afectivitate proprie modelelor clasice: „Cuvântul e ca o vargă, ca o liniuță –

Mai tare ca bolidul, ca fierul, dur-diamantul./ Suflat în trombon sau de se strigă în pâlniuță –/ Îl știe copilul, omul și bătrânul, amantul./ Îl scrii cu literă de-o șchioapă sau mic ca punctul –/ Strâmbate departe peste mări și pripone vârfuri./ De-i blând ca omida lin sorbindu-și untul –/ Sâmceauă e de ac, pătrunde-n aprige smârcuri./ Nu este cuvântul cea ce vor să-l facă pământii/ Cei care se-nfoaie-n pene sughițând pe alee./ Nici bardă de-oțel aprins cum vor să-l chiuie unii./ E slovă de-aur și ridicată-n slăvi o osană./ E-un gând mișcător și o magnifică idee// Cuvântul e același spus în ido sau haldeiană” (*Cuvântul*) sau: „Cuvântul este iederă./ se cațără printre măsele./ ne intră prin urechi și ni se-nmărmurește-n ochi./ își urmărește sensul prin hârtoape, printre stânci./ e-un cuțit cu multe tășuri/ scos din plăsele// Adesea vorba este lavă arzătoare./ care nu prăjește oameni, ci cugetu-l pârjolește/ și cordul ți-l preface-n roșu// Vorba e, totuși, nimicitoare./ Poeții nuucid oameni, dar talentul mânjește talente// Și logosul tânjește ...// Doctore, un leac pentru vorbe blânde, latente!” (*Logoterapie*).

Deseori criptic, utilizând tehnica recursivă de punere a realității între două oglinzi, Radu Flora, un vizionar inconfundabil în plan spiritual, se rupe de tradiție și cu toată puterea miraculoasă a metaforei se lansează dinamic în procesul de ozonizare a lexicului profund poetic, dovedind forța cuvântului de a fi „atotstăpânitor”, și-n egală măsură „povară și osândă”: „Îți fac vivisecție cu oximoronul –/ podoabă lucie cu gingii brumate./ vargă uscată împupită-n rozalb./ trupuți dezmembrată ce joci piruete// Îți fac incizie cu infuzii metaforice –/ severă, searbădă și știrbă de lună./ știmă acvatică, soră a ielelor cu cunună./ (Incantații tâmpe și mute, parade retorice)” (*Foarfecii poetice*) și : „Țâșnesc ca din izvor vorbe/ cu tășuri de coasă ruginită./ cu coarne de furcă strâmbă./ cu sens fracturat și orb./ plesnind ca un bici pe carâmb// Verb tare, cu salivă și mucoasă./ cu aromă de argheziene tiparoase./ înșiruit pe-o hârtie răbdurie./ imprimat cu paloș de gladiator./ cui te-a procreat –/ cinste și onor!// Fiat ...” (*Teroarea verbului*) sau: „Mă anin în creștetul Cuvântului/ apuc un brici ruginit și-l despice/ îi adulmec pulsația venei dăătoare de viață/ și din granitul lui de simbol rămâne doar un Mare Nimic// Să fii, Cuvânt malefic, rarefiat și cu aripi de cicoară./ să fii, din gura umplută de răspândă, damnat./ să nu ai nici cer, nici stele, nici înfruptare pe ogoarele tale...” (*Judecătorul Cuvântului*).

Inedit
DESPRE SIMBOLIC ȘI
NOCTURN ÎN LITERATURĂ ȘI
MUZICĂ (V)
DIALOG CU ROMANCIERUL
ȘI ESTETICIANUL
MIHAIL DIACONESCU

(Continuare)

În cuprinsul muzicii rusești, Mili Alexeievici Balakirev, autor, între altele al unor lucrări pentru pian solo, a compus mai multe nocturne.

La cumpăna dintre secolele al XIX-lea și al XX-lea, romanticul Gabriel Fauré, un pianist perfect, preocupat îndeosebi de dimensiunea introspectivă a muzicii, a compus între 1875-1894 un ciclu de șase nocturne. Arta lui este plină de duioșie, de ceva sensual în ea, de armonii scilipitoare.

Aproximativ în aceeași epocă a romantismului târziu și a preocupărilor simboliste, Claude Debussy, un teoretician de mare orizont intelectual al artei sonore, dar mai ales compozitor de strălucită vocație, a realizat între 1897-1899, splendidul său ciclu de piese pentru pian, semnificativ intitulat *Nocturne*. Ele au fost interpretate la 9 decembrie 1900, o dată memorabilă, la concertele publice Lamoureux. A fost un mare triumf. Ciclul acestor *Nocturne* prevestește, parcă, rafinamentele orchestrale și recitativele melodice pe care Debussy le-a organizat în capodopera pe care a intitulat-o *Pelléas și Mélisande*, inspirată de un text al simbolistului Maurice Maeterlinck. Fapt semnificativ, poetul Vasile Voiculescu era pasionat de muzica lui Debussy.

Și Manuel de Falla, un continuator strălucit al celor mai importante valori impuse de muzica spaniolă populară și cultă, a compus nocturne. Țin să subliniez în mod deosebit faptul că de Falla a fost o natură religioasă profundă.

Foarte interesant este și faptul că în plin secol al XX-lea, un compozitor ca Luigi Dallapiccola, autor de opere, de balet și de piese pentru orchestră, vioară și pian, a compus nocturne. Sesizăm în ele unele elemente din atmosfera muzicii wagneriene, dar, mai ales, ceva din preocupările teoretice și practice ale compozitorilor din secolul al XX-lea.

Dintre compozitorii români care au invocat noaptea în opusurile lor, la loc de frunte îl putem aminti pe Eusebie Mandicevski, afirmat, cu splendide creații în muzica de teatru, muzica vocal-simfonică, muzica de cameră

(în acest sens *10 variațiuni pe o temă de Händel pentru pian opus 6*, 1884, este o capodoperă), muzica pentru cor, muzica vocală (ne-a lăsat liduri românești pentru voce și pian), dar și ca savant muzicolog de mare autoritate cu scrierile sale despre diverse opere italiene dar mai ales despre Beethoven, Carl Czerny, Brahms, Johann Strauss, Bruckner, Schubert și alții.

Eusebie Mandicevski este autorului opusului *Pe sub lună, pe sub stele*, o creație lirică plină de atmosferă sentimentală, în cel mai pur stil romantic.

Este semnificativ faptul că, în toate creațiile sale, Eusebie Mandicevski aduce un puternic suflu liric amplificat de rigoarea severă a structurilor melodice și de forța expresivă a unui mare elan al comunicării monumentale (în acest sens a compus 12 liturghii ortodoxe pentru coruri de bărbați, pentru coruri mixte și pentru voci egale).

Am putea continua cu alte nume de compozitori și titluri din domeniul muzicii, dar cred că nu e bine să ne îndepărtăm de chestiunile literare pe care încercăm să le evocăm în acest dialog al nostru.

- *Deși mă interesează tot ceea ce muzicologul și esteticianul Mihail Diaconescu afirmă în legătură cu forma numită nocturnă, și eu cred că e bine să rămânem la domeniul literaturii.*

- Ei bine, știți, desigur, că Paul Verlaine este considerat, pe bună dreptate, unul dintre cei mai importanți poeți care au precedat simbolismul. Volumul său de versuri intitulat *Poèmes saturniens* este o culegere de capodopere lirice. Creația sa în versuri are muzicalitate, o expresivitate specifică, fundamentată pe un monolog liric clar, un fel de candoare care ne cucerește și ne subjugă sufletește. Viața lui de boem, de poet nonconformist, de persoană chinată de mari neliniști artistice și morale, ne atrage tot atât de mult ca opera lirică prin care s-a impus

Ca și romanticii Novalis și Aloysius Bertrand, parnasianul și simbolistul Paul Verlaine este un evocator al nopții. Verlaine a scris *Claire de lune (Clar de lună)*, o bijuterie lirică.

Iată această bijuterie lirică în traducerea lui C. D. Zeletin, poet de mare prestigiu, care are merite excepționale în acțiunea de transpunere în limba noastră a unor capodopere ale literaturii italiene și

franceze din epoca modernă: „Ți-e sufletul un peisaj ales./Cu dans bergam și măștile bizare/Ce, din lăute adîind, adesea/Par triste sub fantasta deghezare. // Cîntînd iubirea pe un ton minor / Și tot la fel viața oportună/ Par să nu creadă-n fericirea lor, / Iar zvonul li se pierde-n clar de lună.// În calmul trist al lunii, dînd răgaz/ În arbori păsările să viseze/ Și să suspine, zvelte și-n extaz/ Printre statui, havuzurile treze.”

Am putea aminti în continuare modul cum nocturnul apare în creațiile unor autori atât de diferiți ca René Ghil, Jules Laforgue, Stuart Merrill, Paul Fort, Maurice Maeterlinck, Albert Verwey, Sophus Claussen, Juan Ramon Jimenez, Richard Dehmel, Stephan George, Christian Morgenstern și ale multora alora – reprezentativi pentru simbolismul european.

În acest sens, o admirabilă antologie a poeziei simboliste europene, însoțită de un erudit studiu introductiv, a realizat Zina Molcuț și a publicat-o la editura Albatros din București în 1983. Eu am utilizat această antologie la cursurile și seminarele mele de literatură universală și comparată...

I-am îndemnat pe studenți și masteranzi s-o folosească.

Numeroși poeți de orientare simbolistă au evocat liric o mare varietate de ipostaze ale nocturnului, asociate cu neliniștea, cu unele întrebări obsedante, cu misterul îndeosebi. Deși îi admir și îi iubesc, nu-i putem evoca pe toți. Sunt prea mulți... Nu sunt în stare să spun ceea ce trebuie despre fiecare dintre ei... Sunt rafinați... Sunt subtili... Sunt fascinați de dimensiunea metafizică a existenței... Așa cum am spus în conferința de la Pitești, sunt modele sublime de artă literară, respectiv de interpretare lirică a nocturnului.

PROF. IONEL SILVIU
BUCURESCU

ARMONII COSMICE ȘI PREMONIȚII

În ultimele numere ale revistei *Vatra veche* din Târgu-Mureș, este consemnat interviul pe care profesorul Ioan Silviu Bucurescu l-a luat romancierului, criticului și istoricului literar, eseist, teolog, sociolog, istoric, psiholog, muzicolog, estetician, filozof, om de aleasă cultură, prof. univ. dr. Mihail Diaconescu pe o interesantă temă „*Despre simbolic și nocturn în literatură și muzică*”.

Dialogul celor doi se centrează pe simbolul nopții, care revine insistent în proza intervievatului.

Stimulat de întrebările reportajului, profesorul Mihail Diaconescu dezvoltă, cu erudiția-i recunoscută, simbolistica nopții din mitologia poporului român, din basmele românești sau în scrierile lui Mihai Eminescu, Mircea Eliade, Tudor Arghezi, dar și a unor scriitori și compozitori din alte culturi. În viziunea celor amintiți, simbolul nopții se convertește în „stări sufletești patetice, dominate de neliniște existențială... dar și de aspirație spre ilimitat și etern”. Ideea aceasta, corelată cu o tănuțită presimțire mistică a profesorului Mihail Diaconescu, teolog apreciat pentru preocupările Domniei Sale în descifrarea enigmelor care ne înconjoară, este exemplificată, deloc întâmplător, cu citate din poezia „Duhovnicească” din ciclul „Cuvinte potrivite” de Tudor Arghezi: „*Ce noapte groasă, ce noapte grea!/ A bățut în fundul lumii cineva./E cineva sau, poate, mi se pare./ Cine umblă fără lumină,/ Fără lună, fără lumânare/Și s-a lovit de plopii din grădină?!/ Cine calcă fără somn, fără zgomot, fără pas./Ca un suflet de pripas?!/ Cine-i acolo? Răspunde !*”

Versurile topesc neliniști, presimțiri premergătoare trecerii în lumea tainelor, despre care profesorul a vorbit de nenumărate ori. Se pare că citatul arhezian nu este selectat întâmplător, fiindcă el se pliază pe sensibilitatea interlocutorului, învăluit în tenebrele nopții, ale premonițiilor care au precedat, în plină efervescentă creatoare, discreta Sa plecare în misterioasa călătorie în spațiile astrale. Despre ele vorbise, cu patosul care-l caracteriza, cuce-

rind auditoriul cu surprinzătoarele asocieri de idei și cuvinte, revărsate într-un șuvoi de cugetări filozofice, născute din convingerile creștine ale ortodoxiei aprofundate în disertațiile Domniei Sale. Opiniile formulate cu subtilitate, în ultimul său interviu, alunecă pe tărâmul cunoașterii transcendente, ceea ce sugerează presimțirile psihologului, ale omului de impresionant rafinament și elevație intelectuală, personalitate de anvergură, dotată cu un talent viguros și cu certă disponibilitate vizionară.

Ilie Bădescu, în volumul „Drama istorică a omului creștin în literatura lui Mihail Diaconescu de la sociologia literaturii la fenomenologia narativă – contribuții antropologice”, dezvoltând semnificațiile profunde ale operei diaconesciene din romanul „Marele cântec”, insistă asupra „puterii seninului”, cu speranța „luminii și a înduhovnicirii, a sinergiilor și a marii armonii cosmice într-un ocean de învolburări” (p.63). Comentariile insistă pe valoarea ideatică a acestei scrieri, în care Mihail Diaconescu a topit profunde cugetări privind sufletul și soarta omului precum norocul trecător, al vanității lucrurilor omenști, al creșterii și descreșterii, al timpului repede trecător, al seninului îndepărtat, al lumii ca teatru, al nădejzii fragile și chiar al fragilității însăși (p.63). Insistând asupra subtilităților filozofice și a simbolisticii din romanul-parabolă „Depărtarea și timpul”, domnul Ilie Bădescu evidențiază un verificabil adevăr: „omul istoric și faptele lui se adresează direct și limpede sensibilității noastre mereu însetate

Nicolae Băciuț, Mihail Diaconescu, Târgu-Mureș, 2018

de bine, adevăr, ordine, frumos”(p. 46). Nu greșim susținând că majoritatea scrierilor lui Mihail Diaconescu se înscriu, într-un fel sau altul, pe aceste coordonate general valabile. În cartea oferită maestrului „Încercare de profil literar”(2018), Nicolae Băciuț jalonează activitatea literară a prof. dr. Mihail Diaconescu pe ceea ce rezistă în timp, fie ca dimensiune obiectivă sau subiectivă.

În lumina acestor adevăruri, vestea definitivă împăcări cu Sine și cu Lumea întreagă a profesorului Mihail Diaconescu, aspirat subit în nimbul de lumină al Veșniciei, ne-a cutremurat pe toți care l-am cunoscut, l-am apreciat și l-am prețuit.

Dumnezeu să-i lumineze trecerea în Lumea Spiritului, ca să iradieze în continuare prin opera sa monumentală, lăsată moștenire, peste ani, oamenilor receptivi, pe care i-a iubit și i-a respectat. Brădenii, care i-au acordat titlul de cetățean de onoare al municipiului, deplâng moartea acestei personalități, a cărei prezență ne-a bucurat și ne-a îmbogățit sufletul și gândurile de atâtea ori.

Dumnezeu să-i lumineze Veșnicia și să-i mângâie familia, celui al cărui spirit ne va lumina mai departe, prin profunzimea mesajelor din scrierile de o inestimabilă valoare și originalitate, lăsate spre știință și conștiință contemporanilor și urmașilor.

LIVIA FUMURESCU

Mihail Diaconescu, Mira Gruțiță, Nicolae Băciuț, Claudia Voiculescu, București, decembrie 2019

Asterisc
Memorialistică
ADRIAN MARINO
(1921 - 2005)

Eseist, teoretician literar, critic și istoric, laureat al Premiului Herder, Adrian Marino a elaborat o autobiografie culturală și ideologică, intitulată „Viața unui om singur” în care rememorează șase decenii de existență, incluzând represiunea, deportarea în Bărăgan și însingurarea morală după 1989, evocarea oprindu-se la anul 1999. Valoarea „strict documentară” a lucrării sale o mărturisește încă din primele pagini, în Preambul. Structurată pe 26 de capitole, cartea relevă din poziția unui autentic cărturar care a avut parte de numeroase iluzii și decepții dezarmante, dublate de revolte interioare, un examen riguros de conștiință. Fără îndoială, și acest gen de confesiuni, chiar dacă autorul se ferește să recunoască, are o anumită doză de subiectivism, dovadă certă a manifestării eu-lui original.

Adrian Marino are îndreptățite rezerve față de jurnalele intelectuale pe care le consideră departe de autenticitatea pe care o reclamă acest gen de scrieri. „A scrie jurnale livești, împănate de citate, eseistice, gen N. Steinhardt, reprezintă nu mai puțin un gen lipsit de orice autenticitate. Nu contest, de bun nivel intelectual”. Afirmatia drastică pe care o face în legătură cu memorialistica lipsită de portrete literare nu trebuie în niciun caz absolutizată: „Cu excepția Memoriilor lui E. Lovinescu, preocupate în mod esențial de portretistică literară și anecdote, nu cunosc o încercare similară în <<memorialistica>> română”.

Opera lui Adrian Marino atrage atenția cititorilor prin rememorarea a șazececi de ani de viață a unui om care a cunoscut, deopotrivă, atât iadul social și cultural, cât și purgatoriul, într-o Românie la cumpăna a două milenii. Scrierea sa confesivă denotă spiritul său vădit negativist față de regimul comunist, pe alocuri chiar nihilist congenital, dar incontestabil îndreptățit în raport cu pseudovalorile vremii (înainte și

după 1989), slujitori aberanți ai regimurilor totalitar și, respectiv, pretins democrat.

Fragmente: - *O constatare tristă, devenită adesea o adevărată obsesie: sunt un om fără amintiri frumoase. O simplă constatare și nimic mai mult. Mici momente fulgurante de satisfacție sunt măturate imediat de valuri imense de amintiri dureroase, umilitoare, penibile, ale unor decepții, contrarietăți și eșecuri.*

- *Mă simt apăsător, adesea strivit, de amintirea unei <<vieți>> care nu mi-a dat, în esență, nicio satisfacție profundă. Nu o viață ratată, ci una blocată, dezamăgită, adesea apăsătoare și chiar terorizată. Ceea ce a fost pentru mine mult mai greu de suportat.*

- *Înainte de a adormi, sunt invadat de zeci de scene, în special*

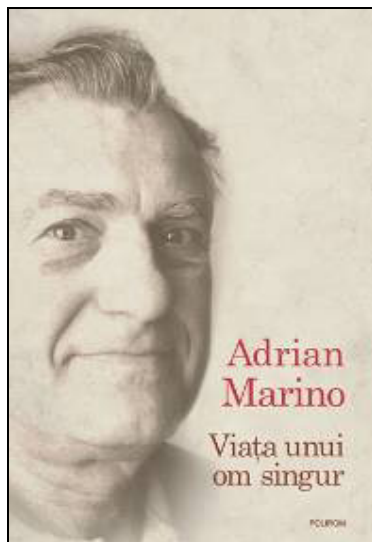

din copilărie și adolescență, pe care aș fi dorit să le fi uitat pentru totdeauna. Și ele revin și în timpul zilei, în momente de oboseală și iritare. Reapar atunci tot mai multe momente dureroase, umilitoare, penibile, profund neplăcute, insultătoare. În zadar găsesc tot felul de explicații. Ele există, într-adevăr. Dar nu mă consolează. Și amintirea lor, o adevărată mortificare. Un adevărat exercițiu de asceză și autoflagelare. Un fel de <<masochism>> al rememorării.

- *Îmi aduc aminte, regretabil și fără voie, de o caracterizare a lui George Călinescu, făcută lui D. I. Suchianu, în perioada 1946-1947, care mi-a transmis-o: <<Marino este tot ce poate fi mai reacționar în sensul bun al cuvântului>> Definiție tipică (și falsă) din partea unui oportunist <<pseudoprogresist>>, despre care nici nu știam bine, pe atunci, dacă era vorba de apolitism cinic, oportunism etern, cabotinism, lichelism și, mai ales, parvenitismul unei <<fiu>>, orice s-ar spune, de <<slugă>>.*

- *...Biata Românie și biata tânără democrație românească, în care unii dintre purtătorii săi de cuvânt și lideri de opinie sunt de calitate unui golănaș, suburban, incult, agresiv și obraznic, gen Mircea Dinescu. Devenit vedetă, deoarece, fugit din domiciliul obligatoriu din propria sa locuință, în 1989, a început să strige pe stradă, devenit portdrapel al recăștigării libertății... O scenă mai perfectă de suprarealism politic este greu de imaginat.*

DORIN NĂDRĂU
(S. U. A.)

Apariție editorială de excepție, Viața unui om singur, de Adrian Marino, a fost desemnată recent cartea anului 2010, în cadrul emisiunii „Literatura de azi”, difuzată la TVR Cultural. Sarcina, de-a dreptul dificilă, a trierii a revenit criticilor literari Paul Cernat și Daniel Cristea-Enache, care au prezentat publicului cele mai importante volume de proză, poezie, memorialistică și eseu apărute în 2010, reușind, finalmente, să opereze o selecție obiectivă.

Diana Vrabie
(Revista Limba Română, Nr. 1-2, anul XXI, 2011)

Imprevizibilul artistic și elemente
de hermeneutică în lirica lui

Dumitru Ichim

(III)

Evadarea se face prin iubire, credință, filosofie și artă: „imaginea artistică impresionează mai puternic decât modelul ei; realitatea, ca să fie frumoasă are nevoie să fie percepută prin vălul artei.”⁴

Citești o singură poezie și deguști raiul. E transmutarea care se petrece prin forța cu care a fost ars cuvântul ca să devină bijuterie în celălalt, dantelă a tăcerii: „Chipul este imaginea tăcută, copleșitoare a existenței, dar el nu se identifică, desigur, cu transcendența însăși. Superior cuvântului, chipul exprimă un mister revelat, dar nu misterul însuși, care rămâne atributul impenetrabil al lumii cerești.”⁵

Această idee-metaforă o regăsim și în opera poetului Dumitru Ichim; iubirea nu are început, ea e veșnică: *Ieri Te-am zidit în cântec, azi templul lui mi-l năruie, / Că poate chip, ce-n mine-l voiăi, l-ai dat fântânii. / Izvoru-ntinerește nu când mai mult îl dăruie, / Cum doar din dăruire frumuseși de cer fur sânii?* „Rodirea aduce Iubirea Lui, aromele Livezii sunt respirația lui Dumnezeu în neputința noastră omenească de-a înțelege Rodul, simbolizat în Verbul etern prezent și-ntr-un inspirat gerunziu substantivat. „Fiindului” e mult mai mult decât o licență poetică oarecare, e existența însăși a chipului divin prezent în om: *Tu cine ești, Iubire? Fără trecut Ți-e verbul, / C-a fi e-n toate fire, fiindului livadă. / Sunt crescător de stele, din lut le știu aroma... / De n-aș fi Eu, Iubirea, tu cui i-ai mai fi Toma?”*⁶ Psalmul cu oglinda morții are o semiotică bogată. Oglinda înseamnă cunoașterea de sine. Prin intermediul oglinzii are loc transcenderea. De la ghicitură la cunoaștere adevărată. Prin aruncarea oglinzii peste umăr, acesta devine lac: *De ce fugi zării, apă jucăușă? / Că mai aveam puțin până departe, /*

Dar Tu-mi zvârliși oglinda peste moarte! Așadar este oglindirea în înviere. Este „jocul în oglindă al cercului, Spiegel-Spiel”⁷, în interpretarea heideggeriană. „Partea se află în același timp în afara întregului și în interiorul lui. Jocul poartă cu sine oglinda și interpretează modul funcționării ei:”⁸ și *strop și mare – una, un cerc plinit în sferic (Tu știi că te iubesc, CCCLXXX)* ori în alt sonet citim: *întreg, iar nu fărâmă Te vrea odaia stângă (Tu știi că te iubesc, CCCL)*: „în ideea tragicului intră libertatea ca element, iar înlăuntrul acesteia jocul.”⁹

Simbolul oglinzii traversează întreaga lirică a lui Dumitru Ichim, „ochiul și oglinda închid lumea în jocul reprezentării.”¹⁰ *Îți sunt doar oglindire? Ce bine-ar fi, ca iazul / Să-Ți port pe umăr steaua pecetluindu-mi stuful! / De ești ocean Iubirii, poți dojeni talazul? / Sunt vinovat că mustul se luptă cu burduful?* Condiția omenescului nu poate fi depășită cât timp sărutul nu a ieșit din cupă de argilă. Livada îți e merinde când luminii îi simți nespusul: lumina-ntinerește de gustă din iubire. Este întâiul suflu divin: *frumuseșea lumii s-a născut dintr-un sărut, / când ne-am sorbit din prima luminândă.* De la întâiul sărut poți reface drumul până la înviere, unde ai aruncat oglinda peste umăr: „singură mișcarea în cerc, revenirea la același punct, exprimă ceva din atemporal, fiind în același timp măsură.”¹¹ Ichim este dincolo de tăgada și cumpăna argehiziană: „Țipa la tine unul, să pipăie, să urle”, dar sărutul nu e-n buze, deși în lut e jarul (*Tu știi că te iubesc, CCCLXXIV*); este un spațiu tainic, în lutul divers se-oglindește o formă din alt univers (*Apa morților*). Oglinda se regăsește alături de elementele înrudite, ochi, lac, fântână, oglindă de rouă, „holomerul care poartă cu ea și interpretează jocul”¹²: *cine o-*

⁷ Ibidem, p. 145

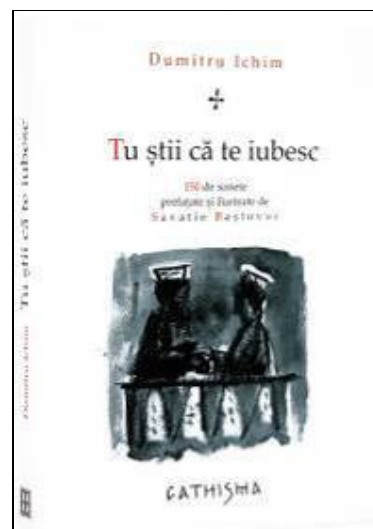
⁸ Rudolf Kassner, *Zeul și Himera*, Editura Humanitas, București, 2004, pag. 384

⁹ Cornel Mihai Ionescu, *Cercul lui Hermes*, Ed. Univers enciclopedic, Buc., 1998, p. 149.

¹⁰ Constantin Noica, *Scrisori despre logica lui Hermes*, Editura Humanitas, București, 1998, p. 57.

¹¹ Cornel Mihai Ionescu, *Cercul lui Hermes*, Editura Univers enciclopedic, București, 1998, p. 145.

¹² Constantin Noica, *Scrisori despre logica lui Hermes*, Editura Humanitas, București, 1998, p. 59.

chilor – colind / viscole nemulțumire / pentru altă-alcătuire / când în mine mă ogliind // ochi/ de dincolo de cer/ întru săptămâni de ape/ ai venit ajun de-aproape (Apa morților). Holomerul, scrie Noica, este parte purtătoare de întreg, iar întregul este o prezență fractalică, este același în fiecare parte: *ci-ntreg chiar și-n fărâmă (Tu știi că te iubesc, CCCLXIV)*. Dumitru Ichim ne poartă între două sărutări, cu înțelepciune, cu acea „expresie a tăcerii” heideggeriană: *te-am iubit / cum numai tăcerile știu să-nflorească. / De aceea și primul sărut / nici măcar / țărâna din cuvânt n-a cunoscut, / ci numai tăcerea și cântecul luminii și cântecul ascuns din lut, care se cheamă tot sărut, între întâiul, cel ne-nceput, prin trupul de floare, prin cui și poarta ochiului triumghi, înspre fractalul mistuitor al nașterii de sus, ce trece numai și numai prin rădăcină cioplită din scânduri, spre a-nvăța a fura melcului raiul: ca melc mă voi retrage, pin de seară, / sonetului cu viță ca la țară; spirala triumului ascuns. Drumul înseamnă căutare continuă: *E drumul semn/ a profeție sau e vrej? / V-ați învățat/ cu Apa Morților, / prin frângerea de trestii, / să mi-o priviți/ ca pe o baltă, / dar nu-i vedeți țâșnirea ei înaltă - / fântână perpendiculară (Din nou revin la geamul tău, stăpâne, Psaltirea apocrifă a dreptului Iov): „Iar dacă e posibilă devenirea întru ființă, nicio altă schemă nu-i poate conveni decât cercul. Ființa este cea care intră→**

LÓRINCZI FRANCIS-
MIHAI

⁴ V. Fanache, *Chipuri tăcute ale veșniciei în lirica lui Blaga*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2003, p. 35-36.

⁵ Maria Daniela Pânăzan, *Poezia lui Dumitru Ichim. Eseu monografic*, Editura CronoLogia, Sibiu, 2017, p. 61.

⁶ Cornel Mihai Ionescu, *Cercul lui Hermes*, Ed. Univers enciclopedic, Buc., 1998, p. 145.

în devenire și tot ea e capătul de drum al acesteia. Ceva nu poate deveni decât pentru că este și nu poate deveni decât ceea ce e. Dacă devenirea e căutare, de sine sau de altceva, căutarea în cadrul acestui tip nu e posibilă decât în măsura în care, într-un fel, deții dinainte ceea ce cauți. „Nu m-ai căuta dacă nu m-ai fi găsit” trebuie atunci să comande tot ce e angajat într-o asemenea devenire”¹³, cum scrie și Ovidiu Vasilescu: *gâlgâie-n mine bucuria că ești. [...] Doamne, ne leagă mai mult / decât crezi; / foșnetul Tău prin livezi, / sângele meu în care Te vezi, / cum mă văd eu în oglindă // Cosmosu-i orga pe care cânți Tu; Tu știi câte bătăi are inima mea / până să treacă-n repaos; Tu, care calci prin sufletul meu / cu tălpile goale.*¹⁴

Volumul de versuri „Tu știi că te iubesc”¹⁵ cuprinde 150 de sonete care au fost concepute a fi o prelungire a *Ultimelor sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginată de V. Voiculescu*, scrise de poetul de la Pârscov de la CLV, acolo unde terminase Shakespeare, iar Dumitru Ichim scrie aceste 150 de sonete numerotându-le de la 245. Mire și mireasă sub sărutul cuvântului: *inelul veșniciei, din cer numai pe-altoiu se / Sfințește, precum apa ce stâncii-o smulse Moise!* Această culegere impresionantă de sonete este un fagure liric cu gust edenic. Mirele dialoghează cu Mireasa, chemată în rai la sărbătoarea cireșilor înfloriți: *ca-ntr-un cristal sonetul ne vâmpietri-n lumină!* dar e, în același timp, și o comunicare cu divinul: *La-ntraea-Ți poienire-colibe strâmte-n praguri? / Ia-mi inima și fă-Ți-o palat cu stâlpi de faguri.*

Dumitru Ichim vorbește în simboluri: mielul, melcul, spirala: *nu-mi simți îmbrățișarea în jurul Tău spirală?*, fractalul, cercul: *nu-i simpla frumusețe a cercului lubirea?*, fântâna cu cumpănă, crucea, apa nu rămâne în fântână, este scoasă afară și urcă la cer; chipul, ochiul, *fructul învierii*,

coasta; smochin, tristeții frate; Livada, Grădina Raiului. Omul nu a rămas la stadiu de cocon, de gogoasă, a a înviat. Mormântul a rămas gol. Ichim pornește de la Sumer și ajunge până la înviere, parcurge drumul vieții, de la naștere până la pragul morții apoi la înviere, întreg circuitul ființei: *cu existența-n cercuri, mereu, mereu și iară...? Sărută-mă acuma și restu-mi spui deseară (Tu știi că te iubesc, CCLXXIV).* Tendinței de azi, de însingurare a omului modern, după proorocirea dostoevskiană, cu o defenestrare spre virtual ca spre un spațiu neființial, poetul îi opune o lume a vieții profunde, a altoiului vrednic de butuc, o lirică a vieții și a tainei, a relației esențiale cu Dumnezeu, a învierii, *floare de măr înflorind pe cruce*, metaforă absolută a învierii.

În cărțile poetului Dumitru Ichim străbate același suflu mnezic primordial care deschide florile-n livezi și umple caisa cu soare, aceeași suflare care parfumează divin gândul, cântul și cuvântul. Poetul georeferențiază un teritoriu vast, un spațiu ferit de o curăție liturgică, un drum spre mântuire prin calea amirositoare a miresmei, de aceea atâta aplecare asupra lumii vegetale, cu blândul dor de urcare, de suire către cer, treaptă cu treaptă, spirală cu spirală: *prin mine-Ți trece drumul fără-nceput și capăt (Tu știi că te iubesc, CCCLXI).* Poetul scrie o poezie îmbrăcată în imaculatul alb al cămășii de cireș, de măr, de migdal: *și-s mut precum migdalul sub primele omături; că nins va fi migdalul cu ne-ndrăznite șoapte; migdalizând lumină din nard de trandafiri* sau despre floarea de mac: *Tu ai văzut vreodată cum se îmbracă macul, / Sau alb castel de nuntă aripei făcând oul?*

În strigătul iubirii, o exclamație suprarealistă, ca un potir umplut cu rodul strugurelui, urcă înspre înalt cu temeritatea nelimitelor unui Dalí liric: *Că strig a patra oară: Cât Te iubesc, Părinte!* Este o idee teologică originală pe care o asemănă aceleia a lui Vasile Voiculescu: „Eu, a patra-Ți ipostază, Țip din ruine, / Cine, Doamne, mă va pune la loc, cine?”¹⁶ De asemenea o idee

fundamentală este aceea a învierii în a opta zi, cifra opt, *sigiliul poienilor din faguri; poiană-n ziua-a opta Ți-adoarme octogonul;* în opera lui Theodor Damian regăsim aceeași idee teologică profundă, nașterea în ziua a opta, cea înnoire prin înviere: *aștept/ să vină ploaia/ din ziua a opta („Iese heruvul”); după ziua a șaptea mai urmează o dimineată („Cuprinsul peșterii ca o întregă pustie”¹⁷).*

Povățuirea e augustină: *Când dragostea-i cât cerul, nu-i loc pentru păcate: Iubiți, și-n bucurie faceți-le pe toate!* și invitația e spre curaj: „să furi raiul cu ajutorul cuvântului”¹⁸: *Că dragostea nu-i buchea, uscându-se-n Scriptură, / Ci e tâlharul care pe Dumnezeu Îl fură!* Sau în alt sonet citim: *de unde-a-nvățat Iuda să prade cu sărutul?*

Consider că volumul de 150 de sonete, intitulat *Tu știi că te iubesc*, este o deltă lirică în care se întâlnesc toate fluviile cugetării unui poet truditor în crinul cuvântului, în spirala suifului, o sinteză filosofico-religioasă, o întâlnire în nuntire a unor gânduri profunde tănuite în pasta lirică a volumelor publicate de-a lungul timpului.

Dumitru Ichim realizează scufundări lirice de mare temeritate așezând pe ilău neliniști metafizice din locuința nevăzutului și se învrednicește să le dea formă, cu dalta de sidef a căutării de sine, să se oglindească în fântânile adânci ale sufletului omenesc, o cale luminoasă spre taină, pe calea luminii neînserate, a *luminândeii*, și mereu cu netihna și migala unui *albinar* al poeziei, cu grijă meticuloasă, mereu reînnoită în fiecă dimineată, cu o nouă poezie: „doar dacă semeni dimineata, samânta va răsări a seceriș” (*Isaia*17-11). Locul și locuirea sunt rădăcini care leagă omul de ființa profundă, ca „*pomul răsădit lângă izvoarele apelor*, cel ce roada și-o va da la vreme”¹⁹ iar timpul rămâne în urmele răsăditelor, în fagurii memoriei afective.

¹³ Ovidiu Vasilescu, *Vitrării de os*, Editura Ortoepia, Deva, 2012, p. 112.

¹⁴ Dumitru Ichim, *Tu știi că te iubesc*, 150 de sonete prefațate și ilustrate de Savatie Baștovoi, Editura Cathisma, București, 2016.

¹⁵ Vasile Voiculescu, *Poezii, De profundis*, volumul II, p. 172, Editura Minerva, București, 1983.

¹⁶ Theodor Damian, *Semnul Isar*, Editura Paralela 45, București 2006, p. 55.

¹⁷ Olimpiu Nușfelean, *Să furi raiul cu ajutorul cuvântului, Eseuri*, Editura Charmides, Bistrița, 2014, p.145.

¹⁸ Octavian Doclin, *Răsaduri. Poeme*. Prefață de Ion Pop, Timișoara, Editura Gordian, 2017.

¹⁹ Cf. Teofil Răchițeanu, *Somn de voevod*, Cluj-Napoca, Editura Scriptor, 2015, carte dezimunitată”, la începutul anilor '80.

DE LA ARTA IMUNITARĂ LA MANIFESTUL NEGATIVIST

(IV)

Fronturile imunității: Vedeșicredele

Imunizarea artei înseamnă abandonarea simulacrului dialogic („simulacrimă”, îi spune poetul) de tip facebook și întoarcerea la dialogul euharistic ca singura deschidere către ontologic. Lumea care-și închipuie că își este suficientă sieși este prizonieră a narcisismului secundar al indivizilor, o lume opacă, în primejdie de a rata dialogul dintre pământ și cer. Or, partea cea mai vie a poeziei lui Darie Ducan vine din turbulențele provocate în canonul evului postmodern, acea mândrie cruntă eminesciană de-a spune adevărul, chiar dacă prin el lumea s-aprinde. Pericolul este enorm pentru că te condamnă la exil, la izgonirea din canon, la damnatio memoriae. Avem un exemplu încă viu: Paul Goma. Nu degeaba alți autoexilați în Franța au încercat să mai potolească usturoa „încăpățânării” autorului din Târnava, prea mult avântat pe „înălțimea de Athos a hreanului”: „Matei Vișniec și Toma Pavel/ au încercat să îmi dea lecții de diplomație.../ Dar eu nu am nimic de protejat,/ eu sunt un om liber, fără ipocrizie./ Această țară este moult a mea./ Această țară este încăpățânarea mea./ Am un berbec tandru în cerebel,/ dar e berbec, nu-l pot îndupleca...” (Nu ajungi nicăieri, p. 327). Acest „berbec”, care nici măcar nu s-a născut în zodia berbecului, dar cu siguranță în aceea a Mioriței, însetat adică de a ridica România pe „înălțimea de Athos a hreanului”, avea în față destinul Ardealului lui Avram Iancu și pe cel al lui Eminescu, nemoștenind nimic din Marx-ul lui Lenin și Stalin, dar nici din cel postimunitar al lui Troțki și Georg Lukács, toți învinși, în 1919, de armata română făuritoare a Marii Uniri (dar renăscuți din proprie cenușă după 1989): „Ce or să îmi facă?/ Or să mă omoare?/ Or să mă declare nebun/ ca pe Eminescu?/ Ca pe Avram Iancu?/ Adevărul nu e o garoafă,/ să o ai sau nu la rever.../ Adevărul e gâtul/ în funcție de care/ ai sau nu rever” (Ce or să îmi facă?, p. 303). Născut într-o zi de 10 mai, târnăveanul presimte în ADN-ul/

arheul său *fiorul voievodal/imunitar* (care e tot eminescian) al strămoșilor reînviat de unul dintre cei mai profunzi și ignorați poeți care au supraviețuit în comunism, descins din Munții Apuseni, Teofil Răchițeanu²⁰: „În rest stai, voievodal, în tine/ ca unica stafidă-n cozonac./ Tu, casă și tu, rău,...tu, bine./ vinovat de-o vină fără leac...” (*Cine știe când te vei întoarce acasă...*, p. 305). Nu e de mirare că poetul își adresează o jalbă-*selfie* dojenitoare: „Darie Ducan,/ le e milă de tine că./ stând la Paris, în loc să-ți vezi de rosé-uri și de saloane,/ tu te întorci mai tare la țara ta, cu valul luat de pe ochi/ și o vezi cum mulți n-o pot vedea...” (*Jalbă*, p. 292). E vedeșicredele, cuvânt imunitar sintetizator care străbate laitmotivic poezia lui Darie Ducan: „Cine sunt eu, *Vedeșicredele*? Cine ești tu, *Vedeșicredele*?/ Ne întâlnim pur și simplu la orele diafane, la orele de fibră,/ votând în diaspora inimii noastre și astfel centralizând./ La cozi interminabile, la cozi de vehemență. Nu, *Vedeșicredele*, nu/ mergem cu capra, suntem ea și restul stilurilor, suntem barocul plămânului urlând./ *Contrațiganiada*” (*Cine sunt eu, Vedeșicredele? Cine ești tu, Vedeșicredele?*, p. 120).

Se vede însă că până și *Vedeșicredele* e supus înșelăciunii simțurilor, poetul cel tânăr nefiind atent la avertismentul înaintașului său Eminescu (avertizat, la rându-i, de Nicodim Monahul) atunci când

îndemna nu numai la păzirea ochiului, ci și a auzului: „Prea multă adormire în aer curge miere/ Și inima-ți bărbată devine de miere” (*Pentru păzirea auzului*, 1876). Pe facebook, *Vedeșicredele* s-a dovedit a fi o eroare capitală care nu a întârziat să-și arate urmările. Este cel mai ciudat fenomen trăit de exilați atunci când, departe de țară, se lasă „mitologizați” de cântecul adormitor al sirenelor care îi împiedică pe tovarășii lui Odiseu să ajungă în Ithaca. Am amintit deja de uriașa dezamăgire trăită de Darie Ducan după ce s-a lăsat cuprins de somnolența indusă de *nemțomahie*, încât s-a hotărât să opteze pentru exilul parizian, din cu totul alte motive decât tovarășii diasporeni, aruncați în paradisul sclaviei occidentale, în vreme ce aceia care i-au alungat din patrie: „Azi, cei fericiți stau cu familiile lor./ Ceilalți,/ nefericiții,/ deștărații/ caută prin colțuri de cameră câte un/ păianjen cu cruce/ să stea cu el spate în spate” (*Poem postimunitar*, p. 229). Poetul vizează nu numai deștărații din „diaspora”, ci și pe cei rămași în Țară, ruinați, bătrâni și neputincioși.

Estimp, intelighenția politică și culturală (cândva capabilă să nutrească sistemul imunitar al națiunii) a intrat într-o vacanță hibernală: „Va fi o iarnă nouă, un Crăciun./ Va ninge peste omul de lemn din Cotroceni./ Va ninge peste Manolescu/ și Chifu, mumificați în funcții” (*Argentin*, p. 209). Prinșii în insectar de revoluția lui Silviu Brucan și Ion Iliescu, s-au lăsat reeducați de emisiunile bătrânului din „groapa de gunoi din Șoroșpata”, creator al GDS: „Lucrai cumințit să uităm cine ești./ În fața românilor, în zorii crucești./ ai vorbit mic-dejun, ore, ore.../ Oare și oare, tu nu te știi? Oare și oare uitaseși?/ Ți s-au întors tovarășii acum,/ ni s-a întors în veghe ocupantul care-și/ spune azi c-ar fi corect...” (*Anemone pentru Silviu Brucan*, p. 297). Primul musafir primit de Brucan pe Otopeniul interzis avioanelor străine, după Crăciunul 1989, a fost acela care purta în geamantan proaspăta bibliie a reformării sistemului sovietic²¹, →

THEODOR CODREANU

²⁰ George Soros, *Pentru o transformare a sistemului sovietic*, Editura Humanitas, București, 1991.

²¹ Dumitru Radu Popescu, *Corul morilor de vânt*, Focșani, Editura Pallas Athena, 2015, prefață, de Constantin Coroiu., p. 326.

tradusă imediat la Humanitas. Încât Darie Ducan emite paradoxul că ceea ce nu reușise, din bruma de patriotism, Tauecu, va împlini Brucan, cu asupra de măsură: „Acest imn modest se ridică în contra/reînnoiților marxiști ai lui Brucan./ Decât cu ei, mai bine tauec cu tine./ decât golan, mai bine golan...” (*Lui Tauecu*, p. 322). Și, către „patriotismul de avarie” al lui Tauecu: „Îți scriu acest imn de lehamite/ ca unui patriotism de avarie./ nu ai fost tu comunismul, ci doar/ ce îi durea un dinte din 68, o carie...” (p. 323). Cu argument imunitar eminescian, poetul adresează un ultimatum: „Soros, e cazul să pleci!/ Soros, ia-ți mâinile de pe țara mea.../ *Dușmănit vei fi de toate, fără a prinde chiar de veste./ E de o limpezime ce tu n-o poți afla*” (*Soros, e cazul să pleci!*, p. 350). Știind că nu va pleca nici după moarte, închinătorii la ocupanți îi ridică ode neîntrecute, simultan cu punerea la stâlpul infamiei a *iliberalilor*, ultimă rușine a Pământului.

În realitate, știe poetul, sub odele ocupanților se ascunde istoria de la Stroussberg la Bechtel: „O! Fericitul procedural, o imunitatea românului/ întinsă de la Stroussberg la Bechtel.../ care verset din Facere nu e și Afacere?” (*Creierul Grimm*, p. 306). Încât trădătorii Europei nu sunt cei numiți postimunitar „eurosceptici”, prin „mansardarea adevărului”, căci „Suntem invitați într-o Europă./ o nouă Ligă Sfântă a lui Marx./ apără-ne, Doamne, de adevăratul comunism/ care acum se naște, pas cu pas...” (*În dreapta credință, pâș-păș...*, p. 319). O Europă care își abandonează vechea ei imunitate, cea a credinței, e deja neant (valah?) care invadează bătrânul continent: „Nu mă simt apropiat de niciunul/ dintre contemporani cum mă simt de versul/ *Je regrette l'Europe aux anciens parapets!*” (*Nu mă simt apropiat de niciunul*, p. 294). Poate că s-au apropiat de poet cei 13 oameni politici și de cultură care au semnat, în 2017, *Declarația de la Paris*, declarație ocultată de *mass-media* ca „incorectă politic”, iar în Țară, numeroasele avertismente imunitare, privind starea colonială a României, ale economistului și omului politic Ilie Șerbănescu: „Toate acestea sunt

în linie cu înaintarea procesului de așezare a României într-o matrice colonială și încă într-una de tip special. Punând mâna pe activele strategice și pârghiile strategice (resursele subsolului, distribuții de energie, bănci, industrii, telecomunicații, retail și, tot mai mult, păduri și pământuri agricole) capitalul străin a preluat nu doar controlul economic (și deci politic) în România, dar, mai mult și într-o manieră aparte, și-a constituit în România o economie proprie decupată din România și decuplată de România, care funcționează separat de ceea ce a mai rămas la capitalul autohton, respectiv de economia căreia i se poate atribui calificativul de «românească»”.

Serios și ironic, poetul crede însă în puterea imunitară a neamului: „O, tu, patrie, ce ești și ce-ai fost.../ Râmlean al tău mă simt și exilean./ văd hiclenia lumii pe de rost.../ Vom rezista prin usturoi și hrean./ prin etnic și credința în ritul ortodox.../ O, tu, patrie! O, tu, exil dulce!/ Românie de calorii și Neculce.../ Te-au vândut pe nimic și-ți rămâne/ diabolul ca o arhitectură de Tot./ surda potență ce o s-amâne/ urzica ce-nconjură prapurii de *nu pot...*” (*O, tu, patrie! O, tu, exil dulce!*, p. 324). „Creștinismului imunitar” îi închină un *Poem postimunitar*: „Abia dacă mai știu de unde vine/ pho'mana-n creștinismul meu imunitar./ Din vâlul pe ochi al supei, în mine./ a apărut un Dumnezeu oriental.// Ortodoxia lui este cea veche./ ce apără de vid, nestorianism.../ Aici, în Occident, am ochelari pereche/ dar ochii-au divorțat în destinism...// Cancerul nu-l vindecă tămâia./ însă ortodoxia, în ateismul sec./ îmi pune-n negativ angelic râia/ și iese om de apă, minus minim înec...// De-aceea mă-ntorc, Doamne, către Tine./ căci le-atenuezi pe toate, Tu Ești Mediator./ În Occidentul de un Rece Bine./ eu, peste propriul lapsus, vreau Incubator” (p. 270).

Poetul imploră Tot ce poate restitui imunitatea *dulcii României*, imploră Serviciile Secrete rătăcite în globalism marxistoid să-și respecte rostul lor imunitar pentru păzirea Țării: „Mă rog de Dumnezeu și de serviciile secrete/ să păstreze România noastră, meleag cu meleag.../ În moult Ev Mediu acesta de hiclenie și pete./ țară ocupată până

la expresie./ Până la vileag...” (*Plângere*, p. 333). Trimite, în numele lui Eminescu, exilatul la *Ober Döbling*, scrisori către Chibici, știind că răvășitoarea *Doină* l-a trimis acolo, și tot el are străluminarea că *Arta Imunitară*, în întregul ei, își are rosturile *Doinei* supreme, rescriind-o și el, în forma cea mică, pentru a o plasa, ca *axis mundi*, în chiar miezul Cărții sale, sub titlul *Doină surdă*: „România, țară ocupată./ România, țară de ort mic./ nu mai e nimic al tău în tine./ tortul tău îl taie roata de la dric./ Totul este dat puterilor străine./ ești trimis la vâsle și-asta-i tot./ au schimbat și stema, că ți-e bine/ îți vorbesc, reformator, prin cot./ Îți e dat să fii o colonie./ au schimbat doar aparența, și./ tineri și-au gonit în sihăstrie./ colectiv Daniil hi-tech să-și știi.../ Au organizat la fel ca nime'/ strada cu proteste, – artificial.../ Ca să pară libertatea bine./ au umplut cu frișcă un spital.../ Nu mai e nimic al tău în sine./ ești un mort de-organe jefuit./ de vibrează telefonu-n tine./ pare că ai înviat subit.../ Numai colonie înspre muncă./ țara mea condusă de afar'.../ Ți-au plătit artiștii ca să tacă./ ziare culturale au plătit./ *că noi suntem Ceilalți*, într-o Albă/ unde nu-i nimic de unit.../ Am votat un președinte-plantă./ ca o aplicație-n smartphone./ marioneta noastră ambulată/ și-un guvern marxist de agronom./ Nu mai e nimic al tău ce ține./ ești o colonie premium, știi!/ Nu ești Köln și nem tu Dom în tine./ doar o gaură de ierarhii./ doar un ulcer mare unde, poate./ te-o dezvirgina un ocupant/ ce n-a mai venit pe tanc, cu-armate./ ci prin trădătorii tăi, galant...” (p. 312-313). Iar între trădătorii galanți se numără și cărturarii, vizați încă de Julien Benda, în 1927. Iar poezii se micșorează sub stivele textuale, căzând în copilării amuzante ca-ntr-o tragedie autistă: „Tot mai puține lucruri/ se pot neutraliza prin poem./ tot mai puține schele are literatura/ în jurul unui pui de pasăre mort./ suită să ducă imunitatea/ așa cum vinzi fierul vechi...” (*Puține lucruri*, p. 339). Asta, ne atrage atenția Darie Ducan, în contextul în care până și un poet de anvergura lui Mircea Cărtărescu „se mută-n stalinie” (*Ceea ce se*, p. 395). Pe acest fundal, tragismul colonial culminează cu Basarabia și cu Cernăuți: „Poate că în această lume Racine e tragic.../ Poate că→

totul e dureros pentru cei mulți.../ Dar nu e nimic mai tragic decât s-as-cult/ *Rapsodia română* de Enescu prin Filarmonica din Cernăuți” (*Cernăuți...*, p. 332).

Și cu asta ne putem îngădui să încheiem călătoria prin universul spiritual al unuia dintre cei mai tineri și mai viguroși poeți contemporani, în jurul cărui, cu siguranță, se vor nedumiri vocile criticii, acelea manipulate *political correctness*. Atâta vreme cât încă mai există Biserica aducătoare de *transparență* în opacitatea lumii, atâta vreme cât mai există Eminescu și marile valori consonante cu geniul său, atâta vreme cât vor mai exista intelectuali și oameni politici cinstiți, pentru care Adevărul nu se confundă cu adevărurile mărunte îngemănate cu narcisismele individuale și de grup, mai există speranță că România va supraviețui, va conștientiza că, prin lovitură de stat din 1989, martirajul tinerilor a fost fraudat cu vicleană substituție bruciană, hotărându-se soarta pentru nu se știe câte decenii, aruncându-ne într-o ambiguitate istorică nemaîntâlnită, încât nimeni nu pare să știe și nici nu vrea să știe care ne este *noul ocupant*. Darie Ducan își pune și el întrebarea, multiplicând-o, îngrijorându-se nu de sine, ci de noile elite învingătoare, crema națiunii, împănjenită de admirația mulțimii: „Cine la Dilema? Cine la 22?/ La ICR cine prescurește?/ Cine stă deasupra de oloi./ *Taină pe taină./ cine pe cine?!* Ei, desigur, ei meterhaneaua.../ Cine a aici Cosmopolul?/ Cui pe cap îi ninge atârnea?/ Cine e aici Emancipul?/ *Taină pe taină./ cine pe cine?!* S-a încoronat, de Uns, Erizipel” (*Poem postimunitar*, p. 429).

Veacuri întregi am știut care ne sunt ocupanții, numindu-se ba turci, ba fanarioți, ba ruși, ba bolșevici, ba austrieci hipercivilizați (care l-au tras pe roată, ciolan cu ciolan, pe Crișan), ca să nu mai vorbim de unguri. Nu strică să-l invoc aici pe un alt ardelean ilustru, scriitorul D.R. Popescu, vorbindu-ne despre bărbăția împăratului de la Apus: „justiția” monarhiei iluminate a dat „un spectacol mult peste cel oferit de turci în fața reprezentanților Europei – când lui Brâncoveanu și fiilor săi li s-au tăiat capetele. Crișan a devenit, astfel, un vrednic exemplu al Justiției

irefutabile vieneze, un exemplu care, normal, ar fi trebuit scris în istorie chiar înaintea lui Iisus Cristos... Fiul lui Dumnezeu a fost ucis doar o singură dată, prin răstignire, pe verticală, cu fruntea în sus!... Crișan a fost pus pe orizontală, ca să fie în întregime mai aproape de pământ. Apoi, Iisus, după cum se știe, a fost așezat într-un mormânt. Crișan, Horea și Cloșca atât de tare au fost macerați de roata istească, încât, fărămițați fiind, cu binecuvântarea Vienei, cu aceeași voință de fier li s-a refuzat așezarea în morminte, ca nu cumva să-și mai aducă românii aminte de ei și să le aprindă o lumânare la căpătâi!”²².

Cunoscându-i pe ocupanți, le-am supraviețuit, făptuind România Mare. Viclenia istoriei postmoderne începe din clipa când invadatorul nu mai are chip: e o ideologie umanitară, banul-abstracțiune, ca nouă zeităte a globalismului etc.? Se vede treabă că noul stăpân al României e și cel mai puternic și mai crud, de vreme ce, fără război la vedere, a reușit să disloce peste patru milioane de români, întrecând și catastrofa din Siria, singurul termen de comparație. Ceea ce nu s-a întâmplat cu nicio țară din fostul bloc sovietic. Și încă cele patru-cinci milioane sunt reeducate în perspectiva devenirii lor non-românești, reeducații zămisind în țară, la rândul lor, specia multiplicatoare a *emigranților* (vezi *supra*) stăpâniți de ura de sine, săturați, adică, de România, precum gurul Sabin Gherman.

Ne surăde, așadar, *libertatea* nețarmurită de a ne alege sexul, părinții, etnia, patria fără patrie, precum ne învață văzuta și nevăzuta *corectitudine politică*, cuceritoare a Americii, a Europei și a planetei. Și totuși filosoful și expertul militar american William S. Lind²³ ne atrage atenția: *Dacă putem da în vileag adevăratele origini și natura corectitudinii politice, vom fi făcut un pas gigantic către abolirea ei.*

²² Cf. *Corectitudinea politică. „Religia” marxistă a noii ordini mondiale*, coord. William S. Lind, Andrei Dirlău, Irina Bazon, București, Editura ROST, 2015.

²³ „Primul Jurnal misionar al Cuviosului Anatolie Tihai, un apostol român pe ogorul Ortodoxiei japoneze”, republicat, Chișinău 2018, Ed. Episcopiei Bălți

Cronica literară JOCUL CU MOARTEA

Ciclul de poeme să le zic thanatice ale lui Iuliu Ionaș, început încă în volumul *Cântecul lebedei* (2018) se apropie de o încheiere (probabil provizorie) în recenta plachetă, *Curcubeu himeric*, apărută (în 2020) tot la Editura „Vatra veche” a poetului și polihistorului Nicolae Băciuț.

Am subliniat că încheierea ar fi provizorie, la somația autorului însuși care, într-un discret motto, deplânge ursita de muritor inconvertibil a omului; nu o sfidează, dar o constată, nu fără a afișa totuși părerea de rău, deja durerea: „Viața-i sublimă, ne instigă/și ne robește zi de zi/ceea ce doare și intrigă/e neputința de-a mai fi”.

Cu toate acestea, ajunși la finalul cărții, concluzia poetului, acum străbătând – după fervori și cutezanțe, după exasperări și încercări existențiale, cărturărești călătorii în lumea largă, exuberanțe și melancolii - o vârstă venerabilă, e fără rest, tăioasă.

Închipuindu-și viața aidoma unui curcubeu, desfășurare inocentă, gracilă, de culori seducătoare, nu mai puțin volatile, evanescente, ea e, în viziunea lui Iuliu Ionaș, asemănătoare acestui arc celest – o himeră, o ființare, aș numi-o, fără arhetip, iluzorie; de aceea incontrollabilă, anomică, sfârșind în abur.

Să cităm așadar, de pe-acum, poemul ultim al volumului: „Între naștere și moarte,/ni se arcuiește - „angelic” /stăpânindu-ne ursita/vastul curcubeu al vieții,/dar himeric ne-amăgește/cu-nstelare de culoare/peste zodiacul vălurit/altfel ipocrit în multe/fără scrupul, fără lege./ne strecoară-n nopți și zile/vifore înverșunate./duhuri crude, hămesite,/gânduri, clipe otrăvite./HARPIA ce mănuieste/coasa care ne cosește” (*Curcubeu himeric*).

Închipuindu-se ca marele său antecesor transilvan la pragul ce deschide spre marea trecere, Iuliu Ionaș reface în poeme memorabile itinerarii de viață, poticniri, înaintări ori prăbușiri și împliniri – trepte, aspecte pe care, de regulă, le va→

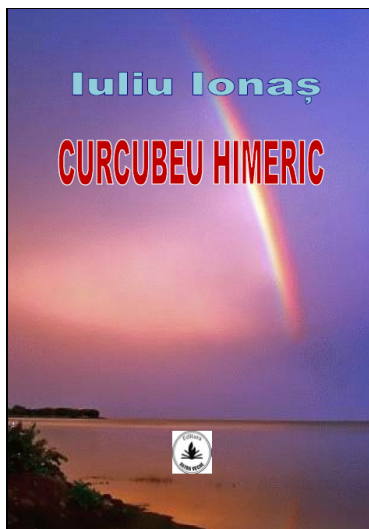
A.I.BRUMARU

însoți – recuperându-le astfel sensul - cu meditații ori reflecții totuși întremătoare („Trecerile mele/de la dileme și spaime/ la speranțe și certitudini/ sunt ca niște apusuri/și fierbinți răsărituri/ - imaculate și repetabile - / iar între ele viața-viață./ frenetic vălurită/ de limpedele ape/ vegheate de stele./ vegheate de soare/ și de-nflorite țărături/cu îngerescul dans/ al roiului de fluturi/seduși pentru vecie/ de pațimi ancestrale,, (Apusuri și răsărituri).

Sau îndată, precum aici, într-o unduire eminesciană: „Admirându-i vastitatea, gânditori precum sihaștri./ V-ați închipuit vreodată ce-ar fi cerul fără aștri?/ N-ar mai fi lumina Lumii, ci imensă Pustiire./Viscolind suflarea morții peste-ntreaga omenire,// Meditând cu ne-mpăcare la etern și necuprinsuri,/V-ați închipuit vreodată ce-ar fi omul fără visuri,/Fără doruri și iubire, fără lacrimi și durere./Fără vrerea ce-l înalță peste noime și mistere?//Ar mai fi el înțger-demon, strecurându-și arca vieții./Printre Scylla și Carybda, cum se nevoiau profeții?/Și-ar mai fi născocitorul – pui de Pasăre Măiatră./Care urcă muritorul până lângă bolta-albastră?” (Meditație).

În această viziune, așa cum se vede, nu foarte neagră, nici chiar finalul ființării nu va stinge, - alături, firește, de amintirile aceleia, așteptate -, nu va potoli, zic, altceva decât tocmai teama de sfârșitul însuși – cu alte cuvinte, drama vieții ar fi aici doar aceea de a rămâne o întruchipare nevisată: viață, adică, refuzată de imaginația care-i dă trupul, chipul – îi dă forma : „Rareori înțelețem/ că zăvorându-ne sufletul/ în atâtea și-atâtea zidiri/ devenim nevisate/ întruchipări pe care/le vor alinta vânturile,/ le vor mângâia ploile,/ iar toridul sărut al mirelui soare/le va trezi la viață.//După scurgerea nisipului/în implacabila clepsidră,/pieri-vor amintirile și frica” (La final).

În amintiri, crede poetul, ar sta așadar, s-ar statonici (și apoi l-ar rosti, l-ar comunica) rostul ființei; după senectute și extincție, ele, ca niște lumini menite depărtării, o perpetuează, autentifică trăirea: „Toate amintirile sunt faruri./ Ce ne luminează fața./ Când ne-am pierdut mult din faruri/ Și ni se-ncrețește fața, // Sunt apele ce scaldă

malul / Sufletelor chinuite, / Când li s-a revărsat pocalul/ Anilor, pe nesimțite.// Și-s ultimele flori a verii/Ce va pieri curând, curând./La fel ca zvonurile serii/Ca zbaterile unui gând.// Ne însoțesc pe căi albastre./ Ne poartă-n lumi prin care-am fost./ Sunt martorii ființei noastre/ Că n-am trăit fără de rost” (Amintirile).

Ca „salahor sisific”, cum se simte într-un ipotetic avatar autorul, el va parcurge, aidoma protagonistului mitic, pătimirile și, deopotrivă, strămutările, devenirile realității înconjurătoare, neferindu-se, în cele din urmă, să se împotrivescă zeului morții; acesta, ne convinge poetul, e biruit prin împlinirea aspirațiilor, a visului: „Așa de mult aș vrea să fiu/acum și tot mereu/craii care stăpânește/ neliniștile omenești/precum eternele zăpezi./împărăteșele Everestului, /stăpânece înălțimile lui./doar că, orgolioase și crude./ele prefac veșnicile și/misterioasele păduri de creste/în înfricoșătoare catedrale./iar din văzduhul înghețat/tărâmul clopotelor mute.//Eu, bietul salahor sisific./aș prefaca mereu și mereu/toate neliniștile omului/într-o zi fastă, senină./a visurilor împlinite” (Salahor sisific).

„Nu sunt cum aș vrea să fiu:/ca luceafărul, ca luna/și n-aș vrea într-un târziu/ să văd că m-a păcălit/ implacabilă minciuna/și-a zidit ce-i pur și-etern/într-o criptă din infern”, spune, într-o mică poemă (Temei), Iuliu Ionaș.

E, aceasta, o introspecție, o evaluare, firească, de senectute. Ea

continuă mai încolo, cu o confidență, o spovedanie, încheiată însă cu o schiță de autoportret, nu neguroasă, dar sorină, curioasă la un ins cu, așa-zicând, deznădejdea sfârșitului în suflet: „Credința mea-i că nu mă știți./cum n-o să știți de veți visa./nici câte nopți s-or dezbrăca/de mirificele stele/și-apoi vor plânge după ele:/știu că azi mă credeți unul./iar mâine mă credeți altul./într-o zi vă par adâncul./în alta vă par înaltul./apoi viscol, dar și boare./azi eclipsă, mâine soare” (Credința mea).

Cu toate acestea, jocul cu moartea contenește cu biruința acesteia din urmă, e o chemare a eternității căreia nu i te împotrivesți altfel decât, paradoxal, cu iubirea, într-o cununie mioritică: „Tu, moarte, ești neună bine./De nu te abați și pe la mine./Pe vreme rea, pe vreme bună./Să trecem styx-ul împreună./Doar eu te-aștept ca pe-o mireasă/Să facem amândoi o casă./Frumoasă cum e armonia/Și viețuind cât veșnicia.//Hai, vino, moarte și ai minte/Acum, când te iubesc fierbinte!” (Chemare).

*

Adaos. Semnalează în încheiere, în cuprinsul volumului, un poem ce iese din registrul liric al întregului, un poem pamflet, cum l-aș eticheta, foarte reușit și dedicat unui pseudoistoric, extras dintre encomiaștii comunismului și agent dovedit al Securității, inamic astăzi al României și premiat, de aceea, tocmai de cei care o dușmănesc, tipărit cu asupra de măsură de o editură de gașcă.

Reproduc poemul în întregime: „E savantul cel mai tare/și tipă în gura mare/că românii – vor nu vor - /nu-s decât un biet popor./cu mituri și cu legende./dar istorie nici semne/și-ar fi bine de l-am crede/că suntem popor pitic./dar el are știința lumii./chiar și-n degetul cel mic./domul Roesler, deși geniu./n-a fost drept și nici sever./dacă ne-a lăsat și nouă/o porțiță către cer./care Daci? care Romani?/Ce-ndrugăm de contopire/Și de strașnica Unire?/Noi – o mână de sărmani -/Ne-anunțăm stăpânii țării/De câteva mii de ani?//Dar mișoși din cale-afară/Noi nu-l izgonim din țară./Ba îl și iertăm de toate/Socotind c-atâta poate!., (Savantul).

CENUȘA VERII

A făcut furori în perioada studenției mele și a Victoriei Milescu o obsedantă șansonetă „L'été indien” bântuită de melancolie. Vocea cu timbru voalat a lui Joe Dassin transmitea în versuri simple povestea unui cuplu în destrămare pe fondul unui peisaj marin cu nuanțe și reflexe stranii: „aux couleurs de l'été indien”...Având în vedere că una dintre ipostazele Victoriei Milescu este aceea de „Arleziana” – cum de altfel a titrat un volum reprezentativ al său prolifică scriitoare optzecistă – este de la sine înțeles că volumul *Cenușa verii*, un florilegiu bilingv în dulcele stil clasic (Editura eLiteratura, 2015, versiunea franceză semnată de Ion Roșioru și supervizată de Paula Romanescu) reduce în imaginarul nostru mirajul Sudului, Provance, însuși locul de origine al liricii cavalerești, respectiv al trubadurilor.

Vertiginoasele discursuri în vers alb practicate de Victoria Milescu, tăișul ironiei și autoironiei, atmosfera tensionată dar și dizolvantă a străzii, cu impact direct în destinul individual, fac loc în actualul volum unei abordări noi. Observăm o îmblânzire a tonului, o atenție în ceea ce privește muzicalitatea poeziei prin selecția sonorităților și elementele de prozodie consacrate: ritm, rimă, refren. În această carte, autoarea ne conduce pe firul unui program liric în atmosfera de badinaj amoros cu predominanța afectelor de tandrețe, acceptare demnă a contrastelor existențiale, delicatețe. Noua postură asumată de Victoria Milescu așază eul liric pe fundalul unei drame controlate de noblețe și de estetizare a cotidianului.

„E vremea rozelor ce mor” plusa Alexandru Macedonski în ciclul rondelurilor sale. *Cenușa verii* constituie ca titlu o metaforă a amintirilor sublimite în vers și se conjugă cu semantismul focului, flăcării, rugului, dansului, jertfei. Focul pasiunilor retrăite și timpul consumă ființa umană, îi restituie posibilitatea de a transforma în cântec, poezie, reverie trecutul. *Cenușa* – materie suavă, diafană ca mătasea, disociabilă, ne determină să ne gândim la ideea de imponderabilitate și chiar la sublimare. Herbul liric al prezentei cărți îngemănează „Un crin și un trandafir” precum în poezia provençală. Este chiar titlul inaugural a

Vagul, ilimitatul ocupă prima secvență tematică a cărții, cel puțin în virtutea titlurilor: *Ne vom vedea, Plouă, La plecare, Împrumut, Capul meu, Dacă treci cu galaxia, Întâlniri, Liniște, Rugămintea, Se va găsi cineva*. În contrast cu această categorie estetică sub care se așază prima secțiune a cărții, Victoria Milescu recurge la elemente de contrast de tip ludic sau chiar prozaic în consonanță cu climatul liricii contemporane. O precizare semantică o aduce în titlurile ce urmează următoarea tranșă de poeme: *Să îi încerc iubirea, Bucuria, Voi, fete din Ierusalim, Ploaia, Cenușa verii, Ce bine îmi stă, Rugămintea, Aceeși toamnă, Țări, Aș fi putut să rămân*. Contrariul iubirii apare sugerat prin ceea ce trimite la singurătate și multitudinea de nuanțe în trăirea acestei stări: *Singurătatea e numele meu conspirativ, Luna, Atâta toamnă e afară, Ea, Plouă, plouă, plouă*. Cititorul poate decela un paralelism în succesiunea titlurilor din punctul de vedere al motivelor (simboliste mai mult din modul în care sunt asociate), întrucât poeta Victoria Milescu realizează o sinteză în care ecouri ale liricii consacrate apar negate sau puse într-o penumbră ludică dacă nu grotescă de alte poeme.

Cenușa verii (a iubirilor decupate în scenarii și trăiri diferite) se concretizează în poezie, în artă, forme ale sublimării: *Orgoliu, Abia aștept să treacă noaptea, Capodopera* (în accepția de jertfă și certitudine). Seninătatea demnă apare manifestată cu plenitudine în finalul cărții prin poezia *Dumnezeu*, un psalm, așadar, simetric prin raportare la vechi testamentarul *Voi, fete din Ierusalim*. Am evidențiat structura interioară a

cărții, programul ei și nu mai puțin pedalarea autoarei pentru bucurie ca lecție de viață învățată și silabisită de la un volum la altul. Am putea observa că precum legea vieții se conjugă cu trecerea prin moarte, moartea iubiților apare prezentată de poeta Victoria Milescu sub forma unei infuzii de eternitate, a inserției cuplului în spații și stihii spectaculare. Lumina, respectiv iluminarea, alături de combustia iubirii se mențin în atenția autoarei drept componente ale unor stări de spirit precum exuberanța, generozitatea, înțelepciunea. Ele coexistă cu umorul, patosul, gluma dar și cu extazul. Poezii precum *De ce n-ai lăsat, Doamne* și *E ultima zi* sunt revelatoare în acest sens. Ruga închinată Creatorului reprezintă o culminație în finalul acestui volum de autor. Dacă *cenușa* apare indisolubil legată de trecerea sublimată prin timp și estetizată (*cenușa, repet, este metaforă a reveriei, visului, nostalgiei*) apa, vezi *Plouă iar plouă* se manifestă ca stihie ce face inseparabile entitățile contrare ale lumii, pe cei care încă se iubesc. Sub semnul ploii se armonizează iubiri defuncte, iar eul devine consistent prin acumularea poemelor înzidite și prin trăirea materializată prin afectivitate. Așadar, însuși resuscitarea iubirii constituie o subtemă în programul liric al cărții (*Când o să vii*). Prin exercițiul continuu al trăirilor și sub semnul practicii continue de a se rosti pe sine, poemele dau impresia că se succed în volum prin mecanismul interiorizat al creativității spontane și al retrăirii. Acel ritm abrupt vertiginos își face din nou apariția, iar Victoria Milescu valorifică oximoronul pentru că maturitatea vârstei poetice îi permite „să vadă în capăt începutul”. Astfel, trecutul și prezentul sunt abolite, iar eternitatea se instituie ca lege a clipei dilatate de însuși forța cântecului și a iubirii, p.101. Certitudinile autoarei nu sunt puține în expresia acestui poem continuu și incantatoriu prin tehnică. Tematizarea chiar a numelui Victoria se conjugă în cazul autoarei cu aptitudinea de a celebra ceea ce nu poate să fie negat în derularea existenței. Cităm: „Un crin și un trandafir se uită prin geamul ferecat/ E semn că Dumnezeu și moartea încă nu m-au uitat”; „Ne vom vedea după sfârșitul lumii, precis/ Când vom fi doar noi doi”→

TATIANA RĂDULESCU

abis clamând abis“.

Se poate observa trimiterea la textul unui celebru psalm davidic, numai că autoarea poziționează altfel din punct de vedere existențial abisul și totodată îi conferă un alt semantism. Abisul trimite la „dorul fără sațiu“ din poezia lui Emil Botta dar în primul rând la lirica populară, având totuși o latură metafizică; dacă ar fi să invocăm revenirea în spațiul terestru al atipicului din *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte*. Pe același ax al certitudinilor estetice glosăm: „Tu ai putea oricând să oprești ploaia neconținută/ Curgând peste inima mea între doi stropi răstignită“ (*Ploaia*). Cităm în continuare: „Iei cu împrumut cuvinte, le alegi dintr-o privire/ Iar dobânda e cât viața plus poemul de iubire“ (*Împrumut*). Avem aici și un registru ludic: „Capul meu va exploda într-o zi/ Capul meu ca o bombă cu poezii“. Juxtapunerea celor patru distihuri, anafora ca mod de accentuare a subtemei poetice permit ritmicitatea și gradația ascendentă să intre în acord semantic cu ideea de combustie. Cum am spus, focul mistuie asemenea timpului, asemenea iubirii, concretizarea acestor procese fiind cenușa, poezia, căutarea drumului inițiat exact pe urmele arzânde ale cenușii. Lacrimile reprezintă, ca într-o oglindă metaforică, dăre la fel de pertinente într-un act de devenire alchimică al lumii interioare: „Să se întâmple totul după sufletul lui și al meu/ Ori să fie după blânda cruzime a lui Dumnezeu“ (*Să fie!*)

Latura ludică profund tinerească, alunecările printre registre diferite merită semnalate în acest context ca elemente de sudură între planurile destul de vizibile ale fericitei întruchipări a feminității în poezie. În ceea ce privește traducerea în franceză, aș putea observa încercarea distinsului poet Ion Roșioru de a surprinde intenția autoarei și de a o tâlmăci nu literal ci de pe versante semantice apropiate în conformitate cu spiritul limbii țintă, nu întotdeauna păstrând ritmul textului inițial. Oricum, despre o afinitate între cei doi poeți se poate vorbi în termeni afirmativi.

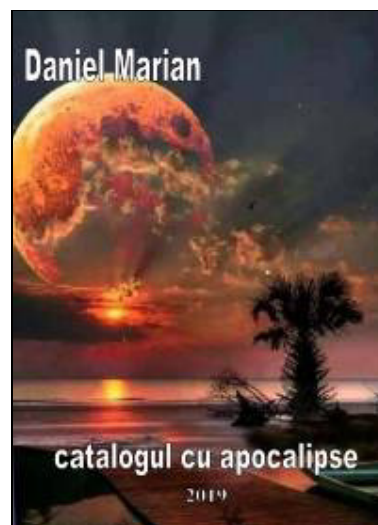
În concluzie, limba franceză o servește pe autoarea româncă în demersul său de a încerca să trăiască în soarele liricii lui Mistral.

O apocalipsă cu veverițe nebune

Daniel Marian este un activ poet, se implică în viața literară, scrie despre cărțile poeților de azi și de mâine, are plăcerea de a defini viața prin fraze scurte energice. Cărțile vin spre el și el se aruncă în valuri, fără să-i pese de consecințe. Cu volum de versuri *Catalogul cu apocalipse* (apărut la Stainz, Osterreich – 2019), în regie proprie, poetul ne propune o viziune proprie asupra faptelor imediate. Nu o face prin conceptul teologic general acceptat, apocalipsa ca descoperire/dezvăluirea lui Iisus. El pedalează pe conceptul mundan al termenului, acela de catastrofe care vin peste omul obosit de stilul de viața impus sub liberul arbitru al altor oameni. Evenimentele vin peste poet, el le înregistrează atent, faptele capătă nuanță lirică și se impun prin definițiile poetice originale sau prin formule acceptate de actualul curent *prezenteist*.

Principalul fenomen apocaliptic, brutal și greu de pipăit de individul normal, e schimbarea rapidă a minții omului în fața realității imediate care se evaporă cu voioșie. Veverița e personificare creată de poet, una originală și valabilă în orizontul actual de societății, pentru această schimbare a schimbării. Schimbările zilnice, periodice, duc omul la limită, îl provoacă și-l seacă. Daniel Marian simte fenomenul și-l pune în operă cu mult curaj. Chiar agreează schimbările, le provoacă și le dă definiții lirice sau chiar aproape de realitate. Nu excludem linia jurnalistică sumară și solidă care străbate poemele. Cităm: „veverița nu este o blană precum nu este gheară/ ori o măcelărie de colți/ nu este niște perechi de ochi/ și nici într-un caz vreun animal/ veverița este spumele mării în pădure/ și foietajul aprins în creierul aprinderii/ unor mai vechi prinosuri prietenești/ starea de nebunie a liniștii se cheamă că se numește veveriță“ (*definirea veveriței nu se face prin definiție*, p. 19).

Faptele banale, schimbarea anotimpurilor, uzura timpului de azi, iubirea necesară și la promoție, fericirea de fiecare zi, gustul berii în plină criză socială, întâlniri la o cafea, vremea filmului mut și a filmului șocant, luna atinsă de vârcolac, facebook ca fenomen social de tocat ochii și mintea, iluziile care ne țin captivi etc, iată temele preferate, temele care

se convertesc în poezie și care irită sau conving. Uneori grăbit, poetul leagă câteva fraze și ne servește poemul pe o tavă încăpătoare. Când se focalizează pe o temă și are răbdarea necesară, el coagulează poeme solide, cu mesaj acid, pătrunzător, bine construite. Reținem câteva versuri dintr-un poem mai atent dantelat: „tot mai mult pământul/ se apropiase de cer/ devenise strâmt și scârțâia/ în menghina ruginită/ nu mai era loc în picioare/ cel mult în genunchi/ apoi culcat la firul ierbii/ se tot strângea orizontul/ și al naibii ce scârțâia/ încet încet a rămas loc/ doar pentru ultima respirație“ (*catalogul cu apocalipse 1*, p. 38).

Se simte la Daniel Marian influența lui Nichita Stănescu sau Marin Sorescu, preia din jocul început de ei și-l prezintă cititorului într-o manieră proprie, ușor superficială și catastrofică. Nu mai există timp pentru construcții, pentru teme importante, pentru revolte duse la final.

Realitatea este asimilată cu spor și acceptată ca noua paradigmă, fără cenzură: „la primul etaj al raiului era pre cald/ și ploaia făcea bulbuci/ iar păsările nu știau să zboare/ nici să înoate/ și îngerii dormeau cu fereastra deschisă/ se încingeau tare spiritele/ era prea aproape de iad“ (*excursie provizorie*, p. 44).

Consistența nu este calitatea principală a poeziei de față, mai de grabă scurtele versuri, care prind fața lumii, fac parte din jocul liric. Apocalipsa este suportată de poet și convertită în licoare specială, la o bere cu băieții, ca să spunem așa.

Sub presiunea evenimentelor se nasc versuri care prind în gheare →

CONSTANTIN STANCU

lor esențele tari ale vremii: *doi pinguieni primitori pe-o banchiză desființată; calul meu la fabrica de bere iha; moartea cânta rock pe acorduri de flaut; arestați-l pe Dumnezeu/ pentru că încă mai respiră; te-am sunat din rai să îți spun; viitorul cu talanga de prezent; ea se învelea cu o cămașă de greieri etc.*

Poemele au titlul la final, un fel de concluzie, poetul preferă să ne seducă și pe urmă să fixeze ideea, renunță la grafia uzuală după moda din urmă a poezilor grăbiți, unele poem sunt trase la rindea pentru a se vedea fibra, versurile sunt fragmentare ca știri de ultimă oră despre apocalipsa aprobată de parlamentul mierlelor. Titlurile sunt aruncate în malaxorul vieții cu detentă: *merit și eu o zi la castel; toamna programatică; din punct de vedere vegetal; soare du-te de spală pe ochi; a venit toamna privirilor galeșe; ceai din cozi de veveriță etc.*

Despre patrie poetul are câteva argumente: „m-am dezbrăcat cât am putut/ cât am înțeles și am vrut/ de unele iluzii are pătrundeau/ greu până mult dincolo de/ pielea sufletului/ să vă spun vouă cum/ arată sfinții din icoane/ spre mine spre tine în/ sufletul meu sufletul tău” (*patrie*. p.55).

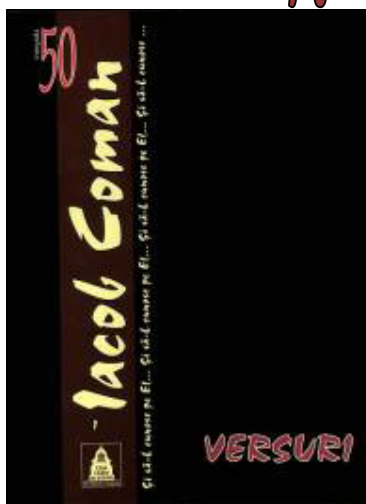
În unele părți cartea are texte fragile, ludice, abia ieșite din pădurea de cuvinte: „și mai am ceva verde/ din albastru am mâncat destul/ e roz când nu e mov dar e bun” (*culorile*, p. 73) etc.

Volumul are câteva date bibliografice despre Daniel Marian, activitatea sa în cetate, cărțile scrise, colaborările, preocupările sale și ezitățile inerente unui poet care se plimbă prin lumea asortată cu apocalipse. Cartea începe cu un poem care anunță *vântul de răstignire prin păduri* cu un titlu exemplar: *un trăsnet ca lumea!*

Daniel Marian ne-a propus un volum care îl definește și-i arată atât posibilitățile la limita de sus cât și scăderile inerente într-o lume afectată de catastrofe livrate prin curier. Singur se definește, un om obișnuit care umblă câteodată în mâini, gura i s-a înhăit cu cuvintele, prăpădul nu mai înseamnă nimic sau, oricum, nu mare lucru (*adică eu*, p.72)...

Între atâtea personaje ale poemelor sale, poetul are și el loc în tranșea poemului, sub șenila metaforei...

Poemul albei iubiri conjugale

Poetul sacerdot Iacob Coman, ne învață cum se trăiește empiric iubirea curată.

Prinși în torentul unei societăți luxurioase, unde „dragostea” se dezbracă pe la toate colțurile, în dorința pătimașă de a-și satisface izbucnirile cărnii, poetul iubirii curate, reasează cuvântul „cast” în dicționar.

Potrivit hermeneuticii sale, iubirea clocotind a zăpezi virtuozitate (*Cântarea Cântărilor* 8, 7), nu mai are nevoie de aportul salutar al salvamonților profani, atunci când se năpustește ca o leoaică tânără, vorba lui Nichita, căci de sub mușcătura zăpezilor caste de femeie, niciun bărbat nu e atât de dezaxat, încât să strige: „ajutor!”: „Și niciodată iubirea noastră / N-au găsit-o salvamonții” (*Răfuiala*).

Când mușcătura iubirii de soție, trece de dincolo de carne, de bariere, de metafore... adânc până în suflet, momentele de aur curat dintre cei doi soți, se cer rescrise nu cu slove, ci cu inimi de foc, mirosind a „flori roșii și albe de meri”: „Am ieși de mână / Din această metaforă ce ne-a întâlnit / Am rescrie sărutul, Îndrăgirea am rescrie din nou / Am vedea în adâncul din noi soare cald, răsărit / Și acolo ascunși / Sub lumina ce cade într-o livadă de oglinzi / Copii și cumiți / Am înnebuni pe flori roșii și albe de meri / N-am mai fi niciodată stingheri...” (*Hai, spune-mi că vrei*).

Când iubirea dintre un bărbat și o femeie este trăită astfel, atunci toate miresele îți par mai albe, mai

frumoase, însă dintre toate, se înalță ca un luceafăr de dimineață (*2Petru* 1, 19) suma lirică a tuturor fecioarelor din Saron (*Cântarea Cântărilor* 5, 9), mireasa ta, unica ta bucurie dăruită de Dumnezeu sub soare: “De sub mâinile tale Doamne / Miresele pleacă frumoase / Și urmele rămase aleargă înainte punând flori / De sub mâinile Lui cerești / Rămâne nunta voastră ca-n povești” (*Poemul Bindecuvântării*). Singura bucurie ce rămâne și pe care mirele i-o poate întoarce scumpei sale mirese, este binecuvântarea cu sământă a pântecelui întru așteptare, căci unica împlinire a femeii, după cum spunea și filozoful Ernest Bernea, se află în maternitatea ei, acolo, în albul de mireasă, unde creatura devine creator de prunci după chipul tatălui: „În parcuri, grădinițe sau odăi / Copilele se joacă de-a mama / Prințesele în școli și universități / Tresar în trupuri cu rosturi și frumos / De mame-n așteptare” (*Copilelor și Mamei din veacul XXI*).

Gândită și trăită astfel iubirea conjugală, în albul de la Cruce, mirele și mireasa devin o proiecție fidelă pe pământ, a Nunții Fiului de Împărat (*Apocalipsa* 21, 2), încât, privind la această mistică osmoză dintre sacru și profan, te întrebi nedumerit, de unde începe mirele și unde se sfârșește Hristos? (*Efeseni* 5, 23); de unde începe mireasa și unde se sfârșește Biserica? (*Apocalipsa* 21, 9-10): „În cronici am citit / Că oda nunții de Miel în scenă e pusă deja / Gătelile și forfota s-au stins / Un vis de necuprins ne cheamă către cer / Hai mire și hai sora mea / Nu ne rămâne altceva decât să fim și noi... și tata... și mama...” (*Gânduri și petale de Nuntă*). Fascinantă și persuasivă rămâne repetiția: „să fim și noi, și tata, și mama...”, un tablou eclatant, parcă desprins din Patria plină de moși și strămoși a lui Ioan Alexandru, care ne prezintă un mire și-o mireasă în prim cadru, iar în subsidiar, un neam românesc întreg, îmbrăcat și el, în rochie curată de mireasă, de mireasă a Cerului iconic carpatin. Privind cu adorare la Patria-Mireasă, mirele abia își mai găsește cuvintele.

Această experiență extatică, îl inspiră înspre o rugăciune simplă, prin care îi cere Mirelui Hristos, ca acolo în eshaton, întâlnindu-se cu →

Pr. CĂTĂLIN VARGA

cei ce nu mai sunt, după ce în prealabil marele întuneric a căzut, vorba lui Nichifor Crainic, să-și refacă trupul, cu oase și carne, dar de data aceasta, el, poetul, din coasta femeii Lia (*Geneza* 2, 21-23), mireasa cea plină de „taina de-a face copii”: „Spre Tine când eu voi pleca / Ia-o cu mine / Ia-o cu trupul din oasele mele / Nu îmi fă alta, / Ci dă-mi-o din nou / Dă-mi-o cu ochii ei mari / Dă-mi-o cu taina de-a face copii” (*Rugăciune*).

Amintirile dintr-o iubire curată a poetului, soțului și mirelui Iacob Coman, sunt de fapt anamneza jertfei mistuitoare a păstrării iubirii conjugale într-o curăția demnă a așteptării de porumbel.

O notă discordantă de altfel, într-o lume postmodernă saturată de lascivitate, trivialism conjugal și concupiscentă adolescentină – însă este unica notă ce sună blând pe portativul zilei a opta, zilei veșniciei în Lumina Lină: „Acolo unde porumbeii se zbat în ghearele de șoim / Și sângele curat pătează inocența, / Săgeți în otrăvit străbat în treacăt dorurile frânte / Stau ochii tăi în lacrimi mari necurse / Și caută departe marea mea iubire” (*Acolo XIII*).

Dar tu, viitoare mireasă a veacului XXI, nu vrei tu să citești acest poem al iubirii conjugale?

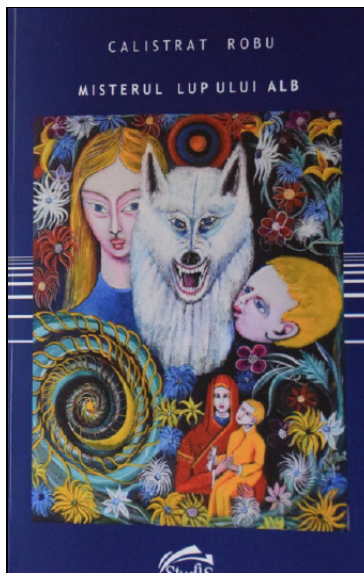
Dar tu, soție și mamă a veacului XXI, nu vrei tu să trăiești pe pielea ta acest poem al iubirii conjugale?

Dar tu, viitor mire și soț și tată, nu-i așa că ți-e dor de-o iubire curată, de-o porumbiță albă?...

Albert Gyuris • Gheorghe Visu

OMUL LUPULUI ALB

Calistrat Robu s-a născut la data de 4 iunie 1952, în localitatea Pufești, județul Vrancea. Acum este stabilit în județul Iași.

Debutul artistic are loc în anul 1976. Participă la diferite expoziții colective și personale atât în țară cât și peste hotare.

Expoziții colective: Expoziția Națională de Artă Naivă, Pitești, 1986-2011; Festivalul Național al Educației și Culturii Socialiste -1986-1989; Salonul Internațional de artă plastică naivă, Botoșani, 1988; Expoziția Națională de Artă Naivă, Iași, 1991, 2009, 2011; Salonul Internațional de artă plastică naivă, București, 1991, 1993, 1995, 1997, 1999, 2001, 2003, 2005, 2007, 2009, 2011; Expoziția Națională de Artă Naivă, „Saloanele Moldovei”, Iași, 1992, 2003, 2007, 2011, 2019; Salonul de primăvară al Artei Naive, Bacău, 1992-2012, Expoziția Națională de Icoane, București, 1995, 2010; Salonul de artă plastică naivă, Reșița, 1997; Expoziția Internațională de pictură, Botoșani, 2009; Expoziția de Artă naivă, București, 2010, Expoziție de pictură naivă și măști, Iași, 2010, 2011, Expoziție permanentă Casa Armatei, Iași, 2017, 2018, 2019.

Expoziții peste hotare: Chișinău, Republica Moldova, 1993; Madris, Spania, 1993; New York, SUA, 1994; Veneția, Italia, 1995; Viena, Austria, 1996; Tailanda, 1997.

Expoziții personale: Galeria „Cronica” Iași, 1978, 1988, 1989; Galeria „Trianon”, Iași, 1992; Teatru

de Comedie, București, 1997, Muzeul de Artă „George Apostu”, Bacău, 1997, București, 1998, Muzeul de artă Pitești, 2010, Muzeul de Istorie, Vaslui, 2018, etc.

Cum era de așteptat, obține și numeroase premii și distincții, dintre care amintesc selectiv: Premiul I la Festivalul Național al Educației, Premiul I pentru pictură pe sticlă, Botoșani, 1988, Premiul I la Salonul de artă naivă, București 1991, Premiul pentru pictură „Dr. Ioan Grigorescu”, Pitești, 2007, Premiul SIF Moldova, Bacău, 2008, Premiul Centrului Internațional de Cultură și Arte „George Apostu”, Bacău, 2011. Apare în diverse albume de artă, buletine informative, reviste din țară și străinătate iar Televiziunea Română în colaborare cu Centrul Național de Conservare și Valorificare a Tradiției și Creației Populare București, a realizat în 1997, un film documentar despre pictura naivă ce poartă semnătura Calistrat Robu. Lucrările Domniei Sale se găsesc în unele Instituții abilitate în acest domeniu și, de asemenea participă în diferite tabere de creație organizate în țară.

Pictorul Calistrat Robu are și o lucrare inedită intitulată sugestiv *Frumosul și Uratul în Arta Naivă Românească* și un volum intitulat *Între două lumi* în colaborare.

Calistrat Robu este Președintele Uniunii Creatorilor de artă Profesioniști, Vicepreședinte al Ligii Scriitorilor Filiala Iași – Nord Est și Vicepreședinte al Cenaclului de Pictură și Literatură „Octav Băncilă”, al Cercului Militar Iași.

Dar acum, Calistrat Robu ne propune al doilea experiment literar prin personajul său Lupul Alb, iar volumul poartă titlul *Misterul Lupului Alb*.

Autorul spune: *orașul lupilor... e o temă... mă uit la tunelurile lupului... căci lupi aveau vizuine în pământ ca și orașele strămoșilor noștri Daci...! mă regăsesc în sufletul tău...parcă am fi aceeași persoană...! simbolul pietre veșnice ruptă din eternitatea lupului și steaua căzută din lumea celestă.*

Eminescu spunea: „În adâncul sufletului coborându-ne, am putea trăi aievea în trecut și am putea locui în lumea stelor și a soarelui”. →

CORINA MATEI GHERMAN

În aceste lumi necunoscute nouă, lumea lupului alb și cea misterioasă, celestă, a coborât și ne conduce poetul Calistrat Robu. Folosește fraze ca: „mister... cal negru... mărul privește rotund/ zborul copitei/ luna se rotunjește în iubire/ viața întregeste misterul/ timpul e glumă deșartă/ haosul eternității și continuă cu mirarea: gaura de vierme - și ce gaură...și ce lumi!”, Sufletul e împărțit între pământ și infinit/pot merge oriunde/ nici spațiu ori timpul nu-l poate aduna/iar visele îl pun în inimă... Mă întreb ce o să fie când ne-om despărți...!? (*Între pământ și infinit*) ne și întreabă: *LUMEA ALBASTRĂ - de unde știi...ai fost în lumea Calului albastru..?* Mai spune autorul: „Oamenii care se nasc pe Tera....cred că zborul între stele e o nebulă.....nu-și dau seama că e ceva firesc”.

Autorul, prin versurile sale, ne amintește că specific omului lup este *jerfa pentru poporul său și a plecat lupul alb cu sufletele noastre în munți la templu*. Ne mai mărturisește autorul: *unii trăiesc din bucurii...alții din amintiri....eu din frumoasele amintiri....!* Dar când revine la realitate se revoltă: *e realitate...cum să mă plimb eu prin cameră....și să descopăr scaunul...când eu sunt EUROPEAN...în lumea ROȘIE...Dar cum este firesc totuși poetul își iubește țara unde s-a născut și a crescut: „În fiecare zi sunt cu tine / îți beau apa și privesc cerul / calc pe verdele crud și în pieptul meu e aerul tău / în fiecare zi ascult glasul păsărilor / iar copii tăi umplu lumea / în fiecare zi privesc ziua și Luna / iar diminețile tale sunt una cu inima mea / te iubesc Țară / ești așa de frumoasă precum iubirea noastră.”* (*Te iubesc, țară*).

Poetul nostru iubește, suferă, se revoltă și nu uită de moarte: „De ce a fost făcut și nu născut Adam/ făcut ca să moară...și ca să nu fie singur în moarte / Domnul a făcut-o pe Eva ...din coastă....și coastele mor / Totul moare de când cu Abel.../ Nu cumva Domnul a încercat eficiența MORTII...!?” (*Eficiența morții*) sau: „Cântă-mi la fluierul piciorului moarte / o doină de jale/în carul cu boi încărcat cu fânul din vale/cu florile cele mirositoare/ să cânte țigani din alămuri funebru/iar boi din jugul carului negru / să calce câmpia ce fuge în urmă/să stau în

carul plin de miresme/cu tine la masă prin timpuri celeste / să fii invitata mea până la groapă / să fii onorată de o mare gloată/ce-și scot pălăria în semn de respect / Nu-i așa? La toți le pui mâinile pe piept”.(*Cântă-mi, moarte*).

În acest volum prietenii care însoțesc Lupul Alb sunt calul alb,calul negru,murgul roșu și o serie de personaje istorice și mitologice. Și poetul zice: „Se întorc cuvintele...se întorc ca păsările primăvara.....sunt cu aripi și au în cioc.....iubirea... viața ori moartea...se întorc cuvintele toate ...se întorc... frumoase ca ielele nopți, și prin cuvânt scrie: Mă asemăn cu lupul / urletul sfredelște coasta/ străpunsă de firul înghețului / mă asemăn lupului / cu colți...cuiul în palme / și coasta mușcată/ mă asemăn cu crucea durerii în suflet / mă dor picioarele de colți înfipti / mă asemăn lupului...în vizuina lutului împietrit”. (*Asemănare*).

Din vizuina sa, pictorul / poetul Calistrat Robu scoate la lumină lucrări de valoare, nonconformiste, așa cum este și personalitatea sa, o personalitate puternică, care a trecut prin valurile vieții și cu bucurie și cu durere.

ACOLO UNDE FEMEILE SUNT REGI

Christie Watson este o autoare britanică contemporană, născută în Stevenage, în 1976, câștigătoare a unui prestigios premiu literar, First Novel Award, în 2011, pentru volumul de debut, „Tiny Sundbirds, Far Away. Fosta asistentă medicală și

voluntar în cadrul organizației Scope, a câștigat o bursă importantă care i-a permis să studieze scrierea creativă la University Of East Anglia.

Romanul *Acolo unde femeile sunt regi* vorbește despre Nigeria și cultura acesteia, dar și despre iubirea maternă care poate îmbrăca diverse forme.

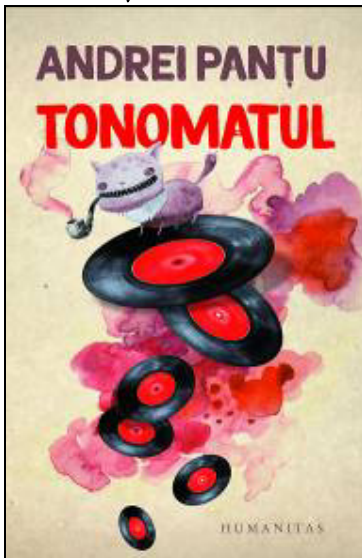
Astfel, personajul principal este Elijah, un băiețel nigerian de 7 ani, născut în Anglia, al cărui tată moare într-un stupid accident de mașină pe când el era bebeluș, iar mama, Deborah, suferă de o puternică tulburare psihică, ce îi afectează grav și iremediabil comportamentul față de copil, astfel încât ajunge să îl rănească fizic din convingerea că este posedat de un vrăjitor. Subnutrit și puternic rănit, Elijah este dus la spital într-un moment de luciditate al mamei și preluat de către asistenții sociali, iar ea este internată într-un ospiciu pentru a fi tratată. Până la 7 ani, băiețelul suferă traume emoționale și fizice care nu se vor vindeca niciodată, deși este adoptat legal de o familie iubitoare, compusă din Nikki, o tânără care pierduse mai multe sarcini, și Obi, soțul ei, dornici să devină părinții lui Elijah. Din familie, mai fac parte bunicul, tatăl lui Obi, Chanel, sora lui Nikki și Jasmine, fetița acesteia, toți atașându-se puternic de sensibilul nigerian. Pe parcursul mai multor luni, noua familie a lui Elijah învață, alături de el, ce înseamnă iubirea necondiționată, acceptarea de sine, încrederea, chiar dacă copilul se împarte între iubirea pentru mama naturală și cea pentru noua familie. De asemenea, Elijah se luptă cu comportamentul său deviant, cauzat de abuzurile suferite, caută să își găsească liniștea în noul cămin, însă va plăti un preț devastator în încercarea de a se convinge de sentimentele mamei biologice.

Alcătuită din scrisorile adresate lui Elijah de către Deborah, mama naturală, care alternează cu evenimentele ce conduc la adopția lui și cu traiul alături de familia adoptivă, cartea lui Christie Watson fascinează prin firescul narațiunii, prin veridicitatea construcției personajelor, prin forța lăuntrică a acestora.

Acolo unde femeile sunt regi este o metaforă pentru locul superb și exotic, Nigeria.

ROXANA LADUNCA

ENIGMĂ ȘI INVENTIVITATE

Un prozator talentat de ultimă generație este Andrei Panțu (născut 1983). Scurta prezentare biografică atestă o pregătire complexă: filozofie și literatură la European College of Liberal Arts, științe politice și relații internaționale la AUBG, un masterat în științe politice la *Universitatea din Leiden* și *Universitatea din Manchester*. A fost editor al unei reviste academice – *Romanian Journal of Political Science*. A lucrat în domeniul IT. A publicat proză scurtă în diverse reviste de profil și platforme internet, precum și în antologiile *Argos doi* și *Eroi fără voie*.

Conform aprecierii proprii, autorul abordează povestirile „din perspectivă fantastică”, registru cu care rezonează și pe care-l stăpânește firesc, reușind astfel să inducă temelor favorite o lumină nouă.

Volumul de proze *Tonomatul* (cartea de debut) abordează o varietate de teme vechi și noi totodată, ori puse în formule noi: dragostea și gelozia, criza identității, complexe familiale, pasiuni/obsesii marcând profilul indivizilor (șahul, vânătoarea, fotbalul). (Anti)caractere în ipostaze insolite ajung, nu o dată, agenți ai schimbării. Așa în *Ploaia* (cazul a doi escroci mimând boala, spre a extorca un fost coleg de o însemnată sumă de bani). Relațiile (cel mai frecvent familiale) se revelează ca parcurs al unei situații de criză. Autorul pornește de la fapte

de viață obișnuită, le convertește însă în termeni nefirești, duși la extrem. Cum se vede în *Cadoul*, unde un cuplu la început unit, treptat se destramă. Soția devine insensibilă, distantă, cu plecări „la prietene”, întârzieri inexplicabile. Se ajunge la divorț. Înainte de separare ea îi oferă soțului un cadou secret pe care acesta amână să-l deschidă. O face ani mai târziu, după ce s-a recăsătorit. Conținutul pachetului este un soi de busolă, ce nu arată însă nordul, ci direcții variabile. Urmărind indiciile acesteia ajunge, în final, la un apartament locuit de un ins care are o busolă asemănătoare, oferită cadou de o femeie cu același nume ca fosta soție, în fapt aceeași persoană. *Soțul* își dă seama că „rivalul” său seamănă izbitor cu fiul său Eduard. O furie frenetică îl cuprinde realizând „trădarea” și, într-un atac furibund, își aruncă „dușmanul” spre moarte, în casa scârilor.

O tensiune subterană domină relația tată-fiică în *Cartea cu două foi*. Aici, o fată, Emma, din America, are bănuiele cum că tatăl ei, Iacob, i-ar fi ucis mama. Își întărește convingerea citind o carte misterioasă cu două (3,4,6 etc.) foi, despre o fată din Devonshire, cu o situație asemănătoare și care își otrăvește tatăl cu tinctură de mătrăgună în *scrumpy*. Emma încearcă aceeași tinctură în whisky. Tatăl rămâne neafectat și își ucide fiica proprie cu furca. *Șanțul* ne prezintă confruntarea de durată dintre doi frați, Augustin și Leo. Un conflict de voințe, desfășurat ca ascensiune în munți, cufundare în păduri și, la apogeu, urmărire între frați în întunericul peșterii, pe o rută prescrisă lui Leo de Augustin, rută pe care Leo o greșește la obstacolul „șanț”, se dovedește a fi o (inducere în) eroare pe care alergătorul o plătește cu viața. *Preludiu pentru o înmormântare* e un ritual funerar ce sfârșește cu înmormântarea reală a soțului înșelate de soția și fratele/amant. *Quispe și Narayan* e cazul unui conflict singular, între un tată și fiu trăind în aceeași casă, dar separați de ani buni. Cei doi sunt profund diferiți. Naratorul adoptă perspectiva fiului, pe timpul unei săptămâni de pasivitate în care Quispe nu face aparent nimic deosebit, doar observă schimbări ale camerei sale: picură din tavan, pata de pe podea crește

concentric, ca trunchiul de copaci, camera își schimbă forma, mobilele se îndepărtează, totul se amplifică până apare o cameră nouă. Pradă unui acces de autoiluzionare, Quispe crede că-l are în față pe Narayan și-l atacă cu un tac de biliard spre a se răzbuna pentru neglijarea lui de o viață. Urmează mișcarea inversă – micșorare, a camerei, a toate încăperile înșpre parterul „destinat altcuiva” în final.

Avem, în termeni simbolici, parabola unui proces de testare a eului, amplificat până la crimă, apoi redus spre neantizare. Un fenomen asemănător, de sondare a unei situații în datele ei psihologice, ne întâmpină în *Bendis vine în vizită*, în care pisica Bendis, în legătură misterioasă cu soția naratorului, Alina, și dominând toate planurile/mișcărilor ei, este eliminată în cele din urmă de acesta, cu ajutorul tacit, chiar dacă neconvins, al soției.

O dinamică a surprizelor întâlnim în *Casa de pe strada Muzelor*, unde un cuplu modelat de o experiență-limită (moartea mamei și presiunea alienantă a rudelor) ajunge la un comportament deviant – căutarea de satisfacții erotice în case ocupate ilicit, „hoțeste”. „Aventura” finală, în casa sofisticată a unei bătrâne oarbe, sfârșește aproape în dezastru. Căderea, despărțirea cuplului e acceptată de ambii parteneri, însă din unghiuri diferite: pentru Beatrice ca oportunitate pentru o „vita nova”, pentru partenerul ei ca o lungă expiere.

O relație contorsionată ni se relevă în *Daria*, unde fosta „bonă” a adolescentului Vlad scapă de agresiunea gangului de „prieteni” deveniți dușmani, printr-un salt radical în altă dimensiune.

O dramă familială ni se dezvăluie în *Fiul Risipitor*, o compoziție mai amplă, bazată pe mișcări simetrice, conferind realului obișnuit o proiecție în imaginar. Aici, tânărul Silviu e convins de bătrânul domn Zaharia să joace rolul fiului său mort într-un accident, Alexandru (cărui-a-i semăna), într-o „reîntâlnire” (regizată la o emisiune TV) cu „mama” acestuia, afectată psihic de impactul aceluiași accident de gaz. Tânărul speră într-o rezolvare rapidă a situației, însă relația trenează. Părinții lui, logodnica îi cer să încheie →

IOAN MARCOȘ

„încurcătura”, fără succes însă. Doamna Zaharia devine tot mai dependentă de vizitele „fiului”, deși i se spune că e plecat în America, iar Silviu nu se poate desprinde. În cele din urmă, el însuși e prins de o scurgere de gaz și, „infectat” grav, ajunge la rându-i pe un pat de spital, cu tulburări de memorie. Logodnica lui face apel la dl. și d-na Zaharia să apară în vizită la bolnav în locul părinților reali, (deducem) morți în același accident. Răsturnarea de situație pune sub semnul întrebării raportul dintre două realități, ambele în parte aieva, parte imaginate.

La o mai apropiată examinare, fantasticul prozelor din volum vine ca o suprapunere peste real, alterând normele acestuia, într-o dezvoltare narativă insidioasă, după o tehnică a pașilor mărunți conducând spre mutații esențiale.

Autorul construiește o situație obișnuită, un eșafodaj credibil, pe care treptat îl dinamitează, introducând în loc o altă dimensiune. Un model grăitor îl avem în *Și totuși se aude ceva*, unde pornind de la o împrejurare banală protagonistul descoperă subit irealul în ipostază „auditivă”: un piuit incert invadează viața pașnică a unui cartier, un sunet straniu – ca o pasăre, ca o insectă, ca leagăne de copii în terenul de joacă, ori ca un dispozitiv electronic, ca o alarmă, ca un semnalizator pe mare, pentru nave. Senzația de fapt straniu, în neregulă e indusă de înregistrarea de date contradictorii. Astfel protagonistul e surprins de faptul că la alte blocuri mai apropiate oamenii nu sunt deranjați. Căutările lui au un traseu ciudat: un bulevard cu o buclă la mijloc, acționând ca o zonă-tampon, după care sunetul reappare. În cele din urmă eroul descoperă ca sursă a zgomotului o cutie cubică. Închide butonul de zgomot și lumea intră în sfera liniștii. O liniște aparentă, căci îi ia locul zbaterea interioară. Lumea intră în altă fierbere: dureri de cap, certuri în familie. Rătăcirile eroului nu ies din zodia angoasei. În final, el repornește aparatul malefic și comunitatea revine la reversul medaliei – realitatea zgomotului.

La strategii de insolitare a realului recurge autorul în piese narrative ca *Tabla de șah* (un șahist avansat suspectează prezența invizibilă a unei creaturi robotice, care i se impune

prin superinteligenta mutărilor, insinuându-se chiar și în visele acestuia, dominate de obsesia sfârșitului), *Linia întunecată a universului* (cazul unui pilot american naufragiat pe o insulă îndepărtată, din care încearcă ani și ani – o viață, să scape pe un vapor pe care-l pierde la nesfârșit); *Trenul de Constanța* (întâmplări stranii într-un tren oprit peste un lac: o bătrână pescuiește și e arestată, o fată cere sex, un bătrân moare cu două sacose în mâini și se preschimbă într-un sac de canabis!). La fel se procedează în *Petrecerea Crinei*, *Salinger intră într-un bar*, *Baladă pentru Apollo*.

Înscenarea întâmplărilor alunecă uneori înspre șaradă mitologică, precum în *Vulpea de argint* (o ingenioasă parabolă în marginea legendei fondării unei urbe deșertice) sau *Tursas* (episod terifiant trimitând la creaturile supranaturale din *Kalevala*, fături născute din lacrimile de umilință ale unui monstru al apelor, transformate în meduze ce-și caută mereu un sălaș). Autorul dezvoltă adesea, în compozițiile sale, o tendință spre fabulos, spre carnavalesc, realitatea primară oferind o deschidere spre un tărâm al mirajelor. În *Carnaval*, întâlnim un joc cu măști și bărci pe un lac ca și viu, capricios, când lichid, când înghețat. (Sunt și scene de cruzime în exces, precum aruncatul pisicii în lacul pe cale să înghețe, sau dispariția lui Juan. Protagonistul îndrăgostit de Linda încearcă repetat s-o rănească). Experiențele grupului de inși mascați induc ideea unui lac-capcană, care „a prins sub gheață pe Rege” și unde „jocul ne îmbătrânește mai repede”. Concluzia: rămâne, în final, vârsta și masca, cu purtător schimbat. Tot o atmosferă de carnaval, într-un oraș-labirint, în care personajul central e condus de un ghid nevăzut, ne oferă piesa *Aleea Trandafirilor*, însă într-o tonalitate sumbră, țesută în umbra crimei. În mai sus-menționata *Linia întunecată a orizontului*, realitatea râvnită din care eroul este exclus devine un centru magnetic, cu forța de atracție a mirajului. Vaporul inaccesibil devine simbolul unei alte lumi, trecut și viitor perpetuu, însă exclus prezentului.

Universul straniu populat de figuri de alieni, precum Ak-Rul și Amara (din proza cu titlul omonim) relevă

un spațiu dominat de mutații elementale, transformări (al)chimice petrecute în condiții extreme, cu substanțe liminale (acru și amara), la temperaturi cosmice, însă într-o abordare familiară, dominată de simțul umorului. Exceptional realizată pe linia unui conținut feeric, fabulos este proza *Tonomatul*, povestea aventurii unui adolescent simțitor (povestirile cu adolescenți sunt bine reprezentate în economia volumului) într-o lume de basm – un Alice-băiat în țara minunilor, spațiu non-dimensional, unde „nu există un afară pentru că nu există niciun înăuntru”. *Eroul* alunecă liniștit și încântat totodată pe o pânză de păianjen fabuloasă, o clasică rețea a imaginarului. Ghizi binevoitori îi sunt motanul, apoi hipopotamul. Atracția de top, o prăjitură multicoloră, e un spectacol de culoare și gust. Pe pânza de păianjen, „puștiul” alunecă în vid, „în adâncurile vulcanului”. Din trei pânze de păianjen „a treia are în jur curcubeie transparente”, iar la capătul lor – un „ocean transparent”, fascinant. Aici îi apare omul cu două capete, ca o „combina stereo”. Ținându-se de pânza salvatoare, elevul aventuros ajunge, prin explozie, din nou, pe tărâmul „real”, nu fără a lua cu el agentul „metamorfozelor” - motanul buclucaș.

Interesant de notat faptul că Andrei Panțu stăpânește cu aceeași dexteritate părgghiile expunerii realiste. Pentru asta are un dar deosebit al evocării, simțul detaliului, arta descrierii, capacitatea de a reliefa caractere, acuitatea observației psihologice.

Fapt relevant, prozele „obiective” sunt majoritatea de mai amplă respirație (*Whisky cu gust potrivit*, *Casa de pe strada Muzelor*, *Legenda de la Juventus București*, *Fiul risipitor*).

Tentația artificiosului, a compoziției în dublu plan, „real” și imaginar, fantastic ne dezvăluie un prozator ingenios, stăpân deja pe un arsenal de mijloace expresive bine articulat. Tehnica punerii în pagină, a compoziției trădează perspectiva noii proze, a unui neomodernism de ultimă oră. Se poate anticipa că autorul va avea inteligența de a nu-și suprasolicita maniera. O separație, o vreme, a celor două planuri ar fi poate salutară.

Cercul de frig

în flexiuni suprarealiste

Experiențele prozaistice de maturitate ale lui Gheorghe Filip, de la proza scurtă (*A doua viață, Zarea de cenușă a speranței*) la pentagonul românesc *Magia nisipurilor* (mai evident în *Nepotul lui Mefisto* și *Fecioara de fier*), dau autorului lor suficientă identitate prin natura reprezentării unei lumi din care nu se mai poate evada decât reconstruind-o în perspectivă voluptuos-umoristică. Am în vedere mai ales recentul său roman *Cercul de frig* (Ed. Tracus Arte, București, 2020). Și de data aceasta, prin ternul Bil, un hibrid extrabiologic, Gheorghe Filip își sprijină construcția pe un util reper depersonalizat, cu aspirații de împrumut, care este când victimă, când speranță, când revoltă, când dedublare robotizată a sinelui auctorial, instrument și modalitate gata să răspundă unei regii rațional articulate în simetrie, evoluții și constatări de scenariu suprarealist.

Romanul se deschide într-o pregnanță postcatastrofală insolită care, deși atrage atenția, totuși nu pretinde imediat cauzalitatea. *El însă, personajul acestei cărți cu care dumneavoastră nu aveți nimic comun, susține că într-o bună zi s-a trezit într-o astfel de încăpere străină, în mare neorânduială, s-a uitat pe fereastra spartă și a văzut numai ziduri dărâmate și moloz...*(p.6). Personajul, care ar putea să se fi numit cândva Antonie de pildă, se apropie insidios când de kafkian, când de donchijotesc: *Un zgomot. La puțină vreme după aceea, trece prin fața lui un cal. Un fost cal. E atât de slab, încât pare a fi fost presat într-o carte* (p.7). Discursul epic structurat inteligent între limitele verosimilului mundan și ale ficțiunii, cu care ne-am mai întâlnit în proza lui Gheorghe Filip, atinge de data aceasta sensibilități ideatice ce depășesc experiențialul postmodernist, dar rămâne în contingent împotriva unor cutezanțe grave ce conduc ele însele spre reflecții de altă natură decât simpla introspecție.

Autorul, după o logică, iată, destul de productivă, configurează *ex abrupto* un oarecare Bil – o proiecție, o ipoteză de lucru ce nu se prefigurează ca personaj în sine – fără a-l urmări, fără a-l construi ca atare cu toate că pe seama lui dezvoltă un scenariu cu dimensiuni inedite de vibrația celebrelor *Păsări* ale lui Alfred Hitchcock. Gheorghe Filip face cu

romanul său de ficțiune o alegorie inspirată a *Totului* pe câteva niveluri esențiale de epistemologie uzuală: o ordine biblică sumară a genezei (*Ce zi o fi azi?; și a fost ziua întâi; ...a doua...*), o alta, hesiodică, a vârstelor, urmată de cea destinală, de care se leagă implicit psihozele de conflict ale spiritului, consecințe ale disensiunii cu sinele (imposibila fugă *de și din sine* – p.150). Sunt, evident, lucruri care pot scăpa unei lecturi grăbite, cu toate că autorul îl ia în calcul și pe cititorul de suprafață căruia nu-i dă prilejul să renunțe ținându-l tot timpul în priza unei fantezii debordante. Din perspectiva *facerii*, ziua întâi, duminica (este opțiunea autorului), îl desprinde pe Bil din ruine și ni-l aduce la fel de șifonat ca pe un Don Quijote: *Dar de ce să îmi bat eu capul cu asta? În fond, e duminică și tu habar n-ai cine ești, Bil. Pentru că mie mi se pare că ești numai o întrebare neroadă vărâtă în trupul acesta găsit aiurea* (p.21)...*Îmi îndrept ochii într-acolo. Poticnindu-se și împuținându-se printre dărâmături, se apropie de Piața Bil calul. Câteva coaste îi scipesc într-un rânjet monstruos* (p.22).

Bil pare un ecou dintr-o arheologie escatologică, o viață repetată sau doar repetabilă, un avatar: *Carevasăzică, Bil, tu păstrezi unele obișnuințe din viața cealaltă [...]. Nici nu vreau să mi te închipui fericit, Bil, nici nu vreau să mă gândesc că tu, în prima ta viață, ai fost un ins vesel și fără griji* (p.23). Amănuntele se relevă aparent fără o traiectorie pevizibilă, totul este însă prezentat în chip spectacolar, în fața unui public care nu exprimă, ce altceva, decât atitudini ale mulțimii: *Marea de guri continuă să se miște clămpănind în gol. Nu vine*

nimeni să mă ridice. Zac și gem miorlăit sub marea de priviri entuziaste (p.25). Imaginea cavalerului medieval, un model eroic desuet, se adaugă în gloria romanticului Bil cu armură, cu togă și șoim și se renaște ca o altă civilizație: *Popor al meu (or al meu! mă continuă ecoul). Oameni buni! (uni!). Înclinați-vă frunțile și bucurați-vă pentru că în clipa acasta vă nașteți (așteți!). Vă sunt dăruit vouă întru fericirea voastră [...] Eu o să vă deschid ochii și o să vă fac să vedeți aievea ceea ce încă n-ați avut timp să vedeți. O să vă dăruiesc palate, peștișori de aur și mere pădurețe. (Ah, Bil, totdeauna dai cu bățu-n baltă!). O să vă dăruiesc...*(p.27).

Istoria se derulează ca o epopee în salturi, cu un Bil care cade și se ridică și după ce mila și furia se anulează reciproc ca să încropească o vanitate sociologică sui generis: *Acesta, hotărâsc inspirat, va fi Bulevardul Tămăduirii. Alte șase străzi dispuse perpendicular pe piață se vor numi: Strada Fericirii, Strada Iluziei, Strada Aripilor Retezate, Strada Descăpătânării Fără Sfârșit, Strada Necesității, Strada Candorii. Toate acestea șase – și cu Bulevardul Tămăduirii șapte – vor da într-o stradă mărginită de castani porcești care va înconjura piața și se va numi Strada Singurătății. În felul acesta, Bil, toate drumurile duc spre Piața Bil* (p.32). Bil trebuie să dea nume lucrurilor precum Adam, un privilegiu de ctitor, el duce pe umeri însăși povara cerului, precum Atlas. Își asumă orgoliul întemeietorului autocrat.

Și revine ca un leitmotiv calul, sanctificându-l în faptă eroică pe Sf. Gheorghe într-o cronică murală alături de alte fapte mărețe: *Nu-mi aduc aminte dacă și când voi fi săvârșit o asemenea faptă eroică, dar în înfățișarea aceluși călăreț îmi recunosc fără niciun dubiu, capul lunguieț, ochii gogoneți, nasul mare și strămb, încât încep să cred că scena acasta nu putea să fie trucață* (p.37). O altă figură donchijotescă, burlescă, este Generalul, a cărui misiune ține de parodie, deși *Are pe frunte o tăietură groaznică, îi lipsesc ochiul stâng, urechea dreaptă și jumătate din mustață. A fost în câteva cruciade și a făcut războiul de o sută de ani al ritichelului* (p.39). Ziua a treia binecuvântează lumina (*Niciodată nu mi s-a părut că nașterea soarelui durează atât de mult* – p.42), o lumină în care Bil tinde să ajungă erou civilizator, dar ajunge prizonierul propriei imagini și se lasă răsfățat →

IULIAN CHIVU

de dragostea falsă a unei gloate depersonalizate.

Ideea genezei revine și ea prin ieșirea din întuneric: *Voi ați orbecăit până acum în întunericul sferei, al pătratului, dar astăzi capul meu s-a hotărât să vă depună pe țărmul luminii și să vă dea contur ca să vă puteți despărți unii de alții, să vă dea urechi ca să auziți și ochi ca să vedeți* (p.53). Bil are tendința să se comporte mai departe ca un *padre padrone* și decretează în spirit de *decalog* măsuri draconice de conduită: *nimeni nu are voie să rădă, decât luna...; Cei fără voia lor podidiți de lacrimi au voie să plângă, dar exclusiv în intimitatea propriei familii...*(p.47). Se interzice mirarea, la fel se interzic și altele, precum mieunatul pisicilor, umblatul cu capul în nori, visatul în timpul somnului etc. Insuficient conturat însă un Bil cel Mic, o dedublare a lui Bil, o figură incertă, rebelă: *La câteva zile se auziră sus de tot tunete și trăsnete și mulțimea văzu cum, luând foc din cauza frecării, Bil cel Mic cade năprasnic și se afundă în pământ, lăsând în locul unde a fost căzând un crater cu maginile arse. După câteva zile, blândul Bil apără la suprafață negru ca un drac, se crăcăna pe picioarele lui subțiri și se orăcăi la Bil al cărui avânt fusese astfel curmat* (p.54).

Imposibil de suprimat, blândul Bil, ca statuia Gânditorului de la Hamangia, se smerește în ochiul lui Bil, iar acesta se va întrece pe sine ca profunzimea a cuvintelor, încât *nici pe muntele Sinai nu s-au săpat în piatră lucruri mai înțelepte* (p.56). Calul reapare, dar tot mai vag conturat, doar ca un schelet alb lucitor. O armată suprarrealistă ține cu tot dinadinsul să nu repete greșeala Imperiului Roman și este în stare de lucruri demne de desenele animate, iar Bil încheie cea de a treia zi și are proiecția mefistofelică a omniprezenței și omnipotenței; sub pământ, pe pământ și de ce nu și în cer. Plictisul se instalează în chip implicit, un plictis al puterii și al revoltei caligrafiat caragialesc într-o suită heterogenă de sesizări ale supușilor, cu o sintaxă demnă de *Proces-verbal* sau de *Art. 214*.

Personaje convenționale de genul Maimarelui Luminii Publice sau Maimarele Câmpului sunt chemate să banalizeze și să compromită funcții oricum anacronice. Bil este în cele din urmă drastic cenzurat: *Ce faci, Bil? m-am cutremurat, niciodată n-o să fii capabil de un lucru ca lumea, tot ce atingi își pierde gravitatea* (p.75), în timp ce de la el se așteaptă altceva. Să

fii tu un laș, un bicsnic, un târâie-brâu, tu care te lauzi că, atunci când ești numai tu cu tine însuși, și mai mereu ești așa, privești în oglinda adâncurilor tale spectacolul lumii? Nu cred că ai înghițit o asemenea oglindă...(ibid.). Cu certitudine că acesta este mobilul care a condus la mai toate reprezentările și reflecțiile romanului *Cercul de frig*, în a cărui parte a doua sensul alegoriei se conturează și mai clar: viața ca o bandă rulantă, păcatul originar (a nu cuteza să vezi lucrurile ca întreg, ci numai ca părți ale acestuia), apoi apariția femeii – totul văzut cu consecvență în același ton de falsă detașare.

Odată cu ziua a șasea se conturează în imensitatea lui palatul megalomaniei lui Bil, un palat alegoric și el. Două dintre cele o mie și una de încăperi devin semnificative: *Una este camera regresului. De cum îi treci pragul, intri direct în copilărie* (p.87). *Cealaltă este camera anticipării. Intrând, poți afla în amănunt ce ți se va întâmpla până la sfârșitul vieții* (p.88) – aidoma basmului fantastic. Mijloacele acestui gen de proză fantastică (ispita *Tinereții fără bătrânețe*) revin aici cu cercurile protectoare ale spațiului interzis (câmpul cu somnul, cu setea, cu dorul), apoi ispita memorialisticii (*jurnalul este un mod de a te împotrivi uitării* –p.100) cu funcțiile ei de semnalare, de confirmare, de modelare etc.

Nestatornic, personajul e urmărit de nostalgia începuturilor și se întoarce pentru simetrie în camera lui rotundă: *Simt că încep să o îndrăgesc, deși mă gândesc că i-ar sta mult mai bine dacă ar avea măcar un colț. Am nevoie de un colț spre a mă ascunde în obscuritatea lui* (p.99).

Forma rotundă pare să fie însă mai aproape de ideal: *Aici, lumina mă înconjoară cu atâta abilitate, încât nicio parte a trupului meu nu face umbră* (ibid.). Sâmbătă (?) află că el este scopul suprem al părților sale alcătuitoare, iar după o ușoară divagație în numerologie încheie și ziua a șasea, după care face o revedere a personajelor definitivându-le misiunea, accentuând-o din alt unghi în clarobscurul gravității și umorului lor: *Ceea ce țineți Dumneavoastră în mână este o bombă cu ceas pe care o înghițim spre a-i asculta cu voluptate tic-tacul fatal* (p.108).

Pe același palier al îngrijorării, poate însă ca o soluție labilă a ei, apare odată cu Eros femeia: *Toată demnitatea mea imperială s-a făcut țândări. Am căzut în genunchi și m-am târât astfel pe sub masă* (p.113). *Se mai zice că Ea*

se preumbla mai pretutindeni și că umbra ei era lungă, lălâie, cu capul ca o pepenoaică și cu nasul mare, cocoșat. Se mai zice iarăși că, în urma acestor preumblări, rapita a început să se înviorze și troscolul să inverzească (p.119). Însă femeia se conturează până dincolo de sensul strict matricial, dincolo de simbolistica Parcelor (Nona, Decuma, Morta) – ea cunoaște virtutea Penelopei: *Undeva, într-o casă mărunță așezată în mijlocul unei insule, o femeie țese* (p.127).

Faustianul vag, tangențial, se rezumă totuși la o interesantă revoltă a demonilor, o tulburare de sens și o nevoie de echilibru, dacă nu chiar o reaşezare în destin. Cugetarea astfel determinată și ea devine sentință reflexivă mai ales spre final, în structuri ce țin de paradox, de nonsens, de speculație: *dacă vrei, poți să nu vrei și e bine să știi că a nu vrea este egal cu a fi fericit. Cel mai greu, de fapt, e să nu vrei* (p.128). În suprarrealismul lui, Generalul refuză un nou început, el nu se mai poate întoarce la menirea sa, Bil își refuză și el misiunea: *Nu merg! zice sec Bil. Nu merg nicăieri. Nu se poate! cade în genunchi Câmpul. Nu se cade! pâlâie a stingere Lumina Publică. Vă implor! se bălbâie Fericirea. Nu, zice iarăși Bil și se întoarce cu fața la perete* (p.129).

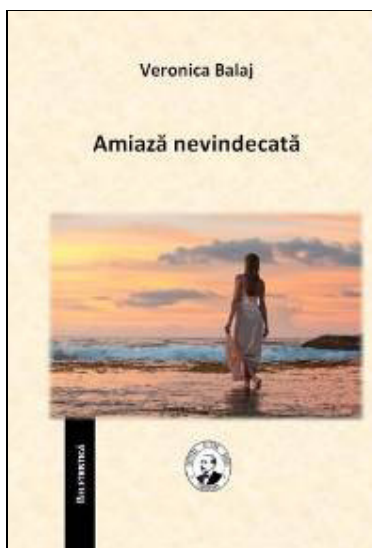
Și criza de identitate este depășită aproape accidental: în colțul ecranului o vede pe Ea singură și își reposează că a abandonat-o în fața oricărui iminențe. Remedierea se face prin cântec, prin armonie, prin reintrarea lucrurilor în sinea lor, o soluție de happy end a basmului fantastic: *Ea își deschise brațele, el o cuprinsese, o aruncă pe cal, se aruncă și el, calul tropotă, ecranul tremură, gol, alb, și sârmana mânăstire a capușinelor se năruie cu huiet* (p.133). Or, dacă ne gândim la Ordinul franciscan al Capucinilor, sugerat subtil de autor, dacă ținem seama de regula privațiunilor promovată dogmatic de el, dezlegăm și misterul titlului acestui roman și toate flexiunile lui alegoric suprarrealiste: *Și a văzut că grădina nu era de aur și luminile nu erau multicolore și și-a dat seama că tu îl făcuseși stăpân pe un cerc de frig...*(p.79).

Totul se rezuma la frigul ontologic impus ca dimensiune a rațiunii și a existenței prin austeritatea spirituală cu care Bil își conduce gloata, prin sterilitatea terifiantă a proiectului său și prin revolta împotriva acelei ordinii impuse care transcende sordidul și pune în cele din urmă, cu îndrăzneală, lucrurile în firescul lor.

Romanul care te predispune la confesiuni

Cu o denumire specifică și destul de interesantă, romanul „Amiază nevindecată” (Editura „Victor Babeș” din Timișoara, 2018, pagini 311), de Veronica Balaj (scriitoare, poetă, jurnalistă, academician), determină o sensibilitate deosebită față de procesele vitale ale omului, simultan întruchipând în mod concret fenomenele esențiale ale vieții umane ce sunt într-o legătură indispensabilă cu existența cotidiană, având în relief aspectul dragostei, al suferinței morale, al fericirii și al plăcerii afective. Sub raportul acestor înfățișări, se distinge sentimentul uman în relațiile dintre oameni, adică procesul afectiv specific uman ce exprimă atitudinea omului față de realitate, față de cele înconjurătoare, față de a cunoaște și a simți credința și pasiunea intimă legată de cineva printr-o prietenie foarte apropiată, caracteristică unui mediu restrâns. Cu această atitudine plină de bunăvoință și prietenoasă față de o anumită persoană, bazată pe aspirații și interese comune, se zidește conținutul integral al acestui roman cu triplu plan epic. În contextul acestor descrieri, cunoscutul critic literar Adrian Dinu Rachieru își expune propriile viziuni în prefața acestei lucrări, „Amiază nevindecată” fiind romanul care impresionează nu numai prin structura internă și externă a conținutului, dar și prin calitatea stilistică în a formula acțiunea subiectului. Atât Adrian Dinu Rachieru, cât și Cornel Ungureanu, renumiți critici literari, au descris cu multă atenție conținutul cărții, precizând că desfășurarea acțiunilor din operă literară au loc pe un vas de croazieră, iar personajele își dețin locul corespunzător în procesul de derulare a evenimentelor respective.

Romanul „Amiază nevindecată” o are ca protagonistă pe artista Teodosia, reprezentanta genului feminin, care interpretează rolul de a fi arbitru principal în efectuarea unui concurs destinat cuplurilor familiare care au decis să-și sărbătorească aniversarea nunții de argint pe un vas de croazieră. În cadrul seratelor festive, programate prin concursul respectiv, sunt relatate și istorisite diverse întâmplări din viața cuplurilor,

totul fiind destul de interesant și intrigant, astfel fiind dezvăluită cu o relativă obiectivitate imaginea fizică și morală a personajelor, în evidență fiind suprapuse faptele lor, relațiile lor prin legătura reciprocă cu mediul înconjurător. Întrând rând pe rând în desfășurarea epică a acțiunilor, fiecare dintre personajele prezente în opera literară sunt într-o mișcare și schimbare emoțională permanentă prin diverse episoade, figuri ce simbolizează sinteza scenelor de viață cotidiană, acțiuni capabile de a impresiona și de a atrage atenția la întâmplări vitale destul de ciudate, demne de atenție, în rezultat construind un proiect fondat pe o suită ordonată de operațiuni destinate să ducă la atingerea unui scop și anume: al unui plan epic - unul alert și intrigant în care viața însăși este centrul de referință al existenței umane. Toate evenimentele relatate cuprind veșmântul cotidian, iar fenomenul de a trăi în armonie și prin relații curate de dragoste cu cineva exprimă cel mai frumos lucru pe care îl doresc nu numai pasagerii sau personajele de pe vasul de croazieră participante în concurs, dar îl sugerează și însuși subiectul și coloratura epică a întregii opere. Sub acest aspect, însă cu tangențe contradictorii-nefericite în paralel cu trăirile fericite ale altora, se înscrie și Anca, un alt personaj al romanului, prietena Teodosiei. Prezența Ancăi în lucrare simbolizează rolul unei femei nenorocită, solitară și abandonată de partenerul său. Așa fiind, Anca, îndurerată și întristată de pierderea neașteptată a iubitului său, rămâne pe

țarm și în modul acesta nu face parte dintre personajele croazierei, dar, în același timp, este prezentă parțial la întâmplările ce au loc pe navă prin intermediul mesajelor-comunicărilor telefonice trimise. Corespondența dintre cele două prietene are un efect special – Teodosia încearcă să o consoleze pe Anca, mizând pe faptul că necazurile vieții trebuie să învinge și depășite cu orice preț, iar însuși viața trebuie trăită indiferent de clipele plăcute sau triste ale destinului. Prin urmare, ironia sortii, fiind și filosofia existenței umane, este jocul neașteptat al întâmplărilor vitale, este jocul care dictează condiții corelate cu reușite și nereușite, cu căderi și urcușuri, cu plăceri și neplăceri, cu bucurii și tristeți, cu tot ceea ce unește viața omului cu mediul înconjurător al acestuia. Pentru a înțelege complexitatea fenomenului epic tratat în această operă literară este nevoie de o lectură minuțioasă a întregului conținut, doar numai așa cunoscând toate circumstanțele din care se compun evenimentele ce au loc pe vasul de croazieră, cât și acțiunile reciproce dintre pasageri.

Construcția literară a romanului „Amiază nevindecată”, abordată de scriitoarea Veronica Balaj, se bazează pe sentimentul de dragoste și respectul reciproc dintre două persoane, iubirea însumând în sine procesul afectiv uman care se manifestă prin atașament sufletească față de cineva. Autoarea descrie cu multă pasiune povestea de dragoste dintre cuplurile familiare prezente în concurs, susținând că fenomenul iubirii este un liant ce colorează epicul, ce colorează viața umană în diverse forme și acțiuni. Totodată, autoarea cuprinde și latura mai puțin pozitivă a dragostei, aceasta fiind transmisă prin experiența tragică și nefericită a Ancăi, prietena Teodosiei, dar în același timp și trăirile sentimentale nevindecate din dragoste ale Teodosiei. Drept care, Teodosia la fel se prezintă ca un personaj nefericit și neîmplinit în dragoste, trăirile interioare și experiența sufletească fiind în corelație cu întâmplările de pe nava de croazieră, umbra acestei povești de dragoste neîmplinită făcându-și până la urmă apariția – fostul iubit al Teodosiei din întâmplare este unul dintre pasageri. Ca urmare, romanul „Amiază →

GALINA MARTEA

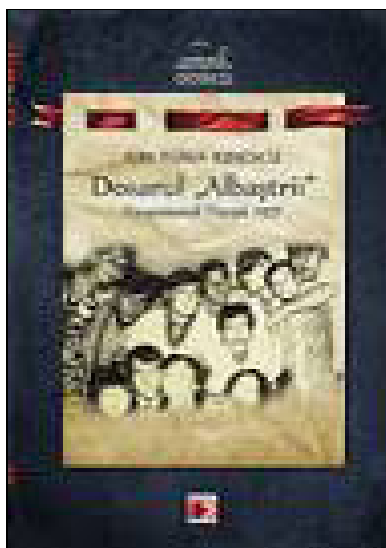
nevindecată” este o istorisire a unor fapte, a unor gânduri și sentimente intime legate de viața a două personaje ce sunt nefericite în dragoste, destinul unindu-le prietenia, cât și despre existența fericită a unor cupluri care își sărbătoresc cu mult succes sentimentele de iubire după mulți ani de conviețuire împreună, lucru nespun de minunat pentru viața umană – toate evenimentele raportându-se la existența cotidiană în care epicul se desfășoară în trei planuri, cu implicarea unui număr mare de personaje, având în vedere că acțiunea se petrece pe un vas de croazieră, dar și în afara lui. Despre întreaga complexitate a acestor aventuri vitale ale omului, regăsite în romanul de față, Veronica Balaj scrie: „Veți citi și veți descoperi situații prin care fiecare a trecut, la un moment dat”.

În prelungire, există și al treilea plan epic al romanului care este compus din efecte și imagini produse în conștiința omului din evenimentele petrecute pe navă, cât și despre multe alte întâmplări pe care pasagerii le realizează în diverse locuri atunci când coboară de pe vasul de croazieră. Însă, cu certitudine, amintirile esențiale sunt cele petrecute pe navă, construite din trăiri intime, trăiri interioare sufletești, accentul fiind pus în numele vieții ce trebuie respectat cu sfințenie și concordat cu regulile eticii sociale, în modul acesta creând eticheta binelui personal și social. Așa fiind, „*Amiază nevindecată*” este opera literară care trebuie lecturată cu toată inima sufletului, deoarece este un roman psihologic care pledează pentru producerea efectelor pozitive din viața omului, iar mijloacele de exprimare redau calitatea întregului conținut afectiv și al încărcăturii emoțional-expresive. Ca urmare, celebra scriitoare Veronica Balaj, prin viziunea sa de scriitor remarcabil, a reușit, până la urmă, să creeze și cea imagine literar-fantastică unde Marea, la propriu și la figurat, devine parte componentă a romanului, adică devine un personaj viu care seduce și produce o impresie deosebită prin frumusețea sa înconjurătoare, prin frumusețea că devine martor ocular al tuturor întâmplărilor intervenite pe navă.

Veronica Balaj, scriitoare cu renume (*prozatoare, romancieră,*

poetă, jurnalistă, publicistă, academician, membru al Academiei Româno-Americane de Științe și Arte, membru al Academiei „Citta di Roma”, membru al Uniunii Scriitorilor din România, cât și al altor uniuni și asociații de creație literară, etc), de această dată a pus în lumină o lucrare de excepție, o lucrare care fascinează atât prin denumirea neobișnuită, cât și prin conținutul minunat care uimește și produce admirație. Romanul „*Amiază nevindecată*” este opera literară care completează în mod distinct patrimoniul cultural al națiunii române. De remarcat, scriitoarea Veronica Balaj este autoare a peste 30 de volume literare, fiind în același timp și realizatoare de emisiuni radio-tv, multe din lucrările sale sunt ediții bilingve și traduse în mai multe limbi (engleză, franceză, germană, ebraică, etc), având în palmares numeroase premii și nominalizări internaționale și naționale.

Un dosar cât o eliberare

Ediția a doua a volumului lui Ion Toma Ionescu, *Albastrii, dosarul. Fenomenul Pitești 1971*, este o binevenită incursiune în viața culturală a anilor '70 din țara noastră, înainte și după apariția Tezelor din iulie 1971. O ediție cu mici modificări față de prima (exceptând tirajul), după cum mărturisește chiar autorul - tăind puțin și adăugând mai mult [„Adăugând (poate că mai mult decât ar fi trebuit, în capitolul dedicat

uzinei!)” – este adevărat, acest capitol este mai întins, dar aici autorul surprinde prin proza poetică: „gheorghe sări tu gardul că mă duc la pușa să o rog să-l țină de vorbă pe ochelariș / autorul nu poate nici confirma nici infirma exactitatea schimbului de replici / nu pot spune sigur dacă mi-au zis ochelariș cu simpatie / sau de ciudă că în general nu lăsam să-mi scape produsele care nu aveau calitatea cerută / confirm însă slăbiciunile pentru pușa...”].

De altfel, dacă ne raportăm la stil, autorul nu doar descrie faptele într-un mod obiectiv, detașat, nu doar redă fidel filele dosarului (atașate, de altfel, la finalul cărții), ci le și interpretează, le trece prin filtrul subiectivității, atât din perspectiva memorialistului, cât și a prozatorului; însuși autorul afirmă că nu e vorba de un roman, demers jurnalistic ori documentar, ci de trăire efectivă („Nu trebuie să iasă un roman, niciun demers jurnalistic, nicio cartedocument. Ce am trăit e important pentru noi, nu-i de interes public” – nu suntem de acord, opinăm că este totuși de interes public un astfel de demers, fiind vorba de adevărata realitate a acelor vremi, care trebuie scoasă la suprafață).

Din punct de vedere structural, volumul e împărțit în două dosare: unul din arhivele CNSAS (analizat din unghiul de vedere al autorului) și altul al lui Ion Toma Ionescu, cu notele din prezentul apropiat ale protagoniștilor acelor întâmplări (comentate prin prisma lor proprie): Gheorghe Cârstea, Geo Jugănar, Călin Vlășie, Dorel Ștefănescu, Nicolae Radu, Alexandru Georgescu, Aurel Sibiceanu, Lucian Băjenaru, Vasile Iordache, Sanda Petria, Claudia Duminiță Keuterman.

Acțiunile în sine sunt simple. Un grup de tineri aspiranți (din Pitești) la porțile literaturii s-a desprins din Cenaclul „Liviu Rebreanu” pentru a da naștere unuia nou, „Ion Minulescu” (la Casa Tineretului), cu speranța deșartă a înființării unei reviste („Albastru” – de unde i s-a și tras denumirea dosarului).

Problemele au apărut după publicarea unui grupaj de texte ale membrilor cenaclului în revista „Argeș”, despre care s-a făcut vorbire la Radio „Europa liberă”.

Mecanismul de opresiune s-a →

DANIEL LUCA

pus în mișcare, fiind smulse ori fabricate dovezi spre a se constitui dosarul „Albaștrii” („Din construcția declarației se disting ușor pasajele unde organul a folosit presiunea și dictarea, ca modalitate de lucru, mai ales spre partea finală”). Unul subțire, ce-i drept, dar suficient pentru a schimba destine (ori nu?, după cum se întreabă Vasile Iordache: „Și eu?... Mi-ar plăcea să arunc vina pe ei, pe securiști, dar... Dacă tot așa ar fi fost drumul meu!?... dar dacă... De unde să știu?”).

Au fost mai mulți participanți la ședințele cenaclului (continuate apoi la locuințele unora dintre ei), însă în urma flagrantului realizat în 9 octombrie au fost identificați următorii: Bădescu Georgeta, Radu Aglaia, Radu Nicolae, Badea Nicolae, Costea Aurel, Ionescu Toma Ion, Cârstea Gheorghe, apoi Bărbulescu Constantin, Vlasie Călin, Stancu Constantin. A fost adusă de la București Duminică Claudia, iar lui Vasile Iordache i s-a luat o declarație la București.

Cu toții au scăpat de pușcărie, însă au fost reușiți și aduși la Casa Tineretului în 15 noiembrie, pentru a fi înfierați: Iordache Vasile, Radu Nicolae, Voicu Aglaia, Ionescu Toma Ion, Cârstea Gheorghe, Duminică Claudia, Bădescu Georgeta, Pia Alexandra („scoși din facultăți, dar salvați din pușcărie în ultimul moment, pentru vina de a gândi liber și a scrie poezie abstractă, în vers alb, evident fără fior patriotic, (grupul) a fost dezmembrat și trimis la reeducare, îngroșând rândurile clasei muncitoare”).

Scrierea și publicarea acestui dosar este văzută, pe drept cuvânt, ca o eliberare, ca o evadare din tenebrele amintirilor (o parte din ele pierdute, voit, pentru totdeauna) către un nou început.

Acest „dosar” nu este scris cu ură, cu părtinire, dar nici cu detașare, cum ar putea părea pe alocuri, ci doar cu dorința de a înțelege multiplele fațete ale celor petrecute în anul 1971, dar și pe sine însuși.

Dacă am spune mai multe despre această carte ar fi o greșală, pentru că lectorul trebuie să-i descopere singur conținutul (extrem de captivant și tulburător) și să și-l aproprie în deplină cunoștință de cauză, nouă revenindu-ne doar sarcina de a o semnala.

Éthos și discursivitate auctorială

(*Omul inteligent este cel care contemplă într-însul arhitecturile lumii.*
(Radu Petrescu)

În lumea contemporană, putem interpreta coexistența printr-un recurs la evenimentele istoriei. Chiar dacă tehnologia informației transformă „ființa” și o îndepărtează într-un anume fel de plenitudinea existenței „ființării”, lumea postmodernă nu se poate deconecta întru totul de la a „înțelege” și de la a contempla Sinele, în unitatea Lui profundă și prezentă, în omul religios, încă din „illo tempore”. Rămâne, poate, în sarcina filozofului și istoricului să reitereze prin filonul eternei reînnoiri că „viața noastră întreagă este singurul răspuns peste care orice negație, orice critică, orice dinamică metafizică nu mai poate trece.” (Mircea Eliade) Depășind orice fel de prejudecați, doctorul în istorie Florin Bengean readuce realitatea însăși, prin livresc, dincolo de granițele sugerate doar de „tradiție”: adică a nu mai gândi doar în „cheia” ființei. Astfel, realități noetice, culturale, istorice și sociale devin produsul laturii umanului la marea disponibilitate de a căuta să emită valori de judecată estetică ce-l pot proteja de turbulențele deconectate de la limitele formal-structurale și să fructifice înțelesurile lumii, de a se armoniza cu modurile dualului de „a fi” în lume și de se manifesta creativ și creator al valorilor inestimabile. Considerăm că printr-o gândire axată pe curgerea timpului social-istoric, a evenimentelor culturale, Florin Bengean abordează o gândire „a devenirii”.

Dacă Nicolae Băciuș, în „cuvânt înainte” la volumul *Noblețea culturii prin istorie și spiritualitate* (Ed. *Vatra veche*, 2019, Târgu-Mureș), consideră că avem o „carte din trei cărți (...) și ca obiect și ca substanță (aproape cinci sute de pagini, peste șaptezeci și cinci de subiecte!), grupată în trei capitole mari: I. *Studii, lucrări științifice*, II. *Cronici culturale*, III. *Articole eseuri*, ar fi putut fi gândită și ca trei volume distincte, fiecare având... distincție, din toate punctele de vedere, fiecare punând în evidență o altă față a disponibilităților autorului.”, credem că lectura și re-lectura, în acest caz, va fi ca o vibrație autentică în încercarea de a răspunde

cu pathátos autorului, pentru care théologia e mai mult decât o prezență vie în atitudinea sa didactică și culturală, dar și éthosul cu care expresivitatea, revelația și explicația fiecărei cărți a volumului nu exclud fenomenele și structurile istorico-sociale și culturale, fără de care presupunem că sincronicitatea și cauzalitatea, unitatea și uniformitatea nu și-ar fi găsit „locul locuit” atât de pregnant în gândirea istoricului Florin Bengean.

Angajat, în prima „carte” a volumului, față de latura spirituală a raportului „ființă”/„devenire”, considerăm că autorul se responsabilizează în a orienta atenția lectorului către principalul pilon al existenței noastre, „dreapta credință”. Oricât de rațional ar fi omul modern, prezența *Bisericii drept mărturisitoare* face parte din sinele și spiritualitatea sa, față în față cu prezența imaginarului care „comunică” și „pune împreună” crezul că „absența prezență” a Absolutului reconciliază intransigența „sacralului” răsfrânt în „profan”. „Ca un axis mundi”, Logosul, pentru iubitorii de Hristos, precum „Andrei Șaguna – Cțitor al Bibliotecii și Tipografiei arhidiecezane din Sibiu, Sfântul Domnitor Constantin Brâncoveanu – cțitor de cultură românească, Constantin cel Mare și urmașii săi, Petru Maior – pedagog al perioadei deșteptării naționale, Ioan Alexandru, ori monahul sfânt și luptător pentru adevărul de credință, Sofronie din Cioara”, fundamentează și delimitează, până la eliminare, „falsul din adevăr”. Din realitatea autorului, realitate pe care nu o admite să fie binară, „așa și așa”, fac parte prezentările din autenticul→

CRISTINA SAVA

istoric, privitor la „Teroarea dezlănțuită împotriva Bisericii românești din Transilvania în perioada 1940-1944”, dar și „Evoluția Reghinului în cei 100 de ani de la Marea Unire”. Dincolo de limitele pe care autorul le caută în a se face înțeles pe deplin, înțelegeri pertinente, apelează la studii bine documentate științific, gen doctorale, care conduc la o abordare elegantă și logică, respectând o anumită relație cu cititorul, cu lumea exterioară, în care ne manifestăm cu toții, mai mult sau mai puțin direct, însă coabitând în totalitatea dimensiunii istorico-sociale și culturale, știind că cele două dimensiuni huxleyiene, cele două „jumătăți” - rațională și spirituală -, împlinesc abilitatea imaginarului ființial. Se poate vorbi, în prima parte a volumului, despre unitatea elementelor noetice, ceea ce favorizează un „câmp deschis” în reflecția omului asupra lumii, asupra întoarcerii la orizonturi creștine ca monade ale unității arhitecturale ale „sacruului”.

Florin Bengean, istoric și „homo religios” știe să găsească „moduri” și coordonate dintre cele mai potrivite, toate prin prisma documentației de specialitate, pentru a răspunde lectorului care și-ar pune întrebări, privitoare la valoare și nonvaloare, adevăr și fals, bun și rău. Fiecărei epoci îi corespunde un „adevăr”; epoca post-modernă, reticiență față de metadiscursi gen spiritualitate și metafizică, metaforă și hermeneutică, intră într-o „criză” de resemnificarea și reconstrucție a „adevărului”. În acest sens, Florin Bengean, istoricul și omul de cultură, pune accentul pe „fapte” din particularitatea socialului, armonizând prin acțiunea de sinteză și reflecție produsul „înțelegerii” ca „scop” cultural de care „lumea”, în actul „devenirii”, nu se poate lipsi. E lesne de înțeles că dacă Omul este mai mult decât o ființă întrebătoare, atunci Omul este și o ființă culturală, drept pentru care autorul-cărturar se apropie argumentativ (în partea a doua a volumului), prin cronici culturale, de auditoriul său, având drept bază studii teoretice, și nu numai, ceea ce-i permit un fel de „mise-en-scène” a „Spectacolului folcloric grandios, reghinean”, „Sărbătoarea Floriilor”, „Vizită arhierescă în Protopopiatul Ortodox Reghin”, cu „Femei românce celebre, evocate la Reghin”, „Omagiul cărții la ceas aniversar”, „Cartea Basarabia iarăși și iarăși

(Ilie Șandru)”, „Centenarul Vasile Netea”, „Centenarul Unirii Basarabiei cu România”, alte „Cărți de sărbătoare (Justin Handrea, Grigore Vieru, Miron Cristea, Petru Maior)”, „Carte pentru copii” și, desigur, „Conferință duhovnicească”, „Colocvii la Nicula”. Autorul își „joacă” propriul „rol” existențial în lumea comunității, o „lume” pe care încearcă s-o transmită prin formă și limbaj generației de urmași; cuvintele unui istoric sunt întotdeauna instrumente cu funcții ce depind de contextul social, istoric și cultural al universului existențialității sale, astfel că Florin Bengean reușește în discursivitatea auctorială să așeze cu păthos evenimente și fapte autentice.

Omul de știință și pedagogul Florin Bengean, teolog, deopotrivă, neamului său, aduce un omagiu spiritual și cultural, în cel de al treilea fascicol al volumului, prin articole și eseuri, menite să-și îndeplinească fiecare rolul și înțelesurile în spațiul discursiv al autorului. Conștient de menirea-i culturală, Florin Bengean adună, la ceas de Centenar, personalități marcante ale culturii ce definesc un spațiu și o cultură în frumusețea spritualității românești, pe scara valorilor istorice: „Ilie Gh. Oprea – o carieră remarcabilă”, „Vasile Netea – istoricul național”, „Patriarhul Miron Cristea”, „Lăzăr Lădăriu – Omul deplin”, „George Coșbuc - 100 de ani”, „Monahi transilvăneni”, „Mitropolitul Calinic Miclescu”, „Sfântul Ierach Pahonie”, „Sfântul Voievod Constantin Brâncoveanu”, „Episcopul Vasile Moga”, „Sfinții Visarion și Sofronie”, „Sfântul Ioan Gură de Aur”. Și pentru ca toți și toate să fie desăvârșite, „Rolul Maicii Domnului în iconomia mântuirii” așa cum poetul național Mihai Eminescu a revelat-o în vers, ne aduce și mai aproape de gândirea arhitecturală exersată de autor în acest volum, dar și de relația originară între Creator și creație. Din arheologia gândirii istoricului Florin Bengean nu ar fi putut lipsi „Eroii români ai Primului Război Mondial din satul Poarta - luptători pentru realizarea unității naționale”, ori „Unitatea în gândire, cuget și trăire a românilor de pretutindeni în revoluția de la 1848”.

Un remarcabil demers livresc, de éthos și discursivitate, reiterează în „File de istorie – Predica preotului în limba română – factor de unitate

pentru poporul român”; fără o „Pedagogie folclorică”, înzestrată de harul poporului român în cântec, doină ori baladă, cu motive dintre cele mai înrădăcinate în istoria poporului român, azi, nu ar putea exista acel liant de la vechile obiceiuri la modernism, cu reflexii ale satului românesc de altădată, după cum notează autorul, și ne menținem în aserțiunile sale declanșatoare de vibrație și onestitate. Termenul heideggerian de „*verwindung*”, pe care îl remarcăm, ne conduce la natura „duală” a ființei, de depășire a „*treccerii peste*” și, fără îndoială, a aspirației către limita unui „*depășit atins*”. Acolo unde „s-a născut veșnicia”, în satul tradițional, o oglindire a ființei în triada éthos-páthos-logos, cu arta limbii într-o „*estetică a bucuriei, a împlinirii și așteptării*”, dincolo de orice motiv care, uneori, cu conexiuni ale mentalului nostru cuantic le surprindem „în” și „prin” existența profundă a existențialității noastre, se adevărește a fi reală sau cum spunea C. Noica, „*devenirea întru ființă*” ca act reflex care însoțește gândirea metafizică.

Lectura și re-lectura devin însăși noblețea culturii prin istorie și prin spiritualitate, așa cum Florin Bengean ne-a propus, într-o tonalitate de rațional și atitudinal fără blocaje.

Rațiunea s-a răsfrânt, prin vocea auctorialului, a discursivității, a unui limbaj natural, „marcă” a spiritualității românești, în fascinantă triadă „întru-din-în” ființare românească.

Chiar dacă „*geomodernitatea*” se impune și în tradiționalitatea românească, „*homo faber*” este Cel care construiește fiecare formă de bunăvoință propice comunicării, astfel încât „*homo ludens*” să rămână în „*arta frumosului*” arhitectural divin, într-o manifestare a libertății, împlinindu-și visul istoric, o „*motivație puternică*” (...), într-o atitudine de respect deosebit față de strămoși.” Autorul celor „*trei cărți*”, care „*una*” sunt, și-a manifestat pe deplin discursivitatea, cu éthos și páthos, îndemnându-și cititorul să mediteze în liniște la propriile reflexii. Discursivitatea de succes a lui Florin Bengean, pe măsura nobleței și spiritualității cu care comunică în livresc, înseamnă mai mult decât pedagogie: o lecție autentică de istorie națională.

O talentată jurnalistă și scriitoare

din Basarabia

Scriitorii români basarabeni au curaj și, mai ales, dorința de a trece Prutul cu bogăția creației lor. Chiar au mai mare curaj decât scriitorii de dincoace de Prut de a ajunge la ei. Unii dintre aceștia, precum scriitoarea Antonina Sârbu, doresc a impune prin opera lor nu numai o anumită atmosferă specifică perioadei Republicii Socialiste Moldovenești, dar și oameni dăruți, adevărate talente ale românilor basarabeni.

Aș mai afirma că pe aceștia nu-i bucură atât semnele criticii, cât mai mult îi fericesc reacțiile publicului cititor. Astfel, a-i aduce în contemporaneitatea literară românească din Țară este un fapt care bucură sufletul, atât al celor de dincolo, cât și al celor de dincoace de Prut. Așa, au venit către mine, la *Târgul de Carte Gaudeamus*, București, 2019, două cărți semnate de Antonina Sârbu, o talentată jurnalistă și scriitoare din Basarabia.

Prima este „o carte concepută și realizată de Antonina Sârbu” intitulată: *Constanța Târțau, ultimul dialog* (Editura Arc, Chișinău, 2016), editată cu sprijinul Direcției Cultură a municipiului Chișinău. Discursul original structurat relatează întâmplări din viața celei mai mari actrițe pe care a avut-o Basarabia, de fapt viața actriței Constanța Târțau (1930-2014) dintr-o perioadă aprigă a istoriei fraților noștri basarabeni. Sumarul bogat cuprinde, într-o primă parte, un dialog de proporții inițiat de Antonina Sârbu într-o mai lungă perioadă de timp. Partea a doua include mai multe interviuri ale jurnalistei-autoare cu prieteni/colegi care au cunoscut-o pe Constanța Târțau, „gloria de altădată a teatrului moldovenesc”, care, cândva, în luminile rampei, culegea ovațiile și aplauzele publicului, dar care a sfârșit în întuneric (orbise) și într-o izolare totală autoimpusă de pudoarea sărăciei.

Constanța Târțau s-a născut la Chișinău la 14 septembrie 1930. Tatăl, compozitor și dirijor din Huși, mama, fiica unui om înstărit din Ialoveni. În 1932, familia se mută la București, unde viitoarea actriță urmează studiile primare și liceale. În 1947, toată familia este obligată de

regimul prosovietic să revină în Basarabia. Constanța Târțau va intra prin concurs la *Institutul de Artă Teatrală* din Leningrad (azi Sankt Petersburg).

Reîntorsă în Chișinău, s-a simțit în permanență marginalizată. Cauza? Educația și formarea ei într-un București interbelic, perfectă rostire românească, frumusețea chipului și noblețea sufletească în loc să devină atuuiri pe scenă și în viață, i-au creat numeroase probleme. Nu a avut roluri mari, dar câteva au rămas cu adevărat de legendă. În 2007, a orbit și a murit în sărăcie la 24 aprilie 2014. Pentru că a revoluționat teatrul, pentru că a vorbit în toate timpurile **românește**, Constanța Târțau merita o altă soartă.

Cititorul simte în fiecare pagină extraordinara implicare emoțională a autoarei, a scriitoarei Antonina Sârbu. A suferit alături de marea actriță în ultima parte a vieții când, deși „*Om emerit al Republicii Moldova*”, nu se putea întreține din pensie, trebuia să lucreze ca înainte. Mărturisirea actriței este cutremurătoare: „Dacă sunt angajată, statul îmi dă o sută de lei pentru că sunt „om emerit”, dar dacă stau acasă, îmi ia pensia pentru titlu. Ați mai auzit de asemenea **caraghioșenii**? Ai o sută de lei ca „om emerit” numai dacă lucrezi. Dacă lași locul de muncă, nu mai ești „om emerit”, nu mai primești o sută de lei... Parcă-i ruptă din teatrul absurdului scena aceasta” (p.135).

Ca de multe ori și în multe locuri, omul de artă nu este apreciat (de autorități) în timpul vieții, însă i se

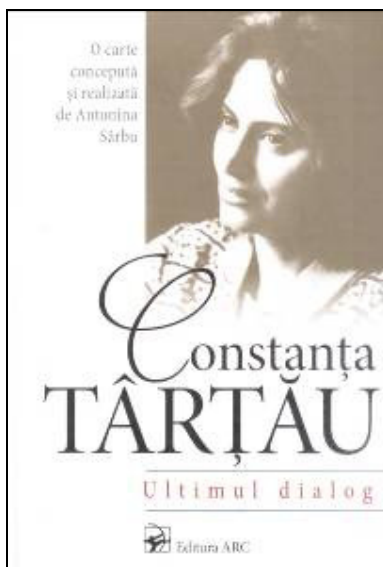
aduc coroane de lauri doar când este condus spre locul de veci. Exact așa s-a întâmplat și în cazul Constanței Târțau.

Jurnalista Antonina Sârbu a inclus în paginile volumului și o scurtă poezie a actriței, intitulată *Bucurie*, care-i sintetizează trăirile din ultima-i perioadă de viață: „Durerea m-a condus spre bucurie./ De suflet am aflat atunci când doare./ Iar din durere a răsarit un soare / În trista-mi, misterioasa împărăție.”

De câțva timp, port în gând acțiunea celeilalte cărți semnate de Antonina Sârbu, romanul-confesiune *Vulpea argintie* (Editura Arc, Chișinău, 2019), inspirat din viața reală, o tulburătoare poveste de dragoste pe un fundal social întunecat. Sonia, personajul principal, nu a fost un om implicat în istorie, ci „am trăit această istorie și acum îmi pot da seama care parte a ei și cum a fost.” Povestea de dragoste cu fotografii Efim, evreu din Cernăuți, a fost lumina vieții ei. A fost o pasiune care a subjugat-o frumos, care a ajutat-o să trăiască și să iubească viața. Finalul fericit este desigur plăcut lectorului, un happy-end care rămâne mult timp în imaginația cititorilor domici de rezolvări fericite.

Lectura celor două volume ale Antoninei Sârbu, diferite ca discurs epic, mă motivează să prețuiesc talentul scriitoarei care, cu ingeniozitate și cu măiestrie artistică, cucerește cititorul.

LUMINIȚA CORNEA

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII Transilvania, starea noastră de veghe

(XXXVI)

Românii din trecut și de astăzi au ajuns să fie înfățișați publicului și, mai ales, tinerilor drept o masă amorfă, incapabili de istorie demnă, fără identitate, animați de un spirit gregar, lași și mereu dominați de alții, fără personalități politice și valori culturale, purtători ai unei limbi nepotrivite pentru comunicare (2) etc. Trecutul, tern și incert, a fost declarat ca fiind iremediabil mitologizat și relativ, în condițiile imposibilității cunoașterii sale reale, în funcție de criteriul adevărului (3).

Firește, la o analiză atentă și nepărtinitoare, acest mod de prezentare a trecutului sub forma unui lung șir de „mituri naționaliste”, detectabile de la cronicari încoace și până la comunism și postcomunism – trecând prin marile personalități istorice moderne și contemporane, de la Xenopol și Iorga până la P.P. Panaitescu, C.C. Giurescu și Gh. I. Brătianu –, nu rezistă criticii istorice.

Miturile antice, asimilate de unii ca legende egiptene, sumerice sau ale Olimpului, au fost menite să explice copilăria omenirii, în condițiile lipsei izvoarelor istorice credibile și verificabile (4). Istoria se confunda atunci cu povestea despre trecut (cântată de aezi rătăcitori), iar adevărul (relativ, cum este el accesibil oamenilor) era suplinit de unele produse ale imaginației. Ulterior, pe măsura înmulțirii izvoarelor, unii au ajuns să creadă în posibilitatea reconstituirii totale a lumilor care au fost. Astfel, între cele două concepții extreme, ca antiteze mărginind o infinitate de teorii intermediare, s-a impus în ultimele două secole o viziune relativ echilibrată: istoria-discurs (descrierea lumii de odinioară) nu se confundă niciodată perfect cu istoria-realitate (lumea de odinioară), dar tinde spre o potrivire cât mai fidelă cu aceasta.

Conștiința publică românească – datorită unui efort bine concentrat și concertat – pare să treacă acum printr-o etapă negaționistă, preluând o literatură istorică de formă eseistică (elaborată, de regulă, de nespecia-

liști), menită să privilegieze mitul istoric în locul căutării și descoperirii adevărului despre trecut (după rigorile istoricilor de meserie), atât cât este acesta accesibil omului. În acest spirit, „miturile moderne” istoriografice – caracterizate simplist de unii exegeți drept „naționaliste” – apar mai mult ca o figură de stil, preferată în locul unor noțiuni mai puțin bombastice, dar mai exacte, precum clișeele, stereotipurile, fixațiile, „comenzile sociale” (5) etc.

În aproape întreaga Europă, începând cu secolul al XVIII-lea, istoriografia a fost pusă în serviciul națiunii, odată cu nevoia – exprimată de cei mai reprezentativi membri ai elitei intelectuale – constituirii statelor naționale, destinate ocrotirii și organizării națiunilor. Atunci, odată cu „criza conștiinței europene” (6) și cu „trecerea de la mica la marea Europă” (7), începe o adevărată redimensionare a continentului. Oamenii politici și oamenii de cultură – în forme diferite – au formulat dorința fiecărei națiuni de a ocupa câte un loc cât mai onorabil sub soare, în cadrul unei veritabile competiții. Românii nu au făcut decât să se înscrie și ei, ca toți vecinii lor, pe această traiectorie (8). Dacă procesul acesta de emancipare națională și de constituire (sau „inventare”, cum preferă modernistii) a statelor naționale a generat „mituri” istoriografice naționale și naționaliste, faptul s-a produs la toate popoarele europene.

Unii esești au considerat „miturile naționaliste” românești mai pregnante, scoțându-le din context, singularizându-le fără justificare și punându-le într-o lumină malefică.

„Miturile” originilor

Vom analiza câteva dintre aceste așa-zise „mituri” istoriografice românești, în contextul nașterii și afirmării lor, intrând în jocul inițiatorilor acestei teorii.

Astfel, a fost mult clamat „mitul” romanității (latinității) românilor (9), ceea ce este complet fals, fiindcă romanitatea românilor nu este poveste cu un miez de adevăr. Dacă ar fi să ne înscriem în logica acestor analiști, atunci este vorba despre „mitul” purei descendențe romane, formulat în chip intenționat de

reprezentanții Școlii Ardelene, ca armă de luptă în vederea obținerii drepturilor politice naționale de către românii transilvăneni (10). Atunci, se considera că au drepturi asupra unui teritoriu doar cei mai vechi și mai nobili locuitori ai săi. Or, dacogeții, deși afirmați de demult, erau niște barbari. Altminteri, toată lumea știe că, deși formați din mai multe elemente etnice, românii sunt un popor romanic (chiar cu nume provenit de la cel al Romei (11)) și vorbesc o limbă neolatină.

Acad. IOAN AUREL POP

Note

2. Horia Roman Patapievic, *Politice*, București, 1996, passim.
3. Lucian Boia, *Istorie și mit în conștiința românească*, București, 1997, passim.
4. Claud Levi-Strauss, *Antropologia structurală*, București, 1978, passim. *Mitul este definit aici drept un produs al imaginației creatoare a omului primitiv.*
5. Ioan-Aurel Pop, *Istoria, adevărul și miturile (Note de lectură)*, ediția a II-a, București, 2014, p. 1-10.
6. Paul Hazard, *Criza conștiinței europene 1680-1715*, traducere de Sanda Șora, București, 1973, passim.
7. Pierre Chaunu, *Civilizația Europei luminilor*, vol. I, București, 1986, p. 26.
8. David Prodan, *Supplex Libellus Valachorum. Din istoria formării națiunii române*, ediție nouă cu adăugiri și precizări, București, 1984, passim.
9. L. Boia, *Istorie și mit în conștiința românească*, ediția a II-a, București, 2000, p. 129-136.
10. I.-A. Pop, op. cit., p. 91-97.
11. I.-A. Pop, *Istoria și semnificația numelor de român/valah și România/Valahia*, discurs de recepție la Academia Română, rostit la 29 mai 2013, cu răspunsul acad. Dan Berindei, București, 2013, passim.

Inedit

BLESTEMUL CHINEZESC

- MEMORIILE UNUI
AMBASADOR „ROȘU” -1997
(XIII)

[...] Noi, românii, eram cei mai săraci din satul meu natal. Cei mai bine situați țărani români nu se apropiau de gospodarii mijlocași ai maghiarilor și nu treceau de sașii cu stare modestă. Dintre meseriași, tot ai noștri erau cei mai sărăcuți, și numai unirea din 1918 a făcut să se spulbere opreliștea ridicată în fața așezării în satul meu natal. Adevărul este că tatăl meu, la începutul secolului, adus de bunicul dintr-un sat vecin, ca să învețe meserie, nu a fost primit de niciunul dintre meșteșugarii sași și maghiari din satul meu, deși bunicul, gospodar cu oarecare stare, era un client bun, care cumpăra produse de ale lor de mulți ani, și n-ar fi vrut să-l piardă. A introduce, însă, un pui de valah printre meseriași era o faptă de ocară, și nimeni nu dorea să fie expus oprobiului obștesc. Astfel că tata nu și-a găsit, până la urmă, loc de ucenic decât la un cizmar evreu, nu tocmai dintre cei mai buni, care l-a folosit nu numai ca ucenic, ci și ca slugă în casă și la toate. Tata nu și-a făcut însă inimă rea dintr-o nimica toată ca asta, și în anii de ucenicie nu a învățat numai o meserie, dar și trei limbi din care la venirea sa de acasă nu cunoștea o boabă, și după câțiva ani vorbea nu numai maghiară și dialectul săsesc, dar și limba idiș, de se mira lumea de el. Iar în anii serviciului militar și ai războiului, pe lângă graiul săsesc deprins în anii uceniciei, a învățat și germana literară, pe care o vorbea atât de bine încât se mira și dascălul școlii germane, care purta pomposul titlu de „Rector”. Dar noi am avut întotdeauna bunul obicei de a privi înainte și de a uita ușor relele din trecut, deși pe la noi se spunea, în săsește ca și în ungrește, că românul este ține-minte. Așa a uitat și tata (sau s-a prefăcut că uită) că, întorcându-se din armată în 1919 nu a găsit de lucru la niciunul dintre numeroșii cizmari din sat, deși de lucru ar fi fost mai mult decât ar fi trebuit, căci oamenii întorși din război se grăbeau să-și facă încălțăminte noi ori să le repare pe cele vechi și, deși făcuse ani lungi de

război împreună cu cei care-i refuzau o bucată de pâine. Și a găsit cu mare greu chiar și o cameră nenorocită în care să se mute cu nevasta și copilul (căci în timp ce el își făcea cel de-al optulea an de militarie, de data aceasta în armata română, venisem pe lume și eu), iar bunicii dinspre mamă (că ceilalți, dinspre tată, se săvârșiseră întru Domnul înainte de sfârșitul războiului, în satul lor de peste dealuri) locuiau cu un trib întreg de copii într-o căsuță foarte modestă. Fiind nevoit să-și deschidă un atelier, a trebuit să se mulțumească, vrând-nevrând, cu o hrubă întunecoasă de pe o uliță lăturalnică, unde era greu de găsit, deși toți gospodarii sași, cu case arătoase și odăi câte vrei îi erau prieteni la cataramă, gata oricând să golească împreună cu el o cană pântecoasă de vin. Dar tata (deși nu uita niciodată nici binele, nici răul) se ferea să cerceteze ce are pe răboj, s-a prefăcut că nici n-a observat că s-a întâmplat ceva ciudat cu el, și a rămas prieten cu toată lumea, făcându-i pe ceilalți să-și cumpănească mai grijuliu faptele și să le fie rușine de cele întâmplate, dovedindu-i valahului pe care se străduiseră că nu-l admită printre ei, o stimă care a rămas vie până la sfârșit și o prietenie care se dorea, într-un fel, și o compensație pentru cele întâmplate. Îmi amintesc foarte viu cât de ofensat a fost unul dintre prietenii săi sași, om cu stare, când, cerându-i tata împrumut o sumă destul de importantă, deoarece i se terminase materialul și datornicii nu-l plățiseră la scadențele făgăduite, tata a vrut să-i dea o chitanță de mână, prin care își recunoștea datoria. „*Da ce – izbucise Kondort Ghirko, de altfel om calm și tăcut – noi suntem oameni care avem nevoie de hârtii?! Tu ești om de cuvânt, nu om de hâr-*

tie!” murmurase el supărat, iar tata a simțit că este compensat pentru toate decepțiile prin care trecuse. Iar după plecarea prietenului său, el îmi spuse, ridicând degetul arătător de parcă mi-ar fi poruncit să-mi notez bine zisele sale, că nu poți fi prieten adevărat cu un sas decât dacă tatăl tău s-a cunoscut cu tatăl său de când erau flăcăi, iar pe tine te cunoștea din copilărie. Schema astfel conturată nu mi se pare, însă, a fi pe delin adevărată, deoarece cel mai bun prieten sas al său, care i-a fost la bătrânețe mai curând fiu adevărat decât i-am putut fi eu, veșnic călătorit pe meleaguri străni și îndepărtate, care sunt aproape sigur că bătrînului meu tată i se păreau absolut ireale, pure invenții de-ale mele, destinate să-l inducă în eroare, a fost Hani Müller, pe-al cărui bunic nu-l cunoscușe, după cum Hani nu știa nimic despre seminița tatii. Numai că tata a fost pe front, în 1917, cu tatăl lui Hani, care a murit lângă el în timpul unui atac, iar tata i-a adus văduvei sale portofelul cuprinzând actele celui căzut și câteva sute de coroane adunate pentru nevoile de acasă, scrisorile primite de la nevastă și câteva fotografii de familie. Mama lui Hani s-a recăsătorit, era încă tânără și frumoasă, avea și ceva pământ și câteva iugăre de vie, și noul ei bărbat, Beder, era un om cumsecade, harnic și bun gospodar, care s-a silit să fie un tată bun pentru copiii săi vitregi. Dar, undeva în adâncurile insondabile, tatăl adevărat al lui Hani a rămas bătrânul Ifrim, tatăl meu, prietenul în brațele căruia a murit tatăl căruia îi datora viața. Lucrurile erau încurcate, sunt și vor rămâne veșnic încurcate, iar relațiile dintre oameni se numără printre cele mai greu de descifrat. Tata nu uita, însă, să-mi spună adesea, ridicând degetul arătător, că nu trebuie să crezi că un om e om numai pentru că are înfățișare de om, trebuie să constați, și nu e ușor să constați, că are și suflet de om... Altfel bătrânul era convins că oamenii trăiesc în lume pentru a se înțelege ca frații, și că deosebirile dintre neamuri nu fac decât să mărească și să multiplieze neasemuita frumusețe a lumii.

Adevărul adevărat este că satul meu natal nu era o lume chiar →

FRANCISC PĂCURARIU

GENEALOGIE

Elisabeta sunt,
și n-am trecut
pe sub adâncă boltă, prea înaltă,
în stare să mă schimbe-n mine
însămi,
deși am fost o viață-ntreagă alta.
Iubirea lor, din care m-am născut,
rămasă-n mine ca un scris cu dalta,
în veac de două ori împreunase
rănite buzele de peste Prut,
momentul blând și repede pierdut
aș vrea să nu-mi mai plece de pe oase,
să nu le las sărutul desfăcut.

(Cât timp mai curge sângele prin vase,
istoria e vie-n orice trup.)

DOINA DE JALE

Cu o pădure se adună fumul,
la cap, decapitarea se adună,
la pâine, golul ceasului flămând,
și nimeni, de când pungi cu aur sună,
n-a înțeles că ia adăugând,
haotică e adunarea fugii,
desparte și îmbină totodată,
ciment și cer, arhitectura rugii,

un fier cu ghimpi, o piele sfâșiată,
nici unul să ne dea nu se sfii,
din ce e greu și cu scrâșniri se duce,
ne-năbușim de-atâtea bogății,
tezaure adânci, avem de toate,
și nu ne mai lipsește nicio cruce,
doar învierea de pe urmă, poate...

GLORIA EPAVEI

Voiam să ies din nou la suprafață
așa cum sunt acum de șlefuită,
mai fină decât acele de gheață,
cu perla soră în adânc dospită,
pe funia mării aș călca îngust
stârnind aripi, aplauze înalte,
cu spumele țâșnind din valuri sparte
șampaniile s-ar desface brusce,
ce frământare ar începe atunci
pândind ivirea care nu mai vine,
și țărmurile s-ar certa pe mine
zvârlind cu vești din ce în ce mai
lungi,
în sân adâncul îmi înfipse crinii,
mi-am pus pe umăr pescăruș de pază,
șiroaie din mătăsurile mării,
să urc încet spre seara-ncoronării,
rujată viu cu purpura ruginii,
sunt ziua-n care timpul nu lucrează,

îndrăgostită și mereu holteie,
sunt Eva mării, Venus, Galatea,
nici urmă nu-i de mine în oglinzi,
doar bradul de catarg și umeri grinzi,
sunt goliciunea însăși, doar femeia.

ELISABETA ISANOS

BLESTEMUL CHINEZESC

→atât de lipsită de contradicții și de conflicte cum îmi apare după atâția ani, în acest ceas al reamintirii. Dar era o lume arhaică atât de solid închisă în propriul ei echilibru încât părea că nimic n-o putea clinti din încheieturile ei. Domnul Müller Erwin putea să alerge cât era ziua de lungă de la un corp de moșie la altul cu teleguța sa galbenă și să-și bată cu cravașa slugile, niște ungueri mari cât urșii, aduși de undeva din Bihor, domnul Scheiner, zis cel bogat, putea să-și mai ridice o moară modernă, cu motorină, domnul notar public Dorjo putea să mai cumpere o vie și domnul baron Doșa putea să mai piardă în trei nopți de pocher câteva hectare, căci aceste fenomene se petreceau dincolo de orizontul lumii noastre, ele nici nu existau cu adevărat. În lumea noastră, singură reală și adevărată, exista Wagner Mitși, măcelarul, om bogat dar de omenie care își invita slugile să golescă împreună cu el o cană pântecoasă de vin, Borșoș Ianoș, rotarul, care abia își târa cizmele uriașe și părea veșnic roșu de mânie și gata de gâlceavă, deși era cel mai blând și mai drept om din lume, sau

Câmpeanu, lemnarul, care era un munte de om cu o privire mâniaoasă de bătaș înrăit și înverșunat, deși era cu adevărat pâinea lui Dumnezeu, bun și blând ca un miel, ori Aron, mătarul, un evreu foarte scund și gras, cu umeri largi de luptător și cu fața invadată de roșeață, căruia îi plăcea nemaipomenit vinul sec și carnea de porc, dar nu cuteza să-și manifeste aceste preferințe decât în vecini, căci se temea de nevastă-sa, slabă de-o sufla orice vânticel și urâtă de să sperii copiii cu ea, și alții mulți, asemeni lor. Aceasta e lumea noastră – mă învăța tata. Și am rămas profund uimit când am văzut această lume prăbușindu-se în dezmaț, ruină și război. Dar am înțeles că singurul

adevăr trainic și nedezmintit al lumii este înfruntarea forțelor antagonice și necurmata schimbare izvorâtă din ele.

În orice caz, sunt și astăzi convins că nici propria realitate mai profundă și nici realitatea exterioară în care ne afundăm ca morcovii în huma reavănă nu acționează în modelarra ființei noastre cu puterea cu care se plămădește modul de a vedea și de a înțelege lumea și rostul nostru în ea, cu care ne-a învățat ambianța copilăriei. Firește, vedem lumea într-un anumit chip, deoarece ne-am născut dintr-o anumită plămadă, într-un anumit orizont, care este în același timp al spațiului și al duhului. Dar și pentru că ne modelăm, prin experiențele din anii copilăriei, prin noi înșine, prin gând, prin lectură și prin experiența vieții din jurul nostru.

Mă gândesc adesea acum, în amurg, la felul cu s-au limpezit și s-au depus în mine gândurile de odinioară, alcătuindu-se în gândire și îngăduindu-mi o anume deschidere asupra realității, sau, mai exact poate, făcându-mă să deslușesc unele înfățișări ale ei, lăsând învăluite în umbră pe altele.

Miguel Ángel Asturias, Francisc Păcurariu

Asterisc

Apărători și detractori ai lui Clio

Da capo: spuneam, într-un foileton recent, că vocabule ca neam și națiune, unire și unitate, conștiință și fire națională n-ar trebui rostite doar în „vremi nevoiaș”, de restriște, în stări limită: de război, de revoluție, de pandemie... În stare gravă de avarie a țării și a statului.

Supraviețuirea națiunii depinde – se vede clar acum, la ceas greu – de biserică, de armată, de școală. Or, biserica se închide (nu și supermarketurile), cei care se iau de pix cu Dumnezeu declară nocivă Sfânta Împărătașanie și slujbele infecto-contagioase, cer ca preoții să fie izolați la domiciliu; armata a cam plecat în linia întâi a altor ținuturi, prin Kosovo, Afganistan, Irak; școala e istovită de „reformiști”, dezorganizarea învățământului fiind cale sigură de destrămare a unei țări. Varii ONG-uri fabulos finanțate au devenit incubatoare de idei antinaționale, populate de progresiști până-n unghii, cărora nu le place discursul „etnocratic, folcloric, ruralist” (ca teologului Th. Baconschi), într-un cuvânt, discurs considerat conservator.

În „Revista Fundațiilor Regale” din august-septembrie 1941, C. Rădulescu-Motru deplângea cedarea unei treimi din teritoriul României, mai ales deprimarea armatei și „haosul din sufletul tineretului, care-și vede viitorul lăsat la voia întâmplării”. Partidele politice se incriminau unele pe altele, pe sistemul CARE PE CARE, atmosfera era „înveninată”, răsunau jigniri, injurii, îndemnuri la ură, exact ca acum. Să mai spună cineva că Istoria nu-și trage secvențele la xerox, că nu uzează, ca plagiatorii universitari, de metoda copy-paste.

Arhetipul e vital pentru un neam; după modele bune se modelează generațiile noi. Noi, dimpotrivă! Școala Ardeleană nu se mai află în manualele alternative de Română. „Educativilor” miniștri ai Învățământului (unul dintre ei cu bac incert, cum scrie presa, dar aflat în topul limbajului injurios) le e frică de Clio, de vreme ce au tot redus materia numită Istorie, predată haotic, cf. direcției date de Lucian Boia, pus pe *de-mitificare*, miturile întemeietoare fiind considerate falsuri. Istoricul poreclit „nu mai știu când”, care declară cu ingeniozitate vicleană că nu ține minte - ce să vezi? - când a semnat angajamentul cu Securitatea, are plăcerea, satisfacția de a nega Unirea ca efect al conștiinței de neam.

„Românii puteau invoca, firește, cum au și făcut-o, un drept etnic asupra Transilvaniei, dar nu și vreun drept istoric.” Și, nefiind democrați, nedemocrații de români ar fi trebuit să le ceară voie ungarilor și nemților să se unească. Lui L. Boia i-a răspuns acad. Ioan Aurel Pop în *Istoria, adevărul și miturile*, cu asupra de măsură; în pofida acestui fapt, un comentator politic îl propune pe Boia pentru un fotoliu de academician. Acest Roller II, activ pecere devenit activ sorosist, a fost premiat, pe cale de consecință, la Budapesta cu Crucea de Cavaler a Ordinului de Merit. Și mă întreb cui i s-o fi adresat directorul de la Humanitas cu „dragă turnătorule”.

Să citim cuvântul Seniorului Corneliu Coposu, apărut în „Dreptatea”, an 1990:

„Ungurii sunt legați toți într-o adeziune organică pe o singură chestiune națională și aceasta e ura de veacuri împotriva românilor. Pe această chestiune n-a existat în istoria lor divergență între magnați și așa-ziii lor democrați. De la cel mai mic până la cel mai mare, ei împărtășesc, cu o sinceritate nezdruncată, una și aceeași religie păgână a distrugerii noastre. Nu contestăm că ar fi printre ei oameni de ispravă, democrați și cu simțul omeniei. Dar aceștia să poftescă individual în partidele noastre. Noi nu avem nevoie de colaborarea organizației *democratice* ungurești (...)” Și, în final: „Să ni se dea dreptul ca măcar în chestiunea ungurească să cunoaștem lucrurile mai bine decât oricine.”

Ni se spune că Istoria nu mai place elevilor, nu mai interesează. Dar care Istorie? Cea care, prin curriculum iredesponsabilă, șterge progresiv conștiința apartenenței la națiune, la teritoriul național? Au intrat în uitare și Ioan Rațiu, și Gh. Pop de Băsești

(Badea George), și Vasile Lucaciu (Leul de la Șişești), și Aurel Suciu... Aurel C. Popovici a primit, pentru Replica la Răspunsul Studenților Maghiari (1893), replică pusă sub delictul de „ațătare la ură contra maghiarilor”, patru ani de închisoare și amendă uriașă.

S-a salvat fugind în Regat; a fost director la „Sămănătorul”(1908-1918), a devenit colaborator la „Convorbiri literare”.

N-a fost destul că memorandiștii au fost pedepsiți de autoritatea maghiară, că unioniștii au fost, majoritar, supuși gulagului supliciilor și exterminați. Nici anul astral al României Mari (27 martie - Chișinău; 27 noiembrie - Cernăuți; 1 decembrie –Alba Iulia) n-a fost ferit de tot soiul de „controverse” și „interpretări”. Este edificator – n’asa! – subtitlul cărții lui Lucian Boia, *Primul război mondial, și anume Controverse, paradoxuri, interpretări*. Ruga polemistului Argezei era: „Ferește-mă, Doamne, de interpreți!”

Etnovora Maica Rasia, prin cominterniști (Internaționala a treia s-a opus realizării României Mari), i-a condamnat cu proces sau fără pe unioniști. Iuliu Maniu a fost arestat la 75 de ani, condamnat pe viață, ucis la Sighet în ’53 și zvârlit, într-un sac, la groapă comună. Iuliu Hossu a murit în 1970, după o condamnare de 20 de ani de închisoare și domiciliu obligatoriu la Ciorogârla, apoi la Căldărușani. Citise Declarația de Unire cu Țara, la Alba Iulia, 1 Decembrie 1918. Dr. George Grigorovici, militant pentru Unirea Bucovinei cu România, a murit la Văcărești, în 1950. Ion Mihalache, arestat la Tămădău, în ’47, a murit la Râmnicu Sărat, la 81 de ani, în 1963. Pantelimon Halippa, președintele Sfatului Țării, a fost arestat în ’50 și predat Rusiei Roșii, în ’52, care l-a trecut prin 12 lagăre sovietice, a stat închis apoi la Aiud până în 1957, ca să moară în ’79.

Sociologul Anton Golopenția a fost ucis fără proces, numai pentru că a cercetat așezările românești de la est de Bug. „Vânătoarea de capete” (cum o numește Petru Ursache în *Istorie, Emocid, Genocid*, ediția completă tipărită de Eikon, în 2019) îi avea în vizor pe istorici. Acad. Silviu Dragomir a fost arestat în ’49, eliberat în ’55. A murit la Cluj. Bucovineanul Ion Nistor, rector al Universității Cernăuți, redactase Actul Unirii. Arestat în ’50, eliberat în ’62. Mă întreb dacă europarlamentarul, pe care nu vreau→

MAGDA URSACHE

să-l numesc, și-a meritat votul românilor de vreme ce a putut susține că puterile europene i-au dat României teritorii nemeritate la 1918-1919.

Urât dispreț manifestă neo-rollerii față de „fantomele” de la Mărășești, care nu l-au lăsat pe Machensen să-și ia șvarțul la Iași, cum își promisese, în barbă, la București. Și de ce n-am fi proletari fără naționalitate, într-o țară fără granițe? Ia să-i contrazici! Ți se spune că ești un iliberal și antiprogresist, un conservator rigid, frustrat, neluminat. Apel la solidaritate, când cercul elitist al „iluminaților”, de preferință liber cugetători, îi pun iarăși la colț roșu pe intelectualii de tip clasic? Aici s-a ajuns. „Stalin, Stalin, vrem ostași!” nu-i numai un joc inocent al copiilor din anii 50, de vreme ce „copiii mușcă din bătrâni”, acuzați de delict de vârstă (a treia). Tudor Gheorghie a strigat cu strigare în spectacolul-bocet *Degeaba 30*, în iarna, primăvara, vara, toamna vrajbelor noastre toate.

Cu câtă satisfacție scrie un istoric (nici pe el nu-l mai numesc) că blahii n-au putut să țină piept „vitejiei unгурilor” lui Arpad, că Tuhutum l-a făcut praf pe ducele blahilor, Gelu. Că unгурii, ca actanți civilizatori, au venit în Transilvania și s-au pus pe construit cetăți. Iar istoricii de marcă (excepțiile sunt puține) nu ripostează, cum s-ar conveni, cumanomanilor și dacopașilor. O face Matei Cazacu, dar n-are loc în editurile din România. Își publică peste Prut cercetarea.

Război cu Clio nu se face? Ba se face! Istoria românilor ca document și știință e declarată „vanitate”, ba chiar se vrea un manual „posteroic”, prin vocea sonoră a lui Adrian Cioroianu. Radu Preda, fost director al IICMER, apelează la bunăcuviință: „Ce lașitate din lume poate justifica frica de proprii eroi? A elimina din memorie oamenii care au fost stâlpii rezistenței în fața demonului dezlănțuit în istorie e un act de lașitate.” O spune cu amărăciune. L-a înlocuit, la conducerea institutului, doamna Alexandra Toader, care a pactizat cu Hodor și cu Demetriade, autorii blasfemiei că victimele experimentului Pitești n-au fost chiar victime.

„Istoria e un tribunal numai într-un sens: cel moral”, a scris Iorga. Or, însuși Iorga a fost omorât nu numai în pădurea Strejnic (de legionari), ci și de Roller, a doua oară; a treia oară, de rollerii II, cum i-a numit Paul Goma, care se întrec în huliri despre popor, dovedind că li s-a „gripat” rațiunea. Eseiul Patapievici îi vede pe români

urâți, vulgari, cu „fețe patibulare” și „trăsături rudimentare”. O fi citit ce susține Ivor Porter în *Operațiunea Autonomos*, Humanitas, 1991, pag. 6, că, în interbelic, „românii care urmau școli superioare erau, proporțional, mai numeroși decât englezii”?

Răspunsurile că amărății de obârșeni și-au respectat cum au putut obiceiurile, s-au rugat cum au putut, au ars sate și au otrăvit fântâni în retragere, ca să le tot refacă; au luptat pe ambele fronturi și au murit; au plătit datorii uriașe de război (că avea România de unde, mai are și acum), toate acestea sunt respinse ca falsuri naționaliste. Ni se reproșează că n-am avut universități de secol XIII, ca Oxford, Cambridge, Padova, deși am avut tăblițele de la Tărtăria (4700 î.e. n.). Istoricii de școală nouă se arată preocupați de domni pământeni, ca dezastru pentru Principate, care au dus țările la regres și instabilitate, de slabi, lacomi și impostori ce au fost: Iacob Ieraclid, Răzvan Țiganul, Iancu Sasul, Despot (cineva îi spune Despot) Vodă... Ștefan cel Mare? Teleastul Mândruță îl numește „un Becali mai nervos”.

Mi s-a întâmpat, nu cu mult timp în urmă, să ascult de nevoie, în biserica de la Coșula, refăcută cu fonduri europene, un elogiu al fanarioților, domnia lor cea mai rapace fiind prezentată de ghid ca binefacere. Or, fanarioții au fost la fel de răi, ba nu, revin, mai răi decât comisarii sovietici. Ghidul perora avântat că acei călugări greci care acoperiseră frescele au făcut tot binele, că distrugerea

Adalbert Gyuris • Evoluție

picturilor a dus la păstrarea dedesubt a galbenului de Coșula, cu mult mai grozav decât albastrul de Voroneț și verdele de Sucevița la un loc. Ghidul, absolvent de UAIC, de la cine o fi învățat istorie? Nu de la acad. Ioan Caproșu, cu siguranță.

Președinții postsocialiști, care nu cunosc corect trecutul României, ar trebui să se teamă de dreapta judecată a Istoriei când nesocotesc interesele strategice naționale. Măcar să nu spună ca preș. Emil Constantinescu, semnatarul Tratatului cu Ucraina reprezentată de Leonid Cucima, în nefasta zi de 2 iunie 1997, Tratat promulgat în iulie același an, „că „trecutul nu ține de foame”. În temnițele comuniste, da, acolo a ținut și de foame și de sete. Os de basarabean, geologul o fi uitat de Fântâna Albă, unde sute de oameni au fost uciși pentru că au vrut să vină acasă. Masacrul a fost considerat mărunț „incident de frontieră”. Mai înainte, în 8 februarie 1941, fusese Lunca. Și cu ce mână (stânga?) o fi semnat preș. Ion Iliescu, în 27 august 1991, Tratatul de prietenie și colaborare cu URSS, recunoscând implicit granițele? Ca și cum politehnistul școlit la Moscova ('54-'60), în Institutul de Energetică, n-ar fi știut că, din 1940 (28 iunie), Basarabia, Bucovina de Nord și Herța au fost ocupate de teroarea bolșevică atee.

Președinții par a-i asculta pe rollerii II. Johannis, măcinând vrajbă, a ezitat să-l declare pe Iancu erou național. L-o fi auzit și crezut pe istoricul Marius Diaconescu, cel care l-a vrut pe Craișorul moșilor criminal de unğuri? N-o fi aflat ce susținea Kossuth, că românii nu-s decât „un gunoi ingrat”, gunoi „măturat de poporul maghiar biruitor”? Manole Neagoe a dat convenita replică. Poate că nu degeaba, de vreme ce, pe 9 martie, Ziua victimelor din închisorile comuniste, tinerii din Asociația NEAMUNIT au declarat ritos: „... considerăm că, pentru a ne reveni ca neam și țară din starea tristă în care suntem, este esențial să ne cunoaștem și să ne respectăm trecutul, eroii și martirii din perioada comunistă, dar și din toate timpurile. Fără aceasta, nu ne vom putea deștepta din somnul cel de moarte. Doar luând exemplul de la curajul, demnitatea și credința lor ne vom ridica din nou. Cinste lor, eroilor noștri. Jertfa voastră ne obligă”.

Tinerii aceștia – Cinste lor!- sunt imuni la viruși ideologici. Și asta pentru că îl aud pe Dumnezeu.

Convorbiri duhovnicești Ioan al Banatului

„Nu-L vedem pe
Dumnezeu Cel care aprinde
lumina în fiecare clipă din
viața noastră.”

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, mă întreb câte cuvinte de învățătură ați spus la atâtea pericope evanghelice. Desigur că Înaltpreasfinția Voastră nu le ține evidența. Deși v-am mai întrebat despre minunea săvârșită de Mântuitorul nostru Iisus Hristos privind vindecarea slăbănogului de la Vitezda, vă rog să revenim asupra acestei pericope evanghelice consemnate în *Noul Testament* de Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan în capitolul 5, versetele 1-15.

Îps. Ioan: Mântuitorul urcase la Ierusalim, unde era sărbătoare. Înainte de a merge la templu, a trecut pe la așa-zisa scăldătoare de la Vitezda, unde erau cinci pridvoare și unde „zăceau mulțime de bolnavi, orbi, șchiopi, uscați, așteptând mișcarea apei” (Ioan 5, 3). Vedeți Hristos și apostolii Săi nu s-au dus mai întâi la templu, ci mai întâi s-au dus să-i cerceteze pe cei în necaz. Abia apoi s-au dus la templu. Ce frumos ar fi dacă și noi astăzi, înainte de a veni la sfânta biserică, cu o zi-două înainte, am trece pe la un om necăjit să-l cercetăm. O! Cât de primite ar fi înaintea lui Dumnezeu rugăciunile noastre dacă mai întâi am face și noi un mic semn de mângâiere, de milostenie față de semenii noștri!

Ajung la scăldătoarea oilor. Ce înseamnă aceasta: scăldătoarea oilor? Se scaldă oile?! Acolo era un bazin mare, pentru apă, săpat în stâncă și, cum în Țara lui Israel nu plouă decât din noiembrie și până în martie, în bazinul acela mare se strângea foarte multă apă de ploaie. Când cineva ducea la templu jertfă, un miel (sau o oaie), mai întâi trebuia spălat, înainte de a-l duce la templu, care era foarte aproape. Deci acolo în acele pridvoare se aflau oameni bolnavi. De ce stăteau ei acolo? Spune Sfântul Evanghelist Ioan că din când în când se cobora din cer un înger, turbura apa și cine intra mai întâi în apă, în scăldătoare, se făcea sănătos, indiferent de ce boală suferea. Era un semn că Dumnezeu ținea legătura cu

poporul lui Israel. Era un semn că Dumnezeu l-a ales pe acest popor, știind că din el se va naște Fecioara Maria și se va întrupa Fiul Său, Domnul nostru Iisus Hristos.

Cei care veneau să aducă un miel ca jertfă la templu, văzându-i pe cei de acolo bolnavi, făceau și cu ei o milostenie, adică le dădeau și lor ceva. Iată că de data aceasta nu vine cineva ca să ia un miel / o oaie s-o scalde în apă să fie curată, s-o ducă ca jertfă la templu, ci vine la această scăldătoare însuși Mielul lui Dumnezeu, Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

Vedeți cum oamenii luau un miel sau o oaie, un vițel și-l duceau la această scăldătoare și apoi îl duceau, pentru jertfă, la templu. Iată că și Hristos, Mielul lui Dumnezeu, urmează acest drum. Vine de pe drumurile Țării Sfinte, însă El nu intră în scăldătoare, ci vine să scalde El, să ungă El, cu harul Său sfânt, pe cei care sunt în necazuri și în dureri.

Și atunci aruncându-și privirea spre bolnavi, El care cunoștea inimile și adâncul oamenilor, S-a oprit la cel care stătea cel mai de mult acolo, de 38 de ani și pe care nimeni nu l-a aruncat în scăldătoare. Se duce la el și-i spune: *Vrei să te faci sănătos?* Și-i răspunde slăbănogul: *Doamne, om nu am să mă arunce și pe mine în scăldătoare.* Și atunci Hristos îi spune: *Ia-ți patul tău și mergi la casa ta!* Omul s-a ridicat și-a luat patul și-a plecat.

L.C.: Probabil, Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, cititorilor nu le va fi foarte clar cum și-a luat slăbănogul „patul”...

Îps. Ioan: Să nu vă imaginați că slăbănogul acela a avut un pat așa cum sunt paturile pe care dormim noi astăzi. Nu se inventaseră încă patul și nici scaunul. Pentru omul acela, patul era o rogojină care era întinsă pe jos și pe acea rogojină dormea el. Așa s-a tradus în scripturile noastre, cu termenul „pat”.

Și ce-a făcut omul? Și-a făcut sul rogojina, și-a pus-o pe umăr și a plecat cu ea. Dar nu s-a dus direct acasă, ci de-acolo s-a dus la templu,

să-I mulțumească lui Dumnezeu pentru că l-a făcut sănătos.

Dar ce s-a întâmplat pe drumul său, de la scăldătoarea oilor și până la templu? L-au văzut iudeii și-au început să-l apostrofeze, să-l certe pentru că și-a luat patul în ziua sâmbetei. Iar el le-a spus: *Cel ce m-a făcut sănătos, Acela, mi-a spus să-mi iau patul și să mă duc la casa mea.*

L.C.: Vă rog să-mi permiteți să citez în continuare din pericopa evanghelică: „*Ei l-au întrebat: Cine este omul care ți-a zis: ia-ți patul tău și umblă? Iar cel vindecat nu știa cine este, căci Iisus Se dăduse la o parte din mulțimea care era în acel loc*” (Ioan 5, 12-13).

Îps. Ioan: Iată cum iudeii au văzut rogojina pe care o purta bietul slăbănog pe umărul său, dar n-au văzut minunea făcută de Hristos, Fiul lui Dumnezeu. Ei minunea n-au văzut-o și n-au spus: *Vai, frate, până acum de 38 de ani zăceai jos pe pământ! Cine te-a făcut sănătos? Cum de ești sănătos?!* N-au întrebat nimic. N-au văzut minunea, nu L-au văzut pe Hristos, ci au văzut o veche rogojină pe care el dormise, pe piatră, 38 de ani.

Oare noi Îl vedem astăzi pe Hristos? Vedem în fiecare dimineață raza soarelui. Vedem soarele, dar nu dăm slavă celui care a aprins soarele. Vedem lumina soarelui și ne bucurăm. Însă, în zorii zilei, nu-i mulțumim lui Dumnezeu pentru că ne-a mai rânduie încă o zi de viață, că ne-a rânduie să vedem lumina soarelui, să vedem toată creația pe care a făcut-o El și uităm de Dumnezeu că a mai făcut încă o minune în fiecare dimineață cu noi. Vedem soarele, dar nu-i mulțumim și nu-I dăm slavă Celui care ne-a ajutat și-n dimineața aceasta să ne ridicăm din patul nostru și să ne vedem de ale vieții. O! Cât de mulți sunt frați de-ai noștri și astăzi care nu văd pe cer că s-a aprins soarele și văd doar raza soarelui.

L.C.: Da, Înaltpreasfințite Părinte, într-adevăr, nu vedem, din ignoranța noastră, ceea ce este evident. Considerăm că este normal să fie așa, vă rugăm să continuați.

Îps. Ioan: Când vedem soarele la răsărit, să-I mulțumim Celui care l-a aprins, pentru că fără soare n-am exista. Dar ce nu mai vedem noi? Nu mai vedem pe Dumnezeu,—

**A consemnat
LUMINIȚA CORNEA**

Amvon

Când Dumnezeu vorbește

Cu sute de ani în urmă, a existat un bărbat care a călătorit mult până când și-a găsit femeia pe care să o ia de soție. Imediat ce s-au căsătorit, ei au pornit la drum pentru a ajunge acasă. Traversau un lac foarte mare și adânc cu o barcă, când deodată a început ploaia. Nori negri și furoși au acoperit tot cerul. Omul era un războinic, însă femeii îi era foarte frică, gândindu-se că nu vor avea nicio șansă și că, cel mai probabil, vor muri amândoi.

Barca era mică, iar ploaia devenea tot mai puternică. Bărbatul stătea în tăcere, calm și liniștit, ca și cum nu se întâmpla nimic. Tremurând, femeia l-a întrebat:

-Nu ți-e frică? Acestea pot fi ultimele clipe din viața noastră. Nu cred că vom ajunge la mal. Numai un miracol ne poate salva. Nu ți-e frică? Esti cumva din piatră?

Bărbatul a râs și și-a sărutat soția pe frunte, apoi a scos sabia pe care o ținea la brâu și a adus-o aproape de gâtul femeii...El a întrebat-o:

-Ți-e frică?

Ea a început să râdă și a spus:

-De ce să-mi fie frică? Dacă sabia este în mâinile tale, nu îmi este frică. Știu că mă iubești.

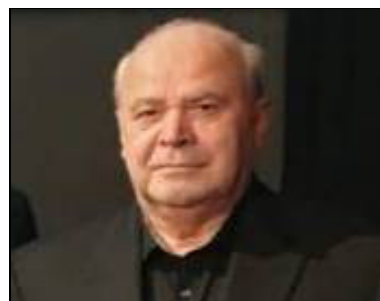
El a pus sabia înapoi și a a zis:

-Acesta este și răspunsul meu. Știu că Dumnezeu mă iubește, iar ploaia este în mâinile lui. Așa că indiferent ce va urma, va fi bine... pentru că totul este în mâinile Lui și el nu face nimic greșit.

Ticătosul Covid 19 și Frica, dușmanii zilei

Este o povestire, inclusă de Anthony de Mello în cartea sa *Cântecul păsării*, în care se povestește că Ciuma se ducea pe drum spre Damasc, când întâlnește, în deșert, caravana unui mare conducător.

- Unde te grăbești așa? întrebă conducătorul caravanei.

- La Damasc, am intenția să iau 1 000 de vieți.

La întoarcerea dinspre Damasc, ciuma se întâlnește din nou cu caravana. Conducătorul caravanei spuse:

- Ai luat 50 000 de vieți și nu 1 000, așa cum ai spus!

- Nu, răspunse ciuma, am luat numai 1 000. Frica a luat restul...

Honoré de Balzac sintetizase altfel povestea: „Moartea ne omoară o singură dată, fricile în fiecare zi”.

(Din volumul *Ce vremuri, Doamne, ce vremuri*, în pregătire la Editura "Vatra veche")

Pr. Dr. GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Convorbiri duhovnicești

→Cel care ne dă zile și sănătate. Nu-L vedem pe Dumnezeu, Cel ce îi crește pe prunci. Nu-L vedem pe Dumnezeu, pe Cel care-i mângâie pe cei bătrâni, îi petrece și-i așteaptă la poarta cerului.

Vedem doar pe ale noastre, pe ale vieții acesteia și nu-L vedem pe Dumnezeu Cel care aprinde lumina în fiecare clipă din viața noastră.

Ne punem mereu întrebarea de ce S-a întrupat, de ce a venit Hristos pe pământ. A venit pentru că m-a văzut pe mine că am trecut mai mult de 38 de ani pe lângă un sărac și pe lângă un bolnav și nu l-am văzut.

M-a privit cum am trecut de atâtea ori pe lângă un sărman, pe lângă un necăjit, care a întins mâna, și-n loc să-i pun acolo o bucată de pâine, l-am lovit peste mână și i-am zis: *Du-te și tu și muncește!* iar slăbănogului: *Du-te și tu în amarul tău!*

De multe ori aceștia au nevoie mai mult de un cuvânt de mângâiere. La mine, câți oameni vin îmi cer și ajutor pentru o casă, pentru o bucată de pâine, dar cei mai mulți sunt cei

care vin cu sufletele lor rănite și au nevoie de un cuvânt de mângâiere.

Să știți că oamenii cu cât sunt mai înalți pe treptele societății, adică au de toate, însă unii l-au pierdut pe Dumnezeu.

De aceea au nevoie de un cuvânt bun. Dacă aveți o vecină bătrână și în necaz, dacă nu puteți s-o ajutați cu un bănuț, mergeți și mângâiați-o la casa ei.

Când plecați, duminica, de la sfânta biserică, spuneți-i părintelui să vă mai dea o bucăciță de anafură. Spuneți-i părintelui: *Mai dați-mi o bucăciță de anafură, că peste drum de mine, am lăsat azi-dimineață, o bătrână bolnavă care n-a putut să vină la sfânta biserică și să-i duc și ei o fărâmiță de pâine sfințită și*

binecuvântată.

Aș vrea să vă mai pun la suflet o întrebare: nu cumva aveți pe cineva din familiile dumneavoastră care de 38 de ani n-a pășit peste pragul bisericii? Slăbănogul a stat 38 de ani la scâldătoarea din Vitezda și în credință L-a așteptat pe Hristos. De aceea eu vă spun și vă rog astăzi cu Mântuitorul nostru Iisus Hristos, fie-vă milă de cei din casele dumneavoastră și invitați-i la această scâldătoare care este biserica lui Hristos.

Dacă la scâldătoarea din Ierusalim, din când în când, cobora un înger, în localitatea dumneavoastră, la fiecare liturghie, vine nu un înger, ci Hristos.

O! Cât suspină în zi de duminică sufletele celor care au auzit în zorii zilei dangătul clopotului și ar fi dorit și ale lor suflete să se bucure de harul iubirii lui Hristos, dar au rămas întemnițate în trupurile lor și nu le-au lăsat să vină la sfânta biserică. O! De-ar ști frățiile voastre câte lacrimi sunt dincolo de zidurile bisericii în zi de sârbătoare! Ale acestor suflete.

Vă îndemn să nu dați prilejul sufletelor frățiilor voastre să plângă în zi de duminică.

Muntele Athos din Muntele Athos

(III)

Mănăstirea Grigoriu, 17 septembrie 2003

Încerc să dau ceasul înapoi, pentru că mă obsedează întrebarea și nu răspunsul. Sunt oare femeile mai puțin rugătoare? E ruga lor mai puțin fierbinte? Sunt femeile o ispită atât de mare încât să tulbure liniștea și rugăciunea bărbaților?

*

La Uranopolis, a trebuit să ne despărțim de o parte din bagaje. Oricum, nu erau bagaje pentru un pelerinaj pe Sfântul Munte. Și cu toate acestea, alegerea n-a fost ușoară. La ce să renunț? Ce îmi este strict necesar pentru un astfel de drum? În copilărie, ni se puneau întrebări, după lecturi despre aventurile lui Robinson Crusoe pe o insulă pustie, ce am lua cu noi dacă am merge pe o insulă pustie? Atunci, singurele lucruri pe care doream să le iau cu mine erau cărțile. Ce să aleg acum? Nici de data aceasta n-am putut renunța la câteva cărți, deși știam că nu sunt numărate clipele șederii și fără de preț timpul scrisului. Dacă nu le voi citi, aceste cărți vor câștiga în semnificație prin călătoria pe care au făcut-o la Muntele Sfânt.

*

Am urcat pe vaporul „Sfânta Ana”, care urma să ne ducă la Dafne. Eram mult mai ușor. Vremea caldă, aproape toridă, m-a făcut să abandonez toate hainele groase, cu orice risc. Vaporul se umple de lume pestriță, călugări, turiști, tineri (nici copiii sub 12 ani nu au acces pe Munte) și bătrâni, constructori. Se încarcă și corespondența pentru trăitorii de la mănăstiri, urcă și un camion cu materiale de construcții. În fine, am pornit, vaporul neîndepărtându-se prea mult de mal, astfel că după nu multă vreme au început să apară primele lăcașuri monahale. Par niște cetăți fortificate, gata să se apere oricând de năvălitori dinspre mare. Dacă altădată pirații reprezentau un real pericol și nu de puține ori mănăstirile au căzut pradă jafului acestora, cei care vin acum de pe mare caută mănăstirile din credință și iubire.

La Dochiaru, vaporul se apropie de țărm, pentru ca să coboare călugări și turiști, iar alții să se îmbarce pentru o nouă țintă. Urmează la rând, până la Dafne, mănăstirile Xenofont, Pantelemon și Xeropotamu. Iar mai sus, spre culmi, mănăstirile Zografu și Costamonitu. Un amestec de măreție și straniețate în aceste mănăstiri, aflate într-un moment de renaștere, prin amplele lucrări de restaurare care se fac cu finanțări și de la Guvernul grec și de la Comunitatea Europeană. E o decizie înțeleaptă, aveam să mă conving doar din vizita la două dintre mănăstiri, Simon Petra și Grigoriu, care adăpostesc valori inestimabile de cultură și civilizație, dar și comori sufletești ale jertfirii întru credință. La Dafne, lumea adunată pe punte, gata de coborâre, pare mai multă. Se pleacă într-un val, într-o învălmășeală care ne duce cu gândul la orice înafară de faptul că am coborât, totuși, la Muntele Sfânt.

Aș fi vrut, fără undă de cabotinism, ca odată ce pun piciorul pe Muntele Sfânt să îngenunchez și să sărut pământul. Am fost șocat însă de faptul că la Dafne am dat de un vacarm de bazar, cu lume agitată, turiști, călugări, comercianți. Un vacarm neverosimil pentru o lume

alcătuită doar din bărbați. Mi-am reprimat pornirea de a îngenunchea, pentru că aș fi părut ridicol și nimeni n-ar fi înțeles rațiunea gestului meu.

*

Dacă ar fi să nu mă feresc de „mândria de a fi român”, o sintagmă dezgolită de înțelesurile profunde prin abuzul de uz și prin contaminare cu ideologia roșie, aici n-aș avea niciun motiv, măcar până la un punct, să nu fac caz de românitate. Măcar pentru simplul fapt că Mihai Viteazul și-a legat numele de Mănăstirea Simon Petra, iar Ștefan cel Mare de Mănăstirea Grigoriu. De altfel, la Simon Petra am văzut un act semnat de Mihai Viteazul și pus la loc de cinste în bibliotecă. O bibliotecă modernă, cu dotări de ultimă oră, calculator, rafturi mobile, o bibliotecă ce adăpostește câteva sute de manuscrise, documente, cărți, peste trei mii de volume, inclusiv apariții editoriale recente. Două mari incendii, unul în 1580, și celălalt în 1891, au distrus valori inestimabile. Sfintele moaște și o bună parte din documente au fost salvate.

În trapeză, am descoperit chipul lui Mihai Viteazul, pictat între sfinți.

*

După câte am văzut astăzi, mă întreb, pe bună dreptate, cine ar fi cel mai îndreptățit să scrie despre Muntele Athos – un laic sau un teolog? Cred, totuși, că e bine s-o facă și unul și celălalt, într-o completare de perspective, care nu poate fi decât benefică.

Pentru un laic, documentarea în fugă poate fi inhibantă, nu doar din cauza ritmului, ci și a timpului care, la ceas de seară, e tot mai puțin, de multe ori rămânând singurul treaz în mănăstire, când „Se bate ceasul nopții în clopotul de-aramă / Și somnul, vameș vieții, / Nu vrea să-mi ieie vama”.

*

Î.P.S. Andrei este, din nou, extrem de atent cu mine, îmi poartă mereu de grijă. Sunt iarăși privilegiat, sunt singur în cameră, spre deosebire de preoți care dorm 3-4, chiar și 5 într-o cameră. Astfel însă, am puterea să mă adun și să scriu, după câte o zi copleșitoare dintr-un punct de vedere și epuizantă dintr-altul. Aș fi vrut să spun că e un vis, dar visele sunt palide față de realitățile pe care le-am descoperit azi aici.

*

Muntele Athos, împreună cu celelalte două→

NICOLAE BĂCIUȚ

peninsule, Sitonia și Casandra, se desprind din peninsula Calcidică, precum trei degete, dintr-o palmă, pătrunzând în mare.

Această republică monahală, cunoscută ca Muntele Athos, are două localități, în fapt două sate, unul fiind Capitală, Careia, iar celălalt port, Dafne. Dintr-un capăt în altul al său, peninsula e străbătută de un lanț muntos, sărac în vegetație, stâncos. De la Dafne la Simon Petra, ne-am dus cu un microbuz, pe un traseu amețitor, amenajat pe coasta abruptă, de unde marea pare un hău. De la Simon Petra la Grigoriu însă, am mers pe o cărare de munte, croită prin veacuri de călugări. Din loc în loc, cărarea e amenajată, din bucăți de pietre, ca un pavaj. Dar cea mai mare parte a traseului e dominată de stânci colțoase, lucioase de atâta umbrel, lunecoase. Soarele, în amiază de septembrie, e încă dogorător, storcându-ne broboane de sudoare. A fost ca un drum inițiativ, care aproape că ne-a vlăguit pe toți, dar toți am rezistat cu stoicism și cu o bucurie specială, cu un orgoliu la marginea egoismului, un egoism frumos însă.

O rețea de apă prin tuburi de cauciuc împânzește toată zona. Din loc în loc, sunt amenajate spații de popas și cișmele. Altfel, pentru cei neobișnuiți cu condițiile de aici, fără apă și fără un loc în care să-și tragă sufletul la umbră, un astfel de pelerinaj ar fi un calvar. Soarele arde cu putere, iar stâncile înfierbântate devin și ele sursă de căldură. Zona e acoperită în bună măsură de vegetație pitică, iar din loc în loc, cactuși uriași ne îmbie să gustăm din fructele lor în părgă. E greu de rezistat tentației, chiar dacă primii dintre noi s-au ales cu niște țepi mici, rebeli, săcăitori, care parcă nu mai vor să iasă din piele. La gust însă, fructele de cactus, pentru mulți dintre noi necunoscute, nu sunt tocmai de aruncat. Un amestec ciudat de smochine și măcieșe, cu sămburi pufoși. Chiar dacă nimeni nu știe cu precizie dacă sunt sau nu comestibile, riscăm. N-a pățit însă nimeni, nimic. Cu siguranță, pentru călugării de mai ieri, fructele de cactus au constituit una dintre alimentele de bază. Ce-ar putea crește în uscăciunea de aici? Vara, în unii ani, nu plouă nici un strop 3-4 luni. Din loc în loc, prin irigații, sunt neverosimile oaze de verdeață. Călugării își cultivă tot felul de zarzavaturi, (varză, ceapă, fasole, morcovi, roșii etc.) care sunt, de altfel, hrana de bază aici, în Sfântul Munte. Sunt mulți măslini sălbatici, dar și măslini comestibili, dar aceștia rezistă foarte bine numai irigați.

Sunt în Muntele Athos și esențe lemnoase mai deosebite – fag, castan comestibil, chiparos, lămâi. Călugării folosesc lemnul și în construcții, dar și pentru foc.

Cât despre „sălbăticiunile” care trăiesc pe aici, ele nu sunt foarte multe – mistreți, cerbi, căprioare, șacali, lupi, care-și reglează conturile, într-un echilibru natural. Aici doar sălbăticiunile consumă carne. Singura carne pe care o consumă călugării este cea de pește, iar pește, har Domnului, se află din belșug în apele Egeei.

Singurele animale domestice acceptate pe Muntele Sfânt sunt pisicile și catărul, animal bun la toate: ajută la muncile agricole, de la arat la storsul strugurilor, la căratul lemnului, la transportarea alimentelor. Pe cărările din Munte, catării mai scutesc de efort pe călugări. Catării nu pot fi însă călăriți decât pe lateral. Pisicile se aciuază pe lângă bucătării și ele sunt admise pentru că mai stăpesc rozătoarele. Dacă nu, rămân pisici vegetariene!

*

Cărare spre Mănăstirea Grigoriu

În Muntele Athos sunt, cu siguranță, mulți teologi învățați, în sensul tradițional al termenului. Părintele stareț George Capsanis e unul dintre aceștia, dar e unul profesionist. Părintele Vanca îl citează pe călugărul Daniel Noica, cu o afirmație provocatoare în acest sens: „În lume sunt mulți Dumnezeu, unul singur însă e profesionist”.

Părintele George e autor de cărți, a călătorit în lume, a predat la Universitatea din Atena, a ținut conferințe. În plus, e un cozeur adorabil. Plăcându-i interlocutorii, s-a lăsat antrenat în jocul tinerilor dascăli de la Facultatea de Teologie din Alba Iulia, care l-au asaltat cu întrebări provocatoare, născute din firești nedumeriri profesionale. Au avut însă, dincolo de amabilități protocolare, pe cine întreba. Egumenul a făcut din Mănăstirea Grigoriu și o mănăstire cultural-duhovnicească. Ne-a dăruit tuturor, cu autograf, și câte un exemplar din cartea sa *The Deification as Purpose of Man's Life*, apărută deja în trei ediții, 1992, 1997 și 2001. Cu siguranță, ucenicii de care e înconjurat, toți tineri, vor duce altfel flacăra călugăriei mai departe la Muntele Athos, având în cultură o componentă care nu poate fi ignorată.

Am întâlnit aici și un călugăr grec, Damaschin, care însă a învățat destul de bine românește și care ne-a și fost, de altfel ghid. El a tradus vreo douăzeci de cărți de teologie și spiritualitate monahală ortodoxă din română în greacă, și imboldul părintelui George Capsanis. Ne e un ambasador plătit, dar va fi răsplătit în ceruri pentru osârdia sa. A vizitat România, cunoaște bine ortodoxia românească și e convins și el că ortodoxia românească are un cuvânt important de spus în ortodoxie, în credință, în general.

A predat cursuri de muzică bizantină la Facultatea de Teologie din Arad și e interesat de lucrările lui Arsenie Boca, Arsenie Papacioc, Ilie Cleopa, de traducerea lor în neo-greacă.

Am încercat să-l momesc și spre poezia românească pentru a traduce din ea în grecește. Din păcate, peste o lună pleacă pentru doi ani, trimis de Sfântul Munte în misiune în Africa. Aici, Mănăstirea Grigoriu desfășoară o intensă activitate misionară, în Congo, Kenya, Uganda, Zimbabwe, unde se înregistrează o creștere a interesului pentru ortodoxie.

Preoții noștri primesc oferta de a se alătura, de anul viitor acestei misiuni. Nu s-a răspuns cu da, dar nu s-a făcut loc nici pentru nu. E o tentație, o provocare, o experiență care ar putea trezi curiozitatea unora.

Universul liricii carcerale

sau libertatea cu chipul lui
Dumnezeu

Supraviețuind prin cuvinte și întărindu-și ființa prin credința în Dumnezeu, mulți dintre cei care au trecut prin exercițiul suferinței au creat în anii detenției opere literare de-o valoare inestimabilă. În acel spațiu opresiv al închisorii comuniste, s-a născut poezia carcerală, în cadrul căreia instanța eului poetic este magic înlocuită de chiar prezența autorului. Nu este o poezie a jelaniei sau a răzbunării, ci o poezie care cultivă memoria, care aduce eliberarea. Unii dintre ei sunt poeți consacrați înainte de detenție, iar alții debutanți, care au promovat o poezie mai puțin conceptuală însă mai dinamică. Toți au cunoscut aceeași soartă vitregă și mulți ani de temniță grea, înfruntând același dușman : foamea, bătaia și frigul. În centrul poeziei lor a fost așezat acel spațiu al infernului, celula, fără să uite de ceilalți păzitori ai ființei lor, pe maleficul gardian, anchetatorul sau torționarul. Dacă multă vreme această literatură a trecut aproape neobservată, după 1990 s-au înființat câteva organizații interesate de recuperarea istoriei recente, s-au editat numeroase volume de poezii scrise în închisori, lagăre de muncă, domiciliu obligatoriu sau de deportare, sedii de represiune ale organelor de anchetă, centre ale gulagurilor sovietice etc. Aș semna doar câteva dintre acestea: „Poeți de după gratii“, volum editat de „Asociația Foștilor Deținuți Politici“, „Poeți din închisori“, editat de Mănăstirea Petru-Vodă, „Poezii scrise-n furtună“ sau „Unde sunt cei care nu mai sunt?“ Tot în această perioadă, s-au tipărit numeroase antologii și s-au dovedit interesele de literatură carcerală cercetători din domeniul istoriei literare ori sociologi de renume. Remarcabilă este *Antologia poeziei carcerale* a Ioanei Cistelean, apărută în Editura Eikon, Cluj –Napoca, 2006, care supune atenției cititorului această temă literară inedită. Același subiect, pus în valoare într-o structură complexă, este tratat în lucrarea intitulată *Staze și metastaze carcerale*, publicată la Editura Charmides din Bistrița, 2019. Autoarea reușește să pătrundă în

infernul lumii închisorilor printr-o minuțioasă documentare, realizând un studiu aproape exhaustiv asupra fenomenului concentraționar. Stilul științific bine argumentat se află într-o strânsă armonie cu interpretarea literară a textelor, surprinzând acuratețea și mesajul lor artistic. Cele șase capitole ale lucrării tratează aspecte ale psihologiei „damnatului, străinului și tovarășului“, arhitectura carcerală, literatura carcerală (poezia și proza), iar în anexe se referă la destinul lui Radu Gyr, Nichifor Crainic, Andrei Ciurunga, și alții, bazându-se pe valorile lirice ale operelor acestora. Fiecare și-a construit un micronivers celular copleșitor, subliniază autoarea. Cel care se distinge net, dintre ei, este Radu Gyr, poetul cu un destin aparte, condamnat de patru ori la închisoare. Faimosul poem „Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!“ îi aduce o condamnare la moarte, comutată în cele din urmă la 25 de ani muncă silnică. Pedepsa și-o ispășește între zidurile închisorii din Aiud. Poezia lui Radu Gyr este un adevărat strigăt de revoltă pentru dreptate și libertate. „Nu pentru-o lopată de rumenă pâine/ nu pentru pătule, nu pentru pogoane,/ ci pentru văzduhul tău liber de mâine,/ ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!/ Pentru sângele neamului tău curs prin șanțuri,/ pentru cântecul tău țintuit în piroane,/ pentru lacrima soarelui tău pus în lanțuri,/ ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!“ Este o poezie expresivă în care forța verbului răscolește întreaga ființă, este un refren ce trezește conștiința

omului de rând, muncitorul și țăranul, adevăratul destinatar al poeziei. Opera lui este vastă, cuprinzând mii de versuri, fără a le scrie, ci memorându-le, căci în temniță nu se permitea scrisul și nici cititul, iar instrumentele de scris erau interzise, dar inventate. Poeziile treceau din om în om prin închisori și de acolo în țară. Cei care i-au memorat poeziile, spune Ioana Cistelean, au fost Dumitru Cristea, Radu Dunăreanu, dr. N. Burlacu și mulți alții, deveniți anonimi. Poezia lui Radu Gyr se remarcă prin valoare estetică, dar și printr-o sensibilitate aparte. Ioana Cistelean, un analist fin și cercetător rafinat descoperă câteva elemente care alcătuiesc substanța poeziei și definesc atmosfera carcerală. Ele sunt adevărate motive poetice: *fierul* - „În aprigele mele belciuge,/ piatra mă-nfulecă, fierul mă sugă/ În beznă m-afund, zi de zi, și-n urât./ Întâi pân' la glezne, apoi pân' la gât./ Dar hămesit, sub lacăte, chei și zăvoare/ de tine sălbatece, viule soare,/ din carne îmi rup, din dogorâta mea smoală/ aceste cântece în pielea goală“. Al doilea element e *foamea* : „și-n celulă am rămas/ eu și foamea slăbănoagă“, apoi *frica* : „Și totuși ce teamă zbârlită și stranie/ de tine mă prinde, sfântă pierzanie“ și nu în ultimul rând *frigul* : „Noi degerăm de frig afară/ și pașii tremură pe loc“. Dincolo de suferință și disperare, poetul are viziunea divinității. Prin intermediul visului și al chipului blând și nespus de trist, Isus vine la el în celulă să-i înmiresmeze cu mâinile lui miraculoase acel spațiu sumbru. „As noapte Isus mi-a intrat în celulă,/ O, ce trist, ce înalt era Crist/ Lun-a intrat după El în celulă/ și-l făcea mai înalt și mai trist /...Când m-am trezit din grozava genună,/ miroseau paiele a trandafiri./ Unde ești, Doamne, am urlat la zăbrele/ Din lună venea fum de cățui/ M-am pipăit și pe mâinile mele/ am găsit urmele cuielor Lui“ (*As noapte, Isus...*) Poezia carcerală a lui Radu Gyr este în esență clocotitoare și eroică, iar crezul său artistic rămâne unul tonifiant, grație libertății interioare pe care și-a asumat-o cu orice preț. Dumitru Ichim îl numește „Orfeu al literaturii române“, iar Victor Pica „Homer al închisorilor românești“.

Ioana Cistelean realizează o sinteză cu profunde reflecții →

MIRCEA DAROȘI

asupra operei lui Nichifor Crainic, poet creștin prin excelență, care a îmbrățișat aceeași soartă ca și Radu Gyr. Fiind un vajnic și devotat protector al tradiționalismului, el și-a valorificat conceptele și teoremele prin poezie cu mult înainte de a fi deranjat „alesul comunist și de a fi simțit atingerea răului”. El nu-și dezmente nici în versuri formația sa teologică ortodoxă, folosind simbolurile creștine (*Cântecul potirului, Familiară, Laudă*). Poetul trăiește sentimentul dezrădăcinării, iar detenția pentru el înseamnă dezolare și deșertăciune : „Aci pământul s-a ngustat de-o șchioapă/ Iar timpul, scos din lume, e pustiu./ Eu sunt cel care s-a trezit din groapă /Și nu-și aduce aminte c-a fost viu... Viteze suflet, meșter pe ruine./ Ce-a mai rămas din tot ce-ai făurit ?/ Mai scump e un scaiete decât mine/ Și-atât sunt viu cât pipăi c-am murit. (*Limita*). El privește viața retrospectiv, căutând sensurile ei, undeva în ceața trecutului. Poezia lui Nichifor Crainic se caracterizează printr-un stil solemn, ușor retoric și pe alocuri profetic.

Andrei Ciurunga trăiește în mod dureros perioada detenției și demască subtil activitatea partidului de stânga : „Prietene ce sângeri lângă mine/ ia adă mâna dreaptă să ți-o strâng./ În stânga e și inima, dar vezi/ Acolo n-a ajuns veninul” (*Aceste mâini*).

La fel ca și ceilalți doi scriitori damnați, Andrei Ciurunga se agață de speranță, trăiește din plin dezolarea, însă nu uită să-și arate recunoștința față de Dumnezeu pe care îl invocă : „Doamne, aprinde-n cer o stea/ pentru libertatea mea/ să mă uit printre zăbrele/ și s-o văd acolo sus, / Cea mai caldă dintre stele/ La fereastra lui Isus” (*Rugăciune*).

Aici, libertatea are chipul lui Dumnezeu. Este extraordinară solidaritatea celor aflați în suferință. Ea se reflectă și prin arta creațiilor lor: „Prietene de temniță dușmană/ și frate bun de pâine fără grâu./ ne doare pe-amândoi aceeași rană/ și spumegând mușcăm același frâu”. Demersul meu ar avea și alte exemplificări cu cei trecuți prin această experiență, dar las cartea Ioanei Cistelean să fie un dialog de suflet cu cititorul, oferindu-i autenticitatea și frumusețea discursului său privind valoarea incontestabilă a poeziei carcerale.

Istoria românilor

CEA MAI FRUMOASĂ POVESTE

Adrian Cioroianu este Decanul Facultății de Istorie a Universității din București, de peste două decenii. A publicat în multe reviste și ziare din țară, adesea putând fi văzut, în calitate de colaborator, la diferite televiziuni.

Autor al mai multor volume de istorie, eseuri istorice sau politice, scenarii pentru documentare de televiziune și, mai recent, al unui roman, în prezent lucrează la scenariul unui serial documentar pentru Televiziunea Română.

„Cea mai frumoasă poveste - câteva adevăruri simple despre istoria românilor” este, așa cum reiese din titlu, un volum istoric scris din propria perspectivă asupra evenimentelor marcante din istoria noastră, evenimente povestite pe înțelesul tuturor categoriilor de cititori, de orice vârstă.

Un volum inedit, de aproape 300 de pagini, de povești legate de perioada regalității, de cele două războaie mondiale, de Tezaurul românesc trimis la Moscova, de mișcarea legionară și cât de mult a influențat aceasta cursul istoriei, de moartea lui Nicolae Iorga, de instalarea regimului comunist și consecințele nefaste ale acestuia, care se mai resimt încă și astăzi, de evenimentele din decembrie 1989. Adrian Cioroianu ne dezvăluie astfel că savantul și istoricul Nicolae Iorga a fost unul dintre părinții naționalismului modern.

Însă a sfârșit tragic, la vârstă de 69 de ani, împușcat de legionarii lui Corneliu Zelea Codreanu, la marginea unei păduri aflate în drumul spre Capitală. Un alt episod inedit și necunoscut de foarte mulți români se referă la intrarea României în al doilea Război Mondial, despre care Regele Mihai a aflat de la ... radio.

Aceasta pentru că generalul Ion Antonescu, conducătorul statului în acel moment, luase singur decizia de a se alătura Germaniei în operațiunea de atacare a Uniunii Sovietice.

Însă Antonescu nu s-a gândit să îl anunțe pe rege despre această decizie, mai ales că nu îl invitase la niciun consiliu de război.

Scriitorul relatează, de pildă, despre colonizarea economică a României, care a durat 11 ani, din 1945 până în 1956, prin vestitele Sovromuri (cooperative sovieto-românești, întreprinderi mixte, în care resursele economice aparțineau României, iar conducerea era sovietică).

În realitate, sovromurile au fost o manieră cosmetizată de spoliere economică.

Despre venirea lui Ceaușescu în fruntea Partidului Comunist Român, după moartea lui Gh. Gheorghiu-Dej, în martie 1965, istoricul afirmă că a fost un joc abil pus la cale și jucat de Ceaușescu exact cu „ășii” de care dispunea: promisiuni făcute unor membri ai Comitetului Central că ii va avansa în funcții înalte dacă îl vor propune prim-secretar al PCR. „Scopul scuză mijloacele”, principiul machiavelic după care s-a condus permanent Ceaușescu, i-a servit pentru a se debarasa de potențialii rivali, atunci când se simțea amenințat.

Despre evenimentele din decembrie 1989, care au marcat înlăturarea dictaturii comuniste, Cioroianu afirmă că „Ceaușescu a fost omorât de propriul sistem”; soarta s-a întors cumva împotriva dictatorului.

În ultimul capitol al cărții sale, istoricul se întrebă și ne întrebă dacă România este cumva condamnată să fie la coadă Europei. Sau avem acea uriașă capacitate de regenerare, după fiecare eșec sau greșală?

ROXANA LADUNCA

Din ciclul "Pământ canadian"

iarna mea

iarna
mă mângâie cu frig
ca și cum brațe uriașe
mi-ar primeni sufletul
de întuneric

mi-aduce lumina rece din
nord
unde oceanul
mă desparte
de mine

nimc nu rămâne la fel
doar frigul
își mai declamă rolul
în noaptea care-ascunde
trupul

mă mângâie cu întuneric
ca și cum brațe uriașe
mi-ar primeni sufletul
de frig

iarna mea
căldura mea

conjugări *in memoriam PT*

mai știi să conjugii verbe
am fost întrebată

da am spus
și am început cu
a fi

eu sunt tu ești el este...
aici m-am oprit
nu
el nu mai este

dacă vrei să conjugii mai
departe
schimbă verbul
mi s-a spus

îl înlocuiești pe a fi cu a
pleca

eu plec tu pleci el pleacă...
iarăși m-am oprit
el nu pleacă
el a plecat

verbele ard în lumânare

trecut
prezent
conjugări...

neterminatele secunde

vrei sens în toate?
la ce bun?
nici frunza veștedă
din pom
nu recunoște
un atom
când verdele devine
brun

întrebă-ți iarba
din grădini
când nu e-n rouă
ci e seacă
de-aude ramuri
ce se pleacă
sub norii plânși
dar prea puțini

privește florile
din vase
ele oferă
prin culori
exemplu cum
zâmbind să mori
sub cerul împânzit
de raze

nu
sens în toate
nu-i niciunde
nu-l căuta
ascuns în gând
ci lasă-ți trupul
traversând
neterminatele secunde...

păsările au tăcut

păsările din Canada
așteaptă primăvara
în tăcere
iar din liniștea lor pulsează
dorința-mi
de-a le auzi

*pe sub copacii dezgoliți și
gri
îmi port tristețea cea de
fiecare zi*

păsările din Canada
nu știu poezia lui Prevert
dacă le-aș desena o colivie
niciuna n-ar intra în ea

și n-ar cânta
vai n-ar cânta

*zăpezi și brume-mi par
eterne
stratul de verde nu se-
așterne...*

păsările din Canada
așteaptă primăvara
în tăcere

știu însă
dacă mă voi ruga
cântul lor
din nou va răsună....

*eu vă aștept cu ruga până-n
vară
printre arțari să-ncepeți
corul iară*

*dar azi e-atât de frig și vânt
și greu
doar în Canada iarnă e
mereu?*

frânturi de-albastru

frânturi de-albastru-n adiere
peste zapada muribundă
e primăvară doar în sere
răcoarea-n cețuri ne inundă

și rătăcim cu gându-ntruna
cum o făceam și altădată
la florica numiai una
ce din zapadă drumu-și cată

răsari azi ghiocea plăpândă
în țara-n care iarna-i rege
lângă zapada muribundă
un mugur stă să se
dezlege...

când prietenii

când prietenii

sunt departe
și tac

când primesc de la ei
mesaje
pre-redactate
pre-memorizate
pre-dez-personalizate

când vocea le e ascunsă
în roboți telefonici
când eu sunt
doar un nume
pe lista lor de distribuție

când dialogul
e monolog
iar eoul tace

atunci
numai atunci
mă întorc înspre obiectele
din jur

le scriu
le vorbesc
le cânt
le povestesc iubirea
ce le-o port
le depăn istoria vieții mele
le arunc o privire de copil

văd obiectele
tangibile și mari
le ating
le colerez
le simt

intrate sunt în mine
intrată sunt în ele

oamenii sunt născuți
ca să trăiască printre
oameni

mă-ntorc totuși
înspre obiecte
atunci
numai atunci

când prietenii mei
sunt departe
și tac

**VERONICA PAVEL
LERNER**

(din cartea "Neterminatele
secunde", Ed. Vatra veche
2020)

PROZAICE

Ne distrugem singuri planeta provocând seisme! Ne mâncăm între noi, provocând dezgust... pisicile negre sunt cam multe să scuiăm peste umăr

Privim istoria care se repetă sau crime în serie căutând ADN-ul ucigașilor Învățământul perpendicular „multilateral dezvoltat” pe toate căile se anulează baza temeinică a unei meserii... și ce dacă te pricepi la calculatoare, la programe, la mobile, unde ne e baza unei meserii adevărate, studiu, doctorate (ne)împrumutate... avocați fără examene... ne macină impostura, furtul internetic la drumul mare „și eu vreau să fiu scriitor” – spune ciocănitorea mâncând hârtia făcută din lemnul atât de scump!

*

Nu-ți mai asculta mintea, nici pulsul care bate atât de repede în preajma ta. Nu-ți da cu presupusul când luna plină te schimbă și energiile pozitive năpârlesc. Nu mai privi înapoi cu mânie, când cei pe care i-ai iubit te-au părăsit, doar pentru că își caută alte ființe care să le cumpere tăcerea!

Îți plângi de milă – îți spui, privind în oglinda fisurată de vreme – Doar rama veche îți mai păstrează conturul!

*

Orbecâind, căutându-ne rădăcinile. Rima perfectă se dezvăluie. Armonia devine o corvoadă. Slăbiciunile sunt puse pe tapet.

Gândurile sunt aliniate ca soldații. Sunetul e numai ritm de orgă electronic.

Până și violonista își caută echilibrul. Vibrato-ul larg, flagiolet, sunet pe o coardă de canar.

Într-un târziu, racul din mine născut de solștițiu spune că va spune adevărul. Publicul e înșelat de virtuțile comentatorilor de pe margine. Au reușit să ne divizeze în grupulețe ciopârțite de furtuna de nisip.

*

Sexualitate sau arta de a tăcea! Tot sexul meu e bolnav de apatie. De fragilitatea pierdută în ani. Ca o floare care se închide în fața soarelui dogoritor. Picioarele încrucișate, să oprescă fecundarea cu liane ascunse văzului. Doar materialul în bie.

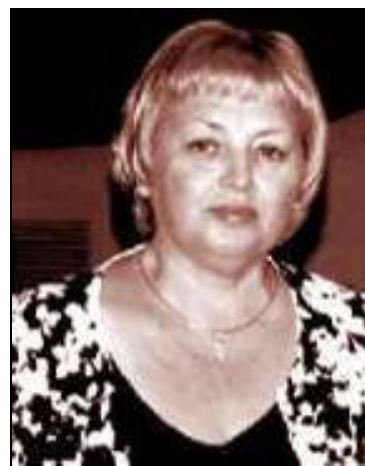
Cum mama mea îl croia. Se mula pe neputința de a înțelege trecerea anilor. Reprimarea sau regenerarea care se mai zărește doar într-un surâs forțat.

*

Tot mai lungi îmi par zilele fierbinți. Iar nopțile albe sunt copleșitoare. Visez cu ochii deschiși petrecerile trecute. Mi le închipui pe cele noi ca un lapte corăslit – Uneori, aceste scenarii dictate de starea în care mă aflu sunt penibile atacuri la persoană – Parcă ceva din mine se dedublează în altă ființă dintr-o oglindă concavă, care-mi arată cu degetul ridurile. Falii de nevindecate, cu toate că încă nu-s oarbă. Mă împac cu mine în târziu amintirilor bune. Și mă rog să nu răspund cu instinctul agresiv. Cu aceleași cuvinte chintă spartă de oglinda cioburi. Judecătorul îmi dă și el ultima sentință: viață!

*

O pasăre. Prea puține lucruri seamănă cu realitatea (ne)virtuală, nici măcar muzica sufletului! Tonul joacă rolul principal, sterilitatea imaginilor care cumulează în van vârsta nepriceperii în domeniul bifurcațiilor de tot felul. Stângaciul din naștere te poate ajuta! Nu încerca să înțelegi această scrisoare. Lava se revarsă fără avizul cerului, fără dicționarul minții, cum spui tu în limba care vrei să mă visezi! Cifrul lunei pline se ascunde de mine astăzi, chiar de-mi este înscris în palmă chiromanția eșecului ca și semnul apei! Cu toate astea, ea mă ghidează, mă educă, mă aruncă în brațele tale virtuale cu puterea nopții incandescente, fără a înțelege ceva din acest mister! Dar tu știi să traduci imaginile mele, cunoști transfigurarea fulgerului din bunătatea ochiului, bunătatea cuvântului, cunoști limba universală a alăptării sugaciului la sânul mamei adolescente, firave dar convinsă de misiunea ei! De dincolo de oceanul înghețat dintre noi, de dincolo de silabisirea stâncilor, te rog să mă iei în seamă acum... și nu mai târziu! Tu nu știi încă nimic din răstălmăcirile Doamnei: pietrele mă conduc spre cearceaful amintirilor. Columnele lui Solomon îmi străjuiesc baldachinul fostei feciorii, îmbrăcată ca o zeiță autentică, am fost (umblam atunci pe malul Jijiei, pe linia de cale ferată sărind din piatră în piatră, iubind și

fiind iubită cumsecade, în zorii zilei,) așa cum poza mă arată atunci, la 18 ani. Doar o umbră a copacului redă în mod real portretul meu ca o Giocondă... poem de debut descris prin faldurile rochiei, prin poziția mâinilor). Dacă trăiești în trecut, ai șansa să-ți recuperezi adolescența ai șansa să-ți întâlnești idealul pierdut, ai șansa să cuprinzi brațul bărbatului ales să te conducă spre noaptea sărutului aprins de stele albastre, de flăcările abisului încă neînceput, neștiut dar presimțit, ca și cum roua dimineții este gustată întâi și întâi, nu ștearsă de tehnologia înaripării voite!? Dar tu ce ai ales? Moartea părinților în celălalt capăt de lume când nu te-au urmat în Continentul minunilor? Visele reținerii în absconsul vitraliilor neînțelese? Să zbori între continente... între vid și lumină! Inspirația e conglomerat al pietrei divine ce se află atât de aproape de mine aici, la Ierusalimul dorit cu ardoare! Întoarce-te, deci, aici de unde-ți sunt rădăcinile!

O pasăre dezarticulată se îndreaptă ca un bolid spre pământul verde plin de cernoziom împietrit. Ea își știe sfârșitul.

*

În inflexiunile vocii, se ghicea o zi despărțită de vis neverosimilă Încleștările lumii împânzeau trecerea gândului în cuvânt.

Din inflexiunile vocii am aflat că lumea-i sfârșită – lumea din noi.

*

Disimulare avem și prieteni care încearcă să te atragă în viața publică uitând târziu lucrurilor. Nici măcar nu suntem pe harta lor ca moștenire lirică. Vor să-și facă concediul în→

BIANCA MARCOVICI

Iubirile zombi

Se eliberează goliciumea din mine
hai, nebunie, sparge zidurile
mi-e teamă de apusuri, de serile
lungi
iubirile-zombi orbescăiesc printre
oameni

derulează-mi noaptea de pe axul
minții
scoate-mi paravanul vinovăției din
tâmples
mă voi dezvăța să mă urăsc poate
să-mi ofer în dar un ochi fără pată
licuricii speriați se vor stinge totuși
în gheare de vrăbii

niște zori să-mi aduci din târgul de
vechituri
să-mi aleg de sub genele gândului
ziua
când se aud răcnete prin ospicii
nebulii știu că vine și mai multă
durere

gânduri evaporate se depun ca o
ceață
peste tarabele vânzătorilor de vise
plec pe străzile de aur
să caut lumina, splendida lumină
ca să alung din mine umbrele vieții
trecute

stau în fereastra plină de răni
aștept răsăritul iubirii să vină

Treizeci-arginții

zâmbetele îmi parvin
pătate prin ferestrele vieții
îmi scrii cu degetul inimii
te iubesc apăsător de mult
nu-mi ucide poemul

fără el sunt doar tăcere stânjenitoare
nici măcar toamna nu poate smulge
din mine frunzele veștede
ale trecutelor iubiri
crudă - palma timpului
ne deșartă pe valul nopții
întunecând oceanul cu vise

dacă tace clopotul s-a sfârșit lumea
totuși un greier își frământă arcușul
prin gânduri care se scriu cu
nectarul zeilor în loc de cerneală
iată de ce sângerează albastru buzele
mele
încercând un zâmbet

în imperiul răului bunătatea este
cel mai mare dușman
suntem înșelații fără de preț
lipsește puțin să-mi scot și eu
din întunecatul Yin treizeci-arginții

Viței de aur

Aveam sufletul fluid
se scurgea prin pâlnia timpului
tâmples-mi erau sparte cu
pietre aruncate din praștia nimicirii

într-o cavitate ascunsă mai pâlpâiau
totuși urmele vieții

Buzunarele mi le umpleam cu iluzii
și
mă încăpățânam să construiesc
turnuri în care
limbile pământului se încurcau
desigur de fiecare dată

De-aș putea altoi lumile interstelare
cu trovanți umani
suntem totuși pâinea fără de miez
din cuptoarele timpului
pe jarul pizmei se înăspresc fălcile
destinelor

S-au legat păsările văzduhului de
arbori
ce rost își avea zborul deasupra
pustiei
acolo până și cerul e spart
totuși... continui să adun nisipuri
albastre
conturând în aer îngeri păzitori

Apoi mă lepăd de tine, Doamne,
de când mă știu mă lepăd de tine
și tot îți făgăduiesc credință în miez
de noapte
ca să te vând la fiecare cântat de
cocoș

Distilat din esența unei generații
confuze
îmi făuresc vițeii mei de aur
mă îmbăt cu sângele stors sub
teascul durerii
mă îmbăt și cânt... mă îmbăt și
plâng...

mă îmbăt și apoi mă urăsc

EMILIA AMARIEI

PROZAICE

→Israel să-i plimbăm, să le pregătim
săli să conferențeze, noi să fim
publicul... să ocupăm scaunele
libere, să fim pionii de pe tabla lor
de șah, să ne facem selfi și să scriem
catrene.

Dincolo... nici nu figurăm. Unii
îți scriu singuri despre propriile lor
cărți, își invită criticii, îi omenesc –
asta da reușită. În curând, la NY, îți
promit o lansare de carte... Istoria ne
va cuprinde pe toți în țara în care
curge laptele și mierea, cu
portavioane. Ei scriu despre criticul
cutare, noi scriem despre cartea lor.
Pactul fericirii.

Parcă-i un concurs de frumusețe.
Fiecare are piciorul mic și visul
90-45-90. Eu dormitez fără astâm-
păr, eclipsându-vă surâsul decide
cum să reușesc la competiția colaju-
lui prin absența stării – fur calculato-
rul nepoților la o oră divină... stri-
cându-vă faldurile rochiilor crepona-
te. Doar muza va șterge roșul de bu-
ze preferă pal-natural și timiditatea
poetului care lătră la lună.

Căutându-ne pulsul, busola ne
direcționează. Vărsăm blidul speran-
ței. Chipurile, nu e drum de întoarce-
re. Trioletul se desface pe portativ.
Râsul penibil al morții nu-mi mai dă
fiori, singurul lucru care mă mai a-

trage e plimbarea de dimineață pe
faleza pavată cu vise, unde privesc
pantofii uitați pe plajă...
Sinucigașii apar mai târziu cu
numele afișat, pomeniți la știrile din
presa ebraică – fac legătura cu
papucii uitați pe plajă... erau și niște
ciorapi albi, albi, care atârnavă
molatic în pantofi... și niciun nume.
Un anonym, cum suntem toți – în
fapt, ne construim statui de nisip și
regii poartă ciorapi albi imaculați, în
curând, cutia mea poștală va fi
negociată de vânt, deocamdată e o
adresă necunoscută, bizară ,poate e
mai bine... să nu-mi citesc numele –
căutări pe google, toți își caută
statuile virtuale în casa mea.

Asterisc

Nevoia de Divinitate și refugiul în tine însuși

Într-unul din numerele cotidianului francez „Le Nouvel Observateur” publicista Marie Giselle Landes - făcând un paralelism între incertitudinile pe care ni le ridică existența cea de toate zilele și regresul trăirilor psihologice generate de-această stare de fapt – pune un accent deosebit pe refugiul și închistarea cetățeanului în sine însuși, pe imperioasa necesitate de Divinitate.

„Tinerilor li se spune că lumea în care trăiesc nu este bună de nimic, că (ea) a pierdut rațiunea de-a fi, că este o lume de oameni singuri, de oameni triști, de oameni urați... Se spune asta de o sută, de două sute, de trei sute de ori pe zi. Și, deodată, soluția: trebuie să găsim pe cineva care, investit cu o putere divină, este menit a fi urmat, menit să conducă omenirea întregă spre noul său destin. Și, firește, acela este Profetul” - nota ea.

Trebuie să mărturisesc faptul că respectivul articol m-a pus serios pe gânduri. Apoi, ieșind în stradă, cu groază am constatat că avea deplină dreptate, că încă are deplină dreptate!

Constatând continua devalorizare a societății, a moralei acesteia între altele, constatând că această Societate nu prea mai are nimic de preț, nici măcar onoarea, omenia în sine, solidaritatea sau munca, nevoia de închistare în mine însumi a venit ca o salvare, nu ca o soluție simplă de compromis.

Într-o lume improprie visului și poeziei, în care cei îmbuibăți dar goi pe dinăuntru sunt preferați numai datorită conturilor ciudat îngroșate, a mașinilor de lux și a vilelor crescute

ca ciupercile după ploaie nu prea mai pare a fi loc de suflet și omenie.

Valorile s-au răsturnat inexplicabil, de parcă am asista la o nouă facere a lumii.

De altfel sau într-o altă ordine de idei, cu mentalitatea de „grup ales”, stare care-i caracterizează pe cei din așa – zisa Înaltă Societate, nu se poate lupta față în față.

M-a mirat și mă miră continua dorință de parvenire, pe orice cale și orice mijloace, fie ele chiar și mai puțin ortodoxe, a celor aflați – vremelnici! – la putere.

De fapt, ținând cont de faptul că VICIUL cel mai puternic care a dominat, care domină încă și care va mai domina omenirea până la sfârșitul ei este VICIUL PUTERII, nu-mi rămâne decât să conchid că această atitudine de dezinteres față de nevoile și necesitățile Celuilalt, tinde să fie deja o caracteristică a tuturor. Deci, chiar și a mea!

De aici și până la o refulare interioară nu mai este decât un singur pas. Dar și acela mic, micuț chiar!

Ce ne rămâne atunci de făcut?

Încotro să ne îndreptăm atenția din nou și pașii?

Singura salvare vine atunci chiar din partea Divinității, singura care te mai face să te simți tu însuși, nestigmatizat și nedepersonalizat de o continuă regresie a societății.

Cum se poate ajunge la o astfel de împăcare cu tine însuși?

Nu e greu de aflat!

La tot pasul îți ies în întâmpinare tot felul de Aleși care-ți oferă formula

Ilarion CIOBANU

Adalbert Gyuris • Ilarion Ciobanu

„magică”, anume apartenența la Sfânta lor Grupare.

Și cum accentul care, bineînțeles pe faptul că EI sunt Singurii pe Calea Cea Bună, că ei sunt Cei Mai Aproape de Cer, adică de Dumnezeu, îți și prezintă un soi de Cod Valoric la... purtător.

Unul pe care, cică, dacă îl respecti cu strictețe e ca și semnat biletul de călătorie spre Mântuirea dorită, odată cu depărtarea de impuritățile trăirilor cotidiene.

Adică spre-o eliberare deplină din strânsul și, totodată largul corset existențial, din demagogia care-a devenit o adevărată trăsătură de bază a actualei societăți.

Urmarea? Nimic nu te mai deranjează, nimic nu te mai interesează – în afară de trâmbițata mântuire, logic! – nimic nu-ți mai stârnește senzația de victimă, nimic din tot ce te-ar mai putea nemulțumi.

Devii imun cumva la devalorizarea leului nostru deja văduvit e coamă, la constatarea lărgirii și adâncirii ropilor din asfalt, la creșterea galopantă a prețurilor, la spectrul obsedant al șomajului și al asigurării traiului zilnic.

Totul capătă brusc o culoare roz, reconfortantă, lăsând loc numai mulțumirii depline.

Asta aduce cu sine statul în casă, când alții își strigă cu voce tare nevoile în stradă, neapartenența la clasa politică, când alții continuă să spere-ntr-o schimbare la față a lumii, la fel față și de multe altele, toate reunite sub un singur cuvânt: Dezinteres, Apatie sau Neputință.

O neputință care, dacă ar fi bine înțeleasă, ne-ar sări în proprii noștri ochi, nemulțumindune și mai mult. Dar nu e așa!

Nu e așa, pentru că acest Joc place, place făcând, la rândul lui, un altfel de joc, al celor aflați la Putere, al celor ce nu sunt interesați decât de ei înșiși.

Conștientizând că nu e nimic de făcut, singura întrebare pe care mai îndrăznesc să mi-o pun e aceea: CE SĂ FAC?

O întrebare pe care și-o pune fiecare Om, o întrebare care ne frământă pe fiecare dintre noi.

Chiar dacă nu vrem să recunoaștem că e așa.

IOAN ROMEO ROȘIANU

Starea prozei

LA PETITUL IEPELOR

Obiceiul meu de a merge măcar o dată pe săptămână, de preferință sâmbăta, după apă, la cel mai bun izvor din împrejurimile orașului, undeva, la câțiva km de acesta, spre nord, n-a însemnat pentru mine numai o simplă aliniere la tabieturile concitadinilor care, cu mic, cu mare, cu bicicleta sau pe jos, iau zilnic cu asalt zona supranumită Poligon, de câțiva ani buni populată cu lacuri cu pește, fost domeniu, înainte de anii puterii populare, al unui bogătaș armean, care amenajase pe vremuri, acolo, un poligon de instrucție pentru regimentul de artilerie al orașului, căruia îl închiria.

Într-o după-masă de octombrie când, după un șir de ploii mărunte, aproape mocănești, țina ogașelor rămase de la roțile tirurilor (care de câteva săptămâni cară lemne cu nemiluita la șosea și mai departe) începuse să se sfarme pe-ncet scorojindu-se la soare, mă urc pe bicicletă și, în ciuda presiunii câinilor ciobănești care, de când cu libertatea asta proprie UE-lui, atacă pe oricine le iese în cale săvârșind acte reprobabile, ajung repede pe drumeagul ce se abate de la șosea, distanță de câteva sute de metri, până la crepla de lângă lacul de la intrarea în Poligon. Nu poate exista o bucurie mai mare ca cea care îți aduce foarte aproape, imagini dragi ale copilăriei (Bachelard ar zice „imagini onirice”), cu crepla, loc arhicunoscut, unde pe vremuri, ne răcoream ca emirul lui Al. Macedonski, când acela dădea cu coloana de cămile, de o oază în plin deșert, și unde povesteam câte și mai câte. Cu toată disiparea nostalgiei după alte timpuri (ce romantic sună!), astăzi, în prezența guoaielor de tot felul (însăși plăcuța care interzice aruncatul guoaielor în natură, cu eventuala pedeapsă de zece mii de lei, e transformată în gunoi semibiodegradabil), a pungilor și a peturilor abandonate din loc în loc pe tot parcursul „Văii Române”, izvorul cu apa rece și cristalină, ca țâșnită dintr-un izbuc nervos, îmi dă senzația de care am mare nevoie: cea de mare prospețime.

Ajung într-un final, la locul mult dorit, îmi pregătesc bidoanele spre a

le umple, nu fără a bea din pumni, o gură din apa cristalină și rece care năvălește pe țeava de deasupra creplei, apoi așez unul dintre bidoanele a câte 5 litri fiecare, pentru a-l umple, privindu-mi lung, chipul printre mormolocii de broască și lipitorile, cu toate trecătoarele, ce înoată bezmetice printre algele de pe fundul creplei. Deodată mă simt înconjurat de câini ciobănești. Stau nemișcat câteva secunde, încremenit chiar, crezând că dacă aș proceda altfel, ar sări brusc la mine. Deodată, din spate se aude o voce răgușită, însoțită de o tuse prelungă de fumător înrăit:

- N-ai frică, om bun, că nu mușcă oamenii...

Întorc capul și văd un om scurt și gros, roșu-violet la față, fără gât, cu pălărie de pădurar pleoștită și cu gura pardosită cu dinți de tablă groasă, pe care cel mai mic zâmbet îi dezvălește ca pe o salbă de mărgele afișate spre vânzare la talcioc. Necunoscutul se apropie, dă mâna cu mine rostind un nume, pe moment neinteligibil, și intră repede în vorbă:

- Apă de milioane, domnule, cum rar mai găsești...Apă de apă, nu altăceva!

Confirm cele auzite printr-un gest cu capul, că doar ce era să fac, și privesc mai departe ambele chipuri în oglinda apei, al lui și al meu.

- O poți verifica - continuă el să pară tot mai interesant, în ciuda faptului că eu nu catadicseam să-i răspund prompt - O poți verifica cu rachiul, domnule... Și știi cum? Tornii apă peste rachiul într-n păhar și ai să vezi 'mneata că rachiul nu să albește ca la orice apă.

Și tot stăpânul câinilor, după câteva momente, văzând că răspund numai cu gesturi vagi cu capul:

- De când stau aici, de pază, domnule dragă, uite acolo, lângă

ifronul acela și lângă tractoarele cu care cărăm buștenii din pădure, am tot *beut* apă din asta și nu m-am săturat, așa bună-i, bat-o cucu' s-o bată!...

Umplu ambele bidoane cu apă, le ferec bine pe portbagajul bicicletei, cu un extensor de duzină, de mâna a treia, pregătindu-mă apoi, încet de plecare.

- Să știi, domnule dragă - aud din nou vocea răgușită a necunoscutului de lângă mine - că și caii mai bine beau apa asta, decât cea de acasă, de la noi, că eu vin de departe tare...

- Câți cai ai? - întreb ca să mă aflu în treabă și mai ales să nu se simtă prost necunoscutul din fața mea.

- Eu? - face omul mai mult gros decât lung și cu un piept ca un teren de fotbal - Hă-hă-hă! Apoi eu am doi, domnule scump, da' ficioru' meu are *tri* hărmăsari bine făcuți așa, ca hărmăsarii de rasă, negri ca mura și nărăvași nevoie mare, mai ales când le dă câte o găleată de ovăz. Da' ce folos că ficioru' ăsta are de *tăte* și *hărmăsari* și casă și grajd și *tevelizoare* în fiecare cameră și *leptopi* peste leptopi, că dacă nu-i înșurat...

- Câți ani are? - îl provoc.

- Poi cât' ani *zâci* să *aivă*, domnule dragă? Poi să tot *aivă* 48-50 ca ceasu'...

- Și n-are iubită? - îndrăznesc să-l descos.

- Are, cum să n-aivă? Are o *fomeie* jos cu pălăria, care are și ea *tri* iepe lipițene. *Tri* iepe are și el trăiește cu ea, cu *fomeia* asta așa, cum îi la modă acum, că știi ce fac tinerii în zua de az'. Să ia cu hărmăsarii lui cu tot, ficioru' ăsta și să duce la *fomeie*, băi omule, în pețit la iepe...

- Cum să meargă cu armăsarii la pețite, omule? - fac eu.

- Uite așa - răspunde omul - Iarnă-vară, să ia și să duce cu toț' armăsarii la pețit, macar că are o merțană de toată frumusețea, ce *mere* pe motorină ca un avion cu *reacte*. Să ia și să duce ca racheta, la mândruța care-l așteaptă ca pe împăratu' Peștilor, cu tot, cu țoc și cu poc, adecă cu cele *tri* iepe mândre și ele. Că i-am tot zâs la copilu' ăsta fă ce faci, dragu tatii, vizitează-o pe stăpâna iepelor, bat-o cucu, da' *borbandează*-o odată, ca să fie borbandată și să faceț' macar un copil.→

NICOLAE SUCIU

- Adică, vrei să spunei că dacă tot marge el cu armăsarii la peșitul iepelor – fac eu – n-ar fi rău să margă și la peșitul stăpânei iepelor și atunci n-ar mai încăpea nicio explicație.

- Ce *explicația*, domnule? – se înfoaie omulețul, cu bărbia tremurândă, ca dovadă că întrebarea mea nu-și cam avea rostul.

- Cum ce explicație? – răspund pe același ton, zicându-mi în gând „acum fie ce-o fi” - Cum se explică faptul că el merge cu armăsarii la ea și ea îl așteaptă acasă cu iepele?

- Dumneata n-ai treabă cu *explicațiile*, domnule dragă, așa cum n-am nici eu treabă cu *explicațiile* dumneatale. Corect?

- Corect – zâmbesc eu cât mai concesiv – Am înțeles, am înțeles, dar mă rog, de ce nu e invers? Femeia să aibă trei armăsari și feciorul dumitale să aibă trei iepe?

- Pentru că fecioru' meu are trei armăsari și pentru că nu-i place iepele...- ridică rotofeiul mai sus tonul.

- Aha! – fac eu mai mult în glumă – Tot așa cum la femeia cu care stă el nu i-ar plăcea să crească armăsari, nu?

Omulețul din fața mea acum pare a se uita de undeva, de sus la mine, măsurându-mă din cap până-n picioare de câteva ori, la intervale mici de timp, fără să răspundă la replică.

- Nu-nteleg ce treabă ai dumneatale cu harmăsarii la fecioru' meu și cu iepele la femeia cu care își face de lucru fecioru' meu și cu-cu-cu peștatu' la-la-la iepele femeii cu tri iepe?

- Ce treabă să am eu? – mă holbez ca și cum aș fi încercat să mă dezvinovățesc – Dumneata, domnule dragă, povesteai de toate astea, adică de peșitul iepelor, ca și cum te-ar deranja că feciorul dumitale se duce și el, la femeia cu iepele...

- Pă mine să mă deranjez, domnule? – tună omulețul gros și fără gât - Chiar așa am ajuns, ca omul să nu mai poa' să meargă liniștit cu harmăsarii la iepe, măi domnule?

- Nu – încerc, cu un nod în gât, să salvez ceea ce se mai putea salva - Nici într-un caz...

- Dumneatale, domnule, să știi că n-ai voie să-l iei la hop pe fecioru' meu dacă să duce *une* să duce, cu harmăsarii lui *propii*, *adecă* la iepele

care-i așteaptă pe armăsarii lui, așa cum așteaptă iepele când să scaldă ele în *hormoanele* lor proprii de hormoane muieresti. Toate acestea mă interesează numa' pă mine înțelegi? Pă mine care mi-s tatăl feciorului cu tri armăsari negri ca corbu'. Așa cum mă știe lumea din tot împrejurul satului nostru. Că și când fecioru' meu avea opt armăsari buni de montă, miă tot așa mi să spunea: tatăl stăpânului cu tri armăsari. Acum ai înțeles, domnule?

Nu știam acum cum să procedez. Trebuia să-mi cer scuze. Zis și făcut. După ce înclin ușor capul cum că am înțeles și încă prea bine ce spune el, murmur:

- Atunci, scuze – și dau să iau bicicleta parcată lângă parapetul creplei.

- Ce scuze, băi omule? – scrâșnește omul din măsele, în prima fază de manifestare a stării nervoase, apoi zbiară la mine ca și cum eu mă aflam pe vârful dealului de vizavi, nu la o jumătate de metru de el, iar câinii încep să mârâie ca și cum i-ar fi băgat cineva pe toți odată în priză – Eu am mutră de scuze, băi, după ce că te-ai băgat în problema asta, ca *supozitoriu* introdus greșit unde a fo' introdus *supozitoriu*?

Și să știi că eu nu-s capsoman să te dau în judecată pentru miștouri, că i-oite, am câinii aci și, la un semn...Ha-ha-ha!

Adalbert Gyuris • Atică

Adalbert Gyuris • Exercițiu

La un singur semn vei ajunge zob, omule, ca când ai fi ieșit de la darac.

Zicând acestea, omul pornit la culme, dă să se apropie și mai tare de mine. La fel și cei patru câini. El, un sfert pas spre mine, câinii, tot un sfert un pas spre mine, în spatele lui.

- Eu-eu-eu v-am lăsat, stimate domn – îngaim timid și dau să plec.

- Acum să pleci, bă domnule? – face el cu buza de jos tremurândă - Acum, după ce ai jignit pă fecioru' meu și pe cei tri harmăsari și pă femeia cu cele tri iepe lipițene? Acum?

- Nu acum, stimate domn, că atunci... – mă fâstăcesc eu în grabă, mai mult a glumă.

Străinul se înseninează la față și răspunde:

-Așe da, scumpule...Atunci da...

Aplanată atmosfera, câinii se tolănesc pe rând, în iarba uscată de secetă, plescăind a pagubă cu limbile - șervețele umede de atâta salivă.

- La revedere, stimate domn – murmur și-i întind mâna, fără să mă recomand.

Atunci și el îmi întinde mâna recomandându-se:

- Tatăl stăpânului cu tri armăsari...

- Să trăiască tatăl stăpânului cu tri armăsari! – exclam forțat.

- Mulțam, tinere, la fel – adaugă el încântat pe jumătate.

Urc pe bicicletă și mă fac nevăzut.

Biblioteca Babel

Jean-Baptiste Pélissier

Imponderabil ca o poezie, sufletul...

Era odată un refren care ne-n cânta cu armonia lui pătrunzătoare și pe care noi, românii, ni-l însușeam ca pe un titlu de noblete națională. „Că nu e om să nu fi scris o poezie” este însă cât se poate de uman și sunt printre noi nu poeți, ci suflete poetice ce stau ascunse vederii scriind doar de dragul artei adevărate bijuterii literare. Așa s-a nântâmpat să răsără în cale-mi câteva versuri rătăcite în mediul virtual care m-au provocat să scotocesc mai pendelete acest deșiș invizibil am poeziei.

Jean-Baptiste Pélissier trăiește acolo unde s-a născut, în proximitatea culturii franceze, în umbra lui Montaigne. Iar stihul său galez atinge înălțimi și adâncuri interioare cu o finețe răscolitoare. Stăpân pe meșteșugul artei sale, Jean-Baptiste Pélissier supune cu atâta delicatețe cuvintele intențiilor sale artistice, încât ele se lasă seduse și scot la lumină izvoare de trăiri și emoții dintre cele mai nobile și pure. O fântână nesecată, forța imaginativă a acestui poet! Pana lui-i de aur toată. Un seducător al muzei, al capricioasei muze pe care greu o poți găsi disponibilă.

Sclav al armoniilor, Jean-Baptiste Pélissier se consideră mai degrabă cântăreț și actor. Profesor de teatru fiind, își construiește cu meșteșug propriile spectacole. Cu chitara sa dă concerte de muzică și poezie de unul singur. Impregnat de stilul lui Georges Brassens, propune spectacole în care muzica vestitului aed francez prinde noi contururi interpretative pe versuri inventate ad-hoc.

De pe site-ul de poet al domniei sale, „istorisiri interioare” (recitsinterieur.blogspot...), vă propunem câteva traduceri pe care le dorim, în română, la înălțimea emoției voltairiene.

Insomnie

Când mă ții strâns de păr, ești o amantă odioasă.
Cânți din pumnal și din chitară toată noaptea.
Cine ți-a cerut să transformi în dale penele pernei mele?
Din ordinul cui fântării tăi se pecetluiesc în infern cu tenebre...

O noapte întreagă să-ți frâng buzele, să-ți blestem umbra,
să implor eliberarea.

În fluxuri, refluxuri, refuzurile suspinului, zâmbetele lunii,
curenții de ceață ce mă însoțesc binevoitori, oh!, dulcea
mea vagaboandă. Insomnie.

Mircea ALBULESCU

Mircea ALBULESCU

Horațiu Mălăele, Adalbert Gyuris•Mircea Albulescu

Jean-Baptiste Pélissier cu sufletul pe coarde

Finalul ți-e aproape, casc. Vin!

Prevăd sfârșitul celui ce era până astăzi, și va deveni altul.
Eu cel de mâine va fi doldora de blesteme împotriva celui
de astăzi, cel care te sărută, nesupusă insomnie, amantă a
ordinelor morții care ne-o înfățișează ca pe o delicată
promisiune.

Ploaia picură câte puțin cam peste tot, prospețimea se
cațără pe podele, iar cei care se târâie prin ceață gem de
durere.

Văd peste acoperiș cum se-nrouează noaptea.

Aud șoapte prin colțurile străzii.

Mirosul de pâine prăjită îmi intră în nări, mirosul cafelei
calde, a croasanelor.

Și ca-ntotdeauna dispari la primele scânteii aurite ale
zorilor.

Soarbe noaptea

Soarbe-ți noaptea ca pe laptele mamei
Până la cerneala aurită

A zorilor

Să trosnească viața în tine

Să răzi cu lacrimi

Să-ți sărezi pâinea în lacrimi de fericire

Să fii acest miracol mister

Între cer și pământ

Opintindu-se în nori de praf

Să fii furtună cu luciri schimbătoare

Aversa salvatoare

A bucuriei celei mai triste

Să compui sublime rugăciuni păgâne

Pentru umbrele copacilor

Pentru susurul apelor

Liniștea odihnei

Pene

Apă

...

O pânză se destramă

În spatele ațelului cerul rămâne pur

Astăzi este ultima pagină a lumii

Și este pentru tine

O pânză se destramă și în cutele cârpei

Doar praf

O pânză se destramă și în spatele ei

O scânteie, un diamant, un izvor, un sărut, ce știu eu

O stea cam rozie care fredonează în taină

Soarbe-ți noaptea ca pe laptele mamei

Până la cerneala aurită

A zorilor

Prezentare și traducere GABRIELA MOCĂNAȘU

Ocean întors

Democrația în declin

Fiind an electoral, ne întrebăm pentru a câta oară dacă votul nostru contează, dacă societatea este cu adevărat democratică, și dacă nu, cine sunt cei care determină cursul lucrurilor. În America, observă Noam Chomsky, „*economic elites and organized groups representing business interests have substantial independent impacts on U.S. government policy, while average citizens and mass-based interest groups have little or no independent influence*” (elitele economice și grupurile de interese ale business-ului au un impact substanțial asupra politicii guvernului U.S., în vreme ce cetățenii obișnuți și grupurile de interes ale maselor au o mică influență sau deloc - Noam Chomsky, *Who Rules the World*, New York, 2016, p. 2). Studiile au demonstrat că marea majoritate a cetățenilor cu venituri modeste „*are effectively excluded from the political system, their opinions and attitudes ignored by their formal representatives, while a tiny sector at the top has overwhelming influence*” (sunt efectiv excluși din sistemul politic, opiniile și atitudinile lor ignorate de reprezentanții lor, în timp ce o minoritate la vârf are o influență covârșitoare - idem, *ibidem*). Din această cauză reacția alegătorilor n-a întârziat să apară de câțiva timp, manifestându-se prin apatie și absenteism. Analizând alegerile din 2014, Walter Dean Burnham și Thomas Ferguson au arătat că rata participării la vot a fost comparabilă cu situația de la începutul secolului al 19-lea, când dreptul la vot fusese acordat doar bărbaților care făceau dovada proprietății. (cf. *op. cit.* p. 2).

Stă oare Europa mai bine? Ne răspunde tot Noam Chomsky: „*In Europe, the decline of democracy is no less striking, as decision making on crucial issues is shifted to the Brussels bureaucracy and the financial powers that it largely represents.*” (În Europa, declinul democrației nu este mai puțin izbitor deoarece luarea deciziilor în probleme cruciale este atribuită birocrăției de la Bruxelles și puterilor financiare pe care le reprezintă - idem, *ibidem* p. 3). Cu invazia imigraționistă,

căreia Europa trebuie să-i facă față și cu anemiarea identității culturale europene pe zi ce trece, datorită propagandei neolibérale, globaliste Vestul continentalului își pierde relevanța din ce în ce mai mult.

Declinul Europei, pe care îl prevestise Oswald Spengler prin *Der Untergang des Abendlandes*, 1918; 1922 - *Declinul Vestului*) îl vedem producându-se sub ochii noștri. Trăim un timp interesant și dramatic. Acei „*masters of the universe*”, la care s-a referit economistul britanic Adam Smith, orchestrează în culise mersul lumii cu impact asupra milioanei de oameni ignoranți în domeniul deontologiei politicienilor.

În ciclul electoral prezidențial 2020 în SUA tensiunea dintre grupurile de putere și diferitele segmente ale populației cu interesele lor este crescândă. O majoritate nemulțumită de stagnarea salariilor de vreo treizeci de ani, de pierderea beneficiilor, a joburilor, prin strămutarea marii industrii în Extremul Orient, vlăguită de recesiunea economică din 2008, dorește schimbarea macazului cu orice preț. Nu a ajuns în punctul unei revoluții, nici pe departe, dar a devenit mai vocală ca oricând, chiar și în absența sindicatelor, care au fost desființate de-a lungul deceniilor de la Reagan încoace. Partidul Democrat a încetat demult să mai reprezinte pe lucrători, alăturându-se Partidului Republican în colaborarea cu lobiștii, în colectarea banilor de la marile corporații și în elaborarea legilor pentru privilegiați. Avem în America, s-a spus nu o dată, un singur partid, cel corporatist.

În absența unui partid care s-o reprezinte, clasa muncitoare în număr mare se aliniază în spatele candidatului a cărui agendă corespunde în cel mai înalt grad aspirațiilor ei. Și acesta a fost în 2016

ca și acum în 2020 senatorul de Vermont, Bernie Sanders.

Septuagenarul Bernie Sanders are o agendă constantă de treizeci de ani: ridicarea salariului minim (\$15 plata pe oră) pentru a permite muncitorilor un trai decent, îngrijirea medicală să fie universală, educația în colegii și universități publice să fie gratuită, pensiile să fie garantate și decente, taxarea celor mai mari venituri, care în prezent se sustrag obligațiilor elementare față de guvernul federal. Cheltuielile medicale sunt exorbitante în SUA, atât de exorbitante încât milioane de americani au fost aduși la sapă de lemn, împrumutându-se ca să le plătească. Prețul medicamentelor și al tratamentelor, în creștere continuă, asigură profituri enorme medicilor și industriei farmaceutice supranumită Big Pharma.

Oamenii sunt nevoiți să treacă granița la canadieni sau la mexicani ca să-și procure medicamentele mai ieftin. Destul de jenant pentru cea mai bogată țară de pe planetă!

Obiectivele senatorului Sanders sunt de bun simț, dar pentru a manipula cetățenii americani ca să-i îndepărteze de orientarea Sanders, media, elitele neoconservatoare și democrații vânduți marelui capital etichetează această agendă progresivă drept socialistă. De la McCarthy încoace oligarhia s-a priceput să însăpăimânte poporul american cu amenințarea comunistă, care ar reprezenta esența răului socio-economic. Ideile marxiste au fost interzise în universitățile americane, nefiind predate nici măcar pentru cultura generală a studenților. Nu-i vorba că însăși colapsarea lagărului comunist a oferit o lecție clasei muncitoare americane. Dar ideile senatorului Bernie Sanders nu sunt comuniste, ci mai degrabă inspirate de social-democrația europeană, modelul suedez și cel german. Senatorul de Vermont nu contestă capitalul, dar îi cere să renunțe la o parte din uriașul profit pentru eradicarea sărăciei cronice, pentru rezolvarea conflictului dintre polul bogăției exagerate și cel al pauperizării accelerate.

Septuagenarul Bernie Sanders luptă cu pasiune și fermitate pentru crezul său de-o viață. El reprezintă aripa progresivă a Partidului Democrat, aflat în cea mai mare parte a lui→

SILVIA URDEA

în derivă, în frunte cu congressmena Nancy Pelosi, care a devenit multimilionară de când activează la Washington. Bernie Sanders „*is the real thing*”, cum spun americanii, adică este autentic, constant în activismul lui, egal cu sine însuși. Are de partea lui tineretul și din ce în ce mai mulți indivizi care încep să înțeleagă iluziile tendențioase ale societății de consum, ale culturii celebrităților. Sanders devine tot mai mult vocea celor care nu au o voce. Pe aceștia Chris Hedges îi descria exact în cartea sa, *Empire of Illusion* (New York, 2010): „*The working classes, comprising tens of millions of struggling Americans, are shut out of television's gated community. They have become largely invisible. They are mocked, even as they are tantalized, by the lives of excess they watch on the screen in their living rooms. Almost none of us will ever attain these lives of wealth and power. Yet we are told that if we want it badly enough, if we believe sufficiently in ourselves, we too can have everything. We are left, when we cannot adopt these impossible lifestyles as our own, with feeling of inferiority and worthlessness.*” (Clasa muncitoare, cuprinzând zeci de milioane de americani care se zbat, sunt excluși din comunitățile exclusive televizate. Ei au devenit invizibili. Sunt batjocoriți, chiar și când sunt surescitați de viețile opulente privite pe ecran în camerele lor. Nimeni dintre noi nu va atinge nivelul acelor existențe de bogăție și putere. Dar ni se spune că dacă dorim cu tot dinadinsul, dacă credem suficient în noi înșine, și noi vom putea avea orice. Când nu putem adopta aceste inaccesibile stiluri de viață suntem lăsați cu sentimentul de inferioritate și nimicnicie - *Empire of Illusion*, p. 26).

Datorită agendei sale electorale răspunzând nevoilor de decenii ale majorității, senatorul de Vermont a devenit cu totul indezirabil. Am aflat aceasta din mascarada alegerilor din 2016, când Partidul Democrat a numit-o candidata sa pe Hillary Clinton, care a intrerpins tot ce i-a stat în putință să submineze candidatura lui Bernie Sanders. Uneltirile lui Hillary Clinton, pe de-o parte, pentru a bara desemnarea lui Bernie Sanders și, pe de altă parte, pentru a contracara avansul lui

Donald Trump spre scaunul prezidențial, au fost de-a dreptul „eroice”, dacă dăm termenului o conotație negativă. Toți banii contribuabililor azvârliți pe înscenarea de proporții numită Russiagate indică gradul înalt de corupție, care infectează oligarhia la nivelul ei de sus. Bernie Sanders, „inamic public nr. 1” trebuie oprit cu tot dinadinsul, deoarece redistribuirea banilor celor superbogați, pentru acoperirea necesităților stringente ale populației, este de neimaginat pentru elitele americane. În acest scop democrații vânduți și republicanii își dau mâna într-o fericire. Mai degrabă vor democrații să iasă Trump decât Bernie Sanders atât de solidare sunt cele două partide, cel democrat și cel republican, în fond unul singur, repet, partidul corporatist.

Un interviu acordat de senatorul de Vermont lui John Harwood la CNBC (februarie 2014) clarifică orice nelămurire referitoare la planul de bătaie al candidatului. El arată că urgența măsurilor propuse se impune din cauza sistemului politic „*totally corrupt and owned by billionaires*” (total corupt și aservit miliardarilor), precum și unei „*massive amounts of corporate corruption*” (cantități masive de corupție corporatistă). A pornit cu intenția de a crea o mișcare de masă, „*millions of people, working people, young people, people who believe in justice, in the political process*” (milioane de oameni, muncitori, tineri, oameni care cred în justiție, în acest proces politic). Cu sprijinul acestei mișcări și-a propus „*to change the system politically, economically*” (să schimbe sistemul politic, economic). Mai mult decât atât, vizează modificarea sistemului de valori al acestei țări, punând la baza lui aprecierea pentru munca onestă și dedicată, nu pentru acumularea exagerată a bogăției: „*We're not going to worship corrupt billionaires anymore, we're going to respect teachers and child care workers and cops and firefighters and small business people*” (Nu-i vom mai venera deloc pe miliardarii corupții, vom respecta pe profesori și pe cei ce îngrijesc pe copiii noștri, și pe polițiști, și pe pompieri, și pe micii antreprenori). Această nouă viziune etică și respingerea sponsorărilor de

la marile corporații conferă cu adevărat unicitate campaniei electorale susținută de Bernie Sanders.

Ca să curme nervozitatea adversarilor, Bernie Sanders se declară un continuator al reformelor președintelui Franklin Delano Roosevelt, care în discursul său din ianuarie 1944 (State of the Union) a subliniat că americanii au tot felul de libertăți, precum cea a cuvântului, religioasă, cea de asociere, „*but what we don't have are guaranteed economic rights*” (dar ceea ce nu avem sunt drepturi economice garantate). **Și pentru aceste drepturi economice vrea Sanders să lupte pentru ca ele să devină „human rights” (drepturi ale omului).** În acest scop, corporațiile vor trebui să includă în consiliile de conducere 45% indivizi din rândul muncitorilor. Muncitorii trebuie să aibă reprezentare în megacorporații, să aibă dreptul la opinie în cadrul deciziilor corporatiste și, încă mai mult, să li se distribuie părți din profitul realizat. Și aceasta, oricât ar părea de nou în SUA a și fost aplicat demult în țări europene ca Germania sau Suedia. La obiecția jurnalistului că asemenea schimbări ar putea duce la o încetinire a ritmului creșterii economice, Sanders răspunde că nu este just să fie considerat numai acest factor, atunci când, în ultimii treizeci de ani bogăția aceluși vârf de 1% din societatea americană s-a ridicat cu 21 trilioane de dolari în timp ce jumătate din clasa de mijloc și sărăcime trăiește de la un cec la altul.

Sanders și-a propus să transforme orientarea Partidului Democrat de la dependența de sacul cu bani al corporațiilor la grija pentru interesele clasei muncitoare, așa cum s-a manifestat acest partid cu decenii în urmă. Pe lângă aspectul economic, accentul discursului lui Bernie Sanders cade pe latura morală a societății americane contemporane și pe cea de justiție, care se află în grea suferință. El confruntă marile monopoluri cu propriile lor excese, care au sacrificat marea majoritate a populației. Astfel relevă că, deși marii bancheri de pe Wall Street prin practicile lor nesăbuite au împins țara și lumea în criza din 2008, nici unul nu a fost trimis la închisoare și asta trebuia să se întâmple. Absența măsurilor punitive la adresa →

HAIKU

3.

Romantici, corbii,
Pe alba iernii coală
Scriu versuri negre.
Sentimental crows
on the winter's white paper
writing black verses.

5.

Senile versuri:
Amară tânguie
Pe-o gură de moș.
Senile poetry -
heartbreaking lamentation
in the old man's mouth.

26.

Desfrunzit de ani,
Gândul înțeleptului
Miroase-a carte
Leafless after years,
thoughtfulness of wise man -
sweet smelling of book.

24.

Vulcan erupând –
O înflorită roză
După milenii.
Active volcano –
after millennia, rose
again flourishing.

31.

Aleatoriu,

Castanul dă cu zaruri
Printre trecători.
Aleatory,
chestnut throwing the dices
among passer byes.

34.

Întreaga viață
M-a ocrotit un înger.
Îl voi întâlni?
The entire life
an angel tempered myself –
will I ever meet him?

41.

Fără Duhul Sfânt
Simple animale-am fi,
Evoluate.
Without Holly Ghost
we would be animals -
just a bit evolved.

57.

Susurul ploii
În profunzimea nopții
Îngână gândul.
Rain's susurration
in the profoundness of night
babbling the thought.

76.

Mor pe limba lor
Păsări mii. Doar noi murim
Pe-a ornicultului.
Every bird dies
by its own tongue. Only us,
by the clock's hands.

131.

Și azi mă mână
Invizibila mână
A mamei, din Cer.
Steered even today
by the invisible hand
of mother - from Heaven.

167.

La moara de lemn -
Carii macină anii
Inel cu inel.
At the wooden mill
the woodworms eat the years
ring after ring.

RADU ȘERBAN

DEMOCRAȚIA.....

→vinovaților a dezgustat profund poporul american. Bernie Sanders spune lucrurilor pe nume, adresându-se corporațiilor: „*We're tired of your greed and we are tired of your corruption, ... I do not respect or support criminals who are killing people, who are harming people, and are lying about what they're doing.*” (Suntem sătui de lăcomia voastră și de corupția voastră, ... Nu respect sau sprijin pe criminalii careucid oameni, care fac rău oamenilor și apoi mint în legătură cu cele comise). În schimb prețuiește antreprenorii onești, care crează noi produse și noi joburi, adică pe acei oameni dedicați slujirii binelui public.

Întrebat cu ce o să plătească pentru reformele propuse indică sursa spre „*the top of 1/10th of 1% should be paying substantially more than they're paying right now*”(vârful de o zecime din 1% trebuie să plătească substanțial mai mult decât o face acum). Patronul companiei Amazon, cel mai bogat din lume, a realizat în

2019 un profit de 11 miliarde dolari și n-a plătit un sfanț la taxele federale. Ne întrebăm cum de este posibil?

Este lesne de înțeles de ce atât democrații vânđuți corporațiilor cât și neoconservatorii nici nu vor să audă de ideile social-democrate diseminate de Bernie Sanders și s-au pus demult să lucreze împotriva lui. Ne-a demonstrat campania electoală din 2016, total falsificată în direcția subminării lui Sanders și ne-o demonstrează manipulările pe față din prezent.

Tot soiul de miliardari aruncă mânușa în ring, doar, doar vor întoarce sensul luptei supporterilor foarte mulți ai lui Bernie Sanders. În 2016 el a fost susținut de atât de mulți tineri încât numărul lor a întrecut pe cel al tinerilor votanți ai lui Hillary și Trump la un loc. În anul acesta tinerii care plâneau la convenția democratică din 2016, simțindu-se biruiți de uneltirile clintoniadei, sunt hotărâți să ducă lupta până la capăt pentru candidatul care îi exprimă cel mai bine.

Momentul Iowa, cu care au debutat alegerile din faza primară în 3 februarie a.c., a dovedit din plin că „*dark money*”(banii întunecați) sunt aruncați cu sacii pentru falsificarea rezultatului, care a fost amânat din felurite motive puțin întemeiate. Inițial a fost declarat câștigător Peter Buttigieg, fost primar într-un orașel din Indiana, ins cu totul necunoscut, dar împins în arenă ca favorit al establishment-ului.

Un homosexual de 37 de ani cu un palmare confecționat ca să satisfacă toate standardele, mai ales pe cele ale neoliberalismului.

Pete pare mai mult, cum s-a spus de către unii observatori, o figură caricaturală decât un candidat adevărat.

Vom urmări în desfășurarea procesului electoral de anul acesta dacă manevrele îndepărtării lui Bernie Sanders vor continua sau dacă oligarhia va decide să permită mulțimilor măcar o dată la patru ani să se exprime liber. Miza este extrem de mare și tensiunea socială - direct proporțională cu această miză.

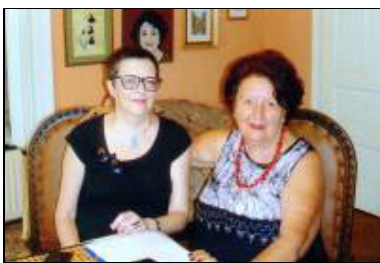
DOAMNA AMBASADOR
CARMEN PODGOREAN
LA ORA UNUI BILANȚ
SĂRBĂTORESC
(III)

-A.S.: *Ce vă încântă la poporul acesta și ce vă nemulțumește la argentinieni?*

C.P.: Argentinienii sunt foarte îngrijiți și atenți la ținută, inclusiv la siluetă. Sunt însetați de cultură, sunt sociabili, sunt extrem de toleranți față de diversitatea culturală, etnică sau religioasă. Au o *Constituție* și o atitudine de ansamblu deschisă imigranților. Au spații culturale și sportive din abundență, cluburi de cartier. Ei organizează în Buenos Aires seri literare și de teatru sau de muzică mai mult decât în orice alt oraș pe care îl cunosc. Sunt amabili și calmi. Ce mă nemulțumește? Ei bine, uneori, în administrație, acest calm se dovedește inefficient. Ticul lor verbal este "*tranquilo*" ("fii liniștit"), pentru că se mișcă încet comparativ cu ritmurile noastre europene. De aceea, ei nu-ți înțeleg graba. Îmi spun uneori că asta vine din distanțele mari pe care le-au avut și le au de străbătut, ceea ce lua mult timp - dar chiar dacă asta mă ajută să-i înțeleg, nu-mi aduce, în schimb, nici timpul și nici răbdarea la care, poate, ei se așteaptă.

-A.S.: *Care au fost cele mai reprezentative proiecte ale activității dumneavoastră diplomatice pe care le-ați dori continuate?*

C.P.: Mi-aș dori, ca linie generală, să transmit diplomaților tineri entuziasmul și autoexigența în a cunoaște cât mai profund cultura societății în care sunt trimiși să reprezinte țara - începând, desigur, cu limba locului. De asemenea, importanța relațiilor cu societatea civilă. Activitatea diplomatică trebuie să includă, în mod constitutiv componenta de diplomație publică. Aceasta răspunde unei evoluții a societății în general și a diplomației contemporane, ce nu-și mai poate permite să rămână închisă. Diplomatul este răspunzător față de public, nu doar față de autoritățile cărora le este subordonat. Atitudinea lui trebuie să fie sinceră, justă, rațională, conștientă de consecințele fiecărui cuvânt, gest, demers pe care îl pronunță sau îl face. Aceste calități

ale diplomatului pot contribui la rezolvarea unor tensiuni în relațiile internaționale. A nu răspunde la întrebări, ascunzând cauzele reale ale unor situații, încurajează denaturările și exagerările de tot felul, provocând reacții nefondate și uneori chiar periculoase.

-A.S.: *Ce proiecte de viitor aveți în plan diplomatic?*

C.P.: Îmi propun să duc la bun sfârșit misiunea mea, ce intră deja în "prelungiri" față de durata obișnuită de 4 ani a unui post diplomatic, ca să las un teren prielnic celor care vor veni la Buenos Aires după mine. Aș dori ca ei să construiască în continuare aceasta relație, valorificând și "cărămizile" pe care le-am așezat în mandatul meu. Ca exemplu de proiect concret, aș vrea să amintesc în mod special -pentru că e legat și de activitatea dumneavoastră și colaborarea care ne-a adus acum împreună - proiectul dedicat lui Emil Cioran. Un proiect care a crescut și s-a ramificat într-o manieră neașteptată. El pornise încă din 2017 cu susținerea ideii de către filosoful și scriitorul evreu argentinian de origine română Thomas Abraham, născut la Timișoara. Deși Abraham nu este un "cioranian" (ca mulți alți, împătimiși adepți sau exegeți ai filosofului român) -sau poate tocmai pentru că nu este, dar este un filosof care iubește dialectica contrazicerii - a organizat în noiembrie 2018, un Colocviu internațional dedicat lui Cioran, sprijinit financiar de Ministerul Culturii din Argentina și găzduit de Biblioteca Națională a Argentinei, prestigioasa instituție căreia Jorge Luis Borges i-a fost director. Tomas Abraham a moderat evenimentul de înaltă ținută academică, la care a fost invitat profesorul Ciprian Vâlcă de la Timișoara, cercetătorul argentinian Gustavo Romero, columbianul Alfredo Abad Torres, brazilianul José Thomaz Brum și scriitoarea argentiniană de origine română Alina

Diaconu, bine cunoscută în întreaga Americă Latină.

Alina Diaconu, care l-a cunoscut personal pe Emil Cioran la Paris și a întreținut cu el o consistentă corespondență, a participat în primăvara acestui an și la o altă sesiune dedicată (citez formula dumneavoastră) „rășinăreanului lumit” Emil Cioran, la Universitatea din orașul italian Napoli din Italia; iar imediat după aceea, a fost invitată Colocviilor Cioran desfășurate chiar la Rășinari, pe care le-ați organizat și găzduit ca Președintă a Ligii culturale „România – Franța” din Sibiu. Acum, aflu de la Ciprian Vâlcă că pregătește pentru anul viitor, la Timișoara, un colocviu Cioran la care speră să-l aibă ca oaspete pe Tomas Abraham. Este fascinant cum afinitățile culturale pot țese astfel de relații în jurul Planetei...

- A.S.: Îmi face o deosebită bucurie să precizez că datorită tactului dumneavoastră diplomatic, a inteligenței practice, ați mobilizat instituțiile abilitate și ați făcut posibilă primirea oficială în România, la început de lună mai 2019, a scriitoarei Alina Diaconu, stabilită la Buenos Aires, într-o vizită simbolică făcută la exact 60 de ani de la plecarea din țară. Din programul ei dens a făcut parte și participarea cu o conferință strălucită și cu lansarea noii cărți *Dragă Cioran. Cronica unei prietenii*, tradusă în limba română de Gabriela Banu și lansată în țara noastră la București în 6 mai și apoi la Colocviile Internaționale Emil Cioran de la Rășinari în 11 mai a.c., adică înainte de a fi lansată în limba spaniolă, în care fusese scrisă. A fost un succes pe care noi două, conlucrând cu tenacitate l-am făcut posibil. Așa ne-am și cunoscut într-o intensă corespondență, nu?

A.S.: *Ce alte reușite diplomatice puteți consemna?*

C.P.: Până la „alte reușite”, aș vrea să menționez că Alina Diaconu tocmai a lansat la Buenos Aires o nouă carte de poezie, *Rosas dels desierto (Trandafirii deșertului)*, iar în contextul acestei lansări a fost prezentat cititorilor săi argentinieni și exemplarul-semnal din volumul *Dragă Cioran...* pe care, împreună, l-ați lansat la București. Primirea cărții, pe care am înțeles de la autoare că dumneavoastră ați realizat-o ca→

ANCA SÎRGHIE

„Semnal editorial” i-a făcut nerăbdători să vadă publicată, aici, și versiunea în limba spaniolă. Ediția propriu-zisă, promisă de ICR București, se lasă încă așteptată.

Alte proiecte: pentru celebrarea Centenarului Marii Uniri am făcut anul trecut ciclul de seminarii academice, începând cu cel privind minoritățile etnice din România - eveniment organizat în colaborare cu Universitatea *Tres de Febrero* din capitala Argentinei. Acest proiect simbolic a avut ca protagoniști pe Thomas Abraham, care a conferențiat despre identitatea sa multiplă, ca evreu din România și argentinian prin adopție, pe profesorul de istorie de la Universitatea din Timișoara Victor Neumann și pe soția sa Simona Neumann, comisarul proiectului *Timișoara-capitală culturală europeană în 2021*, care a vorbit despre coexistența etnică din orașul ei, căci ideea de armonie etnică și multiculturalism au contat mult în selecția Timișoarei. Eu am vorbit despre romi; a fost interesant, a participat la seminar și un activist și scriitor rom din Argentina, Nedici, dezbaterile au fost foarte dinamice. Tot în noiembrie 2018, în aceeași serie dedicată Centenarului Marii Uniri, a avut loc și un seminar de istorie conceptuală, organizat în colaborare cu Universitatea “San Martin” din Buenos Aires și găzduit de Muzeul cărții de pe lângă Biblioteca Națională a Argentinei, unde protagonistul român a fost profesorul Neumann, alături de profesorii Universității partenere, Claudio Ingerflom și Adrián Velázquez. Am mai realizat – la prestigiosul Centru Cultural Borges - o interesantă expoziție fotografică intitulată “România în două epoci”: un dialog în imagini între două artiste-fotograf care, independent una de alta și la 23 de ani distanță, au imortalizat, în călătoriile lor în România, aceiași gen de subiecte. Julie Weisz, încă pe atunci renumită ca fotograf de artă, fusese invitată în 1989 în România ca fotograf de modă, într-un grup de jurnaliști chemați să scrie despre turism, vinuri, design vestimentar și despre Castelul Bran; scăpând de supravegherea însoțitorilor desemnați de autoritățile române, ea a surprins realitatea sumbră a României din acel final de deceniu: chipuri de oameni

trști, mânăstiri încremenite, țărani obosiți, oameni umblând dezorientați cu sacoșe goale în mâini. A prezentat acele fotografii în 1990 în Argentina, într-o expoziție personală. Mult mai târziu, dând lecții de fotografie, a întâlnit la o cursantă, medicul Cecile Herscovici, care vizitase România în 2012 împreună cu soțul ei de origine română, fotografii cu aproape aceleași subiecte - dar care, acum, radiau cu totul altă lumină și culoare, alte expresii pe fețele oamenilor... Au propus chiar ele Ambasadei asocierea în concretizarea acestei expoziții-dialog – un proiect frumos, la care am trudit împreună aproape 3 ani, căutând resursele materiale și mai ales un spațiu pe măsură și care ne bucurăm că s-a putut materializa în decembrie 2018, onorând Centenarul.

-A.S.: *Ce cunosc argentinienii despre cultura României?*

C.P.: Argentinienii sunt ahtiați după festivaluri de film, în cadrul cărora urmăresc inclusiv realizări ale cineaștilor români. Cunoscuți intelectuali din Argentina care știu mai bine decât noi filmele românești contemporane, urmăresc realizările și evoluția unor regizori, pentru că există distribuitori care le achiziționează și le pun în circuitul comercial. De exemplu, în 2017, un important cineclub, cu resurse proprii pentru obținerea drepturilor de proiecție, a contrapuz, într-un festival, 3 filme reprezentative pentru afirmarea „Noului Val” al cinematografului românesc și cele mai recente 3 filme ale aceluiași 3 regizori. Anul trecut, la 50 de ani de la succesul de la Cannes, filmul *Reconstituirea*, realizat de Lucian Pintilie, cu scenariul după nuvela lui Horia Pătrașcu, a fost recondiționat și vizionat în Argentina în cadrul festivalului de film românesc organizat în 2018 în cooperare cu

Prezentarea scrisorilor de acreditare

Fundația Cinemateca Argentina. Acest eveniment a fost onorat de participarea regizoarei Iulia Rugina, al cărei excelent „Breaking news” a deschis festivalul. Dar proiecte de asemenea anvergură, cu invitați speciali veniți din țară, sunt posibile doar ca parte a unor programe mai ample, în care Ambasada beneficiază de sprijinul Institutului Cultural Român (în cazul nostru, în special de filiala ICR din Madrid, care joacă rolul de „umbrelă” instituțională pentru Ambasadele României din America Latină care, în absența unor filiale ICR în respectivele țări, sunt membre ale rețelei EUNIC a Institutelor culturale din țările UE.

Este destul de cunoscută și apreciată și arta muzicală românească - muzicieni ca violoncelistul Răzvan Suma, pianistul de jazz Lucian Ban, dirijorul Cristian Badea sau Orchestra Simfonică București sunt nume care au fost primite cu căldură în ultimii ani de publicul Buenos Aires și chiar alte orașe din Argentina. Teatrul a avut de asemenea un moment de excelență, cu participarea la Festivalul Internațional de Dramaturgie din 2017, cu o piesă originală de Ștefan Peca. Un proiect deosebit de complex și foarte bine primit de public, cu expoziții, instalații, performanțe și proiecții de film, a fost cel dedicat, în decembrie 2016, sărbătoririi Centenarului curentului artistic „DADA”. Însă artele spectacolului „viu” presupun costuri mult mai mari pentru a fi transportate la asemenea distanță – și nu e vorba doar de bani, ci și de timpul pe care îl presupune călătoria până în Argentina – exigențe adesea incompatibile cu agenda, veșnic încărcată

Români de roman în Japonia

secolului al XIX-lea

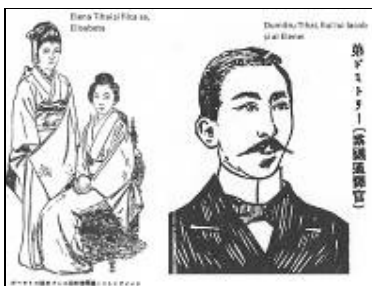
Într-un fugitiv voiaj prin istoricul legăturilor româno – nipone, în pregătirea misiunii mele la Tokyo, în anul 2012, am scrutat figuri marcante de români celebri ajunși în vremuri îndepărtate în arhipelag.

Călătoria în timp mi-a relevat instantaneu un nume de notorietate, cel puțin prin scrierile sale despre Japonia: misionarul român/basara-bean Anatolie Tihai, de la a cărei primă sosire în Japonia se împlinesc 140 de ani. Bunul prilej de comemorare m-a incitat la o modestă contribuție întru cinstirea memoriei sale, organizând un seminar la ceas aniversar, în ziua de 12.12.12, la ambasadă.

Ca să înțelegem cât de adânc s-a gravat în memoria niponă numele Tihai, am să remarc doar faptul că, după devastatorul cutremur din 11 martie 2011, într-un raport despre efectele calamității, biserica ortodoxă din districtul Higashi-Matsushima, prefectura Miyagi, regiunea Tohoku, apărea cu mențiunea că „nu a suferit daune însemnate”. Mi-a atras atenția remarca din acel raport, conform căreia în noiembrie 1877 preotul Anatolie Tihai, din parohia Hakodate, vizitase parohia, botezând mai mulți japonezi. Această apariție a numelui său mi s-a dovedit firească, după ce m-am documentat asupra rațiunii prezenței sale în arhipelag, rațiune pe care o voi prezenta în continuare.

Fără a mă erija în cercetător sau istoric, voi reda câteva momente emblematică din viața temerarului misionar, viață atât de intim ancorată în cea de-a doua sa patrie, Japonia, unde a trăit douăzeci de ani, aproape 40 % din viață, sau mai mult de jumătate din perioada de maturitate.

Născut la 23 noiembrie 1839 pe malul Prutului, în comuna Tărășăuți, județul Hotin, fiu al lui Dumitru Tihai, administratorul moșiei boierului Sturza din Noua Suliță, Anatolie purtase până la călugărire numele de Alexandru Dumitru Tihai. De la tatăl său a moștenit spiritul gospodăresc ce-l va însoți, alături de înțelepciune, chibzuință și har duhovnicesc, de-a lungul vieții și cu precădere în apostolatul din Țara Florii de Cireș. După școala primară, remarcându-i aplecarea spre învățătura duhovni-

Elena, Elisabeta și Dumitru Tihai

cească, părinții l-au înscris la Seminarul Teologic din Chișinău. De acolo, mânat de o chemare lăuntrică inexplicabilă pentru frageda sa vârstă, Alexandru a hotărât să se retragă, fără știrea părinților, pe muntele Athos la mănăstirea Zografu, centru de spiritualitate ortodoxă din nordul Greciei, stăreție la a cărei perpetuare contribuise și sistematicul ajutor material oferit de Moldova și Valahia.

După ce, în ziua de 18 decembrie 1861, protopopul Teodor Baconschi anunțase direcțiunea școlii din Chișinău că elevul s-a învoit pentru două zile să meargă acasă la părinți, adolescentul Alexandru, a dispărut. Mai abitir decât Nică a lui Ștefan a Petrei!

Abia după 4 ani s-a aflat cu bucurie că Alexandru trăiește pe Muntele Athos, unde se și călugărise în anul 1865, sub numele monastic Anatolie, deprinzând limba greacă și arta picturii bizantine.

Revenit la Chișinău își finalizează studiile la Seminarul Teologic, după care abilitățile intelectuale, setea de cunoaștere și înțelepciunea cizelată în sihăstrie îl învrednicesc să absolve doi ani academici într-unul calendaristic, la Academia Teologică din Kiev (înființată de Petru Movilă). Hirotonit ierodion și la scurt timp ieromonah, la invitația arhimandritului rus Nicolae Kasatkin, acceptă fără ezitare să plece misionar în Japonia. După o palpitantă călătorie cu vaporul, descrisă ulterior de el însuși în pagini de excepțională sugestivitate, ajunge în insula Hokkaido, la Hakodate, în ziua de 24 aprilie 1872, la vârsta de 33 de ani. Firea-i inventivă și iscoditoare ce-l purtase pe Muntele Athos îl ghidase, de data aceasta, spre îndepărtata și misterioasa Japonie!

Fin peisagist cu vocația scrisului, a zugrăvit extraordinarul voiaj pe apă, în impresii de călătorie de o simplitate egală cu originalu-i farmec.

Iată un fragment, despre sosirea la Nagasaki, în 1872²⁴, după lungul periplu: Aden, Ceylon, Singapore, Saigon, Hong-Kong, Shanghai, Nagasaki:

„Călătoria de la Shanghai la Nagasaki durează 45-50 de ore. Portul Nagasaki și rada lui nu se deschid dintr-o dată privirilor celor care vin spre ele, ascunzându-se între niște insulițe și malul șerpuitor, ceea ce face ca aceasta să fie aproape cea mai bună dintre toate radele portuare din Japonia. Chiar la intrarea în golful care formează rada, la o depărtare de 2-3 mile de oraș, printre alte stânci și insulițe, se vede o stâncă singuratică, dar plină de verdeață, stâncă Papenberg, de pe care, în secolul al XVII-lea, fuseseră aruncați în mare nefericiții misionari. ...

Numai cine a văzut Bosforul poate înțelege plăcerea de a parcurge o depărtare de 384 de mile, aflându-se neîncetat printre insule înfloritoare. De la Nagasaki la Hyogo treci doar printre țărături cu cele mai diferite priveliști. ... La vreo 150 de mile de Nagasaki am zărit, rămânând în stânga noastră, orașul Simonosaki, deocamdată închis pentru străini, dar, judecând după mulțimea navelor cu pânze din port, se vede că orașul este plin de viață(...) La 13 mile depărtare de Hyogo, către sud-est, se află Osaka, orașul cu 500 de mii de locuitori. La Osaka și în împrejurimi oamenii sunt cei mai frumoși și mai cultivați din Japonia.”

Într-un alt inspirat fragment, eseistul corelează pitorescul imaginilor cu inventivitatea firii nipone și deschiderea țării spre tehnologiile lumii noi: „O cale ferată inaugurată pentru public în vara anului 1872 leagă Yokohama de Tokio. ...De mai bine de patru luni de când se circulă pe această cale ferată nu s-a auzit să aibă loc vreun accident, ceea ce este o dovadă din plin că japonezii nu sunt mai prejos decât oricare dintre națiunile europene în ceea ce privește capacitatea de a învăța.”

Învățând limba japoneză, părintele Anatolie slujește cu evlavie la Hakodate, botează sute de japonezi, începe să traducă în limba niponă→

RADU ȘERBAN

²⁴ Revista „Missioner” nr. 48/28 noiembrie 1878, publică scrisoarea semnată, alături de Anatolie, de „iereii” Ioan Sakai, Matei Kageta, Iacob Takaia, Timotei Hariu și Pavel Sato.

texte ortodoxe și înființează Școala primară Ortodoxă Motomachi din Hakodate, în 1873. Irenic și nicidecum ironic în fața lipsei de instrucție creștină a japonezilor, dovedește multă condescendență. Numărul cursanților a crescut treptat, așa încât, conform statisticilor vremii, în anul 1880 școala era frecventată de circa 300 de elevi. Personalitate spontană autentică, a transmis educația creștină într-un spirit fratern, oferind, pilduitor, experiența smereniei personale. La internat, elevii începuseră să creadă că un înger vine noaptea să le așeze în ordine papucii de lemn la intrare, până când unul dintre ei a stat la pândă și l-a văzut pe Anatolie venind ușor și îndeplinind această simplă „misiune”. După o asemenea lecție, dezordinea obiectelor înainte de culcare a dispărut.

Timp de trei ani, 1879-1881, a rânduit serviciului religios la Misiunea Ortodoxă Rusă din Tokyo, ca ecleziarh, înlocuindu-l pe ierarhul rus Nicolae Kasatkin, care plecase în Rusia după fonduri pentru construcția catedralei, clădire ce domină astăzi o colină din proximitatea Palatului Imperial.

Misionariatul său în Hakodate se încheie după 6 ani, devenind preot paroh la Osaka, oraș pentru ai cărui locuitori nutrea o sinceră admirație. Înființată în anul zero al Restaurației Meiji, 1868, parohia îi oferă prilejul să boteze 33 de persoane, formând o comunitate ortodoxă sub hramul Sfântului Pantelimon. În perioada 1881-1882 s-a aflat la Moscova, spre colectarea fondurilor necesare înființării bisericii din Osaka, deziderat împlinit prin cumpărarea, în august 1882, a unui teren și a unei case. În călătoria sa, a fost însoțit de fratele Iacob și de pictorița de icoane Irina-Rin Yamashita, ale cărei pioase icoane iluminează și azi privirile enoriașilor în unele biserici ortodoxe nipone.

În anul 1882, arhimandritul Tihai a înființat Școala de catehism din Osaka, pe care a condus-o timp de 7 ani, inducând o stare de empatie generală și sprijinind cursanții cu tact și pasiune în călătoria lor intimă spre formarea eului creștin. Evitând sofisticarea stearpă de care dau dovadă, uneori, dascălii, s-a afirmat ca părinte spiritual.

Între timp, în anul 1880, Tihai a devenit arhimandrit, titlu decernat pentru înalta responsabilitate în

episcopie și nu pentru conducerea vreunei mănăstiri, ca de obicei. Mulți ani a predat cursuri, ca profesor, la Seminarul Teologic Ortodox din Tokyo, din cartierul Surugadai Kanda, într-o convivialitate afectuoasă cu japonezii, unde s-a remarcat nu doar ca orator de japoneză, dar și ca prolific traducător al textelor țării de adopție. Dacă este pomenit până în ziua de astăzi cu prețuire, înțelegem că meditațiile de pe Muntele Athos i-au indus abilitatea dialogului creștin care implică logica unui Terț mediator între cei doi, spre iertarea erorilor reciproce și prevalența binelui.

Istoricul Paul Mihail (1905-1994) l-a evocat pe misionarul Tihai, publicând în perioada interbelică scrisorile acestuia în limba română către sora sa, preoteasa Marta Balâc din Chișcăreni. Părintele Anatolie Tihai publicase în revista moscovită Misionarul articole cu detalii de o rară expresivitate din călătoriile sale până în Japonia și apoi prin țara de adopție. Unele din greutățile cu care se confrunta parohia din Hakodate le-a descris într-un articol, publicat în 1877 în Monitorul Eparhiei de Irkutsk. În luna mai 1882, în revista „Știrile Moscovei”, publică un alt articol despre părintele ortodox japonez Ioan Sakai, la trecerea acestuia în veșnicie. Dacă articolele erau în limba rusă, în schimb cu cele două surori preotese, Marta și Olimpiada, corespundea în limba română, la fel ca și cu familia Rădăuțanu, cu care se înrudea.

Printre cetățenii japonezi botezați de părintele Anatolie, mai mulți au ajuns la rândul lor preoți. Primul este Simeon Machiro Mii, născut la Marioka în 1858, sub numele Shuji,

Seminar despre preotul misionar Român Anatolie Tihai

botezat de Tihai în 1873 la Hakodate și catehizat de Nicolae Kasatkin. După absolvirea Seminarului Teologic Ortodox din Tokyo și Academiei Teologice din Kiev, ajunge preot. Cel de al doilea, Ioan Hatakeyama Itinosuke, a fost botezat de Tihai în 1879, iar al treilea, Pavel Sato, apare semnat al unei scrisori către episcopul de Irkutsk²⁵.

Referiri relevante la părintele Tihai face și preotul Pavel Sawabe, ale cărui scrisori au fost traduse în limba rusă de însuși misionarul Anatolie. Iată un fragment grăitor:

„În timpul de față părintele Anatolie, luând de la Hakodate calea pe uscat, vizitează și cercetează diferite biserici ale noastre. Eu m-am alăturat lui și acum călătorim împreună, ca, după ce am vizitat astfel 21 de biserici, să ajungem astăzi la cea din Sendai. Înainte propovăduirii i se puneau piedici, însă acum nu numai că nu mai există așa ceva, dar și înșiși funcționarii au venit în multe locuri ca să asculte predicile părintelui Anatolie”²⁶.

O asemenea popularitate și-a câștigat-o prin excluderea oricărei forme de protocronism.

Cu o aură de exotism disipată în perimetrul memoriilor sale, părintele Tihai oferă o bună sursă de documentare chiar și în ziua de astăzi, despre Japonia secolului al XIX-lea. Iată o mostră, în care descrie un templu budist:

„În interior, templul are două părți principale: pentru popor – cea mai mare, iar în continuare – un loc îngrădit cu o garducean josu de vreo trei palmace, loc în care bonzii își oficiază ritualurile religioase, de unde își rostesc predicile și unde, în locul cel mai de cinste, într-un chivot aurit se află statueta lui Budha, iar în fața acesteia – lumânări și flori artificiale. În cazurile în care această statuie este de mari dimensiuni, chivotul nu este prezent, iar statuia este pusă într-un loc înalt (de vreo 10 palmace, nu mai mult). ...Destul de multe temple au naosuri în părțile laterale ale altarului central.

Foarte multe dintre temple, în cea mai mare parte cele mai →

²⁵ . Anul al X-lea Meiji, 1877, luna 12, ziua 23 - Revista „Misionarul”, nr. 27 din 2 iulie 1878

²⁶ Text apărut în revista „Missioner” (Misionarul) din anul 1879, de Ieromonah Anatolie, Hakodate, 18/30 ianuarie 1879

importante, sunt construite în munți²⁷”.

Mai multe din articolele sale, culese ulterior în broșuri de interes pentru mireni, probează harul autorului și chemarea sa spre misionariat.

Am selectat, pentru frumusețea și acuratețea descrierii, un fragment din lucrarea „Impresii dintr-o călătorie în Japonia”, capitoul IX, „Înclinația japonezilor spre educație”:

„Având în vedere faptul că Japonia s-a ținut atât de îndelungat și atât de îndârjit departe de tot ceea ce este străin și văzând ceea ce s-a făcut timp de doar 10-15 ani pe calea preluărilor de la străini, merită să te uimești în fața poporului nipon... Trebuie să te afli aici ca să vezi și să crezi cu câtă sete nestinsă se avântă tineretul local să însușească limbi străine, mai cu seamă engleza, pe care o învață, pur și simplu, cântând. Înstrăinarea Japoniei de altădată, până la sfârșitul anilor 50, de tot ceea ce este străin a făcut ca până în acea vreme să rămână într-o completă necunoaștere a condițiilor vieții sociale și politice din străinătate, necunoscând marile cuceri de ultimă oră ale științei, iată de ce străinii care au adus cu ei în țară noile minuni ale științei – vapoare, telegraful, căile ferate etc., etc. – le-au atras îndată atenția japonezilor, care sunt isteți de la natură”.

Precum în călătoriile sale pe mări și oceane, voiajul pe valurile vieții avea să-l poarte pe părintele Tihai, la zenitul misionariatului său nipon, spre portul final, la limanul veșniciei.

Fire de ermit și nu sibarit, intuind acel liman, închide cercul geografic al pelerinajului pământean, plecând spre meleagurile copilăriei, cu un popas la St. Petersburg, unde din nefericire, o boală nemiloasă îl răpune în 1893.

Iată că, inversând ultimele două cifre din anul nașterii, 1839, Tihai a încheiat periplul teluric în 1893 (28 noiembrie), fiind înmormântat la Sankt Petersburg, unde piatra funerară îi aduce un sobru omagiu. Departe de patria adoptivă, dar și de plaiurile natale, Tihai este comemorat

Anatolie Tihai

cu adânc respect și aleasă cinstire de tokyoții care, prin colectă publică, i-au construit o cruce funerară în curtea catedralei Sf. Nicolae, unde slujise cu devotament.

Complexa personalitate a remarcabilului preot Anatolie Tihai se regăsește în multiple texte, printre care și cartea unuia dintre cei mai prolifici scriitori ai tuturor timpurilor, Lambert M. Surhone, intitulată „Yakov Tikhai” (Betascript Publishing 2010).

Aflăm acolo că arhimandritul român Anatolie Tihai l-a recomandat pe fratele său, Iacob, drept aranșor de muzică liturgică rusească în Japonia. O carte întregă dedicată compozitorului Iacob Tihai, fratele arhimandritului, ajuns la Hakodate în 1874, îi redă complexa personalitate, talentul și calitățile umane extraordinare, demne de un erou de best seller.

Sosit în Japonia în 1874, muzicologul liturgist Iacob Tihai a îmbinat armonios cuvintele japoneze cu melodiile liturgice rusești. Întemeietor al primului cor al Catedralei Ortodoxe din Tokyo, Iacob a adaptat cu har cântecele polifonice la limba japoneză, după cum scrie presbitera Doreen Bartolomew²⁸.

Preotul Sawabe în elogiază și el într-un raport: „Apoi a venit Iacob-san (Tihai), care a aranșat muzica pentru texte și ne-a dăruit cântarea adevărată a Bisericii ortodoxe.”

Compozitorul se regăsește și în lucrarea profesorului Naganawa Mitsuo, „Nikorai-do ibun”, 1989.

Din multiple documente aflăm că Iacob, absolvent al Conservatorului din Sankt Petersburg, talentat compozitor, violonist și dirijor, ajuns profesor la Seminarul Teologic din Tokyo, a înființat o școală de muzică și un cor bisericesc.

S-a căsătorit cu Ryo-san, botezată Elena, născută în anul 1855 în principatul Annaka din actuala prefectură Gunma, al treilea copil în familia renumitului samurai Yokoi Gennemon Tokinaka.

Întreaga familie se convertise la ortodoxie în primăvara anului 1876, iar Elena i-a dăruit compozitorului cinci copii: Ignat, Dumitru, Elena, Alexandru și Elisabeta.

A călătorit cu soțul ei în Basarabia de două ori, împreună cu copiii, în 1880 și în 1886, cu vaporul prin Oceanul Indian, Marea Roșie, Mediterana și Marea Neagră, debarcând la Odessa.

De acolo până la Chișinău au călătorit cu trenul, iar apoi au plecat la Chișcăreni, la sora lui, preoteasa Marta.

În 1887, cel mai mare fiu al său, Ignat, a rămas la Odessa la Școala Navală. În același an, din păcate, Iacob a murit, tot la Odessa, în timp ce restul familiei se întorcea în Japonia.

Cea mai mică dintre fiice, Elisabeta, s-a căsătorit cu arhitectul japonez George Shmuda, cu care a avut un copil.

Cel de al doilea fiu al lui Iacob, Dumitru, a emigrat în Statele Unite după moartea mamei sale, pierzându-și urma.

*

Epopeea acestei familii mixte, cu posibili urmași până în ziua de azi, rămâne, prin ea însăși, o filă de istorie, o mărturie a începuturilor unei temeinice relații între japonezi și popoarele europene, care dăinuie de un veac și jumătate.

Formarea acelei familii de referință româno-nipone n-ar fi fost cu puțință în lipsa chemării, temerității și harului celui ce a fost și rămâne în memoria noastră drept curiosul Anatolie Tihai, căruia avem datoria și bucuria de a-i aduce un pios gând de respect și recunoștință, omagiu la 149 de ani de când s-a ancorat în pământul Soarelui Răsare.

²⁷ Presbytera Doreen Bartolomew – „Enlightener of Japan, Blessed Nicholas Kasatkin. Orthodox America, Issue 113-114, Vol. XII, No 5-6, Jan-Feb 1992

MAPAMOND

Țara Egiptului

impresii de călătorie
(VI)

Karnak. Un complex de temple, grupuri statuare, turnuri cât un bloc cu opt etaje ce străjuiesc intrările somptuoase, capele, obeliscuri etc., situate pe malul Nilului, în zona anticei capitale Theba. Treceam printre sfincșii cu cap de berbec și trup de leu aliniați de ambele părți ale unei alei largi, pietruite, către poarta ce se deschide printre doi imenși stâlpi/piloni de intrare, în **Templul lui Amon-Ra**, unul din cele mai grandioase edificii religioase din istoria lumii, a cărui edificare a durat două milenii, începând din dinastia a XII-a, până la ptolemei. Era legat, în antichitate, de Templul din Luxor. Aici se află și cea mai mare statuie reprezentând scarabeul sacru, în jurul căreia se spune că dacă te plimbi de trei ori, spre stânga, ți se îndeplinește orice dorință. În interiorul templului lui Amun-Ra, se găsesc multe altele, mai mici, dedicate altor zei sau faraoni. Statui de zei și zeițe, tot supradimensionate, împodobesc incinta. Cele mai mari obeliscuri, unul ridicat de Tutmosos I, are 21,3 m. înălțime, 143 de tone și nu a fost niciodată atins de nimeni, iar altul ridicat de fiica lui, Hatșepsut, are 29, 6 m. și 320 de tone și a rămas de asemenea în picioare în interiorul marelui templu. Colonadele gigantice ca înălțime și grosime te fac să te simți minuscul și mândru, totodată, de realizările oamenilor de odinioară.

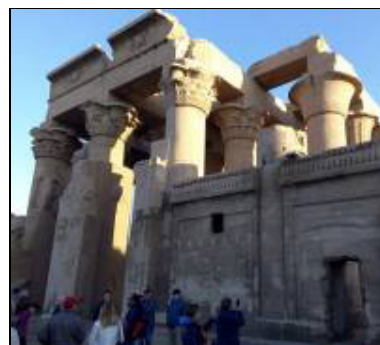
Marele templu al lui Amon-Ra de la Karnak: obeliscurile

Probabil că egiptenii antici au descoperit și dezvoltat grandioarea, măreția ciclopică, printre primii oameni de pe Pământ. Deși inclus la 1979 pe lista Patrimoniului Mondial UNESCO, și chiar dacă numai una din imensele coloane de aproape 20 de metri înălțime, cu capitel rotund reprezentând lotusul înflorit, mai stă în picioare în uriașa fostă sală hipostilă, azi piață interioară – spre deosebire de biata coloană refăcută din cioburi, ce reprezintă singura dovada vizibilă că a existat cândva „minunea” Templului Artemisei, azi o ruină de pietre păzite de găște, la Efes – printr-un capriciu al sorții, Templul din Karnak nu figurează între celebrele „șapte minuni ale lumii antice”, așa cum ar fi meritat cu de asupra de măsură. După o noapte pe vaporul ce urcă pe Nil, dimineața avem surpriza unor baloane cu aer cald, frumos colorate, care împânzesc cerul, la puțin timp după decolare.

Le admirăm printre stropii de condens cu care se acoperă geamul hubloului, oricât am șterge fereastra. Pe covertă, ne prăjim la soare în decembrie, acasă e zăpadă. Nilul nu e mai lat aici decât Dunărea, dar e cel mai lung fluviu al lumii. Așteptăm să trecem printr-o ecluză, în vreme ce, fără teama de a fi striviți între vapor și pereții din fier și beton, vânzătorii ambulanți aruncă, din bărci minuscule, diverse mărfuri către noi, aflați la zece-doisprezece metri deasupra lor, strigând care mai de care.

Spre seară, acostăm la **Edfu**. Coborâm de pe vas și urcăm, bine repartizați cu bilete de ordine, în trăsurile aliniate pe mal. Sunt mulți vizitii, de ai crede că toți locuitorii numai asta fac. Al nostru e foarte mândru de bidiviul său, pe care îl cheamă Rambo. Ajungem la **Templul lui Horus**, unde asistăm la două spectacole de lumini și sunet, primul fiind un documentar radiofonic cu lumini colorate pe un perete, iar celălalt, mai interesant, prezintă mitologia lui Horus, zeul șoim, întruchipare a lui Ra, Soarele atotstăpânitor

Printre spoturile luminoase, deslușim măreția și mai ales eleganța edificiului religios de la Edfu. Ne întorcem la vaporul nostru, „Le Beau Rivage”, pentru încă o noapte de odihnă, legănați de apele Nilului.

Templul din Kom Ombo

Și așa, ajungem la **Kom Ombo**, un oraș agricol situat la 50 de kilometri nord de Aswan spre care am pornit inițial în croaziera noastră. Dimineața devreme, pornim spre dublul Templu închinat triadei zeilor Sobek-Hathor-Khonsu și lui Haroeris. Pe mal câteva amfore din ceramică arsă acoperite cu capace rudimentare și o cană: apa de băut.

Crocodilul era venerat aici, în grote au fost găsite mumii ale zeului-crocodil Sobek, unele fiind păstrate aici, în **Muzeul Crocodilului**. A răsărit bine soarele, ghidul ne arată un splendid relief cu faraon și cinci zei cu capete zoomorfe, un calendar și alte fragmente artistice foarte bine păstrate.

Lumina soarelui continuă parcă, în zorii acestei zile egiptene, spectacolul de aseară, în cinstea marelui zeu: Soarele.

Ne continuăm călătoria spre sud, în autocar, cu destinația Abu Simbel. Pe drumul spre Nubia, facem un popas la un local de lângă șosea, unde întâlnim o splendidă piscină albă cu păr lung, răsfățată de toți turiștii. Locul ne oferă un spectacol deosebit: fata morgana.

E de necrezut ce miraj poate crea aburul nisipului încins de soare, ai realmente impresia că înaintea ta se întinde, în zare, o mare albastră sub cerul albastru, sau un lac cu mici insule, care de fapt sunt ridicăturile deșertului.

Deodată, la dreapta direcției noastre de mers, începe un zid de piatră ce se întinde pe mulți kilometri. Ni se spune că ar fi ridicat de guvern, pentru a proteja viitoare dezvoltări agricole.

Apar palmieri în mijlocul autostrăzii, cu tulpinile vâruite strident în albastru pastel.

MIHAI POSADA

UN EXPERIMENT LITERAR INTERNAȚIONAL

ÎN PLINĂ CAMPANIE ANTICORONAVIRUS

La inițiativa scriitorilor români din Montreal, Canada, în 30 martie 2020, s-a desfășurat o inedită, sub raport tehnic, reuniune literară prin conexiune audio și video a Asociației Scriitorilor Români din America de Nord-ASRAN - condusă de Alex Cetățeanu, poetul oltean, care ne-a salutat vesel cu pălăria sa... texană. Această nouă asociație a înscris între membrii ei scriitori din diferite țări ale lumii, dar nu-mi imaginam că va veni atât de curând o zi, încă una de pandemie disperantă, când noi vom reuși să comunicăm în mod direct la o reuniune literară a cenaclului ei. Așa se face că eu din Sibiu am dialogat cu poeți din Iași, Caracal, Timișoara, alături de scriitori care trăiesc în Carolina de Nord, Ohio și în Colorado SUA, dar și cu un editor din Tel Aviv, Israel, și, bineînțeles, cu scriitorii localnici ai cenaclului montreal, fiecare vorbind de la el de acasă.

Interesantă rezolvare tehnică a aplicației ZOOM! Însă nu desăvârșită, deocamdată, la acest prim experiment. Țin cont de faptul că tocmai poeta și pictorița Carmen Doreal, președinta Cenaclului „Destine Literare”, pregătită să modereze reuniunea, nu a reușit să se conecteze, ci a ascultat și a privit întreaga desfășurare, dar nu a izbutit - adevărat ghinion! - să se și facă văzută de noi, cei care am realizat conectarea.

Totuși primul experiment video al Cenaclului „Destine Literare” a fost o izbândă prin deschiderea sa internațională, căci el a demonstrat în mod îmbucurător că un dialog larg ca acesta este posibil. La final, semnatarul lui tehnic, inginerul și editorul Valentin Luca din Montreal, și-a propus unele îmbunătățiri, imperios necesare și totdeauna posibile, desigur! Toți participanții au avut motiv să-i mulțumească lui Vali Luca pentru abilitatea sa inginerască, sperând că le va rămâne alături și la manifestările culturale din viitor.

În cenaclul moderat cu un aer cald, prietenesc, de Alex Cetățeanu, s-au spus poezii, așa cum chiar dumnealui ne-a bucurat lecturând

versurile Ceraselei Tofan, farmacistă care nu a reușit să părăsească locul ei pe frontul luptei cu coronavirusul. S-au citit poezii scrise tocmai în noaptea precedentă, sub presiunea produsă de lupta cu teribilul flagel, devenit o amenințare mondială. I-am ascultat pe poeții Carmen Stănescu din Montreal, pe Teodor Morar din Caracal și pe Liviu Pendefunda, medicul academician din Iași care crease acele versuri așteptând la poarta spitalului unde neurologul funcționează în plină criză. Actorul Sergiu Cioiu, cunoscut în țară și ca interpret al unor șlagăre precum *Cântecul Vântului*, lansat în 1967, este stabilit în Canada de multe decenii, fiind nelipsit la manifestările culturale ale românilor. Și de această dată, Domnia Sa ne-a impresionat, lecturând expresiv propriile versuri, adevărată revelație pentru noi toți. Când vă vom asculta și la Sibiu, Maestre Sergiu Cioiu? Publicista Veronica Balaj de la Radio Timișoara ne-a salutat cu bine- cunoscutul ei entuziasm, mulțumită să felicite pe inițiatori.

S-au prezentat volume și autori contemporani, sărbătorindu-se poeți montrealezi, precum George Filip la 80 de ani. A fost păstrat un moment de reculegere pentru Paul Goma și Al. Francisc, de curând plecați dintre noi. Dar mai ales s-a aniversat revista „Destine Literare” de la Montreal, care tocmai ajunge la numărul jubiliar 50. Primul număr cred că apărea în 2007, dacă îmi amintesc bine, căci de la început public texte în ea, încântată să sporesc, cu tot ce-mi stă în putere, dialogul diasporei noastre de peste Atlantic cu țara. Revista montrealeză are un nou redactor-șef, pe doamna Dana Oprîță din Carolina de Nord, SUA. Dânsa tocmai s-a prezentat în această reuniune ca filolog cu o creație poetică, din care a lecturat chiar poezia de debut de la 15 ani. Promisiunea, că dorește să completeze cu noi rubrici această publicație literară a românilor din Lumea Nouă, sperăm să se împlinească, drept care așteptăm cu interes viitorul număr al revistei, unul de o importanță jubiliară. Succes și drum lung, doamnă redactor-șef Dana Oprîță.

Mi-am amintit că în 29 iunie 2016, la Ambasada României din Ottawa, capitala Canadei, participasem ca unic oaspete sosit din țară, la

aniversarea Asociației Canadiene a Scriitorilor Români, care împlinea 15 ani, adică „trei luștri”, cum îi plăcea să spună fondatorului ei, Alex Cetățeanu. Aceiași inimoși români ai actualului Cenaclu „Destine Literare”, între care mi-i amintesc pe Cristina Balaj Mihai, moderatoarea manifestării de atunci, poeții Alex Cetățeanu Melania Rusu Caragiuiu, dar și prozatoarea Corina Luca sau universitarul Antoine Soare, între timp decedat, ne-au încântat la Ottawa prin entuziasmul românesc autentic trăit atât de departe de țară. Ei fuseseră susținuți la reuniunea aniversară din vara lui 2016 de doamna ambasador, ES Maria Ligor, o ființă sensibilă și modestă, care ne-a impresionat pe toți cei mai bine de 50 participanți la acel eveniment literar organizat impecabil.

De aceea mi-am dorit să nu lipsesc nici de la această reuniune, specială și ea din punct de vedere tehnic, prima dintr-o serie ce va continua bilunar. Salut acest proiect ca admirabil și demn de urmat pretutindeni. Trebuie spus că eu am avut la Sibiu ajutorul inginerului Victor Tocariu, foarte bun cunoscător al domeniului conexiunilor video și numai astfel am izbândit conectarea. Pe viitor sperăm cu toții să biruim tehnic, pentru că acum de-abia, iată, s-a făcut primul pas de folosire a aplicației ZOOM la o reuniune de cenaclu literar.

Invitată la cuvânt, am fost motivată să completez lista temelor programate de inițiatori cu un moment dedicat centenarului nașterii poetului Radu Stanca (5 martie 1920 Sebeș -26 decembrie 1962 Cluj), sărbătoare așezată în calendarul literaturii române exact în luna martie. Deci, sunt mulțumită că am punctat perfect un eveniment literar de valoare națională în compania unor scriitori români din lumea întreagă. →

ANCA SÎRGHIE

Le-am lecturat, cât de expresiv a fost posibil, și poezia *Doti*, ca să subliniez ideea frumuseții unei iubiri absolute pentru muza poetului, superba actriță Dorina Ghibu, devenită soția sa. De la Cleveland, capitala statului Ohio din SUA, ne-a salutat poetul Mircea Ștefan, amintindu-și de primele volume de versuri publicate în țară, când s-a bucurat de încurajarea și prețuirea criticului literar Ion Negoitescu. Prietenul nostru Mircea Ștefan a apreciat că recolta sa lirică în anotimpul american a fost și este pe mai departe bogată (între altele, un volum a fost îngrijit și prefațat de noi), drept care a ales să citească versuri din poeziile lui recente. Directorul Cenaclului românesc „Mircea Eliade” din Denver, Colorado, Sebastian Doreanu, a dezvăluit proiectele de viitor apropiate ale asociației literare ce activează în comunitatea românească a orașului aflat la altitudinea de o milă de la Munții Stâncosi. Cea mai extinsă evocare a reuniunii de cenaclu din 30 martie a.c. i-a fost consacrată de către Adrian Grauenfels din Israel pictorului Victor Brauner. Editorul l-a prezentat pe cel mai mare pictor avangardist din România, lecturând un fragment din noua carte intitulată *Pe urmele lui Victor Brauner* și publicată de dânsul la Editura Saga din Tel Aviv în 2020. Acest titlu mi-a amintit de recenzia Veronicăi Pavel Lerner, tocmai citită de mine în revista „Vatra veche” de la Tg. Mureș.

Țin să felicit pe toți participanții la această reuniune de cenaclu cu adevărat internațională, singulară în felul ei, mai ales că am simțit pe rând emoția fiecăruia dintre ei. Iată o formă de luptă prin literatură contra izolării la care ne supune în prezent, fără să știm pentru cât timp, pandemia de coronavirus. Reușita evenimentului experimental inițiat de Alex Cetățeanu la Montreal în Canada ne încurajează pe mai departe. În fapt, și alte cenacluri și asociații culturale ar putea urma un asemenea exemplu. Este nevoie pretutindeni de inițiativă ca să ieșim din încercuirea dramatică în care ne aflăm acum. Dacă vom căuta cu tenacitate, desigur că vom afla ieșiri. Curaj în a le găsi și Doamne Dumnezeule, ajută pe toți românii, oriunde s-ar afla ei în lume !

Biblioteca Babel GHEFRGHI KONSTANTINOV

(BULGARIA)

DEȘERT

O mare de sete.
Un munte, praf după pârjol–
Si din el va țâșni
o părelnică frică.
Deasupra nisipului un fir de
iarbă stingher –
O urmă, un semn șters. . .
Un albastru crud și cumplit–
O durere vie, rămasă neștiută.
Și acolo–
un nor sfrijit:
milostenie făgăduită de un
milog cu față slabă.
Pustietate. Sterp deșert . . .
Un călăreț se-arată–
nici urmă de copite auzite,
aripă albă de-a lungul dunelor,
burnuz zburând. . .
Și totuși,
privirea fugară
o dovedește:
plăsmuire ești
în acest cuptor.

LACUL

Ea s-a ivit
din lacul cel întunecat,
plin ochi cu umbre în fapt de zi,
și trupu-i tuciuriu
a-nceput să strălucească
deodată.
M-a văzut.
Zâmbetul i-a alunecat
pe bolovani umezi
cu clinchet răsunător. . .

Desfăcându-și brațele,
își dorea să se-mbrățișeze.
Am ieșit amândoi
dintr-o sirena uimită –
femeie,
făcută din stropi însoriți.
Tăcuți
am trecut dealul.
Unul și același lac
însă în Vremuri
diferite.

ÎN ZORI

Somnul
e repetiție înaintea morții.
De la noapte la noapte.
Din abis în abis.
O altă încercare
să-ți lași în urmă trupul –
Să zbori ori să te prăbușești
într-o clipă.
Nu contează.
Încerci
din nou
să te găsești. . .
Din nou pe țărnul de fiecare zi,
și data
spectacolului crucial
se apropie. . .
Trez în miez de noapte
îți fuge gândul din nou
la somn.
Omul e singura ființă
pedepsită să gândească.
Insomnia.
e un alt coșmar.

DRAGOSTEA LA PRIMA VEDERE

Nu știu
să aibă dragostea viitor
luminos,
are însă mereu început
promițător . . .
Dragostea la prima vedere.
Dragostea de la primul pahar
Dragostea de la primul “Salut!”.

. . .
Cum te cheamă?
Pot să te mai văd ?
Îmi dai numărul tău de telefon?
Aștept ! Salut!
Început romantic,
sfârșit enigmatic. . .
Te îndrăgostești
de cineva necunoscut.
Ajungi să-l urăști
iubindu-l.

Traducere de

OLIMPIA IACOB

ȘARPELE (LUCIFER)

SAU MITUL ETERNEI RENAȘTERI

(IV)

Cei trei superiori erau preoți: «Dintre instituțiile comunității, în Statut se vorbește despre **sfatul obștii** (*'āṣat hayyahad* – VIII, 1), alcătuit din trei preoți și 12 membri ai comunității».²⁹ Acești doisprezece „oameni ai sfințeniei” erau **laici special pregătiți** și ei trebuiau să parcurgă o perioadă de doi ani de probă până la numirea lor în funcție.³⁰

Doar **Petru, Iacov** sau **Iacob** al lui Zevedeu și **Ioan**, fratele lui, sunt cei care-l asistă pe Iisus la scularea din morți a fiicei lui Iair : «Și n'a lăsat pe nimeni să meargă cu El, decât numai pe **Petru** și pe **Iacob** și pe **Ioan**, fratele lui Iacob». (*Marcu, 5, 37*). De asemenea, tot cei trei sunt cei care-l însoțesc pe Iisus pe Muntele Tabor și unde Iisus li se arată cu fața lui Dumnezeuască : «Și după șase zile, Iisus i-a luat pe **Petru** și pe **Iacob** și pe **Ioan**, fratele acestuia, și i-a dus pe un munte înalt, ei între ei. Și S'a schimbat la față înaintea lor: și a strălucit fața Lui ca soarele, iar veșmintele I s'au făcut albe ca lumina. Și iată, **Moise** și **Ilie** li s'au arătat vorbind cu El». (*Matei, 17, 1-3*).

Tot cei trei apostoli: **Petru, Iacob** și **Ioan**, vor merge cu Iisus dincolo de pârâul Cedrilor, la Ghetsimani, pe Muntele Măslinilor (*Luca, 22, 39-46*), unde Domnul Iisus se va ruga înainte de a fi vândut de către Iuda. «Și au venit într-un loc al cărui nume este Ghetsimani și le-a zis ucenicilor Săi: „Sedeți aici până ce Mă voi ruga: **Și i-a luat cu El pe Petru și pe Iacob și Ioan**; și a început a Se tulbura și a Se măhni și le-a zis: „Întristat de moarte Îmi este sufletul... Rămâneți aici și privegheați”». (*Marcu, 14, 32-34; Matei, 26, 36-38*) sau „Rugați-vă, ca să nu intrați în ispită”. (*Luca, 22, 40*).

Iacob și Ioan care cunoșteau ce putere li s-a dat și considerându-se

Fiii Tunetului, fiindcă n-au fost primiți într-un sat de samariteni pentru că „El Se îndrepta spre Ierusalim” (*Luca, 9, 53*), l-au întrebat pe Iisus: «Și văzând acesta, ucenicii Iacob și Ioan I-au zis: „Doamne, **vrei să zicem să se coboare foc din cer să-i mistuie, cum a făcut și Ilie?**...”

Iar El întorcându-Se, i-a certat și le-a zis: „Nu știți ai Cărui **Duh** sunteți? Că Fiul Omului n'a venit să piardă sufletele oamenilor, ci să le mântuiască”. Și s-au dus în alt sat». (*Luca, 9, 54-56*). Este pentru prima dată când Iisus spune despre El Însuși că este **Duh**. Iacob și Ioan n-au înțeles că erau fiii lui **Iisus**, care era **Tunetul**. Domnul Iisus, Stăpânul Duhurilor și al trupurilor, este **Duh intrupat** pe pământ și **Duh** în cer. Iisus, în convorbirea cu fariseul Nicodim, îi spune acestuia: «Ce este născut din trup, trup este: și **ce este născut din Duh, duh este**» (*Ioan, 3, 6*) și «Vântul suflă unde vrea și tu îi auzi glasul, dar nu știi de unde vine și nici unde se duce. Așa este cu tot cel ce e **născut din Duhul**». (*Ioan, 3, 8*) și: «**Adevăr, adevăr** îți spun, de nu se va naște cineva din **apă** și din **Duh**, nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu». (*Ioan, 3, 5*). Ultimele afirmații sunt fundamentale pentru instituirea Botezului creștin ca Taină, necesitate absolută mântuirii omului.³¹ Botezul creștin începe de la ziua Cincizecimii, când Apostolii au fost botezați „**cu Duh Sfânt și cu foc**” (*Matei, 3, 11; Luca 3, 16*), ca formă Botezul lor fiind excepțional, dar ca fond fiind identic cu cel „**din apă și din Duh**” (cf. *Ioan, 3, 5*). Dar de la

Botezul Apostolilor și până astăzi, toți creștinii au primit Botezul cu apă și Duh, și așa îl vor primi toți cei ce se vor boteza, până la sfârșitul veacului.³²

În grădina Ghetsimani, pe Muntele Măslinilor, când Petru, Iacob și Ioan adorm, în loc să privegheze, Iisus le spune: „**Că duhul este osârduitor**, dar trupul este neputincios”. (*Matei, 26, 41*). Și tot Iisus spune: «**Nu vă temeți de cei ceucid trupul**, iar sufletul nu pot să-l ucidă». (*Luca, 12, 4*) și «**Eu sunt Calea, Adevărul și Viața**. Nimeni nu vine la Tatăl decât prin Mine». (*Ioan, 14, 6*) și «**Eu sunt Cel ce este**». (*Ieșirea, 3, 14*).³³

În *Apocalipsa Sfântului Ioan Teologul* se spune : «Și voi da putere celor **doi martori ai Mei** și vor proroci, îmbrăcați în sac, o mie două sute și șizeci de zile. Aceștia sunt cei doi măslini și cele două șfeșnice care stau înaintea Domnului pământului.

Aceștia **au putere să închidă cerul, ca ploaia să nu plouă** în zilele prorociei lor, și putere **au peste ape** să le schimbe în sânge și **să bată pământul cu orice fel de urgie**, ori de câte ori vor voi. Iar când vor isprăvi cu mărturia lor, fiara care se ridică din adânc va face război cu ei, și-i va birui și-i va omorî. Și trupurile lor vor zăcea pe ulițele **cetății celei mari**, care se cheamă, duhovnicește, Sodoma și Egipt, unde a fost răstignit și Domnul lor.

Și după trei zile și jumătate, **duh de viață** de la Dumnezeu a intrat în ei și s-au ridicat pe picioarele lor și frică mare a căzut peste cei ce se uitau la ei.

Și din cer au auzit glas puternic, zicându-le: Suiți-vă aici! **Și s-au suit la cer, în nori**, și au privit la ei dușmanii lor». (*Apocalipsă, 11, 3-4, 6-8, 11-12*).³⁴

EUGEN MERA

²⁹ I. D. AMUSIN, *Manuscrisele de la Marea Moartă*, Colecția „Pagini de istorie universală”, Îngrijire științifică: Acad. EMIL CONDURACHI, Director al Institutului de arheologie al Academiei Republicii Populare Române, Editura Științifică, [București], 1963, p. 164.

³⁰ *Manuscrisele de la Marea Moartă*, p.21.

³¹ *BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ*, p.1558, nota b.

³² Pr. Prof. Dr. ISIDOR TODORAN, Arhid. Prof. Dr. IOAN ZĂGREAN, *TEOLOGIA DOGMATICĂ. Manual pentru Seminarile Teologice*, ediția a treia, Tipărită cu Binecuvântarea Înalț Prea Sfințitului BARTOLOMEU Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2000, p.302.

³³ *BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ*, p.81.

³⁴ *Apud: NOUL TESTAMENT*, Text stabilit de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Ediție îngrijită de Pr. Alexandru Stănculescu – Bârda, Editura Parohiei Malovăț, Malovăț, 2009, p.766-767.

MEDALION PEDAGOGIC
DUMITRU SALADE
(1915 – 2006)

Dumitru Salade, profesorul eminent și omul de omenie, a fost implicat mereu într-o neobosită activitate de specialitate continuă, pe tărâm profesional, într-o exemplară carieră didactică și științifică, fiind un adevărat luptător pe frontul vieții și al culturii românești.

Pornit dintre frumusețile gliei străbune, din Daia Română, de pe meleagurile județului Alba, unde se întorcea cu dor nestins, la vatră, din când în când, pentru a-și îmbroșta și reîmproșta puterile adânci ale ființei, precum altădată miticul Anteu, profesorul Dumitru Salade a îngemănat știința minții și a sufletului cu aceea a vieții, pe tărâmul universității clujene, modelând sute și mii de spirite cu vorbele sale înțelepte și aducătoare de încredere sau speranțe.

A coordonat, însuflețit permanent de un spirit nobil de perseverență, abnegație și dăruire, activitatea didactică a catedrei de profil din cadrul Universității clujene „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Psihologie și Științele Educației, în aderență continuă la faptul concret, transpus în limbajul noțiunilor de psihologie, pedagogie, psihopedagogie.

Pe lângă conținutul informal și formal al activității *ex cathedra*, a coordonat orientarea școlară și preorientarea profesională, a condus, totodată, conținutul și metodică practicii pedagogice, de-a lungul anilor de pregătire inițială (universitară) și de pregătire continuă (post-universitară) a cadrelor didactice, situându-se, astfel, prin întreaga sa activitate, în vârful unei piramide profesionale, printre primele două-trei personalități ale mișcării pedagogice din țară.

Pe parcursul anilor, profesorul Dumitru Salade a devenit autorul a numeroase studii și articole publicate în culegeri și reviste de specialitate, volume proprii și volume în colaborare sau sub redacția sa, cronici, dezbateri, prefețe la nenumărate cărți de profil, recenzii, interviuri, mese rotunde, participări la simpozioane, conferințe, sesiuni de comunicări de specialitate, atât în țară, cât și în străinătate.

De asemenea, a fost autorul a numeroase cărți în domeniul său de

specialitate, cum sunt: „*Valoarea formală a cuvintelor în memoria asociativă*” (1943), „*Pre-orientarea profesională a tineretului*” (1948), „*Metodica organizării și desfășurării lecției*” (1957), „*Ce va deveni copilul meu?*” (1962), „*Pregătirea elevilor din clasele V-VIII pentru alegerea profesiei*” (1964), „*Problemele pedagogice ale orientării profesionale*” (1966), „*Ce profesiune să-mi aleg?*” (1968), „*Cercuri de elevi în liceu*” (1971), „*Educația prin artă și literatură*” (1973), „*Dicționar de pedagogie*” (1979), „*Didactica. Sinteze de pedagogie contemporană*” (1982), „*Educație și personalitate*” (1995), „*Portrete de universitari clujeni*” (1997), „*Dimensiuni ale educației*” (1998), „*Om și profesiune*” (1998), „*Studii de pedagogie aplicată*” (2000), „*Oameni între oameni*” (2002) ș.a.

Profesorul Dumitru Salade este și autorul a două remarcabile monografii ale satului natal: „*Daia Română – izvor la care mă întorc mereu însetat*” (2002) și „*Pe cărările vieții*” (2005). „*Pe cărările vieții*” este ultima sa carte pe care a scris-o și care a apărut publicată chiar în preajma momentului în care profesorul Dumitru Salade s-a retras dintre noi, în veșnicie.

„*Profesorul Salade nu s-a închis în bibliotecă, ci a deschis larg ferestrele spre lume. Însăși opera sa pedagogică, substanța lecțiilor și comunicărilor sale, își are originea, pe lângă însușirea datelor recente ale științei, în contactul neîntrerupt cu realitățile vie ale școlii, transpuse în grila de concepte ale disciplinelor noastre (pedagogie, psihologie). Ne-a surprins întotdeauna, pe toți colaboratorii prin finețea observației, prin justetea și realismul soluțiilor schițate, prin marea solitudine față de chemările oamenilor și ale forurilor de învățământ, ale instituțiilor școlare etc.*”, a arătat profesorul universitar dr. Ioan Radu.

„*Am fost colegi la Catedra de Psihologie și de Pedagogie a Universității clujene, devenind paralel prieteni de drum și de activitate comună*”, a mai adăugat profesorul Ioan Radu.

„*Prestația profesorului universitar Dumitru Salade, ca om al instituției școlare, de consilier al elevilor, al părinților și chiar al cadrelor didactice, de cercetător în domeniul științelor educației, s-a caracterizat prin competență, entuziasm și pasiune, iar relațiile cu semenii, prin solitudine și cooperare*”, a afirmat despre acesta, profesorul universitar dr. Miron Ionescu.

Vom reda în continuare o parte dintre concepțiile de viață, dintre principiile care i-au structurat activitatea *ex cathedra*, opiniile și afirmațiile făcute de profesorul Dumitru Salade, în cadrul mai multe interviuri date, cu entuziasmul profesoral și cu savoarea aparte, specifice acelei personalități magnetizante pe care o avea acest mare pedagog și mentor al atâtor și atâtor generații de tineri pe care i-a format la școala marilor caractere și a autenticelor pregătiri pentru viață și profesieune.

„*Viitorul pedagogiei, la începutul mileniului III și la începutul secolului XXI, va fi similar cu viitorul multor altor științe. Se va dezvolta și-și va lărgi aria de aplicare, își va fundamenta și mai mult statutul de știință și își va consolida statutul interdisciplinar. Crescând rolul educației în afirmarea personalității și în creșterea nivelului de civilizație, științele pedagogice își vor îmbogăți și ele registrul modalităților de intervenție în dezvoltarea persoanei și a personalităților umane pregnante. Educația permanentă, obiectiv major al mileniului care începe, va deveni în domeniul științelor umane imperativul care va determina orientarea și structura oricărui proiect pedagogic de specialitate.*”

În acest sens, pentru o armonioasă educație a tineretului, psihologia, pedagogia și psihopedagogia, inclusiv psihopedagogia specială, aceste patru surori bune, vor merge mână în mână ca drum parcurs în evoluția lor de-a lungul anilor. Este greu de văzut sau de proiectat evoluția vreuneia dintre ele, independent de celelalte, fiindcă toate au ca obiectiv de studiu și de intervenție →

PERSIDA RUGU

persoana umană, în ansamblul ei, psihicul și fizicul, comportamentul, atitudinea și scara de valori în limitele cărora se va mișca. Psihologia examinează psihicul în ansamblu și evoluția sa, pedagogia și psihopedagogia urmăresc dezvoltarea personalității copilului, a adolescentului și a tânărului, iar psihopedagogia specială studiază abaterea de la normalitate, pe diferite paliere de dezvoltare senzorială și psiho-motorie și comportamentală, în așa fel încât să poată interveni în ameliorarea curbei proprii de dezvoltare pentru fiecare individ cu cerințe speciale, spre integrarea armonioasă a persoanei în familie, în școală, în profesiune, în societate. Cele patru discipline încearcă să cuprindă cât mai mult din aria educației tineretului. Așa cum s-au structurat ca științe independente, psihologia încearcă să răspundă solicitărilor foarte diverse ale psihicului, să descopere mecanismele intime care să ne ajute să înțelegem funcționarea creierului și să putem valorifica întreg potențialul creator de care dispune. Pedagogia a încercat de-a lungul timpului să influențeze dezvoltarea individului, sub toate aspectele sale specifice, să-i asigure o evoluție ascendentă și să-i ofere sprijin în afirmarea și integrarea sa socială. De dată recentă, științele educației elaborează noi tehnologii pentru autoeducație și pentru educația permanentă, în scopul apropierii oamenilor între ei și al ridicării nivelului de civilizație. Psihopedagogia specială, disciplină relativ mai tânără, s-a orientat mai ales asupra cazurilor problemă, tot mai numeroase, mai diversificate ca și cazuistică și ca modalități de recuperare și de reintegrare socială, tot mai complexe. Unii specialiști se ocupă cu psihopedagogia specială a persoanelor subdotate ca nivel de dezvoltare, iar alți specialiști, tot mai numeroși, extind sensul sintagmei de psihopedagogie specială și la categoria copiilor, a adolescenților și a tinerilor supradotați ca și capacitate intelectuală sau aptitudinală.

Pe de altă parte, psihologia și pedagogia artei, educația estetică, în condițiile actuale și de perspectivă, vor constitui obiectul unor studii și ale unor metodologii practice puse la dispoziția școlii pre-universitare și universitare. Pe viitor, arta va ocupa un loc tot mai important în domeniul

disciplinelor educației, datorită rolului pe care esteticul, armonia, echilibrul ș.a.m.d. ar trebui să-l dețină în ansamblul valorilor sociale. Dezvoltarea neconținută a tehnicii va duce, ca și contrapondere, la dezvoltarea de cealaltă parte a esteticului, a nevoii de frumos și de frumusețe, a implicării armoniei în majoritatea construcțiilor noastre.

Cred că în prezent sunt suficiente probe pentru faptul că psihologia, pedagogia și psihopedagogia s-au apropiat de artă sau de arte, astfel încât speranțele noastre să ne îndreptățească noile și permanentele noastre așteptări. Numeroasele și diversificatele expoziții, simpozioane, publicații și alte manifestări științifice fac dovada faptului că interpretarea operelor de artă, de orice natură ar fi acestea, nu se poate face cu succes fără incursiuni competente în domeniul psihologiei și al pedagogiei.

Elementul afectiv, prezent și important în aceste situații, nu poate fi identificat și valorificat fără apelul la serviciile celor două științe, care sporesc farmecul și valoarea creațiilor.

Susțin argumentat că fără un plan, un model, un set de valori care să-ți orienteze viața, nu are niciun sens să viețuiești sau să suporti o existență cenușie, lipsită de orice bucurii intelectuale și satisfacții etice și estetice.

Trei trebuie să fie comandamentele fiecărui tânăr: să te străduiești să crezi ceva bun, adevărat și frumos în viață, să te bucuri de viață, să-i gusti farmecul și să te pui în slujba binelui obștesc. Măsura, echilibrul, onoarea și demnitatea umană sunt cele mai importante valori pentru care merită să lupti. Toate acestea înseamnă a respecta trecutul, a cântări corect prezentul și a proiecta, tot corect, viitorul. Între acestea, pregătirea, interesele, aspirațiile, aptitudinile și atitudinea joacă un rol important fiecare, mai ales dacă sunt structurate într-o unitate durabilă.

Rolul școlii rămâne prioritar în pregătirea generațiilor tinere pentru viață, dar cred că tot mai multe și mai variate instituții, asociații, fundații etc. își vor asuma un rol educativ, oferind o tot mai importantă contribuție la dezvoltarea individului. Nu va fi concurență între ele dacă școala va ști să-și asigure sprijinul și colaborarea acestora. Școala nu

poate fi totuși singura instituție specializată în instrucție și educație, ci e stringent necesar să fie aliată cu tot mai mulți alți factori sociali decizionali (familie, O.N.G.-uri, poliție, diferiți alți factori sociali, culturali ș.a.m.d.), care să-și propună să contribuie la instruirea, dezvoltarea, integrarea și afirmarea unei persoane în societate. Din păcate, viitorul ar putea să reducă rolul școlii la o acțiune incipientă în procesul formării personalității. Rămân valabile funcțiile ei principale, dar acestea ar putea fi serios concurate de apariția și funcțiile noi și complexe ale unor noi instituții cu prerogative asemănătoare.

Reformele școlare ar trebui să cuprindă schimbarea mentalității, mai întâi a cadrelor didactice, apoi a părinților și a elevilor despre rolul școlii în societate. Treptat, vor trebui să-și schimbe opinia și specialiștii științelor educației, cu privire la posibilitățile și responsabilitățile disciplinelor lor. În centrul procesului educațional trebuie să fie plasat, urmărit și ajutat copilul în plină dezvoltare fizio-psiho-socio-culturală. Măsurile luate nu vor produce schimbările așteptate dacă cei chemați să le aplice nu-și vor modifica opiniile despre funcțiile școlii, despre rolul ei și, îndeosebi, despre atitudinea personalului didactic față de discipolii cu care lucrează. În același timp, școala trebuie să antreneze o mișcare în rândul populației pentru a sprijini eforturile acesteia și ale specialiștilor din domeniul educațional. O reformă școlară cuprinde, prin curriculumul național, o serie de modificări privind conținutul, structura, strategiile și pregătirea cadrelor didactice. Ea se realizează treptat, dar cu dificultăți, din cauză că masa mare a formatorilor didactici n-a fost pregătită suficient pentru a prelua și aplica măsurile prevăzute de o reformă instructiv-educatională autentică. Trei sunt direcțiile principale în care trebuie să se acționeze:

a) Stabilirea conținutului învățământului.

b) Structura sistemului de învățământ.

c) Pregătirea cadrelor didactice.

Acestea nu sunt singurele, dar ele condiționează succesul transformărilor pe care o reformă autentică le are în vedere. →

În perspectiva modernizării pe care urmează să o suporte învățământul nostru, pentru alinierea la standardele europene, sunt prevăzute acțiuni de durată și mai profunde, menite astfel să-l modernizeze:

- formarea profesională continuă;
- educația adulților;
- învățământul la distanță;
- învățământul profesional și de ucenici;
- orientarea școlară și profesională ș.a.

Învățământul nostru actual și de perspectivă trebuie să tindă spre o flexibilizare accentuată, spre o deschidere amplă și o receptivitate mărită față de cerințele mereu mai complexe și mai urgente ale societății și spre asimilarea noutăților care s-au dovedit eficiente în asigurarea dezvoltării și perfecționării randamentului acestuia. Învățământul ar trebui, de asemenea, să tindă spre punerea în aplicare și valorificarea intensivă a tuturor cuceririlor științifice actuale și viitoare, pe măsură ce acestea vor fi descoperite, mai ales a celor din domeniul științelor educației. Învățământul nostru trebuie să-și sporească puterea de asimilare a noutăților, din orice domeniu de activitate ar fi vorba, să le recepteze, să le proceseze și să le implementeze instructiv-educational, din mers, fiind astfel mereu accesibil și atent la o permanentă perfecționare a tuturor componentelor sale: funcții, resurse, structură, conținut, personal, colaborări etc. și să funcționeze după un plan coerent, unitar și modern.

Idealul de personalitate a fost și este mereu invocat în orice reformă pedagogică. Acesta s-ar putea reda prin unele expresii sintetice, prin anumite sintagme verbale care-l concretizează astfel: personalitate armonioasă, omul total, dezvoltarea completă a resurselor spiritual-umane, omul creator, personalitate dinamică și multilaterală etc., înțelegându-se prin toate aceste expresii realizarea unei personalități capabile să-și controleze și să-și dirijeze destinul... Un om care să-și valorifice integral disponibilitățile bio-psihoice și să-și organizeze viața în concordanță cu cele mai nobile valori și aspirații ale omenirii. O personalitate armonioasă presupune o afirmare și realizare echilibrată a tuturor celor trei laturi

ale personalității sale: cognitivă, afectivă și volitivă.

Sunt foarte multe lucruri pe care școala nu le poate oferi în suficientă măsură tinerilor, și anume: nu-i învață cum să se bucure în mod deplin și autentic de adevărata frumusețe a vieții, nu-i ajută să treacă peste unele obstacole, nu-i învață ce înseamnă a opta și cum trebuie luată o decizie, nu le arată suficient de profund care sunt riscurile unei aventuri fără o bază cognitivă și morală temeinică, nu le dezvoltă în suficientă măsură simțul onoarei și al demnității proprii, responsabilitatea și înălțimea aspirațiilor, nu-i ajută destul de mult să-și elaboreze un program complet de autoeducație și de educație permanentă și, în fine, nu le cultivă îndeajuns spiritul de inițiativă, de creativitate, dar și de un pragmatism echilibrat și rațional. Un tânăr care nu știe cum să reacționeze în fața unui eșec, înseamnă că nu este pregătit pentru viață. La fel, nepregătit pentru viață este și unul care pune mai presus decât munca anumite elemente de non-valoare precum sunt: șansele tendențioase, protecțiile, așa-zisele întâmplări, adică un hazard bine manipulat ș.a. Nu poate fi fericit un tânăr care nu pune la baza comportamentului său valorile morale și care nu știe ce înseamnă respectul, colaborarea în muncă de echipă cu semenii, altruismul, ajutorul reciproc, empatia, răbdarea, compasiunea, înțelegerea.

Problema nu este atât ce ne dă școala în mod suficient, ci mai

Adalbert Gyuris • Radu Beligan

degrabă dacă școala, așa cum este ea concepută și organizată azi, poate da atât cât se așteaptă de la ea sau nu?! Școala nu este niciodată adaptată complet evoluției continue și complexe a omului, spre a-i acorda o existență calificată profesional pe tot parcursul existenței sale și în ritmul cerut de progresele de azi și, mai mult ca probabil, și de progresele de mâine...

Și apoi, de cealaltă parte, se pune problema: este dispus individul să se supună toată viața unui sistem de influențe care nu sunt totdeauna în acord cu aspirațiile și așteptările sale și ale comunității în care trăiește? Apoi, să nu uităm că tinerii de azi, sub influența tehnicii moderne încă mai așteaptă soluții prefabricate pentru toate situațiile cu care se confruntă în mod cotidian.

Este greu să se pună de acord cerințele societății din care facem parte cu progresul științei, al tehnicii de ultimă oră, cu dezvoltarea individului și cu posibilitățile reale ale școlii.

Va mai trece mult timp până ce societatea va reuși să imprime școlii ritmul dorit, de concordanță cu accelerarea actuală a ritmului de dezvoltare a cunoștințelor de vârf în știință și tehnică, și să-i asigure resurse adecvate și suficiente pentru a-și putea realiza aspirațiile și pentru a-și putea atinge obiectivele..."

Iată doar o parte din conținutul ideilor vehiculate și susținute cu competență și convingere de către profesorul Dumitru Salade, la început de secol actual și de mileniu, prin mijlocirea cursurilor universitare, a lucrărilor prezentate cu entuziasm și dăruire profesională și umană, în diverse și multiple simpozioane, conferințe și mese rotunde, în întâlniri cu presa sau în discuții de specialitate.

Opera de referință a profesorului Dumitru Salade rămâne ca o marcă de prestigiu, de înaltă ținută academică și profund umanism, de autentică virtuozitate profesională, pentru generațiile viitoare, pentru școala, dascălii și învățământul românesc.

Așadar, să nu uităm: „Învățătura îți dă lumină, dar nu te înalță decât prin caracter”, după cum spunea și profesorul Dumitru Salade, amintindu-l pe Ovid Densusianu.

Omagiile noastre regretatului mare corifeu al pedagogiei clujene, în memoriam!

DREPTUL LA REPLICĂ DREPTUL LA REPLICĂ

Stimate domnule Băciuț,

Spre surprinderea și nedumirea mea și a altor persoane apropiate lui Paul Goma, colaboratorul Dvs, d-l Mircea I. Bătrânu, scrie un neadevăr în paginile revistei „Vatra veche” din aprilie 2020, prin care întinează memoria marelui opozant anticomunist, acuzându-l indirect de colaboraționism.

Domnul Bătrânu susține că l-a întâlnit pe Goma în vara anului 1991, la Centrul Cultural Român din Paris (devenit apoi ICR), care aparținea atunci de Ministerul de Externe, deci o anexă a Securității, situat în localul Ambasadei României.

Or, Paul Goma nu a fost cetățean francez și n-a avut toată viața în Franța decât statutul de azilant politic și-un act care-i permitea să călătorească în toate țările, în afară de România. Ambasada României este, după cum toată lumea știe, teritoriu românesc, unde Goma nu a pus niciodată piciorul.

În anul 1991, exilații români din Paris organizau frecvent manifestații de protest în fața sediului Ambasadei României, unde Paul Goma venea de fiecare dată spre a-și manifesta dezacordul față de politica dusă de guvernul lui Ion Iliescu. Să nu uităm că în septembrie a avut loc cea de-a patra „mineriadă”. Aceste manifestații se țineau însă în stradă, sub protecția Poliției franceze, și nu în interiorul clădirii.

Aceasta ar putea fi o explicație a neadevărului scris de d-l Bătrânu, care s-ar transforma astfel într-o regretabilă confuzie. Însă explicația nu poate veni decât din partea dânsului.

Vă rog să binevoiți a publica această replică, necesară păstrării nealterate a memoriei lui Paul Goma, model de curaj și de probitate pentru conaționali săi și nu numai.

Rămân, cu distinse salutări,

Al Dvs,

RADU NEGRESCU-SUȚU,

Paris, 11 aprilie 2020

Subiect: în atenția domnului Nicolae Băciuț - Răspuns la replica domnului Radu Negrescu-Suțu, din 11 aprilie 2020

Stimate domnule Nicolae Băciuț,

Îmi fac *mea-culpa*. Preocupat ca întotdeauna, de esență și nu de detalii, am greșit. Îmi cer scuze. Am indicat eronat, nu cu rea intenție, locul, sala. Domnul Radu Negrescu-Suțu are dreptate, dar numai parțial. Văd că e preocupat de respectarea cu scrupulozitate a coordonatelor geografice, deși de atunci au trecut 20 de ani și oricui, sinceri să fim, memoria îi mai poate juca feste. Domnul Suțu vrea neapărat să dea cu „bomba” într-o clădire /ICR/ din Paris, de parcă acolo ar fi fost focarul „ciumei roșii” sau comuniste. De aici și această conexiune voit tendențioasă cu numele lui PAUL GOMA.

Îl rog respectuos să stea de vorbă cu domnul Luca Niculescu, ambasadorul României în Republica Franceză, și să vedem dacă va mai putea vorbi de o clădire a ICR-ului atât de „vinovată” și astăzi. Pur întâmplător, mă gândesc la Ion Caramitru, la Stela Popescu, Alexandru Arșinel și mulți alți mari societari ai scenei românești. Le-a știrbit cumva, cu ceva, clădirea aceasta incriminată, din valoarea și prestigiul lor național și internațional? Nu cred.

În vizita mea în Franța din 1991, am făcut parte dintr-o delegație ca profesor de limba franceză și deci ca translator pentru reprezentanții noii puteri de la noi din oraș. Am vizitat orașul Besançon, cu care până la urmă s-a semnat un protocol de înfrățire. Am fost și la Lyon, la Montreuil, un prestigios satelit al Parisului, tot pentru o înfrățire și, în final, desigur, și în „orașul luminilor”, pe malurile Senei. În marea metropolă, am fost în cel puțin 12 locații, fie oficial, fie ca vizită culturală.

Cu acest prilej am avut șansa să mă întâlnesc cu PAUL GOMA. Da, recunosc că locația nu a fost aceea - Centrul Cultural Român - acolo am participat la o expoziție de artă a plasticienilor din Transilvania. Nicio clipă nu m-a preocupat atât de mult l o c a ț i a, ci scriitorul și omul PAUL GOMA. Tot ce ține de scurta întrevvedere cu maestrul a avut probabil loc, fie într-una din sălile Bibliotecii universitare, fie la Primărie. Nu-mi mai amintesc exact. Dar, repet, nu acest aspect m-a interesat. Sunt îndată 20 de ani de atunci și îl văd și parcă îl aud și acum... Sunt încă fascinat de scânteile din priviri, de verbul său vitriolant și de elocința excepțională. Vă spun adevărul, atunci, la Paris, prin glasul și atitudinea de mare disident a lui PAUL GOMA, m-am simțit răzbunat pentru moartea nedreaptă a bunicului meu, ucis la colectivizarea impusă de tancurile sovietice.

Spuneam că domnul Radu Negrescu-Suțu are doar parțial dreptate. Confuzia cu locația *nu am făcut-o intenționat*, dorind să „întinez memoria marelui opozant anticomunist, acuzându-l indirect de colaboraționism”. Din contră! Am greșit locația și atât. Și apoi dați-mi voie să /mă/întreb, dacă ar fi chiar fost acolo, așa cum au făcut-o și Gheorghe Zamfir, Ștefan Iordache, Maia Morgenstern etc. i-ar fi știrbit cu ceva din prestigiu! Nu un „centru”, sau „institut” și o mână de ticăloși, din acele vremi de tristă amintire, pot schimba emblema istorică de luptător anticomunist de pe numele său! Diamantul rămâne regina pietrelor prețioase chiar dacă ajunge în noroi. Aș zice chiar că mai bine îl vezi și mai tare strălucește!

Eu am scris articolul tocmai din respect și prețuire pentru scriitorul și disidentul PAUL GOMA!

Sper că m-am făcut înțeleș.

Vă rog să publicați și răspunsul meu.

Vă mulțumesc anticipat. Cele mai alese gânduri și prețuiri pentru domnul Radu Negrescu-Suțu și numeroasa românimă adevărată din Paris, orașul meu de suflet. MERCI. Cu toată grațitudinea,

MIRCEA I. BĂTRĂNU

14 aprilie 2020

EPIGRAME

Răspunsul țărilor nordice la propunerea liderilor europeni de lansare a eurobondurilor

Strângem din donații fonduri:
Care-o cloșcă, care-un pui.
Cât despre coronabonduri,
Vă mai puneți pofta-n cui!

Antidot forte coronavirusului

Dughesc vodcă și zolg' mълul
Lukașenko și-un gepid:
- Noi, fentând chiar Cernobълul,
Să ne temem de-un COVID?!

O seară (de coronavirus) la ...Amsterdam

Leilor rapaci de mare
Rău li s-a muiat cocoșul:
Se-nchid zeci de lupanare
Chiar și-n Cartierul Roșu.

Se-ntorc românii noștri-acasă?

Plecau în Occident dement,
Dar a ieșit CoV-2 la coasă.
Românii fug din Occident
Ca potârnichele acasă.

Le-a trecut dorul de casă?

Au ieșit din carantină
Și nu vor în sat să vină:
Le-a promis doamna Merkel
Că le-a pus de-un sparanghel.

Pe aeroportul internațional din Cluj

Se-mbulzesc parcă-s la moaște
La chemarea unei hoaste,
Uitând, bieteale rădaște,
De COVID, de buni, de Paște.

Enigmă

Ce a-ú-to-búz sfrijit
Cu sezonieri bucșit
A fentat, neobservat,
Toate filtrele din stat?

Halal stare de urgență

Tobă de obediență
Bieți beșlí și biet beșleagă,
Cum mai știu a face sluj,
Dar nu știu cum țara-ntreagă
S-a teleportat la Cluj!...

Fermierii nemți își aleg, la sosire pe aeroporturile din Köln, Bonn, Berlin, Baden-Baden, Düsseldorf, lucrătoarele sezoniere românce

Le măsoară ca-n obor
De au bícepși și figură,
De n-au pană la motor,
Dacă au toți dinții-n gură...

Pe piața forței de muncă în pandemie

Exportăm brațe de muncă
În chintále - la poruncă
Și aducem unul, pal,
Din Vietnam sau din Nepal.

Așa-i românul la pandemie

Când e de ieșit în stradă,
El stă cumincior în casă.
Când îl pui în cuib să șadă,
El afară vrea să iasă.

Cauză obiectivă

Lumea toată e-n derută:
Nu-i hârtie! Dar temei?
Unu-n public când strănută,
Cinci din preajmă fac pe ei.

Blestemul salariatului aflat în șomaj tehnic

O, spălat al mâinilor,
Cum te-aș da eu câinilor!
Cu atâta spălătură
Nu-ncap cifrele-n factură!

Teama de coronavirus

Ne-a făcut COVID, pe bune,
Cu săpun pe mâini să dăm.
Măine-poimâni ne va pune
Și pe dinți să ne spălăm!...

Râs cu plâns

Îl întreb pe-un moș pe targă
Cum suportă lazaretul.
- Carantina - treacă-meargă,
Dar dacă ne taie netu'?!

Șefii noștri-n acțiune

Văzând că, după tipic,
Nu-s în stare de nimic,
Hai și ei, cu diligență,-n
Altă stare: de urgență.

Ce COVID perfid!

Operat pe cord, ortăcul,
L-a zvântat un virus șui.
Bietul, a fugit de dracul
Și-a dat peste tatăl lui!

Coronavirusul le-a dat politrucilor arama pe față

Hârtie de turnesol,
Covidul i-a dat de gol.
Manageri sinecuriști?
Imposibil să reziziți!

Minciunile managerilor privind penuria de echipamente în timpul crizei

Spun, cu mină serioasă,
Când n-avem echipamente,
Nu că - vai! - ne-ar da din casă,
Ci că-s ... ineficiente.

În confruntarea cu coronavirusul

Fapt frustrant, nu și punfibil,
Că și medicii clachează,
Dar se-ncarcă de penibil
Dacă-n luptă dezertează.

Dezertare la prima (grea) încercare?

Prinși de vânturi elizee,
De COVID stându-le-n cale,
Medici, cadre medicale
O cam șterg de prin tranșee.

O mână o spală pe alta

Se făcuse de rahat.
Nu-l spălăi nici c-un Pacific.
Alt ministru l-a scăpat:
Azi e ... sfântic onorific.

De covid ros, state...

Nu pui la frigare
Prădătorii, care,
De la măști la réculă,
Se dedau la speculă??!

Profitând de izolarea electorilor la domiciliu în plină pandemie

Cum primarii-s niște cuple
Între stătive-sucále,
Ei împart punguțe suple
Cu pomeni electorale.

Rezultate adorabile

Prin PCR* urmează-a se testa
Și umblă ca suveica la statíve:
E pentru prima oară când ar vrea
Ca rezultatele să fie ... negative.

*PCR (abrev. din engl. Polymerase Chain Reaction) - metodă de testare la coronavirus prin biologie moleculară genetică.

Unul naște, altul moare

SARS CoV-2 și SARS - KaPúT,
Cât îi căutăm c-o dronă,
Într-o țară s-au născut
Un Covid și o Coronă.

NICOLAE MĂTCAȘ

Lumea lui Larco

ÎN LUNA MAI

LUNA LUI FLORAR

Venită-i, iarăși, luna mai,
E prin livadă ca în Rai,
Iar unii mult s-or bucura
Și o saltea de ar avea!

Omul în Univers

De-i știutor sau nu de carte
Ocupă locul său aparte
Și-i un segment din infinit,
Iar ca segment e mărginit.

CONSTATARE

E ridicată mult ștacheta
Umorului, așa-i tot anul,
Eu oferindu-l cu pipeta,
Iar alții, însă, cu toptanul.

MASCA POLITICIANULUI

Ai de-o viață la vedere

Rolul de subtilă mască,
Poate fața s-o ferească
De-a rușinii mângâiere.

Nu poți fi un „gură cască”,
Vrând doar mălăiețe pere...
Ai de-o viață la vedere
Rolul de subtilă mască.

Ții strâns farsa (în tăcere),
Lumea prinde să-ți zâmbească,
Fără să te recunoască,
Protejarea-i la putere...
Ai de-o viață la vedere.

MĂSURĂ CONJUGALĂ

Bărbatul ei fiind extrem de dur,
În zori de zi o bate-anticipat,
Chiar dacă nu-i găsește vreun
cusur,
Dar seara-i obosit și turmentat.

SFATUL MATUSALEMICULUI

La vârsta lui de om adult
Afirmă clar cum vede treaba:
Că rău e să muncești prea mult,
Dar e mai greu de stat degeaba!

SONET DE AVERTIZARE

De-o viață este bine dovedit
Că Dumnezeu pe toți ne ocrotește,
Cât roata existenței se-nvrâtește,
În lume să tot fie de trăit.

Bătrânul Soare zilnic strălucește,
Pământul, gratuit, e încălzit,
Iar omul este pururi mulțumit,
Trăind în armonie, creștinește.

Dar sfredelind adâncul profitorul,
Cum lăcomia-i colosal de mare,
E în pericol astăzi viitorul

Căci gazul și petrolul unde-apare
Urgent cu *Necuratul* pact încheie
Și-atâta mai lipsește: o scânteie.

INSTANTANEU AGRICOL

Dumnezeu făcut-a apa,
Țarina, sâmbânța, sapa
Și copaci ne-a dat în luncă...
Dar lipsește chef de muncă!

REMARCĂ

Dușmanul focului e apa,
Al bolovanului e grapa,
Descoperindu-se atomul,
Acesta nimici-va omul.

RONDEL DIRECȚIONAL

Orientează-te nițel
În orișicare-mprejurare,
Doar nu mai ești un oarecare,
Fiind partidului fidel.

Îi și respecti pe fiecare,
Iar pentru mulți poți fi model...
Orientează-te nițel
În orișicare-mprejurare!

Să poți atinge-un ultim țel
De-a prinde-o funcție mai mare,
Venind azi la examinare
Cu euro în portofel...
Orientează-te nițel!

VASILE LARCO

De la un clasic citire ȘTEFAN OCTAVIAN IOSIF

1875-1913

AMICILOR

Vă-ntreb, amici, încă o dată:
La ce-mi tot dați târcoale?
Oh! da, am inimă bogată,
Dar buzunare... goale!

SFAT

Trăind vremelnice pe pământ,
Ești prea îndepărtat de stele
Dar, suflete, nu-i un cuvânt
Să nu te-nalți până la ele.

UNUI PESIMIST

Vorbește, râde cu măsură!
Arată-ți ochii plânși și triști!

Căci nu uita: - n literatură
Te numeri printre pesimiști.

O PATĂ

O pată nu-i un lucru mare,
Când te numești maestru Caragiale;
Și Soarele le are pe-ale sale
Dar pentru-aceea, tot rămâne Soare.

VOLUMULUI DE EPIGRAME

Pe orice filă, patru versuri,
Ce de-aurite cercevele!
Le-am cercetat cu de-amănuntul
Dar n-am găsit o pânză-n ele.

Selecție VASILE LARCO

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Fiecare număr se ia la întrecere cu precedentul și câștigă + mai bogat, mai frumos, ca un ciorchine cu nume noi, neprăfuite, abia ieșite de sub aripa Duhului Sfânt. Meritul lui Nicolae Băciuț este că știe cărarea care duce la fântâna slovelor plină de tinerțe fără de bătrânețe și astfel VATRA cu cât e mai veche cu atât are flacăra mai nouă! Îmbrățișări, Maestre!

Dumitru Ichim

Bună ziua, dragă Doamnă Băciuț, Un număr excepțional!!! Am citit cu mare bucurie, este foarte binevenit în aceste momente. Un număr număr excepțional!!! Am citit cu mare bucurie, este foarte binevenit în aceste momente. M-am întâlnit cu oameni cunoscuți și necunoscuți, evenimente și creații de excepție. Ana Ranete, o împlinire atât de reușită între știință (am înțeles ca este ingineră) și artă.

Îmi permit să vă sugerez, în deschiderea revistei, să puneți poezia *Răstignire*, fiind în Săptămâna Mare. Autorul acestei poezii, ziarist, scriitor și poet, este înzestrat cu cele mai frumoase însușiri umane și intelectuale. Mulțumesc.

Toate cele bune și Săptămâna Patimilor cu liniște și rugăciuni.

Alexandra Scherer

Stimate maestre Nicolae Băciuț, Am primit și recenta revistă *Vatra veche*, mulțumesc, felicitări! Vara este aproape, așadar:

Vatra veche, știm oricare,
E-o revistă de elită,
Iar de luna viitoare
Fi-va mult mai încălzită!

Vasile Larco

Dacă n-ar exista Vatra,
Să-i plec inima și rana,
Să mă mângâie cu piatra-i,
Eu aș inventa Icoana.

Vatra se menține-ncinsă
Nu prin flăcări în alai,
Nu prin spuză proaspăt ninsă...
Se ține prin jeregai.

Dacă e s-o spui pe bune,
Lasă-l pe drăguț și-mi plăci,
Și zi-i omului pe nume:
Cum băciuț la ditai baci?

Ca să nu vă rețin, spunându-vă ce trebuie despre revistă, adică multe și bune.
Cu stimă,

Ștefan Goanță

Iubite Doamnă Băciuț,
Confirm, cu mulțumiri, primirea revistei. Minunată ediție!

Florii binecuvântate!
Calde felicitări pentru „Răstignire”!
Fratern,

Eugen Dorcescu

Am primit. Mulțumesc. Felicitări pentru noul număr al revistei!

Profesor Gh. Bucur

Stimate d-le Băciuț,
Am primit *Vatra veche* 4 / 2020, ca de obicei bogată în materiale de bun gust. M-a atras în mod deosebit materialul referitor la fratele lui George Enescu, despre a cărui existență nu știam. Am recunoscut - în enumerarea muzicienilor și artiștilor plastici care l-au apreciat - lumea în care am trăit și eu. Iar dacă ar fi să aleg o singură imagine din toată revista pe care, să zicem, aș lua-o cu mine pe o insulă pustie, ar fi cea a cărții de poezii de Veronica Micle în vechea ediție „Biblioteca pentru toți”, ea amintindu-mi de cărțile din biblioteca părinților. Revista emană dragostea și bucuria cu care adunați textele și imaginile pe care ni le oferiți.

Cu mulțumiri,

VPL, Canada

Incredibil câtă colegialitate în aceste timpuri bizare primind revista vatra veche, ca un dar din Cosmos, deci existăm... și, fără să văd orizontul clarificat din portul Haifa.

Coroziunea sufletească o simt ca o rugină, în plină primăvară, și nu e din cauza bătrâneții. Suferim pentru ceilalți mai mult decât pentru noi!

Chiar dacă văd cu un singur ochi, după ce petele negre nu s-au resorbit nici după un an... scriu cu litere mari numai să înțeleg puterea curcubeului din mine!

B.M.

Dragă doamnă Nicolae Băciuț!
Sunt copleșită de surpriza frumoasă de ziua Tatei!

Mulțumesc pentru neuitare și pentru mobilizarea exemplară! Teribil, după atâția ani de când Tata ne face cu ochiul de Dincolo. (În toamna viitoare se împlinesc 30 de ani!)

Mi-a trimis și dl. Liță Suciul textul său și pe cel al dl. Nelu Marcoș.

Cum să nu mă impresioneze când văd că duhul lui parcă ne mai veghează?

Și tot așa se face că în vreme de criză (personală sau mondială, ca acum), și eu mă întorc la Tata.

Cu gândul, da, la cei 80 de ani ai lui, tocmai pregătesc volumul IV de „Eseuri critice”. Care conține un „Portret al criticului la tinerțe” (1963-1971) și un „Portret al criticului la maturitate” (1982-1991).

Mulțumesc mult pentru invitația de a trimite materiale la „Vatra veche”!

Am să trimit (din acest vol. IV), foarte curând, un Anton Cosma (măcar parțial) inedit, preocupat de soarta criticii literare. Cred că asta aș face cel mai bine: să îi dau lui cuvântul.

Mulțumesc! Sănătate! Zile frumoase și sărbători luminoase!

Cu urări de bine,

Ela Cosma

P.S. Este o doamnă tânără, Paula Constantinescu, doctoranda domnului Alexandru Cistelean, care își scrie teza despre Anton Cosma. E oportun aportul ei? Aș putea să îi cer material din teză. (Singura chestiune: e ocupată, naște în curând...)

Vă mulțumesc pentru revistă! Îmi place, sunt articole interesante.

Cu drag vă transmit gândurile mele de bine și sănătate.

Dumitru Bar

Vă mulțumesc frumos pentru o revistă atât de spirituală.

Ludmila Balțatu

dr., conf. univ.
Universitatea "B. P. Hasdeu"
din Cahul Republica Moldova

Mulțumesc frumos, minunat lucru faceți. Sănătate, toate bune,

Alina Hucai

Onorate Doamnă Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc pentru acest număr cu materialele sale valoroase.

Vă urez dv., cât și colaboratorilor și cititorilor revistei Sărbători fericite și luminate de Sf. Paște.

Hans Dama, Viena

Dear Nicolae,

I have received „Vatra veche” 4/2020 with my poems translated in Romanian. Thanks a lot for the magazine and the translation.

Now a question: „Vatra Veche” is only on line or do you have also the paper version? If there is the paper version I would like to have two copies of this number (4/2020), one for me and one for the National Library of Bari.

Ana Ranete's paintings are so delicate!

I wish you a Happy Easter and a good life.

Greetings from Bari,

Anna Santoliquido

Vă mulțumesc pentru revistă. Cred că urmați linia „Daciei Literare”. Să vă dea Dumnezeu sănătate să puteți susține mulți ani de aici înainte cultura și literatura română!

Sărbători senine!

Irina Goanță

Un frumos dar pascal, o publicație fanion al literaturii, multumiri și felicitări pentru valoroasele osteniri. Bune doriri luminoase întregii echipe a lui Nicolae Băciuț și cititorilor revistei VV.

N. Rotaru

PROFIL ADALBERT GYURIS

**Adalbert Gyuris • Autoportret,
2017, în două etape diferite**

Pictor, sculptor, scriitor, poet și publicist român de etnie germano-maghiară.

S-a născut la 23 august 1953, în Vermeș, județul Caraș-Severin. Al doilea fiu într-o familie mixtă, germano-maghiară (tatăl său, Eugen Gyuris, fiind de etnie maghiară, iar mama sa, Ana Gyuris, născută Bitte, de etnie germană - șvabă din Banat).

Își petrece copilăria în satul Izgar, din comuna natală, unde începe școala primară. În iarna lui 1963, toată familia se mută la Bocșa Română, în apropiere de Reșița.

Este momentul în care destinul său își modifică esențial traseul. În decembrie 1969, împreună cu doi colegi de clasă expediază o scrisoare la postul de radio „Europa Liberă”, pentru emisiunea „Metronom”, program realizat de Cornel Chiriac.

Spre ghinionul lor, plicul ajunge pe mâna Securității care, prin obișnuitele practici ale momentului, declanșează o lungă perioadă de prigoană care va ține până în decembrie 1989.

Din anul 2000, când aude că s-a înființat Consiliul Național pentru Studiul Arhivelor Securității, scrie acestui forum și cere să își vadă dosarul. În anul 2011, se întâlnește cu anchetatorul principal al său, colonel în rezervă Ilie Murdeală.

Participă la această întâlnire soția și fiica lui Gyuris.

Ofițerul spune soției și fiicei că soțul, respectiv tatăl a fost un mucos la vremea când a scris acea scrisoare și că nu are dosar...

În primăvara anului 2017, este anunțat de C.N.S.A.S. că i s-au găsit trei dosare. În 26 iulie a aceluiași an, merge cu soția la București pentru a-și vedea actele de cercetare împotriva sa. Aceste dosare nu reprezintă nici zece la sută din interogatoriile făcute în perioada 1969 și 1989...

Își continuă studiile primare, liceale și tehnice la Bocșa și Reșița. - urmează cursurile Școlii Populare de Artă din Reșița, clasa profesorului Peter Kneipp, absolvind în 1984.

Este căsătorit din 1975 și are doi copii.

Debutează în publicistică în 1970, în numărul din 20 aprilie al revistei *Rebus*.

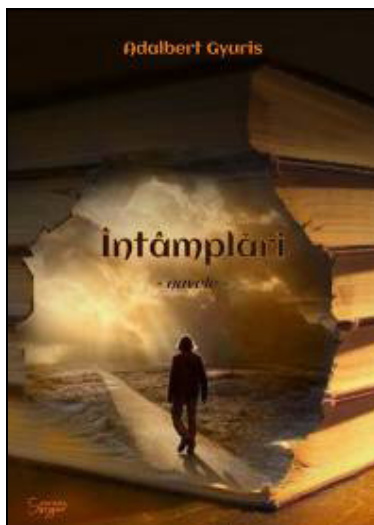
Între 1992-1997 funcționează ca profesor la Liceul nr. 1 din Bocșa și editează revista școlară a liceului, *Amprente*.

În 1996, devine membru al Asociației Caricaturiștilor Profesioniști din România.

În 1997 emigrează în Germania și se stabilește la Augsburg.

Activitatea sa publicistică acoperă o paletă largă, de la articole de presă, reportaje, rebus și enigmistică, la poezie și povești.

Colaborează la ziare și reviste din România (peste 50 de publicații) și din străinătate (din: Danemarca, Anglia, Republica Moldova, Israel, SUA, Ungaria, și Germania).

A fost corespondent al ziarului *Timpu* din Reșița și al ziarului *Timișoara*, și redactor la ziarul *Vasiova*. În perioada 1990 – 2012, realizează 67 interviuri cu personalități marcante din cultura românească.

În 1999, debutează editorial cu volumul de versuri, intitulat *Strigăt fără ecou*, prefațat de poeta Ioana Cioancăș.

Activitatea rebusistică e bogată în evenimente - a publicat peste 300 de careuri, peste 100 integrale și multe probleme de enigmistică minoră, apărute de-a lungul anilor în publicațiile de profil din țară, în Europa, din Spania până în Israel și America de Nord, respectiv S.U.A și Canada..

Este autorul unui careu rebus record de 10x10 (*Fantezie cu X*), în care toate cuvintele conțin litera X, careu publicat în numărul din decembrie 2001 al revistei *Rebusache* și apoi în *Evenimentul zilei* din 9-10 martie 2002. Mai târziu, a mai realizat încă 4 careuri cu X și 3 careuri în care toate cuvintele conțin litera Y.

În domeniul artelor plastice, opera sa cuprinde lucrări de pictură și de sculptură (xilografură). Unele xilografuri sunt realizate după caricaturi ale actorului Horațiu Mălăele.

A avut expoziții personale de xilografură în România (la Timișoara, Reșița, Vermeș și București) și în străinătate (la Graz, Nürnberg, Stuttgart, Budapesta, Praga, Gyula).

De menționat că la Timișoara, Budapesta și Praga a fost prezent și artistul Horațiu Mălăele. A participat la expoziții de grup la Bocșa, Reșița și Macea.

Are lucrări expuse în muzee (Macea, Timișoara), mănăstiri (Bocșa, Vasiova, Augsburg) și colecții particulare din Germania, S.U.A., Canada, Elveția, Anglia și România.

În 7 iunie 2013, se inaugurează *Muzeul A. Gyuris* într-o sală a Căminului Cultural din comuna Vermeș, localitatea natală.

Din anul 2012 este membru al Ligii Scriitorilor din România.

- Prefățează mai multe cărți semnate de Claudius Myron Ifșan, Theodor Spengler, Mihai Felician Cozma, Ionel Iacob-Bencei. →

Lucrări publicate :

Strigăt fără Ecou, Editura Mari-neasa, Timișoara, 1999, *Casiana Nemeth printre... stele*, Fundația Gyuris, Augsburg, 2005, *Adalbert Gyuris și xilogravurile sale*, Editura Galatea, Königsbrunn, 2005, *Adalbert Gyuris – expoziții personale și de grup*, Fundația Gyuris, Augsburg, 2006, *Întâlniri cu destine - interviuri*, Editura Grinta, Cluj, 2012, *Cântece fără sfârșit*, Opera Omnia - Poezie contemporană, Editura Tipo Moldova-Iași, 2013, *Întâlniri cu destine - interviuri*, vol.II, Editura Grinta, Cluj, 2013, *Călător prin timp*, Opera Omnia - Proză scurtă contemporană, Editura Tipo Moldova-Iași, 2013, *Cu pluta pe Mureș și alte drumeții*, Însemnări de călătorie; București; eLiteratură, 2013, *Visele din oglindă*; București; eLiteratură, 2014, *Șoricelul năzdrăvan*; București; eLiteratură, 2014, *Întâmplări nuvele*; Târgoviște; Editura Singur 2015, *Izgar-satul copilăriei mele*, Târgoviște; Editura Singur 2016, *Cățelușul norocos*; Timișoara; Editura Artpress 2018, *Denunțare de spion*; traducere din limba maghiară; București; eLiteratură, 2020, *Tangente - autografe și poveștile lor*; București; eLiteratură, 2020

A apărut în : Constantin Toni Dartu, *Personalități Române și Faptele Lor 1950-2000*, Editura Pim, Iași, 2008, *Collected Whispers (Șoapte adunate) The International Library of Poetry U.S.A.2008*, Howard Ely, Editor, antologie de poeți din întreaga lume, *Cărășeni de neuitat*, partea a XII-a, autori Petru. P.Ciurea și Constantin C.Falcă ; Editura Eurostampa, 2009, *Antologia scriitorilor români contemporani din întreaga lume*, Starpress 2011, Editura Fortuna 2011, în limbile română și engleză, *Cuvântul în timp, antologie de poezie, proză și eseistică*, Editura Grinta; Cluj – Napoca 2011, *Sculptori români – Memphis, SUA,2011, -Antologia scriitorilor români contemporani din întreaga lume*, Starpress 2012, Editura Fortuna 2012, în limbile română și franceză, *Cuvântul ca o pradă; antologie de proză scurtă*; Editura InfoRapArt Galați 2012, *Cărășeni*

de neuitat, partea a XV-a, autori Petru.P.Ciurea și Constantin C. Falcă ; Editura Eurostampa, 2012, *Foc sacru - antologie literară - albaneza*, Editura AmandaEdit, București, 2012, *Antologia scriitorilor români contemporani din întreaga lume*, Starpress 2013, Editura Fortuna 2013, în limbile română și germană, *Virgil Agheorghiesei – Prietenii mei, REBUSIȘTII*, mic dicționar vol.II, D - M, editura PIM, 2013, *Almanahul - Curentul internațional - S.U.A.*, 2014, *Antologia scriitorilor români contemporani din întreaga lume*, Starpress 2014, Editura Fortuna 2014, în limbile română și italiană, *Antologie de poezie română contemporană*, Opera Omnia, Tipo Iași, 2014, *Bocșa viziuni*, Gheorghe Jurma, Erwin Josef Țigla, Editura „Banatul Montan” Reșița, 2014, *Antologia „Limba noastră cea română”* Starpress, Editura Olimpias, 2014, *Antologia scriitorilor români contemporani din întreaga lume*, Ligya Diaconescu, Starpress 2015, Editura Olimpias 2015, în limbile română și spaniolă, *Antologia Starpress*, Starpress, 2016, rom. – greacă, *Antologia rom. - rusă*, Starpress, 2017, *Porțile Poeziei Reșița*, Editura Timpul, 2017, *Peter Kneipp, album al picturului*, 2017, *Antologia - Limba noastră cea română*, Starpress, 2018, *Antologia rom. - turcă*, Starpress, 2019

Bibliografie :

Ioana Cioancăș: *Întoarcerea numelui – Orașul Bocșa în timp*, Editura Timpul, Reșița, 1997.

Dimitrie Costa: *Fals dicționar de literatură bocșeană contemporană*, Editura Timpul, Reșița, 2001

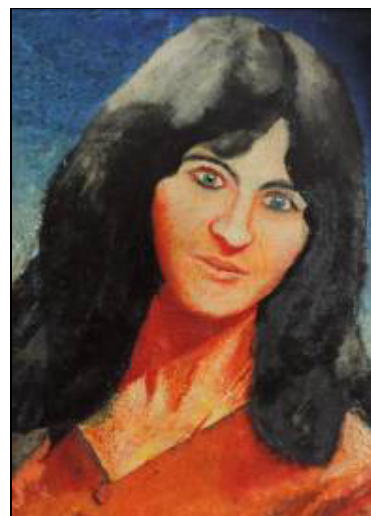
Liviu Vălenaș: *Cartea Neagră a ceaușismului. România între 1965-1989*, Editura Saeculum I.O., 2004

Dimitrie Costa: *Carte cu scriitori*, Editura TIM, Reșița, 2006

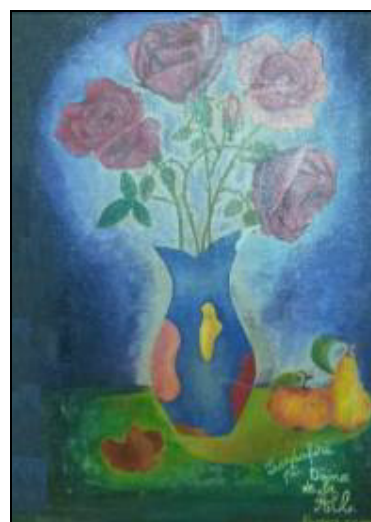
Gabriela Șerban: *Biblioteca între datorie și pasiune*, Editura TIM, 2013

Doru Dăncuș, G.Coandă,...: *O altfel de istorie a literaturii române contemporane, vol.III.*, Editura Singur, Târgoviște 2013

Ligya Diaconescu: *Românii sunt deștepți, elevați și talentați*, Starpress, Editura Olimpias, 2015

Adalbert Gyuris • Doina

Adalbert Gyuris • Trandafiri pentru Doina - din seria Florile dalbe

Adalbert Gyuris • Rafaela, cu ...
Rafaela

OCHIUL CICLOPULUI

Horatiu Mălăele, Caricaturi • Adalbert Gyuris, Xilografuri

Tablou

Aș picta un tablou
cu mâinile stângi
ale mâinii stângi.

L-aș picta cu
tricoul tău bofit
când stai în casă.
Și care e sfânt.

Aș picta o troiță
pe care să îl întind –
să se usuce.

DARIE DUCAN

Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
Acad. ADAM PUSLOJIC
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Mihaela Aionesei, Emilia Amariei, Florin Bengean, Diana Dobrița Bîlea, Sorina Bloj, Luminița Boboc, A.I. Brumar, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Suzana Fântânariu-Baia, Dumitru Hurubă, Alexandru Jurcan, Vasile Larco, Rodica Lăzărescu,

Cleopatra Lorințiu, Ioan Marcoș, Cristina Sava, Maria Dorina Stoica, Mihaela Malea Stroe, Nicolae Suci, Titus Suci, Gheorghe Sarău, Ilie Șandru, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Darie Ducan, (Paris), Dumitru Ichim, George Filip (Canada), Andrei Fischof (Israel), Simina Lazăr (Paris) Veronica Pavel Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu (Franța), Dorin Nădrău (SUA), Dalila Özbay (Turcia), Mircea M. Pop (Germania), Aliona Grati, (Chișinău), M. N. Rusu (SUA), Ognean Stamboliev (Bulgaria), Silvia Urdea (SUA).

Alexandra Scherer (Paris), secretar de redacție

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Iuliu Maniu nr. 14, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2020 • Email : nicolaebaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0744474258. • Tehnoredactare Sergiu Paul Băciuț • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

2044-0952